

พลังพลเมืองเยาวชนคน

ลำพูน

LAMPHUN YOUNG ACTIVE CITIZEN

คำนำ

สถาบันวิจัยหริภุญชัย เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มาจากหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน พระสงฆ์ และประชาชน ผู้มีแนวคิด มุมมองต่อการพัฒนาจังหวัดลำพูน พุดคุยถึงปัญหาบ้านเมืองในนาม “กลุ่มลำพูนเสวนา: Lamphun Forum” ภายใต้โครงการหริภุญชัยคดีศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 กลุ่มคนกลุ่มนี้ได้มีการขับเคลื่อน ต่อสถานการณ์ปัญหาของคนลำพูน จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2543 จึงได้มีการผลักดันจัดตั้ง “สถาบันวิจัยหริภุญชัย” ที่เกิดจากความร่วมมือของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค (ในขณะนั้น) โดยทำหน้าที่เป็น “สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน” ในการใช้เครื่องมือ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เพื่อสร้างการเรียนรู้ พัฒนาปัญญา และแก้ไขปัญหา ร่วมกับ ชุมชนท้องถิ่น ปัจจุบันนี้สถาบันวิจัยหริภุญชัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน นอกจาก เป็นหน่วยงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ยังทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางของการขับเคลื่อนสถานการณ์ ปัญหาของจังหวัดลำพูน เป็นศูนย์รวมของกลุ่มพลเมืองตื่นรู้ที่มีความห่วงใยต่อปัญหาบ้านเมืองสืบทอด จากกลุ่มลำพูนเสวนามาอย่างต่อเนื่อง

โครงการเยาวชนจังหวัดลำพูน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนโครงการเยาวชนในจังหวัดลำพูน พร้อมกับเป็นการฟื้นฟู **เครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน** ที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยหริภุญชัยกลับคืนมาอีกครั้ง โครงการ **“ปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน”** ภายใต้โครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดเพื่อสร้างพลเมืองเยาวชน [ACTIVE CITIZEN] เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และปัญหาในยุคสมัยปัจจุบัน การสร้าง **“Active Citizen”** หรือการเป็น **พลเมืองตื่นรู้** เป็นการพัฒนา ภายใน คือ ความคิด ทศนคติ และจิตใจ เป็นการเรียนรู้จากการ **“ลงมือทำ”** บนโจทย์ปัญหา ความต้องการในพื้นที่ของชุมชนตนเอง เป็นการ **เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Community project)** ให้เยาวชนลำพูนเกิดกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกใน ศตวรรษที่ 21 เป็นเยาวชนที่มีคุณลักษณะตามเป้าหมายของโครงการ คือ รู้จักตัวเอง ควบคุมตัวเอง ภูมิใจในตนเอง รู้จักชุมชนตนเอง มีทักษะจำเป็นในการใช้ชีวิต มีภูมิคุ้มกันเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถทำงานเป็นทีม

หนึ่งปีที่ผ่านมา จากการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งในการปลุกพลังเยาวชนเมืองลำพูน ลูกขึ้นมาจัดการปัญหาของชุมชน ผ่านการลงมือทำของเยาวชน นอกจากการสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนแล้วยังส่งผลต่อการเรียนรู้ของพี่เลี้ยงหรือโค้ชพื้นที่ และทีมโค้ชจากสถาบันวิจัยหรือภูษชัย ในการเรียนรู้ธรรมชาติเยาวชนและสถานการณ์เยาวชนในยุคปัจจุบัน การเรียนรู้วิธีการทำงานกับเยาวชนที่มีความซับซ้อนภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดมากมาย ทำให้เกิดแนวคิดและวิธีการที่สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นตามวิถีและบริบทของเยาวชนในแต่ละพื้นที่ เทคนิค ความอดทน ความใฝ่รู้ ถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือให้เยาวชนได้ใช้โอกาสนี้ในการเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณค่า และคุณธรรม อยู่ร่วมในสังคมอย่างรู้เท่าทัน เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต เป็นความหวัง เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเมืองลำพูน เหมือนสุภาษิตคำเมืองที่ว่า “ป่าหินเกิดกับด้า” หมายถึง ความรัก ความห่วงใยในถิ่นฐานบ้านเกิดตนเอง อันจะสามารถสืบสานเจตนารมณ์ของพลเมืองดีรุ่นก่อนหรือกลุ่มลำพูนเสวนาสืบต่อไป

วันเพ็ญ พรินทรากุล
หัวหน้าสำนักงาน / ผู้ประสานงาน
สถาบันวิจัยหรือภูษชัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

Active citizen

กลไกสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

เป็นเวลากว่า 6 ปีแล้วที่มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ขับเคลื่อนโครงการ Active Citizen ที่มีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2555 ด้วย “แนวคิด” การทำงานว่า ถ้ามูลนิธิฯ เข้าไปหนุนกลุ่มคนที่เรียกว่าเป็น Active Citizen ที่มีความหวังในบ้านเมือง มีความรู้ความเข้าใจในชุมชน หรือจังหวัดของตัวเอง มีเครือข่ายการทำงานในจังหวัด ให้ทำหน้าที่ “สร้างคน” ด้วยการหนุนให้เขาเป็นที่เลี้ยง (mentor) เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนคนหนุ่มสาวในจังหวัด ที่ “เปิดโอกาส” ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ และเข้าใจชุมชน เหมือนคนรุ่นพ่อแม่ เพราะมูลนิธิฯ เชื่อว่า หากเขาได้มีโอกาสได้ทำงานเพื่อช่วยคลี่คลายปัญหาให้ชุมชน สิ่งนี้จะช่วยทำให้เด็กเยาวชน และคนหนุ่มคนสาวได้ประสบการณ์ชีวิต เกิดความเข้าใจในชุมชนตนเอง และค่อยๆ เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงตัวเอง เข้าถึงชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ ซึ่งน่าจะเป็น “โมเดล” ที่ดีในการพัฒนาคนในจังหวัด

มูลนิธิฯ พบว่า กระบวนการนี้ได้ผลดี เพราะนอกจากจะทำให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวได้มีโอกาสทำงานเพื่อบ้านเกิดของตัวเองแล้ว ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในชุมชนก็ได้รับการแก้ไข และคลี่คลายลงได้ ที่สำคัญคือ โครงการนี้ยังเป็น “เครื่องมือ” ในการร้อยรัดคนเข้าด้วยกันกับพื้นที่

ผลของการขับเคลื่อนโครงการ Active Citizen ที่จังหวัดสงขลา ทำให้มูลนิธิฯ มี “ชุดความรู้” 2 ชุด คือ 1. ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาองค์กรและพี่เลี้ยง และ 2. ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาเยาวชน สำหรับชุดความรู้เรื่องการพัฒนาองค์กรคือ การสนับสนุนองค์กรเอกชน (NGO) ในการเป็นโค้ช ที่ไม่ใช่การไปปรับระบบการทำงาน แต่เป็นการหาวิธีการทำงานร่วมกัน ที่จะต้องเข้าไปสนับสนุน หรือเข้าไปเสริมการทำงานในจังหวัดที่เหมาะสม ที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ผสมกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและสามารถขับเคลื่อนงานเดินหน้าไปได้ด้วยดีร่วมกัน

เมื่อ “แนวคิด” ถูกทดสอบจนเห็นผลสำเร็จ จึงต้องมีการขยายผลไปสู่จังหวัดอื่น เพื่อทดสอบว่า ใช้ได้ในบริบทที่ต่างกัน ปี พ.ศ. 2557 จึงนำตัวอย่างความสำเร็จไปขยายผลอีก 3 จังหวัด คือ ศรีสะเกษ น่าน และสมุทรสงคราม และพบว่าโครงการ Active Citizen นอกจากจะเป็น “เครื่องมือ” ที่ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้จากชุมชน และเกิดสำนึกความเป็นพลเมือง ยังเป็น “เครื่องมือ” ให้พี่เลี้ยงได้พัฒนาตัวเองในบทบาทของการเป็น “โค้ช” ด้วยเช่นกัน และสิ่งที่เราพบ คือ 1 ปีของการทำโครงการ คนเหล่านี้เติบโตขึ้นทั้งความคิด ประสบการณ์ ทักษะการทำงานกับเด็ก ทักษะในการสร้างกระบวนการและออกแบบการเรียนรู้ และการตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กคิดตาม เกิดเป็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่มากในการทำงาน

ของเขา นั่นคือบทบาทของ “โค้ช” ที่เราคาดหวังจากพี่เลี้ยงเหล่านี้ และเราพบว่า เขาทำได้ และเขาสามารถเข้าไปสร้างการเปลี่ยนแปลงกับผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเด็ก ๆ

และในปี พ.ศ. 2560 เป็นความท้าทายใหม่ที่มูลนิธิฯ จะ Transfer Knowledge จาก 4 จังหวัด ไปสู่จังหวัดอื่นๆ ได้อย่างไร จึงมีการขยายผลไปที่จังหวัดลำพูน และสตูล โดยในปีนี้ให้ความสำคัญกับพี่เลี้ยงเยาวชน ที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด เช่น ครู ผู้นำชุมชน หรือ อสม.ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน เพราะคิดว่าบุคคลเหล่านี้เป็น “กลไก” สำคัญในการพัฒนาเยาวชนต่อเนื่องในระยะยาว

สิ่งที่เราเริ่มเห็น คือ เด็กและเยาวชนไม่ใช่แค่ได้สำนึกความเป็นพลเมือง แต่เขาได้ “*ถักทอความสัมพันธ์ของคนในชุมชน*” ร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มระหว่างคน 3 Generation ที่สามารถสร้างการยอมรับในการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นของเขาเอง และนี่คือส่วนหนึ่งของการ “*สร้างชุมชนเข้มแข็ง*” ให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างแท้จริง

ความสำเร็จจาก 1 จังหวัด เพิ่มเป็น 3 จังหวัด และล่าสุดเพิ่มอีก 2 จังหวัด รวมเป็น 6 จังหวัดนั้น บอกได้ว่า “*กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง*” ของเรามาถูกทางแล้ว นั่นคือ “*การพัฒนาคน*” เรามีโมเดล มีเครื่องมือ มีวิธีการในการพัฒนาพลเมืองรุ่นใหม่ให้มีสำนึกความเป็นพลเมือง มีกลุ่มคนที่มีทักษะในการทำงานทั้ง 6 จังหวัด คำถามต่อไป คือ นี่เป็น “*โอกาส*” ที่ดีหรือไม่ ที่เราจะขยายแนวคิดวิธีการในการสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการ “*พัฒนาคน*” ไปในจังหวัดอื่น ซึ่งคงเป็นคำถามให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับมาคิดทบทวนว่า ถ้าต้องการจะขยายออกไปจะได้อย่างไร

ทั้งนี้เพราะมูลนิธิสยามกัมมาจลไม่ได้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง เราเป็นเพียงหน่วยที่สร้าง “*นวัตกรรม*” และพิสูจน์แล้วว่า เป็นนวัตกรรมที่พัฒนาคนรุ่นใหม่ได้จริง คือ เป็นทั้งคนดี ทำงานเป็น มีสำนึกพลเมือง ดังนั้นหากจะมีการขยายผลต่อเราอาจจะต้องมองหาภาคีเครือข่ายที่จะมาร่วมเรียนรู้และขยายผลต่อ ส่วนบทบาทของมูลนิธิสยามกัมมาจลจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางไหน บทบาทของโหนด (Node) หรือพี่เลี้ยงใน 6 จังหวัด ที่เชี่ยวชาญการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะมีบทบาทในการขยายผลต่อไปอย่างไร เราคงต้องสร้างนวัตกรรมเรื่องการขยายผลต่อไป เพื่อสร้างพลเมือง สร้างชุมชนเข้มแข็งให้ประเทศไทยต่อไป

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร

ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

คำนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่า โครงสร้างประชากรไทยที่เปลี่ยนแปลงสู่ยุค “เกิดน้อย อายุยืน” ส่งผลให้ไทยเป็นสังคมสูงวัย ด้วยว่าเรามีประชากรสูงอายุจำนวนมากขึ้น สวนทางกับจำนวนประชากรวัยเด็กและเยาวชนที่นับวันยิ่งลดน้อยลง เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สังคมไทยจำเป็นต้องเอาใจใส่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของเด็กทุกคนเพื่อให้เติบโตเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ เปี่ยมด้วยศักยภาพ และช่วยนำพาสังคมสูงวัยพ้นฝ่ากระแสคลื่นลมของยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก

กล่าวอีกนัยหนึ่ง “คนรุ่นใหม่ที่เข้มแข็งและเปี่ยมด้วยศักยภาพ” คือทางรอดของสังคมสูงวัย

ทว่า ดัชนีการพัฒนาเยาวชนของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียนนับว่าอยู่ในอากาหรนำเป็นห่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการมีส่วนร่วมทางสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าเยาวชนไทยป่วย เจ็บ และตาย โดยไม่จำเป็นด้วยสาเหตุที่สามารถป้องกันได้ อาทิเช่น อุบัติเหตุทางถนน การเสพติดแอลกอฮอล์ เชนไอวี/เอดส์ โรคซึมเศร้า/จิตเภท และความรุนแรง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงให้ความสำคัญและสนับสนุนโครงการที่มุ่งค้นหาวัตรกรรมทางสังคมหลากหลายรูปแบบเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่และการนำวัตรกรรมไปใช้ในวงกว้าง เพื่อสร้างผลกระทบที่ดีต่อสุขภาวะองค์รวมของเยาวชน ตลอดจนเปิดพื้นที่ของการมีส่วนร่วมให้เยาวชนนำศักยภาพมาร่วมพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าต่อไป

ทั้งนี้ การสนับสนุนโครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดเพื่อพัฒนาพลเมืองเยาวชน (Active Citizen) ในปี พ.ศ. 2561 สสส. ร่วมมือกับมูลนิธิสยามกัมมาจลสนับสนุนโครงการใน 2 จังหวัดคือ 1) จังหวัดลำพูน ภายใต้โครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน และ 2) จังหวัดสตูล ภายใต้โครงการกลไกชุมชนสู่การพัฒนาเยาวชนจังหวัดสตูล เพื่อขยายผลนวัตกรรมทางสังคมในการพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ผ่านการเสริมศักยภาพให้องค์กรพัฒนาเอกชนในแต่ละจังหวัดเป็นกลไกพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ เป็นกลไกที่มีทักษะในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และมีสำนึกความเป็นพลเมืองผ่านการเปิดโอกาสให้เยาวชนเรียนรู้นอกห้องเรียนจากโจทย์หรือสถานการณ์จริงในชุมชน รวมถึงเป็นกลไกที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงองค์กรภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชนในแต่ละพื้นที่มาร่วมสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนของตนเอง เป็นการสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และระดับจังหวัดให้มีความสามารถในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ

สสส. เชื่อมั่นว่าด้วยศักยภาพของจังหวัดลำพูนและจังหวัดสตูลในการเป็นต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ จะช่วยเสริมพลังของการขยายผลนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาพลเมืองเยาวชนและการร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้ขยายวงกว้างอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ณัฐยา บุญภักดี

ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว

บทบาทเจ้าหน้าที่โครงการปลูกสำนึกสร้างพลัง เสริมศักยภาพเยาวชนเมืองลำพูน

เชื่อมโยงพลัง พลเมืองผู้ใหญ่ ร่วมพัฒนาเยาวชน

ทุนในชุมชน

- เครือข่ายพระสงฆ์/ โรงเรียนปรีชัตติธรรม
- เครือข่ายภาคประชาสังคม ในจังหวัด
- ปราชญ์ชุมชน
- ครู อาจารย์
- ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น (อบจ. อบต. กค. สาธารณสุข พมจ.)

ทุนนอกชุมชน

- เจ้าหน้าที่ ศูนย์ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นจังหวัดต่างๆ
- มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ (จำกัดมหาชน)
- สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.)
- ผู้ทรงคุณวุฒิ
- สื่อมวลชน

เป้าหมาย

สนับสนุนให้เยาวชนลำพูนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) ที่เป็นพลังสำคัญ ในการพัฒนาเมืองลำพูน

ทำฐานข้อมูล การพัฒนาเยาวชน

สื่อสาร สร้างการเรียนรู้กับสังคม

พัฒนาเยาวชน

01

ประชาสัมพันธ์
แสวงหาเยาวชนที่สนใจทำโครงการเพื่อชุมชน และพัฒนาทักษะและสำนึกความเป็นพลเมือง

04

เติมเรื่องสำนึกพลเมืองและสนับสนุนให้เยาวชน ทำโครงการเพื่อชุมชน เวลา 4-5 เดือน โดยพี่เลี้ยง ติดตามความก้าวหน้าให้คำปรึกษาระหว่างทำโครงการ

02

โค้ชเยาวชนเพื่อค้นหาโจทย์ และพัฒนาโครงการ ฝึกคิดวิเคราะห์ ทักษะ / ทุนชุมชน และทบทวนศักยภาพตนเอง

05

ถอดบทเรียนการเรียนรู้ของเยาวชน และแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม

03

เสริมศักยภาพเยาวชน เก็บข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ชุมชน บริหารจัดการโครงการ ทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสาร การผลิตสื่อ

06

จัดเทศกาลการเรียนรู้ เป็นเวทีให้เยาวชนนำเสนอผลงาน และการเรียนรู้ให้ชุมชนเห็นพลังเยาวชน

คุณลักษณะพลเมืองเยาวชนจังหวัดลำพูน ที่เรียนรู้ผ่านการทำโครงการ

คุณลักษณะพลเมืองเยาวชน จังหวัดลำพูน

ลำพูน

สำนึกรักยกท้องถิ่น

- รู้ถูกยี่ รู้ถูกน รู้ถูกชุมชน
- ความภาคภูมิใจและเคารพในความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น
- ปลื้มของเก่า ปณมาของใหม่
- มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม/แก้ไขปัญหายของชุมชน
- ห่วงใยวัฒนธรรมอันดีงามของลำพูน

รู้จักตนเอง

- รู้ความต้องการของตนเองว่าอยากทำหรือต้องทำอะไร
- รู้การจัดการ (จัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง / จัดการวางแผนงาน)
- รู้เป้าหมายของชีวิต
- รู้จักคิดชอบชั่วดี

(มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติตนอยู่ในศีล)

การทำงานเป็นทีม

- Care: เข้าใจ เปิดใจ หันอกเห็นใจผู้อื่น
- Share: แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความเห็น / ทรัพยากรที่แตกต่างกัน (มีจุดแข็ง มีจุดอ่อน / ทรัพยากรเหนือ เหนือมีบ้างได้)
- Learning: เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน

สำนึกพลเมือง

- ร่วมขับเคลื่อนพัฒนางานในจังหวัดร่วมกับผู้ใหญ่
- มีจิตอาสา
- มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
- เคารพกฎกติกาของสังคม
- รู้สิทธิของตนเองและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี

- ไม่ตกเป็นทาสของสื่อ
- ใช้ประโยชน์จากสื่อไปในทางที่เหมาะสม

คิดเป็นเหตุเป็นผล

- มีการศึกษาหาข้อมูลและใช้ข้อมูลในการลงมือทำ
- คิดเชื่อมโยงได้
- ความคิดสร้างสรรค์

ลงมือทำโครงการเพื่อชุมชนด้านต่างๆ

สุขภาพ

ประวัติศาสตร์

ทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การศึกษา

สังคม
วัฒนธรรม

อาชีพ

รวมกลุ่มเสนอไอเดีย

แกนนำเยาวชน 5 คน

ที่ปรึกษา 1 คน

สรุปผลการดำเนินโครงการปีที่ 1 พ.ศ. 2560-2561

เกิดโครงการชุมชน (Community project) ที่มีทีมเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ
ทั้งหมด 15 โครงการ แบ่งได้ 3 กลุ่มประเด็น

จำนวนแกนนำเยาวชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ

แกนนำเยาวชน
87 คน

หญิง **54 คน**
ชาย **33 คน**

คนในชุมชน
344 คน

เยาวชน **180 คน**
ผู้ใหญ่ **164 คน**

กรรมการโครงการ
5 คน

ที่ปรึกษาโครงการ
เยาวชน **26 คน**

ผลประเมินการเรียนรู้เยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ทักษะ

1. การเรียนรู้ชุมชน
2. จิตสำนึกพลเมือง
3. ทักษะการคิด
4. ลักษณะนิสัย
5. การลงมือปฏิบัติ
6. การทำงานเป็นทีม

ก่อนทำโครงการ

หลังทำโครงการ

สารบัญ

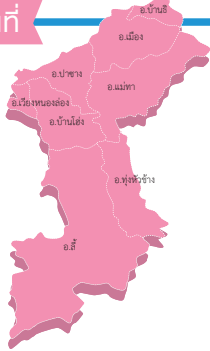
เส้นทางการพัฒนาพลเมืองเยาวชนคนสำคัญ	11
ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี	35
ละอ่อนปกาเกอญอ สืบสานนิทาน-ขอ	37
สืบฮีต สานฮอย “ครัวแตงดา”	49
เยาวชนอักษิณหะปุณ: เริ่มต้นธุรกิจชุมชนจากการศึกษาวัฒนธรรม	61
นาฏลีลาฟลอสองปูจา เล่าเรื่องผ่านเสียงกลองและการรำร่า	73
โครงการอนุรักษ์งานจักสาน: การเรียนรู้นอกห้องเรียน และครูชั้นดีของเด็กในชุมชน	83
การแสดงกายเลาะสะบัดชัย: โยงใจละอ่อนสู่ชุมชน	93
เปลี่ยนตีป้อม (ROV) มาเป็นล้อมวงเล่นดนตรีพื้นเมือง	107
จากปุ๋ยฝ้ายสู่เส้นด้ายย้อมสี ความท้าทายของเด็กปกาเกอญอบ้านไม้สลิ	117
ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม	127
เราคือเยาวชน “สร้างตัว”	129
“ตำฮอยกอยบ้านเกิด” เปลี่ยนนามธรรมให้เป็นรูปธรรม	141
พิกหน้าจอ ออกไปรู้จักผักสวนครัวในรั้วบ้าน	151
เรื่องผักๆ กับสายใยรักของชุมชน	161
จิตอาสา	171
เด็กนอกสายตามมาแรง!	173
เยาวชนดีวิถีพุทธ พัฒนาชุมชน พัฒนาตนเอง	183
ละอ่อนอาสาช่วยแม่ป๊อกในไร่ยาง-	195

เส้นทางการพัฒนา พลเมืองเยาวชนคนลำพูน

14 ขั้นตอนการพัฒนาเยาวชนเมืองลำพูน

1 Mapping คนและพื้นที่

“รู้เขา รู้เรา”
สำรวจและทำแผนที่ (Mapping)
คนและพื้นที่ในจังหวัดลำพูน
ที่มีต้นทุนและมีศักยภาพในการ
สนับสนุนการพัฒนาเยาวชน

2

พัฒนาพี่เลี้ยง ก่อนพัฒนาเยาวชน:

เดิมแนวคิดการพัฒนาเยาวชน ทักษะการเป็นโค้ช ทักษะการสื่อสาร
ฝึกทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการประสานงานกับคนในชุมชน

- Tips: 5 เรื่องที่พี่เลี้ยงต้องรู้
1. รู้จักแนวคิด เป้าหมายโครงการ
 2. รู้จักเด็ก เข้าใจธรรมชาติ และรู้พัฒนาการของเด็ก
 3. รู้จักบทบาทการเป็นพี่เลี้ยง หนุนเสริม แนะนำ กระตุก กระตุ้น
 4. รู้วิธีทำงานกับเด็ก
 5. รู้ภารกิจตนเอง

3 เวทีเรียนรู้เยาวชนครั้งที่ 1 รู้จักคุณค่าของชุมชน

ทำแผนที่ชุมชน (Social mapping)
ให้เด็กและเยาวชนได้วิเคราะห์
ทุกซ์และทุนของชุมชน

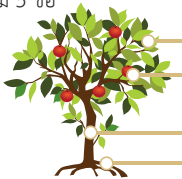
กลุ่มชวานา • แม่บ้าน • ป่าชุมชน • เยาวชน • อสม.
• หมอพื้นบ้าน • ห้องเที่ยวชุมชน • วัฒนธรรม

4 วิเคราะห์ปัญหา : พัฒนาโจทย์โครงการ

ใช้เครื่องมือ “ต้นไม้ปัญหา” เพื่อให้เด็กได้ทบทวน
สิ่งที่อยากทำผ่าน “คำถาม 5 ข้อ”

1. ทำเรื่องอะไร
2. ทำไมต้องทำเรื่องนี้
3. ทำกับใคร
4. ทำอย่างไร
5. ทำแล้วได้อะไร

ใบ คือ แนวทางการแก้ปัญหา
ผล คือ ผลกระทบ
ต้น คือ ปัญหา / สิ่งที่ยากทำ
ราก คือ สาเหตุ

5 เวทีเรียนรู้เยาวชนครั้งที่ 2 : รับฟังข้อเสนอเพื่อพัฒนา โจทย์โครงการ

นำเสนอโครงการและรับฟังข้อเสนอแนะ
ในการพัฒนาโจทย์โครงการจากผู้ทรงคุณวุฒิ

6 เวทีเรียนรู้เยาวชนครั้งที่ 3 เรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ

การใช้เครื่องมือ Project management เป็นการเรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ
ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ช่วยฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผนการทำงาน
การวางแผนกิจกรรมเพื่อให้การทำงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยทำผ่านกระบวนการดังนี้

- ทบทวนเป้าหมายโครงการ ผ่านการทำภาพ 2 ภาพของชุมชน คือ
1. ภาพฝันของโครงการ 2. ถ้าไม่ทำโครงการชุมชนจะเป็นอย่างไร
 - หน้าที่แห่งโอกาสและภูมิคุ้มกันความเสี่ยง สิ่งที่จะทำให้สำเร็จ / ติดขัด / ป้องกันได้อย่างไรบ้าง
 - วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือ (มีใคร บทบาทใด)
 - ทบทวนกิจกรรม โดยการเขียนลงบัตรคำ และสรุปภาพรวมทำแล้วได้อะไร

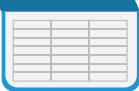
7 เวทีพิจารณาโครงการ : เซปโครงการให้ชัด ผู้ใหญ่ร่วมสร้างคนรุ่นใหม่ลำพูน

นำเสนอโครงการต่อผู้ทรงคุณวุฒิ
ฝึกความกล้าแสดงออก

8 เวทีเตรียมความพร้อม : บัญชี การเงิน รายงานโครงการ งานยากที่ต้องเรียนรู้

คู่มือการทำกิจกรรมในโครงการ การสรุปผลการทำงาน เอกสารการเงิน (ข้อควรระวัง) และใช้
"เกมเลโก้ถ่วง" เป็นสื่อการเรียนรู้เรื่องการวางแผน การทำงานเป็นทีม และการสรุปบทเรียน

14 บทกรรมพลังเยาวชนคนทะเลปูน

นำเสนอศักยภาพละอ่อนลำพูน
ให้คนลำพูนรับรู้

13 เวทีเรียนรู้เยาวชนครึ่ง 4 : สรุปทเรียน สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการ

Act1	Act2 จับที่สุด	Act3	Act4 จับที่สุด
Act5	Act6 จับที่สุด	Act7	Act8

เครื่องมือ 7 Act. ให้เยาวชนได้มีโอกาสทบทวนเส้นทางการเรียนรู้ของตนเอง
7 กิจกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ โดยเลือกสถานการณ์สำคัญ 3 ด้าน

- จับที่สุด: สถานการณ์ที่มีความสุขมากที่สุด
- จับที่สุด: สถานการณ์ที่ปัญหามากที่สุด
- จับที่สุด: สถานการณ์ที่ได้เรียนรู้มากที่สุด
- ช่องที่ 8 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

12 เวทีเรียนรู้ พัฒนากทักษะการสื่อสาร: ครั้งที่ 2 “ข้อมูล” หัวใจสำคัญของการสื่อสาร

คิดออกแบบ series การสื่อสารผ่านคลิปวิดีโอให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย แบ่งการอบรมเป็น 3 Module คือ

- Module ที่ 1 เครื่องมืออย่างง่ายสำหรับใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น การถ่ายภาพขณะกำลังพื้นที่
- Module ที่ 2 การเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล
- Module ที่ 3 การดึงข้อมูลสำคัญมาใช้ในการสื่อสารได้อย่างไร้่าง

11 พัฒนากทักษะพีเสียง : อบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

โครงการมีการออกแบบให้พีเสียงโครงการเป็น “กลไกหนุนเสริมในพื้นที่” จึงต้องมีการเติมทักษะการออกแบบ
การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมให้พีเสียงโครงการ โดยกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย

- บทบาทการเป็นพีเสียง
- ฝึกทักษะกระบวนการ (Facilitator) ได้แก่ การฟัง การจับประเด็น การตั้งคำถาม การสรุปทเรียน
- เทคนิคออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน

10 เยาวชนลงมือทำโครงการในชุมชน : หัวใจสำคัญของการสร้างทักษะและลักษณะนิสัย (Character building)

เยาวชน “ลงมือทำโครงการ” นับเป็นเส้นทางการเรียนรู้สำคัญ (Learning journey)
ที่จะเจอปัญหาและความท้าทายมากมาย ถือเป็น “โอกาสในการเรียนรู้” การได้เผชิญปัญหา
คิดแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน โดยมีพีเสียงและโค้ชคอยสังเกตการณ์ และหาจังหวะที่เหมาะสม
เพื่อเข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งเป็นกระบวนการบ่มเพาะ สร้างทักษะและลักษณะนิสัย (Character building)
ให้กับเยาวชน

9 เวทีเรียนรู้ พัฒนากทักษะการสื่อสาร : ครั้งที่ 1 ฝึกทักษะการสื่อสาร

ฝึกทักษะการสื่อสารผ่านภาพอย่างง่ายด้วยโทรศัพท์มือถือ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการ ดังนี้

- เครื่องมือถ่ายภาพเพื่อสื่อสารและการเขียนบรรยาย (Caption) อย่างสร้างสรรค์
- ฝึกทักษะการสื่อสารผ่านเทคนิคการถ่ายภาพเล่าเรื่อง การจัดทำข้อมูล การสัมภาษณ์ เพื่อเสริมความสามารถในการทำสื่อ
- ฝึกทักษะการจับประเด็นเพื่อลงสัมภาษณ์คนในชุมชน และฝึกเล่าเรื่องโครงการตัวเองให้เพื่อนฟัง
- ฝึกทำคลิปวิดีโอ

“เราคาดหวังว่าเยาวชนที่เข้ามาทำงานกับผู้ใหญ่ ถ้าชุมชนมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เขาจะเห็นความสำคัญของบ้านตัวเอง เห็นปัญหาในชุมชนตัวเอง แล้วเขาจะลุกขึ้นมาแก้ไข ปัญหาและพัฒนาบ้านตัวเอง ลุกขึ้นรับไม้ต่อจากพี่ๆ จากพ่อจากแม่ จากปู่ย่าตายายได้”

วันเพ็ญ พรินทรากุล สถาบันวิจัยศรีฤๅษีชัย

ส่งต่อสปริตลำพูน

ปี พ.ศ. 2561 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) มีแนวคิดจะขยายพื้นที่สนับสนุนการพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง (Active citizen) เพิ่มขึ้น จึงชักชวนสถาบันวิจัยศรีฤๅษีชัย จังหวัดลำพูน ที่มีจุดเด่นคือ การมีสปริตลำพูน มีเครือข่ายผู้ใหญ่ในจังหวัดที่มีสปริตลำพูนที่ต้องการเห็นจังหวัดลำพูนพัฒนาไปในทิศทางที่ดี รวมถึงมีประสบการณ์การดำเนินงานในประเด็นต่างๆ ของจังหวัดลำพูน อาทิ เด็กและเยาวชน สุขภาพ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เกษตร เป็นต้น พร้อมทั้งได้เชื่อมโยงมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งมีความเชี่ยวชาญเรื่องการออกแบบและจัดกระบวนการเรียนรู้ และการสังเคราะห์ความรู้จากการดำเนินงานมาร่วมเป็นทีมขับเคลื่อนในครั้งนี้ จนเกิดเป็นโครงการปลูกสำนึกสร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน เพื่อส่งต่อสปริตลำพูน หรือจิตวิญญาณของความเป็นคนลำพูน ผ่านการขับเคลื่อนโครงการ มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนลำพูนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) ที่เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเมืองลำพูน ภายใต้ฐานคิดและความเชื่อ คือ

“การเปิดพื้นที่เปิดโอกาสให้เยาวชนรู้จักและภาคภูมิใจในรากเหง้า เห็นคุณค่าของฮีต ฮอย ภูมิปัญญา ไม่ดูดาบต่อปัญหาบ้านเมือง ผ่านการเรียนรู้จากการลงมือทำและการสนับสนุนของผู้ใหญ่”

**“เด็กและเยาวชนเกรง ติดเกม ไม่สนใจชุมชน ไม่สนใจบ้านเมือง นี่เป็นปรากฏการณ์ที่เห็น
เนื่องจากมันมีบางสิ่งบางอย่างมากดทับศักยภาพตรงนี้เอาไว้ เราเชื่อว่าการออกแบบ
กระบวนการเรียนรู้ที่ดี จะช่วยดึงศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กเยาวชนออกมาได้”**

ชวิ้น จันรสม มุลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การออกแบบโครงการเพื่อพัฒนาพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

เพราะอยากเห็นเยาวชนจังหวัดลำพูนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการการทำงานและเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ โครงการฯ ได้ออกแบบโครงการเพื่อพัฒนาพลเมืองเยาวชนคนลำพูน ดังนี้

1. พัฒนากลไกการพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วยกลไก 2 ลักษณะ คือ

- **กลไกหนุนเสริม** มี 2 ระดับ คือ 1) ระดับชุมชน ได้แก่ พี่เลี้ยงชุมชน และ 2) ทีมโคช ซึ่งเป็นทีมโคชจากโครงการ โดยกลไกหนุนเสริมทั้งสองระดับทำงานร่วมกันในการพัฒนาเยาวชน
- **กลไกเสริมแรง** เป็นภาคีที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน และภาคีอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน

2. **กระบวนการ** เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาเยาวชน โครงการฯ ไม่เพียงออกแบบการพัฒนาเยาวชนเท่านั้น แต่ได้ออกแบบการพัฒนาระบบอื่น ๆ เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาเยาวชน ซึ่งโครงการฯ ได้ออกแบบกระบวนการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. กระบวนการพัฒนาเยาวชน
2. กระบวนการพัฒนาโคช ทั้งแนวคิดและทักษะการพัฒนาเยาวชน
3. พัฒนาระบบข้อมูลเยาวชนในโครงการ
4. สร้างเครือข่ายเยาวชนจังหวัดลำพูน
5. สื่อสารความรู้ของโครงการและกระบวนการพัฒนาเยาวชน

3. **ความเชื่อและกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชน** โครงการฯ มีความเชื่อเรื่องการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง จึงใช้เครื่องมือการทำโครงการเพื่อชุมชน (Community project) เป็นเครื่องมือให้เยาวชนคิดและลงมือทำจากสถานการณ์จริงในชุมชน

4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง 5 ด้าน

- 1) **เยาวชนต้นแบบ** คือเยาวชนที่เป็นตัวแบบที่สามารถขยาย เพิ่มจำนวนเยาวชนที่มีจิตสำนึก มีความสามารถในการพัฒนาตัวเอง การทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ ให้เกิดขึ้นในจังหวัดลำพูน
- 2) **เกิดเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดลำพูน** มีประเด็นขับเคลื่อนร่วมกับผู้ใหญ่ในจังหวัด
- 3) **กลไกพัฒนาเยาวชนจังหวัดลำพูน** ที่เด็กมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีกลไกหนุนเสริมการทำงานของเยาวชนในระดับอำเภอและชุมชน เพราะจากช่องว่างที่สรุปได้ว่า เมื่อ 10 ปีก่อน สาเหตุที่งานเยาวชนไม่สามารถขับเคลื่อนได้เพราะกลไกไม่สามารถหมุนต่อได้ จึงเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเห็นกลไกเกิดขึ้นในโครงการนี้
- 4) **โค้ชเยาวชน** ที่เป็นพี่เลี้ยง ที่ทำงานในพื้นที่ที่จะมาหนุนเสริมงานเยาวชนที่กำลังขับเคลื่อน
- 5) **องค์ความรู้** ในการทำงานของจังหวัดลำพูน เกิดโมเดลการทำงานเยาวชนเมืองลำพูน

พัฒนากลไก ออกแบบกระบวนการ

พัฒนากลไก

- 1) กลไกหนุนเสริม โค้ชพื้นที่ โค้ชทีมกลาง
- 2) กลไกเสริมแรงผู้เกี่ยวข้อง ในชุมชน ภาคีใน-นอกชุมชน

เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

Community project

นำไปสู่ 5 ผลลัพธ์

ออกแบบกระบวนการ

- พัฒนาเยาวชน
- พัฒนาโค้ชพื้นที่
- พัฒนารฐานข้อมูล
- สร้างเครือข่าย
- สื่อสารสาธารณะ

- 1 เยาวชนต้นแบบ
- 2 เครือข่ายเยาวชน
- 3 โค้ชเยาวชน
- 4 กลไกพัฒนาเยาวชน
- 5 ความรู้การทำงานเยาวชนลำพูน

คุณลักษณะของเยาวชนเมืองลำพูนที่เป็นเป้าหมายของโครงการ

ภายใต้กรอบคิดของการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่มุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งการพูด การฟัง การตั้งคำถาม และกรอบคิดในส่วนบุคคลในพื้นที่ของเมืองลำพูน ที่มีจุดเด่นในเรื่องของศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับเอกลักษณ์ของสถาบันวิจัย หรือปรัชญาที่เน้นเรื่องของคุณธรรมภายใต้นิยามคำว่า “ความดี” เมื่อนำกรอบคิดทั้ง 2 ประการมาผนวก รวมกัน จึงเป็นที่มาของคุณลักษณะเยาวชนเมืองลำพูน 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

สำนึกรักยกท้องถิ่น

- รู้ทุกซอก รู้ทุน รู้ทันชุมชน
- มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม/ แก้ไขปัญหาของชุมชน

การทำงานเป็นทีม

- **Care :** เข้าใจ เปิดใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- **Share:** แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความเห็น/ทรัพยากรที่แตกต่าง

รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี

- ไม่ตกเป็นทาสของสื่อ
- ใช้ประโยชน์ จากสื่อไปในทางที่เหมาะสม

คิดเป็นเหตุเป็นผล

- มีการศึกษาหาข้อมูลและ ใช้ข้อมูลในการลงมือทำ
- คิดเชื่อมโยงได้
- ความคิดสร้างสรรค์

คุณลักษณะ ของเยาวชน เมืองลำพูน

สำนึกพลเมือง

- ร่วมขับเคลื่อนพัฒนางาน ในจังหวัดร่วมกับผู้ใหญ่
- มีจิตอาสา
- มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
- เคารพกฎกติกาของสังคม
- รู้สิทธิของตนเองและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

รู้จักตนเอง

- **รู้ความต้องการ**ของตนเอง ว่าอยากทำหรือต้องทำอะไร
- **รู้จักจัดการ** (จัดการอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง / จัดการวางแผนงาน)
- **รู้เป้าหมาย**ของชีวิต
- **รู้จักผิดชอบชั่วดี** (มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติตน อยู่ในศีล)

“ฐานคิดของการพัฒนาเยาวชนจังหวัดลำพูนภายใต้นิยามคำว่า “ดี” ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนึกพลเมือง ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม คุณธรรม มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ”

โดยในปี พ.ศ. 2561 โครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน มีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 15 โครงการ ในพื้นที่ 8 อำเภอ 15 ตำบล โดยแบ่ง 3 ประเด็นคือ 1. ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี 2. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. จิตอาสา และแบ่งการทำงานเป็น 3 โซนคือ โซนเหนือ คือ อำเภอเมือง อำเภอป่าซาง และอำเภอเวียงหนองล่อง โซนกลาง อำเภอแม่ทา และโซนใต้ อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอลี้ครอบคลุม 3 ชาติพันธุ์ คือ เมือง ไตลื้อ ไทยอง และชนเผ่าปกากะญอ มีเยาวชนเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 87 คน แบ่งเป็นผู้หญิง 54 คน ผู้ชาย 33 คน

14 ขั้นตอนการพัฒนาเยาวชนคนลำพูน

ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่เยาวชนเข้าร่วมโครงการ ภายใต้ฐานคิดเรื่องการเรียนรู้ พัฒนาทักษะและลักษณะนิสัย (Character building) จากการลงมือทำ แก้ปัญหา และมีประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์จริงในชุมชน สังคม โครงการได้ออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ (Learning journey) 14 ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจและทำแผนที่ (Mapping) เชิงต้นทุน ‘คนและพื้นที่’ ที่สนับสนุนการพัฒนาเยาวชน

“**รู้เขา รู้เรา**” ขั้นตอนแรก โครงการฯ ได้สำรวจและทำแผนที่ (Mapping) คนและพื้นที่ในจังหวัดลำพูนที่มีต้นทุนและมีศักยภาพในการสนับสนุนการพัฒนาเยาวชน เพื่อเข้าไปต่อยอดศักยภาพของพื้นที่ที่มีประสบการณ์การสนับสนุนเยาวชน และมีพี่เลี้ยงชุมชนที่มีศักยภาพในการสนับสนุนเยาวชน ซึ่งจากการสำรวจและทำแผนที่ (Mapping) ทำให้ในปีแรกนี้โครงการฯ เชื่อมโยงกับเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น เด็กและเยาวชนที่เคยทำโครงการชื่อบ้าน-นามเมือง และเครือข่ายอื่น ๆ

2. พัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยงก่อนพัฒนาเยาวชน: เวทีเรียนรู้ของพี่เลี้ยงครั้งที่ 1

ในการสนับสนุนเยาวชนทำโครงการเพื่อชุมชนจำเป็นต้องมี “โค้ช” ทำบทบาทเป็น “กลไกหนุนเสริมในพื้นที่” คอยตั้งคำถามกระตุ้นคิด เสริมพลัง และประสานงานกับคนในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เยาวชนในการทำโครงการ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทนี้ใกล้ชิดกับเยาวชนได้แก่ ที่ปรึกษาโครงการและพี่เลี้ยงโครงการเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ในช่วงเริ่มต้นโครงการ จึงจัดให้มีการเติมความรู้ และทักษะให้กับพี่เลี้ยง เรื่องแนวคิดการพัฒนาเยาวชน ทักษะการเป็นโค้ช และทักษะการสื่อสารกับเด็กและเยาวชน โดยใช้ “สถานการณ์จำลอง” ฝึกทักษะการฟังและการตั้งคำถาม ระหว่างพี่เลี้ยงและเด็ก เช่น หากเด็กเข้ามาปรึกษาพี่เลี้ยงควรมีท่าทีอย่างไร ควรให้คำแนะนำแบบไหน เป็นต้น

Tips: 5 เรื่องที่พี่เลี้ยงต้องรู้

- 1 รู้จักแนวคิด และเป้าหมายโครงการ ที่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้คิดลงมือทำ และแก้ปัญหา
- 2 รู้จักเด็ก เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก
- 3 รู้จักบทบาทการเป็นพี่เลี้ยง หนุนเสริม แนะนำ กระตุกกระตุ้น
- 4 รู้วิธีทำงานกับเด็ก
- 5 รู้ภารกิจตนเอง ว่าต้องทำอะไรบ้าง หลังจากได้รับโครงการ

“แผนที่ชุมชน ปฏิทินประเพณีวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน ของตัวเอง เราอยากให้เด็กได้รู้จักชุมชนของตัวเอง”

วันเพ็ญ พรินทรากุล สถาบันวิจัยทรัพยากรมนุษย์

3. เวทีเรียนรู้ของเยาวชนครั้งที่ 1 : รู้จักชุมชนของตัวเอง

เนื่องจากการออกแบบโครงการได้ออกแบบให้เยาวชนเรียนรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ รวมถึงเกิดสำนึก
รักชุมชนผ่านการทำโครงการเพื่อชุมชน ดังนั้น สิ่งแรกที่เยาวชนจะได้เรียนรู้คือการทำแผนที่ชุมชน (Social
mapping) เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเอง เข้าใจสถานการณ์ ทิวทัศน์และทุนของพื้นที่ ก่อนที่จะเลือกประเด็น
และสถานการณ์ที่สนใจมาทำโครงการ ซึ่งทีมโค้ชได้ออกแบบเครื่องมือแผนที่ชุมชน (Social mapping)
ให้เยาวชนได้วิเคราะห์ชุมชน

- แผนที่ชุมชน (Social mapping) เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยทำความเข้าใจภาพรวมของคน
กลุ่มคน องค์กรในท้องถิ่น และทุนทางสังคมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน นำไปสู่การวิเคราะห์ และตัดสินใจ
ใจร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทาง /แนวทางในการทำงานกับชุมชน

- เป้าหมายของแผนที่ชุมชน (Social mapping)

- คนทำให้เกิดความเข้าใจภาพรวมความเป็นชุมชน
- สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
- การกำหนดทิศทาง / ประเด็นในการทำงานของชุมชน
- ใช้สื่อสารให้คนอื่นได้ทราบภาพรวมของชุมชน

- **ควรทำแผนที่ชุมชน (Social mapping) เมื่อไหร่:** เมื่อต้องการทำความเข้าใจภาพรวมความเป็น
ชุมชน / ต้องทำโครงการหรือแผนงานเพื่อพัฒนาชุมชน

- ก่อนทำโครงการ - เช็คทุนก่อนเริ่มงาน / สร้างความเข้าใจร่วม
- ระหว่างทำโครงการ - เช็คความเปลี่ยนแปลง / ความเคลื่อนไหว
- สิ้นสุดโครงการ - สรุปทุนที่เปลี่ยนแปลง

4. วิเคราะห์ปัญหา : พัฒนาโจทย์โครงการ

เมื่อรู้ทุนชุมชนของตัวเองแล้วเยาวชนไม่อาจแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง การเลือกเรื่องที่เยาวชน
สนใจทำโครงการและมีศักยภาพที่จะร่วมกับผู้ใหญ่คลี่คลายปัญหาได้ ควรมาจากความเข้าใจในสิ่งที่
ทำ การคิดวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาในชุมชนเพื่อให้เยาวชนรู้รอบ มีเหตุ-ผล รู้ต้นตอของปัญหา
เห็นเป้าหมายและแนวทางทำโครงการ จึงต้องใช้เครื่องมือ “ต้นไม้ปัญหา” เพื่อที่จะทำให้เยาวชนได้
ทบทวนสิ่งที่เขาอยากทำ ผ่าน “คำถาม 5 ข้อ” คือ

1. ทำเรื่องอะไร
2. ทำไมต้องทำเรื่องนี้
3. ทำกับใคร
4. ทำอย่างไร
5. ทำแล้วได้อะไร

5. เวทีเรียนรู้ของเยาวชนครั้งที่ 2 : รับฟังข้อเสนอแนะในการพัฒนาโจทย์โครงการ

เมื่อเยาวชนได้พัฒนาโจทย์โครงการมาแล้ว เพื่อให้เยาวชน “คิดรอบด้าน” มากขึ้น โครงการฯ ได้ออกแบบให้มีผู้ใหญ่วัยเกษียณที่มีประสบการณ์ทำงานพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญประเด็นต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ที่สอดคล้องกับประเด็นที่เยาวชนทำโครงการ มาให้ความเห็นเพื่อเติมเต็ม ให้ข้อเสนอแนะ และให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการ เพื่อให้เยาวชนออกแบบโครงการได้ชัดเจน พร้อมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อม ฝึกซ้อมให้เยาวชนคุ้นชินกับการนำเสนอโครงการก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการนำเสนอเพื่อกลั่นกรองโครงการ เช่น โครงการผลิตฝ้าย (เส้นด้าย) และการย้อมสีธรรมชาติ ที่ตอนแรกตั้งใจจะทำโครงการเกี่ยวกับการทอผ้าทั้งระบบ แต่เมื่อได้รับคำชี้แนะเรื่องระยะเวลาการทำโครงการที่มีเพียง 6 เดือน ทีมจึงเปลี่ยนโจทย์โครงการใหม่เป็นการศึกษาเรื่องการผลิตเส้นด้ายและการย้อมสีธรรมชาติแทน เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาของโครงการ

6. เวทีเรียนรู้ของเยาวชนครั้งที่ 3 : เรียนรู้ การบริหารจัดการโครงการ

เป็นการเรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ (Project management) ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผนกิจกรรมภายใต้การทำงานร่วมกันเป็นทีม ระดมความคิดให้แผนที่กำหนดร่วมกัน ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยทำผ่านกระบวนการดังนี้

- ทบทวนเป้าหมายโครงการ ผ่านการทำภาพ 2 ภาพของชุมชน คือ 1. ภาพฝันของโครงการ 2. ถ้าไม่ทำโครงการชุมชนจะเป็นอย่างไร
- หน้าที่ต่างแห่งโอกาสและภูมิคุ้มกันความเสี่ยง คือการคิดวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จะทำให้โครงการสำเร็จ / ติดขัด คืออะไร ป้องกันความเสี่ยงได้อย่างไรบ้าง

- วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือ (ใคร บทบาทคืออะไร)
- ทบทวนกิจกรรมโครงการที่ออกแบบไว้ โดยการเขียนลงบัตรคำ และสรุปภาพรวมทำแล้วได้อะไร

Tips

- 1 เน้นให้เยาวชนใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านการระดมความคิด (Brainstorm) โดยไม่ปิดกั้นจินตนาการ การวาดภาพจะช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์เห็นเป็นรูปธรรม
- 2 การมีส่วนร่วมระดมความคิดของเยาวชนทุกคนในกลุ่มจะช่วยให้เยาวชนที่ทำงานร่วมกันเห็นภาพเป้าหมายร่วมกันก่อนลงมือทำโครงการจริง ดังนั้นการกระตุ้นให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นจึงจำเป็น
- 3 บทบาทพี่เลี้ยงไม่ควรคิดให้ แต่ช่วยตั้งคำถามกระตุ้นคิด เชื่อมต่อภาพจินตนาการของเยาวชนทุกคน ตั้งคำถามลงรายละเอียด เพื่อให้เห็นความเป็นไปได้ใหม่ๆ ทำกายภาพการทำงานเพื่อให้เยาวชนเห็นภาพกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น

7. เวทีพิจารณาโครงการ : เซปโครงการให้ชัด ผู้ใหญ่ร่วมสร้างคนรุ่นใหม่ลำพูน

เมื่อพัฒนาโครงการเป็นรูปเป็นร่าง ผ่านกระบวนการคิดมาหลายขั้นตอน ก่อนนำไปลงมือทำในชุมชน เยาวชนได้นำเสนอโครงการแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ พลเมืองผู้ใหญ่ในจังหวัด ที่มีความรู้ในแต่ละประเด็นที่เยาวชนทำโครงการ เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและนำไปปรับโครงการของตนเองให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นการร่วมกันสร้างคนรุ่นใหม่ ร่วมกันส่งต่อสปีริตลำพูนไปสู่เยาวชน

8. เวทีเตรียมความพร้อม : บัญชี การเงิน รายงานโครงการ งานยากที่ต้องเรียนรู้

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจให้เยาวชนและพี่เลี้ยงก่อนเริ่มทำโครงการทั้งเรื่องการบริหารจัดการโครงการ ได้แก่ การบันทึกผลการปฏิบัติงาน การสรุปผลการดำเนินงาน และการบริหารจัดการงบประมาณ ได้แก่ การจัดการเอกสารทางการเงิน

นอกจากนี้ในกระบวนการดำเนินงาน เยาวชนและพี่เลี้ยงจำเป็นต้องเข้าใจเรื่อง การวางแผน การทำงานเป็นทีม การสรุปบทเรียนจากการดำเนินงาน และการสรุปงาน ในครั้งนี้จึงได้ออกแบบกิจกรรม “เกมเลโก้ลวง” เพื่อให้เยาวชนและพี่เลี้ยงเล่นเกมและเรียนรู้เรื่องดังกล่าว เพื่อนำไปใช้ในระหว่างทำโครงการ

9. เวทีเรียนรู้ พัฒนากิจกรรมสื่อสาร: ครั้งที่ 1 ฝึกทักษะการสื่อสาร

นอกจากการทำโครงการแล้ว โครงการฯ เชื่อว่าในศตวรรษที่ 21 ที่มีเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการสื่อสาร เพื่อสร้างการรับรู้และการเปลี่ยนแปลง หากเยาวชนมีทักษะในการสื่อสาร ใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราวที่ตนเองต้องการสร้างการรับรู้และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสร้างสรรค์และมีพลัง จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นไปได้รวดเร็วขึ้น และเยาวชนมีทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

โดยในครั้งแรกเยาวชนได้ฝึกทักษะการสื่อสารผ่านภาพอย่างง่ายโดยใช้โทรศัพท์มือถือ มีเนื้อหาการเรียนรู้หลักมีดังนี้

- การถ่ายภาพเพื่อสื่อสารและการเขียนบรรยาย (Caption) อย่างสร้างสรรค์
- ฝึกทักษะการสื่อสารในประเด็นที่สนใจ เพื่อให้รู้ว่าเด็กมีความสามารถด้านที่จะเข้ามาช่วยทีมทำสื่อ เช่น การถ่ายภาพ การจัดทำข้อมูล การสัมภาษณ์ เป็นต้น
- ฝึกทักษะการจับประเด็น เพื่อเตรียมพร้อมก่อนไปสัมภาษณ์คนในชุมชน ผ่านกิจกรรมสถานการณ์สมมติ เล่าเรื่องโครงการที่ตนเองทำให้เพื่อนฟัง
- ฝึกทำคลิปวิดีโอ

“โครงการปลูกพลัง สร้างสำนึก เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้เด็กคิดเอง ทำเอง แก้ไขปัญหาเอง เรียนรู้แล้วก็ถอดบทเรียนด้วยตัวเอง ”

วันเพ็ญ พรินทรากุล สถาบันวิจัยหรือฤษฎีชัย

10. เยาวชนลงมือทำโครงการในชุมชน : หัวใจสำคัญของ การสร้างทักษะและลักษณะนิสัย (Character building)

เมื่อเยาวชน “คิด วิเคราะห์” เพื่อพัฒนาโครงการได้แล้ว ช่วงนี้คือช่วงที่สองเป็นช่วง “ลงมือทำโครงการ” ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นเส้นทางการเรียนรู้สำคัญ (Learning journey) ที่เขาจะเจอปัญหาและความท้าทายมากมาย ซึ่งโครงการฯ เชื่อว่า **“ปัญหาคือโอกาสในการเรียนรู้”** การได้เผชิญปัญหา คิดแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน โดยมีพี่เลี้ยงและโค้ชคอยสังเกตการณ์ และหาจังหวะที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปช่วยเหลือ ตรงนี้เป็นกระบวนการบ่มเพาะ สร้างทักษะและลักษณะนิสัย (Character building) ให้กับเยาวชน ซึ่งจากการดำเนินโครงการพบสถานการณ์ปัญหาที่เยาวชนต้องเผชิญ และบทบาทของพี่เลี้ยงและโค้ชที่จะเข้าไปช่วยสร้างการเรียนรู้ ดังนี้

1. เมื่อเริ่มต้นทำโครงการที่ต้องนำเสนอโครงการต่อชุมชน เยาวชนจะเผชิญสถานการณ์ที่ไม่เคยพุดต่อหน้าชุมชน ต้องพุดต่อหน้าชุมชนครั้งแรก ในช่วงนี้โค้ชและพี่เลี้ยงต้องเข้าไปช่วยสร้างกำลังใจ เชื่อมโยงคนในชุมชนให้มารับฟังข้อมูล ช่วยตั้งคำถามเพื่อให้เยาวชนวางแผนลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ

2. ช่วงที่เริ่มทำโครงการ เยาวชนอาจรวมกลุ่มกันได้ยากเนื่องจากสมาชิกติดเรียน ติดทำกิจกรรม ในระยะแรกเพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม โค้ชต้องเข้าไปช่วยกระตุ้นให้แกนนำหาวิธีการสื่อสารและตกลงวิธีการทำงานร่วมกัน เช่น สื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม นัดประชุมทุกเย็น เป็นต้น

3. ในการเก็บข้อมูล เยาวชนมักเจอปัญหาการวางแผนเก็บข้อมูล การแตกประเด็นที่จะเก็บข้อมูล การหาผู้รู้ การตั้งคำถาม การบันทึกข้อมูล การแบ่งบทบาทของสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากเยาวชนไม่เคยทำกิจกรรมลักษณะนี้มาก่อน โคชควรเข้าไปช่วยเยาวชนวางแผนก่อนลงมือทำ (Before action review) การทำลักษณะนี้จะทำให้เยาวชนเห็นทั้งงาน คน การจัดการการเงิน และเห็นชุมชน ในขั้นนี้เยาวชนอาจจะมีอารมณ์ หงุดหงิด ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ฟังกัน ยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก บางคนแก้ปัญหาโดยการทำงานคนเดียว ดังนั้น โคชหรือพี่เลี้ยงต้องวิเคราะห์ให้ ออก ปลอบใจให้เยาวชนเผชิญกับปัญหา พี่เลี้ยงต้องมั่นคง ไม่เข้าไปช่วยแก้ปัญหา เพราะปัญหาคือโอกาสให้เยาวชนได้ปรับตัว พี่เลี้ยงควรคอยสังเกตว่าเยาวชนมีภูมิหลังอย่างไร แล้วรอจังหวะที่เยาวชนเข้ามาปรึกษา ซึ่งพี่เลี้ยงต้องทำหน้าที่รับฟัง

4. ในระหว่างที่เยาวชนเผชิญปัญหาจากการทำงานร่วมกัน หรือการเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ จนอาจนำไปสู่ความ “ท้อ” หรือต้องการ “ลี้ภัย” เช่น เพื่อนในทีมไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น โคชหรือพี่เลี้ยงควรตั้งคำถามกระตุ้นคิดให้เยาวชนสะท้อนคิด (Reflection) ในเรื่องต่อไปนี้ 1) การวางแผนการจัดการงาน ไม่เป็นผู้นำเดี่ยว ทำงานแบบร่วมมือ 2) การจัดการอารมณ์ พี่เลี้ยงต้องมั่นคง และเป็นคนตั้งหลักให้ 3) การเข้าใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ตั้งคำถามให้เด็กเห็นวิธีการแก้ไขปัญหาและการไปต่อ

5. ปัญหาในเชิงเทคนิคการทำงาน เช่น ไม่มีความรู้ในการย้อมผ้า อุปกรณ์ไม่พอในการเล่นดนตรี หาผู้รู้ในชุมชนไม่ได้ บันทึกข้อมูลไม่เป็น ทำสื่อไม่เป็น พี่เลี้ยงต้องช่วยสนับสนุนให้เยาวชนมีทักษะการทำในเบื้องต้น เช่น สอนเอง เชื่อมผู้รู้ หรือพาไปศึกษาดูงานเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

6. ช่วงคืนข้อมูล ปัญหาที่มักเกิดขึ้นคือ ขาดการกำหนดเป้าหมายของการคืนข้อมูลว่าต้องการให้ชุมชนรับรู้และมีส่วนร่วมอะไร การนำเสนอข้อมูลที่เพียงพอเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนต้องการมีส่วนร่วม การประสานงานเชิญชวนคนในชุมชนมาเข้าร่วม รวมถึงทักษะในการสื่อสารและการนำเสนอเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนสนใจ เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยการวางแผนและฝึกซ้อม ดังนั้น โคชและพี่เลี้ยงควรชวนเยาวชนกำหนดเป้าหมาย วางแผนการจัดกิจกรรม และฝึกซ้อมการนำเสนอ

Tips

- 1 พี่เลี้ยงต้องมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นโอกาสการเรียนรู้ ต้องไม่เข้าไปจัดการแก้ปัญหาให้
- 2 การจะรู้สาเหตุของปัญหาพี่เลี้ยงต้องคอยสังเกต วิเคราะห์สถานการณ์ รับฟังปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาต้องเป็นบทบาทของเยาวชน เพราะเป็นโอกาสที่จะได้ฝึกหลายเรื่อง เป็นการสร้างคุณลักษณะนิสัยที่ดี ทั้งการตรงต่อเวลา การควบคุมอารมณ์ จัดการอารมณ์ตนเอง การแบ่งปัน การให้ออกาสเพื่อน การเสียสละ การไม่ย่อถอย มุมานะจนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย ฯลฯ
- 3 การที่โคชหรือพี่เลี้ยงจะช่วยเยาวชนก้าวข้ามปัญหา นอกจากการรับฟัง คือการตั้งคำถามชวนคิด ให้เขาทบทวนเป้าหมายที่เข้ามาทำโครงการ เป็นการปลุกพลังให้เขาเห็นเส้นทางไปสู่เป้าหมาย มากกว่าการจزمดิ่ง ก้อกับปัญหานั้น

Tips

- 4 ปัญหาของการทำงานเป็นการฝึกทักษะเยาวชน โดยเฉพาะสิ่งที่ได้ทำเป็นครั้งแรก ควรให้สิ่งนี้เป็นของวิญญูของเธอ เช่น การประสานงานครั้งแรก การพูดหน้าที่ประชุมครั้งแรก การบันทึกครั้งแรก การประชุมเพื่อวางแผนงานกันเองโดยไม่มีผู้ใหญ่ช่วยครั้งแรก ทั้งหมดนี้จะช่วยให้เด็กมีทักษะการทำงานที่จำเป็นมากในศตวรรษที่ 21 คือ การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Critical thinking and problem solving skill) ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีมาก พี่เลี้ยงไม่ควรทำให้เด็กเสียโอกาสนี้ไป
- 5 ในการทำงานของเยาวชน สิ่งที่ยาวชนต้องเจอแน่ๆ คือความแตกต่าง ทั้งความแตกต่างของความชอบ ความถนัด นิสัยใจคอ ความคิด ซึ่งการแก้ปัญหาของเยาวชนมักเลือกใช้วิธีทำงานคนเดียวไปเลย หรือใช้ความเป็นผู้นำในการครอบงำเพื่อน ซึ่งในระยะแรกอาจทำให้เพื่อนอึดอัด ไม่นำความแตกต่างออกมา พี่เลี้ยงต้องมีแนวคิดที่ว่า ความแตกต่างคือโอกาส พี่เลี้ยงต้องหลอมรวมความแตกต่างมาเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนงาน เช่น การทำงานในช่วงการระดมความคิด ความแตกต่างของเด็กที่มีหลายมุมมอง จะทำให้ได้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ในช่วงลงมือทำความถนัดที่หลากหลายจะช่วยให้คนทำงานหลายบทบาท ตามความถนัด เช่น ถนัดพูด ถนัดเขียน ถนัดประสานงาน ถนัดวางแผน ถนัดคำสือ ถนัดจัดการการเงิน ในการทำงานหนึ่งๆ ความหลากหลายจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ในสถานการณ์จริงในโลกปัจจุบัน พี่เลี้ยงต้องนำความหลากหลายนี้มาหลอมรวมให้เกิดการทำงานเป็นทีมให้ได้
- 6 คำพูดติดปากของเด็กคือ “ทำไม่ได้หรอก” “เป็นไปไม่ได้” ตรงนี้เป็นโอกาสท้าทายที่พี่เลี้ยงจะรับฟังว่าอะไรคือความรู้สึกและอุปสรรคที่ทำให้เขา “ไม่กล้า” เมื่อรับฟังจนสะท้อนให้เยาวชนได้เห็นตัวเองแล้ว พี่เลี้ยงจะช่วยตั้งคำถามว่าก้าวแรก (First step) ที่เขาจะก้าวออกจากพื้นที่ปลอดภัยของความไม่กล้า เขาจะได้อย่างไร และก้าวแรกที่ยิ่งใหญ่ (Big step) ของเยาวชนคือการเริ่มลงมือทำในเรื่องเล็กๆ ที่เขาไม่เคยทำมาก่อน โศขหรือพี่เลี้ยงควรรับฟังว่า เมื่อเขาทำแล้วรู้สึกอย่างไร นั่นคือการสร้างความภูมิใจให้เด็ก (Self esteem) หลังจากนั้นคือการท้าทายที่จะทำให้เขามีก้าวที่ยิ่งใหญ่ต่อไป เพื่อให้เขาภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง (Self esteem) เป็นของวิญญูที่จะติดตัวเขาไป
- 7 คำถามในการกำรระบวงการทางความคิดช่วงวางแผนก่อนลงมือทำ (Before Action Review)
 1) อะไรคือเป้าหมายของการทำกิจกรรมครั้งนี้ 2) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง
 3) ต้องเตรียมอุปกรณ์และการจัดการอะไรบ้าง 4) จะแบ่งบทบาทหน้าที่ยังไง 5) คาดว่าจะเจอปัญหาอะไร และมีวิธีแก้ยังไง 6) ต้องใช้งบประมาณเท่าไร และมีวิธีจัดการงบประมาณให้ประหยัดและเกิดประโยชน์มากที่สุดอย่างไร 7) ทำแล้วตัวเองจะได้อะไร 8) ต้องการความช่วยเหลือจากใครบ้าง ซึ่งวิธีการพี่เลี้ยงหรือโค้ชอาจใช้วิธีการให้เยาวชนแต่ละคนวาดภาพ หรือเขียน แล้วแลกเปลี่ยนร่วมกัน เพื่อให้เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลายมากขึ้น
- 8 ภายหลังกิจกรรมแล้ว ควรมีการสรุปทเรียนหลังการดำเนินงานเพื่อให้เยาวชนเกิดข้อเรียนรู้อย่างชัดเจนจากประสบการณ์ตรงที่ได้ลงมือทำ และเพื่อให้เห็นวิธีการพัฒนา ปรับปรุงงานในครั้งต่อไป ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ ซึ่งคำถามอาจประกอบไปด้วย 1) อะไรคือเป้าหมายที่เธออยากเห็นร่วมกันก่อนจัดงานครั้งนี้ 2) ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร อะไรที่ได้ตามเป้าหมาย อะไรที่ได้เกินเป้าหมาย 3) อะไรที่พวกเขาทำได้ดี 4) อะไรที่ยังทำได้ไม่ดี 5) ถ้าทำอีกครั้งจะพัฒนาปรับปรุงอย่างไร 6) ตัวเราได้ทักษะอะไรใหม่ๆ จากการทำกิจกรรมครั้งนี้ 7) อะไรที่ประทับใจที่สุด เพราะอะไร 8) ถ้าเราชวนชมเพื่อนหรือขอบคุณใคร เธออยากบอกอะไร

“คนสำคัญที่จะช่วยทำหน้าที่ในการติดตามหุบเสริม เป็นหูเป็นตาในการติดตามดูแลเด็กแกนโคชคือพี่เลี้ยงที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ที่จะลงไปติดตามพูดคุยกับน้องว่า ในตอนนี้เป็นยังไง ถึงไหนแล้ว”

ชิวัน จันรรสม มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น

11. พัฒนากิจกรรมพี่เลี้ยง : อบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

จากการดำเนินงานพบว่า พี่เลี้ยง เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการเป็น “กลไกหนุนเสริมในพื้นที่” ทำบทบาทโคช สนับสนุนเยาวชนระหว่างการทำโครงการ เปิดโอกาสให้เยาวชนคิดเองทำเอง ทั้งนี้เพื่อให้พี่เลี้ยงเข้าใจบทบาทมากยิ่งขึ้น พร้อมกับมีเครื่องมือในการทำงานกับเยาวชน โครงการฯ จึงร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจลจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีเนื้อหาในการเรียนรู้ คือ

- บทบาทการเป็นพี่เลี้ยง
- ฝึกทักษะกระบวนการ (Facilitator) ได้แก่ การฟัง การจับประเด็น การตั้งคำถาม การสรุปบทเรียน
- เทคนิคออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน

12. เวทีเรียนรู้ พัฒนากิจกรรมสื่อสาร: ครั้งที่ 2 “ข้อมูล” หัวใจสำคัญของการสื่อสาร

จากทักษะการถ่ายภาพ การบรรยายภาพ การทำคลิปวิดีโออย่างง่าย มาสู่การฝึกทำคลิปวิดีโอเพื่อสื่อสารประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อใช้คลิปวิดีโอที่ผลิตขึ้นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารในระหว่างการทำโครงการ

กระบวนการเรียนรู้ : คิดออกแบบซีรีส์สื่อสารผ่านคลิปวิดีโอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น คลิปวิดีโอสำหรับเวทีค้นหาข้อมูลเยาวชน และคลิปวิดีโอสำหรับใช้ในงานมหกรรมพลังเยาวชนเมืองลำพูน โดยแบ่งเนื้อหาการอบรมเป็น 3 เรื่องคือ

1. เครื่องมืออย่างง่ายในการเก็บข้อมูล เช่น การถ่ายภาพขณะลงพื้นที่
2. การเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล
3. การดึงข้อมูลสำคัญมาใช้ในการสื่อสาร

13. เวทีเรียนรู้เยาวชนครั้งที่ 4 : สรุปทเรียน สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการ

ตลอดระยะเวลาของการทำโครงการ มีทั้งความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคนานัปการ เพื่อให้เยาวชนได้ตกผลึกการเรียนรู้ของตนเอง โครงการฯ จึงออกแบบให้มีนำเสนอผลการดำเนินงาน และสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา โดยใช้**เครื่องมือ 7 Act**. ให้เยาวชนทบทวนเส้นทางการเรียนรู้ของตนเอง 7 กิจกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ พร้อมกับใคร่ครวญ ทบทวนสถานการณ์สำคัญ 3 ด้านจากเส้นทางการเรียนรู้ทั้งหมด ได้แก่

- จีាប់ที่สุด: สถานการณ์ที่มีความสุขมากที่สุด
- จืดที่สุด: สถานการณ์ที่เป็นปัญหามากที่สุด
- จืดที่สุด: สถานการณ์ที่ได้เรียนรู้มากที่สุด
- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
-

เครื่องมือ 7 Act.

14. บทสรุปหลังเยาวชนคนทะเลปุ่น

คร่ำคร่ำทำโครงการกันมานานหลายเดือน ก็ถึงเวลาโชว์ศักยภาพพลังเยาวชนเมืองลำพูนในวันที่ 19-20 มกราคม 2562 ที่วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ร่วมกับงานสืบฮีต สานฮอย ฮ้อยก๊ิด คนฮักทะเลปุ่น ครั้งที่ 2 “บุญตานข้าวใหม่ บุญพระธาตุเจ้าหริภุญชัย” และ “พลังเยาวชนคนทะเลปุ่น” ที่เด็กเยาวชนในโครงการร่วมกันคิดออกแบบกิจกรรมด้วยตนเอง ทั้งการแสดง นิทรรศการ และการนำเสนอผลการดำเนินงานให้คนลำพูนเห็นถึงศักยภาพและความสามารถของเด็กและเยาวชนเมืองลำพูน

เห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ 14 ขั้นตอนข้างต้น ได้บ่มเพาะเยาวชนเมืองลำพูนให้มีทักษะชีวิต “ไม่พึ่งดูยาต่อปัญหาในบ้านของตนเอง” จนมั่นใจได้ว่า “พลังเยาวชนคนทะเลปุ่น” เหล่านี้คือผู้สืบทอดสปีริตลำพูนต่อไปในอนาคต

กลไกพัฒนาเยาวชนเมืองลำพูน

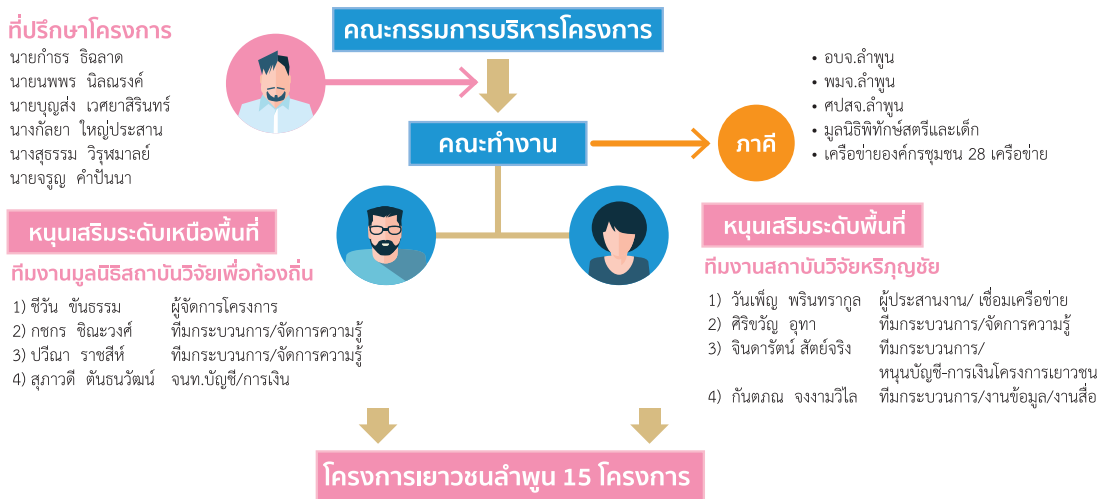
โครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน ดำเนินการโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสถาบันวิจัยหรือภูษชัย ร่วมกันเป็นกลไกพัฒนาเยาวชนเมืองลำพูน ซึ่งมีบทบาท ดังนี้

1. หนุนเสริมการพัฒนาเยาวชนระดับเหนือพื้นที่ ได้แก่ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนกลางที่เยาวชนทุกโครงการมาเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักที่เยาวชนทุกโครงการควรได้เรียนรู้ เช่น การทำแผนที่ชุมชน (Social mapping) การบริหารจัดการโครงการ (Project management) และการสรุปบทเรียนจากการดำเนินโครงการ เป็นต้น

2. หนุนเสริมการพัฒนาเยาวชนระดับพื้นที่ ได้แก่ การติดตาม หนุนเสริมการดำเนินงานของเยาวชนในชุมชน ทำกระบวนการทางความคิด หรือร่วมแก้ไขปัญหาที่เป็นจุดติดขัดในการดำเนินงาน รวมถึงประสานงาน ทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงชุมชนในการสนับสนุนเยาวชน

3. เชื่อมโยงเครือข่ายในจังหวัดลำพูนมาร่วมสนับสนุนการพัฒนาเยาวชน เช่น การเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อเสนอแนะ ให้ความเห็นในการดำเนินงาน และร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชน และร่วมเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับโครงการของเยาวชน เป็นต้น

โครงสร้างการบริหารโครงการเยาวชนลำพูน

คุณลักษณะของโคช

โคช ได้แก่ ทีมงานจากสถาบันวิจัยหรือศูนย์และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการดำเนินงานกับบุคคล 3 กลุ่ม คือ เยาวชน พี่เลี้ยงชุมชน และเครือข่ายบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด

ในการพัฒนาเยาวชน โคชมีบทบาท 3 ประการ 1. หนุนเสริมการพัฒนาเยาวชนระดับเหนือพื้นที่ (ออกแบบกระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนกลางที่เยาวชนทุกโครงการมาเรียนรู้ร่วมกัน) 2. หนุนเสริมการพัฒนาเยาวชนระดับพื้นที่ (ติดตาม หนุนเสริมการดำเนินงาน) และ 3. เชื่อมโยงเครือข่ายในจังหวัดลำพูนมาร่วมสนับสนุนการพัฒนาเยาวชน เพื่อทำบทบาทดังกล่าว ได้บทเรียนจากการดำเนินงานพบว่าโคชควรมีคุณลักษณะนี้

ได้รับการยอมรับ
จากเยาวชน และชุมชน

มีทักษะเป็น**นักจัด
กระบวนการเรียนรู้**

วิเคราะห์ และ**ติดตาม**พัฒนา
การเรียนรู้ของเยาวชนได้

เชื่อในพลังบวก
เป็นคนเสริมพลังเด็ก
สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนได้

**คุณลักษณะ
ของพี่เลี้ยง
เมืองลำพูน**

เป็นแบบอย่างที่ดี มีศรัทธา

ชัก**ชวน**คน
มาร่วมสนับสนุนเด็กได้

หนุนเยาวชนให้วางแผน
และถอดบทเรียนได้

เข้าใจ**แนวคิด**และ
การทำงาน**เพื่อชุมชน**

คุณลักษณะของพี่เลี้ยงชุมชน

พี่เลี้ยงชุมชน เป็นที่ปรึกษาโครงการของเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนเดียวกันกับเยาวชน ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน ข้าราชการ ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมทั้งสิ้น 26 คน ซึ่งมีความใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานของเยาวชนในพื้นที่ ทำหน้าที่กระตุ้น หนุนเสริม ตั้งคำถามกระตุ้นคิด จัดกระบวนการเรียนรู้ การสรุปบทเรียนกับเยาวชนได้ รวมไปถึงการปลูกฝัง จิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่สามารถเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับชุมชน สังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งพบว่าคุณลักษณะสำคัญที่พี่เลี้ยงโครงการเยาวชนเมืองลำพูนควรมี คือ

วิธีคิด สนใจงานพัฒนาเด็กและเยาวชน เข้าใจกระบวนการที่ออกแบบให้เยาวชนได้ทำแต่ละกิจกรรมว่าต้องการพัฒนาทักษะด้านใดบ้าง และมีวิธีคิด ออกแบบรูปแบบในการหนุนเสริมเยาวชนเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย

มีใจ (เข้าถึงเด็ก) เข้าใจพัฒนาการของเยาวชนในแต่ละช่วงวัย รักและชอบที่จะทำงาน ร่วมกับเยาวชน หากพี่เลี้ยงไม่มีใจและไม่สามารรถเข้าถึงเด็กได้ จะส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างการทำงาน พี่เลี้ยงที่มีใจและสามารถเข้าถึงเยาวชนได้จะเป็นโอกาสที่ทำให้ เยาวชนกล้ามาขอคำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาระหว่างการทำโครงการ

วิธีการ มีความเข้าใจบทบาทของพี่เลี้ยง ไม่ชี้นำ เปิดโอกาสให้เยาวชนได้คิดเองทำเอง และมีทักษะในการทำงานกับเยาวชน อาทิ การตั้งคำถามกระตุ้นคิด การสร้างกำลังใจ การสรุปบทเรียน เป็นต้น

สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น: การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

มุมมอง

- เห็นคุณค่าในตัวเองจากการทำเพื่อส่วนร่วม
- เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- เปิดมุมมองต่อสิ่งที่เคยเป็นสถานการณ์ปัญหาในชุมชน

ทักษะ

- ทักษะการพูด และการฟัง
- การวางแผน และการสรุปบทเรียน
- การประสานงาน และการขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่
- การเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีม
- การจัดทำสื่อ และการนำเสนอ
- การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- การแยกแยะผิดชอบชั่วดี
- ทักษะฝีมือในเรื่องที่ทำ

ความรู้

- รู้จัก และผูกพันกับชุมชนที่ตัวเองอยู่อาศัยมากขึ้น
- ลึกซึ้งในองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ตัวเองได้ศึกษามากขึ้น

พฤติกรรม

- การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- การยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น
- เปิดโอกาสให้น้องแสดงศักยภาพ
- การมีสัมมาคาราวะต่อผู้ใหญ่
- การตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบมากขึ้น

ความสัมพันธ์

- ทำให้เด็กในชุมชนรวมกลุ่มกัน
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเด็กด้วยกันในชุมชนและต่างชุมชน
- เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก

สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น: การเปลี่ยนแปลงของผู้ใหญ่ใจดี (พี่เลี้ยงพื้นที่)

มีผู้ใหญ่ใจอาสาเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง 26 คน
มีแนวคิด ทักษะ ในการหนุนการเรียนรู้เด็ก
เกิดแรงบันดาลใจในการเป็นนักจัดกระบวนการเรียนรู้
ก่อเกิดความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายในกลุ่มพี่เลี้ยง

สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น: การเปลี่ยนแปลง ของชุมชน

- ให้การยอมรับในศักยภาพของเด็กบ้านตัวเอง
- เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับในชุมชน
- ให้ความไว้วางใจ และสนับสนุนให้เด็กมาเข้าร่วมทำกิจกรรมในโครงการ
- นำไปสู่การจัดการและแก้ไขปัญหาชุมชน
- คนในชุมชนกลับมาเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม
จากการทำกิจกรรมของเด็ก

สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น: การเปลี่ยนแปลงของคนทำงาน และองค์กร

- คนทำงานได้เรียนรู้แนวคิด ทักษะ และประสบการณ์
ในการทำงานสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก
- ทำให้องค์กรได้มีโอกาสกลับมาขับเคลื่อน
งานเยาวชนในจังหวัดลำพูนอีกครั้ง

ข้อค้นพบจากการทำงาน

การพัฒนาพี่เลี้ยง

สำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาเยาวชน และต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องผูกติดกับพี่เลี้ยงคนเดียว เยาวชนแต่ละโครงการสามารถมีพี่เลี้ยงได้มากกว่าหนึ่งคน

การพัฒนาโครงการเยาวชน

3 รู้ที่เยาวชนต้องมีคือ รู้ชุมชน รู้เรื่องที่จะทำ และรู้การบริหารจัดการโครงการ

เตรียมความพร้อมพี่เลี้ยงเพื่อรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เช่น เยาวชนหาย ไม่ทำโครงการต่อ จะต้องหาวิธีการแก้ไขอย่างไร

เมื่อเด็กและพี่เลี้ยงถอดใจ

ทีมโค้ชต้องทำความเข้าใจปัญหา หาความเป็นไปได้ สร้างความมั่นใจให้เดินต่อไปได้

ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

ชุดภาษาที่ใช้สื่อสารควรเป็นภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย เป็นคำที่วัยรุ่นนิยมใช้จะทำให้เด็กเข้าใจ กระบวนการที่โค้ชต้องการสื่อสารมากขึ้น

การติดตั้งเครื่องมือถูกเวลามีผลต่อการพัฒนาใจภัยโครงการ

ทีมโค้ชพบว่าการติดตั้งเครื่องมือให้กับเยาวชนมีผลต่อการทำกิจกรรม เช่น เครื่องมือ **Project Management** การบริหารจัดการโครงการ ควรถูกนำมาจัดในช่วงแรกของการเริ่มโครงการเพื่อให้เห็นเป้าหมาย และความชัดเจนของการตัดสินใจเลือกทำโครงการ หรือ**เครื่องมือ 7 Act** ที่ควรทำก่อนที่เด็กจะจัดเวทีคืนข้อมูลชุมชนหรือถอดบทเรียนการทำโครงการ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสทบทวนการทำงานของตัวเอง

“เด็กและเยาวชนที่เกรง ติดเกม ไม่สนใจชุมชน ไม่สนใจบ้านเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นอยู่ทั่วไป เนื่องจากมีบางสิ่งบางอย่างมากดทับศักยภาพเขาไว้ แต่เราเชื่อว่าการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยดึงศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กเยาวชนออกมาได้”

ชิวัน จันสรม บูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“อย่างน้อยเราก็ได้เด็กกลุ่มนี้ที่สนใจหันมาดูเรื่องของชุมชนหมู่บ้าน
เหตุที่ผมอยากให้เด็กทำโครงการนี้เพราะเห็นว่านิทานและซอ
เริ่มหายไปจากชุมชน เลยอยากให้เกิดความรู้เรื่องนิทานและซอไว้
อย่างน้อยๆ ให้เด็กๆ ในหมู่บ้านได้เรียนรู้ว่าบรรพบุรุษเรา คนเฒ่าคนแก่เรา
มีภูมิปัญญาเรื่องนี้อยู่ แม้จะยังเก็บไม่ได้มาก แต่ถ้าไม่ทำมันก็จะหมดไป
ถ้าไม่มีเด็กรุ่นนี้มาช่วยสืบทอด รับรองว่าหายไปแน่ๆ”

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

ละอ่อนปกากะญอ สืบสานนิทาน-ชอ

โครงการสืบสานภูมิปัญญานิทานและชอปกากะญอ

พี่เลี้ยงโครงการ อนุวัฒน์ วนารัตนชัยกุล ลินดา สูงพนาดอน
ทีมงาน นงคันทา สง่าภูพาน ไสกา สูงพนาดอน
 รสिता ใจหล้ากาศ กรทช ปงพางนิมิต
 ประกายทิพย์ สวัสดิ์บสสวต

สืบสานภูมิปัญญานิทานและซอปกาเกอะญอ กลุ่มเยาวชนบ้านแม่สะแงะ

ทำไมถึงทำ?

นิทานและซออยู่คู่ชาวปกาเกอะญอมาช้านาน ภูมิปัญญาถูกส่งต่อจากปากต่อปาก และนับวันจะเลือนหายไปด้วยเพราะวิถีชีวิตปัจจุบันที่คนเฒ่าคนแก่มีระยะห่างจากคนรุ่นใหม่มากขึ้น ทั้งยังไม่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยกลัวว่าภูมิปัญญานิทาน-ซออันเป็นอัตลักษณ์ของชาวปกาเกอะญอจะเลือนหายไป เยาวชนบ้านแม่สะแงะจึงทำโครงการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญานิทานและซอปกาเกอะญอเพื่อรวบรวมจัดเก็บความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลให้สามารถส่งต่อรุ่นต่อไปได้

เส้นทางเรียนรู้จากการลงมือทำ

- 1 เยาวชนชี้แจงโครงการให้คนในชุมชนรับรู้เพื่อทราบว่ามีใครบ้างที่เป็นผู้รู้

- 2 ไปหาผู้รู้ที่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลนิทานและซอ โดยการจดบันทึก และถ่ายวิดีโอ

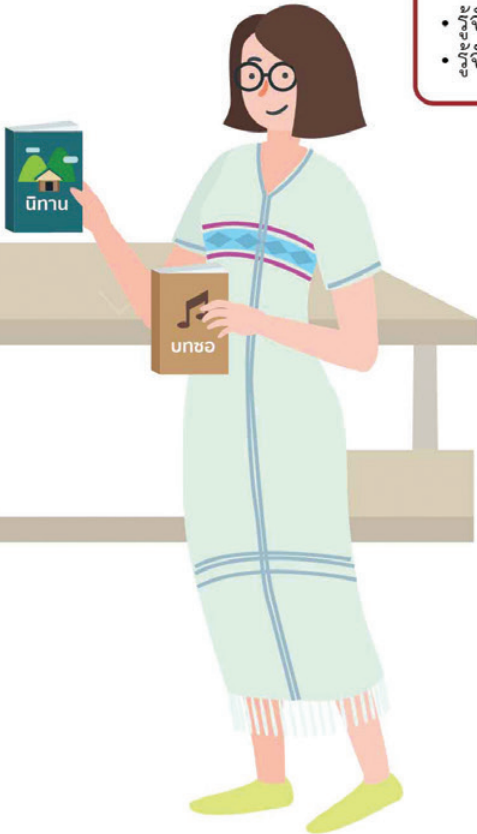
คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- กล้าพูด กล้าแสดงออก ไม่อายที่เป็นคนชาติพันธุ์
- มีความมั่นใจในตนเอง
- มีความรับผิดชอบ
- รู้จักแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน
- รู้จักนิทานและซอมากขึ้น

ต่อชุมชน

- หนังสือรวมนิทานและซอปกากะธอ ที่สามารถส่งต่อคนรุ่นหลัง
- ความสัมพันธ์ของเด็กเยาวชนและคนในชุมชนแน่นแฟ้นขึ้น

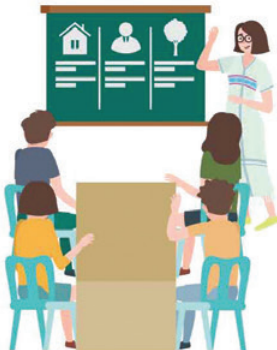
บันทึกนิทานและบทซอไว้ในแบบรูปเล่มหนังสือ

5 เรียบเรียงนิทานที่แปลเป็นภาษาที่มีความสละสลวย

4 แปลความหมายนิทานภาษาปกากะธอออกมาเป็นภาษาไทย เพื่อให้สามารถส่งต่อความรู้ไปยังคนรุ่นใหม่ได้

3 รวบรวมข้อมูล จัดประเภทหมวดหมู่ นิทานและซอ

สำเนียงภาษาปกากะญอซับซ้อนเพลงซอที่หาฟังได้ยากแล้วในเวลานี้ เนื้อหาบอกเล่าถึงวิถีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทว่ากำลังจะเลือนหายไป...

แต่วันนี้มีเด็กปกากะญอกลุ่มหนึ่ง คือ เปียโน-นงคันทา ส่างฎพาน, เหมียว-ประกายทิพย์ สวัสดิ์บรรพต, เขียร์-โสภา สูงพนาตอน, แว-รสิตา ใจหลักากศ และ หลิน-กรกช ปงพางนิมิต เยาวชนบ้านแม่สะแงะ ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่เห็นคุณค่าความหมายของนิทานและซอของตนเอง จึงรวมตัวกันทำโครงการสืบสานภูมิปัญญานิทานและซอปกากะญอ

สำหรับนิทานปกากะญอ นับเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงอุปนิสัย การใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน ส่วน ซอ นั้นเปรียบเสมือนบทเพลงหรือบทกลอนที่ทำให้เกิดความสุขสนทนและความบันเทิง บทซอมีหลายประเภทใช้ในโอกาสที่ต่างกัน เช่น ซอในงานศพ ซอไปไร่ ซอกล่อมเด็ก ซอเกี่ยวหญิงชาย เป็นต้น

เมื่อเด็กคิดสืบสานต่อบ้านและซอ

“สมัยผมเป็นเด็ก หัวค้ำพ่อแม่จะเล่านิทานให้ฟังอยู่เสมอ เหมือนเราถูกปลุกฝังไปพร้อมกัน เพราะนิทานทุกเรื่องจะมีข้อคิดแฝงอยู่ เลยคิดว่าถ้าเด็กสามารถถอดความรู้เหล่านี้ไว้ได้คงจะดี อย่างน้อยหากเด็กรุ่นหลังไม่รู้ก็ยังมีรูปเล่มไว้ให้ศึกษา แม้วันนี้พวกเขาจะยังไม่สามารถจัดเก็บความรู้เรื่องนิทานและซอได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ในอนาคตก็สามารถต่อยอดไปได้” พ่อหลวงอนุวัฒน์ วนารัตนชัยกุล ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่สะแงะ และพี่เลี้ยงโครงการเล่าจุดเริ่มต้นในการชักชวนเด็ก

“ที่ผ่านมายุ่งยงพ่อแม่เล่านิทานตั้งแต่เด็ก ตอนนี้อย่างไรก็ได้ยินน้อย เรื่องที่ชอบมากที่สุดคือเรื่อง ‘ผีเจ้าที่’ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนที่นี่ว่า ถ้าใครทำไร่ทำนาทำสวนจะมีผีเจ้าที่ของแต่ละคน ทำให้ทุก ๆ ปี ต้องมีพิธีเรียกว่าเลี้ยงผีไฟ ซึ่งอยู่ในกระต๊อบอยู่ในไร่นาสวนอยู่แล้ว” แวบอกและเสริมว่า นิทานและซอแม้จะยังไม่หายไป แต่ทุกวันนี้มีเฉพาะคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่รู้

แม้จะตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาชิ้นนี้ แต่เนื่องจากทั้งนิทานและซอ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องถอดเรื่องราวจากคำบอกเล่าและความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ ใจที่ยิ่งใหญ่อันดับแรกจึงเป็นการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัย ซึ่งแต่เดิมต่างคนต่างมีการกิจความรับผิดชอบที่ต่างกันไป

อนุวัฒน์ วนารัตนชัยกุล

นงคันทา ส่างภูพาน

ระกายทิพย์ สวัสดิ์บรรพต

โสภา สูงพนาดอน

รสิตา ใจหลักาศ

กรกช ปงพางนิมิต

เป็โยโนเล้าว่า ภาระบวรการทํางานของทิมเริ่มจากการจัดประชุมที่อาคาร กศน.บ้านแม่สะแงะ เพื่อชี้แจงรายละเอียดการทำโครงการให้คนในชุมชนรับรู้ โดยมีพ่อหลวงช่วยประกาศเสียงตามสาย “ตอนนั้นมีคนเฒ่าคนแก่มาร่วมฟังกันหลายคน แต่ละคนให้ความสนใจดี สังเกตได้จากหลังชี้แจงจบ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้รู้ก็จะแบ่งหน้าที่กันว่าใครจะให้ความรู้เรื่องขอใครจะให้ความรู้เรื่องนิทาน จากนั้นก็เดินมาบอกพวกเราว่า นิทานต้องไปตามใคร ขอไปตามใคร”

สืบค้นคุณค่าความหมายนิทานและขอ

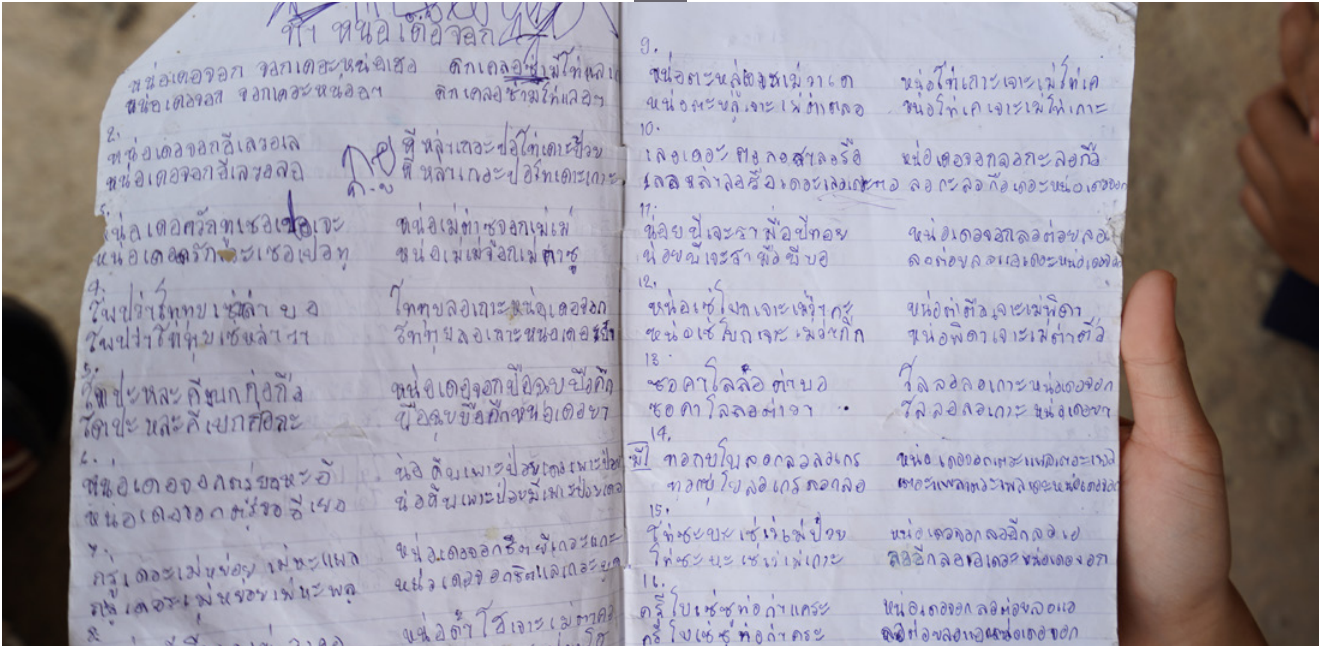
เมื่อได้แหล่งข้อมูลแล้ว กลุ่มเยาวชนจึงประชุมทิมเพื่อวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการจัดหมวดหมู่นิทานและขอ จากนั้นค่อยลงมือเก็บข้อมูล โดยในครั้งแรกจะเดินทางไปถามถึงที่บ้านก่อนจะเชิญให้ผู้รู้มารวมตัวกันที่อาคาร กศน. บ้านแม่สะแงะ มีนัดหมายในวันเสาร์ตั้งแต่เวลา 10.00-14.00 น.

“เราจะสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ ทั้งจดับันทิกและอัดวิตโต เวลาที่เหลือก็เอาจมารบรวม เราจะไม่กวนผู้ใหญ่เยอะ เพราะว่าบางคนถูกออกไปทำงานข้างนอกต้องเลี้ยงหลาน ไม่ได้มีเวลา บางคนก็มีธุระ” เป็โยโน ให้ข้อมูล ก่อนจะลงรายละเอียดถึงวิธีการสัมภาษณ์ว่า

“เริ่มต้นก็จะถามว่า...ลุงคะ ถ้าจะทำนิทานเรื่องนี้ลุงพอจะช่วยให้ไหมคะ” ซึ่งส่วนใหญ่ตรงกับใจที่เขาอยากสืบต่อให้คนรุ่นหลังอยู่แล้ว ทำให้ทุกคนเต็มใจเล่าให้ฟัง แต่ความยากอยู่ที่การไม่มีบทตายตัวอย่างนิทาน 1 เรื่องอาจใช้เวลาเป็นสัปดาห์ ยิ่งถ้าเป็นขอยิ่งยากขึ้นหลายเท่า เพราะผู้รู้จะขอไปเรื่อยๆ คนเก็บข้อมูลก็ต้องแบ่งกันจด ส่วนใหญ่จะได้ประมาณ 3 บทต่อคน ทำให้ต้องเก็บข้อมูลกันหลายครั้งกว่าจะได้แต่ละเรื่อง

“พอผู้รู้มาถึงหนูก็ถามว่า วันนี้จะเล่านิทานอะไรให้ฟัง พอเขาเล่าเสร็จแล้ว ก็จะมาจัดประเภทเองว่านิทานเรื่องนี้อยู่ในประเภทไหน ส่วนขอตอนถามหนูจะถามเป็นท่อนๆ ว่า ท่อนนี้มันหมายความว่าอะไร

เพราะว่าแต่ละขอไม่ได้มีความหมายตายตัว จะเป็นเหมือนสุภาษิตของไทย เราก็ถามไปด้วยเพราะไม่รู้ พอเขาบอกว่าแปลว่าอย่างไรนะ หนูก็ให้น้องจด แล้วค่อยมาแปลอีกทีว่าหมายถึงอะไร” เปียโนอธิบาย ส่วนนิทานซึ่งเข้าใจได้ง่ายกว่าจะใช้วิธีบันทึกเสียงแล้วมาแปลเป็นภาษาไทย ไม่ได้จดเป็นคำอ่าน เหมือนการขอ

“ตอนนี้แปลได้ 4-5 เรื่องแล้ว แต่ละเรื่องยาวมาก ซึ่งความยากของการแปลนิทานอยู่ที่การเรียบเรียงถ้อยคำให้สละสลวย เพราะตอนเล่า คนเล่าก็เล่าแบบวกไปวนมา เราต้องฟังให้จบหนึ่งรอบ แล้วก็ฟังซ้ำอีกสองสามรอบแล้วค่อยมาเรียบเรียงใหม่”

ถึงตอนนี้พวกเธอเก็บขอไปได้แล้ว 127 ท่อน (จากหลายๆ เรื่อง) นิทาน 12 เรื่อง ในจำนวนนี้แปลเสร็จเรียบร้อย 5 เรื่อง และด้วยความที่ทั้งเพลงขอและนิทานเป็นการสืบทอดแบบปากต่อปาก แน่แน่นอนว่าหากไม่มีการจดบันทึกไว้ อีกไม่นานก็คงหายไปจากวิถีชีวิตปากเกาะญอรุ่นใหม่

รวมพลังเพื่อขอและนิทานบ้านเรา

ภายใต้บรรยากาศของความร่วมมือและความหวังที่จะเห็นเรื่องราวที่เล่าขานต่อกันมาได้รับการบันทึกในรูปแบบของหนังสือ ระหว่างทางเชื่อว่าจะไม่มีปัญหาและอุปสรรค บางครั้งก็หนักหนาจนเกือบจะทำให้ถอดใจ

“ความยากอยู่ตรงการรวมทีม ที่ตอนแรกเพื่อน 5 คน (ตอนนั้นแวกกับหลินยังไม่ได้เข้าร่วมทีม) เรียนในเมืองเหมือนกัน แต่อยู่ๆ ก็ถูกเพื่อนเท เขาต้องไปเรียนสายอาชีพ เหลือหนู เหมียว และเชียร์ เราเรียนอยู่ในเมืองจะเก็บข้อมูลได้เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์เท่านั้น คิดว่าต้องทำไม่ได้แน่ๆ จึงเดินไปบอก

พี่ๆ ทีมโคชว่าขอยกเลิกโครงการได้ไหม แต่พี่เขาไม่ให้ยกเลิก พี่อ้อย-ศิริขวัญ อุทา และพี่กอล์ฟ-กันตภณ จงงามวิไล เดิมพลังให้ บอกว่าสู้ๆ เดียวพี่จะช่วยอีกแรงหนึ่ง ถ้าตรงไหนไม่ได้ก็มาบอก เลยคิดว่าเราต้องไม่ท้อ ลองทำอีกสักตั้งถ้าไม่ไหวจริงๆ เดี่ยวค่อยบอก เราก็ทำไป แล้วพอทำไปๆ อะไรก็ดีขึ้น ตอนนั้นบอกกับตัวเองว่ามี 3 คนก็ทำ 3 คน แม้จะทำได้ช้า แต่ก็ยังได้ทำ ถึงไม่มีเพื่อนคนอื่น แต่เรามีความตั้งใจว่าจะทำอันนี้แล้วก็ต้องให้มันสำเร็จ เราคาดหวังว่าจะทำได้ เราต้องทำให้ได้” เปียโนสะท้อนความรู้สึก

อาการถอดใจนี้ไม่ต่างจากเหมียวซึ่งคิดว่าจะลาออกเหมือนกัน แต่ก็อดเป็นห่วงเพื่อนที่เหลือไม่ได้ จึงตัดสินใจอยู่ช่วยกันต่อไป “ตอนนั้นความตั้งใจคือเราทำได้แค่ไหนก็แค่นั้น แต่ก็แอบคาดหวังว่ามันจะดีขึ้น”

หลังจากจับมือกันสู้ต่อ ก็ได้แววและหลิน ซึ่งเป็นรุ่นน้องที่ยังเรียนอยู่ในชุมชนเข้ามาร่วมทีม และทั้งสองคนก็กลายเป็นกำลังหลักในการเก็บข้อมูล ซึ่งไม่เพียงแค่จัดบันทึกแต่ยังสามารถขอเอื้อนเสียงได้ด้วย

“เมื่อก่อนนี่ขอได้นิดหน่อย ความรู้เรื่องนิทานกับชอมีน้อยมาก เคยเห็นตอนเขาชอทำงานศพบ้าง และเคยฟังตาชอก็รู้เรื่องบ้างไม่รู้บ้าง ตอนนั้นรู้มากขึ้นและอยากชอเป็น พ่อแม่ก็ชอไม่เป็น ตอนชอที่ยากที่สุดคือการ ‘อือทา’ หรือการเอื้อนเสียง ส่วนการจดบันทึกช่วงไหนที่จดไม่ทันก็ถามซ้ำ ลุงเขาก็ไม่ว่าอะไร ก็พูดเล่นกับเขาไปด้วย เป็นกันเองค่ะ” แววเล่าด้วยแววตามุ่งมั่น

สุดท้ายเมื่อแก้ปัญหาเรื่องทีมงานได้ มีการแบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม งานก็ก้าวหน้าไปตามขั้นตอน เปียโน บอกว่ารู้สึกดีใจมากที่ไม่ได้เลิกทำตั้งแต่ตอนนั้น

“ส่วนที่ยากที่สุดของการทำงานคือ การเก็บข้อมูล การเรียบเรียงข้อมูล และการแปลความหมาย ซึ่งหลังจากเรียบเรียงนิทานเสร็จแล้ว หนูคิดว่าจะชวนเด็กในชุมชนมาฟังพวกเราเล่านิทาน เผื่อน้องบางคนจะสนใจอยากรู้มากขึ้น ถึงแม้เขาไม่ได้เข้าร่วมโครงการ แต่ก็ขอให้รู้ว่าชุมชนเรามีนิทานอะไรอยู่บ้าง หรือจะให้ดีคือเขาเอานิทานไปเล่าต่อให้เพื่อนฟัง หากรวบรวมได้มากก็จะเอาไปบริจาคให้ห้องสมุดโรงเรียน หรือในหมู่บ้านให้เขาได้อ่านกัน”

นี่คือความหวังเล็กๆ ของเยาวชนบ้านสะแงะ ซึ่งพวกเขาได้ฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกันมาเพื่อรักษา ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป

รอกงามบนฐานวัฒนธรรม

ทุกนิทานเรื่องเล่าที่ได้ฟังจากผู้เฒ่า ทุกคำขอที่ได้ซาบซึ้งจากการอธิบาย ทำให้เยาวชน กลุ่มนี้ไม่เพียงตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาปกาเกอะญอ ยังภาคภูมิใจที่ได้ร่วมสืบสานมรดก ทางวัฒนธรรม

“เดี๋ยวนี้ภูมิใจในภาษาของตัวเองมาก เวลาไป โรงเรียนก็ไม่อายที่จะพูดภาษาตัวเอง แถมยังพยายาม สอนให้เพื่อนที่อยู่ในเมืองพูดด้วยค่ะ” เชียร์ กล่าว พร้อมรอยยิ้ม

ขณะที่แวบบอกว่า เธอภูมิใจที่ชุมชนของ

ตนเองมีนิทานกับซอที่ชุมชนอื่นไม่มี ตั้งใจว่าจะสืบทอดจากปู่ย่าตายายไว้ให้เด็กรุ่นหลังต่อไป ซึ่งตอนนี้แวบสามารถเล่านิทานและซอได้แล้ว แต่ยังคงฝึกเอื้อนเสียงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

“ในอดีตการขอและนิทานอยู่ในวิถีชีวิตของปกาเกอะญอ ถ้าเป็นไปได้หนูก็อยากให้มีกลับมา เหมือนเดิม เหตุผลที่วิถีชีวิตเปลี่ยนไปอาจมาจากอิทธิพลของเทคโนโลยี อย่างเมื่อก่อนมันไม่มีโทรศัพท์ ให้เล่น นิทานและซอคือความบันเทิงของพวกเขา เย็น ๆ ปู่ย่าตายายก็เล่านิทานให้ฟัง วันนี้ไปบ้านนี้ ฟรุ้งนี่ก็ไปบ้านคนนั้น เปลี่ยนบ้านไปเรื่อย ๆ ทำให้คนในชุมชนรู้จักสนิทสนมกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่เหมือน เดียวนี้”

สำหรับพวกเธอแล้ว นิทานและซอสอนเรื่องคุณงามความดี เรื่องวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติ การสืบทอดนิทานและซอ จึงเปรียบเสมือนการดำรงอัตลักษณ์อันงดงาม ซึ่งหลังจาก นี้ภารกิจที่เหลือ คือ การทำนิทานในรูปแบบการ์ตูนและหนังสือขอให้เสร็จสมบูรณ์

เยาวชนทั้ง 5 คนยอมรับว่าการทำโครงการนี้คือการบ้านชิ้นใหญ่ที่ไม่เพียงทำให้คนต่างวัย ในชุมชนได้พูดคุยกันมากขึ้น ยังทำให้คนในวัยเดียวกันได้ฝึกทำงานร่วมกัน ได้พัฒนาตัวเอง และได้เปลี่ยนมุมมองความคิดไปไม่น้อย

“การเข้าร่วมเวทีกลางที่ได้เจอเพื่อน ๆ ร่วมโครงการ ฝึกให้หนูเป็นคนกล้าคิด กล้าพูด และกล้า แสดงออก เพราะถูกฝึกให้พูดและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน แรก ๆ หนูอายและกลัวมากที่ ต้องพูดนำเสนอ เพราะพูดไม่ชัด กลัวว่าพูดไปแล้วเพื่อนจะหัวเราะ ตอนนั้นจำได้ว่าไปกัน 3 คน ถ้าเรา ไม่พูดก็ไม่มีใครพูด เลยแบ่งส่วนกันพูด พอได้พูดก็รู้สึกว่ามันไม่ได้แย่อย่างที่คิด แต่เราเปลี่ยนตัวเอง กล้าเข้าหาเพื่อน กล้าพูดนำเสนอเท่านั้น” เปียโน กล่าว

เดี๋ยวนี้ภูมิใจในภาษาของตัวเองมาก เวลาไปโรงเรียนก็ไม่อายที่จะพูด ภาษาตัวเอง แถมยังพยายามสอน ให้เพื่อนที่อยู่ในเมืองพูดด้วย

พลิงพลเมืองยาวชนคนลำพูน

เช่นเดียวกับเหมียว ซึ่งปกติเป็นคนเงียบ ๆ แต่เมื่อต้องรับหน้าที่หัวหน้าโครงการ ทำให้ต้องรับผิดชอบมากขึ้น สื่อสารกับคนอื่นมากขึ้น จากเด็กที่ไม่เคยกล้านำเสนองานหน้าชั้นเรียน ก็สามารถลุกขึ้นมาเป็นผู้นำได้ เติร์และแวเองก็มีความมั่นใจมากขึ้นด้วย

“งานยากที่สุดคือ การแปลความหมายของนิทาน และขอเป็นภาษาไทย แต่พอได้ทำก็เริ่มรู้สึกว่าตัวเองเขียนหนังสือเก่งขึ้น ลายมือก็สวยขึ้น เพราะไม่เช่นนั้นคนอื่นจะอ่านไม่ออก แถมสมาธิก็ดีขึ้น เพราะต้องคอยฟังคำที่ผู้รู้บอก แล้วเขียนเป็นภาษาไทยอีกที จึงต้องเงี่ยหูฟังตลอดเวลา วอกแวกไม่ได้เลย ถ้าสติหลุดก็จะจดผิดทันที” แวบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สิ่งเหล่านี้อยู่ในสายตาของพี่เลี้ยงอย่างพ่อพลวง อนุวัฒน์ตลอดเวลา เขาบอกว่าเด็กกลุ่มนี้กล้าแสดงออกมากขึ้น ตอนนี้อยู่เวลาที่มีกิจกรรมในชุมชน นอกจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายมาช่วยกันแล้ว ก็จะมีเยาวชนสนใจเยอะขึ้น

“อย่างน้อยเราก็ได้เด็กกลุ่มนี้ที่สนใจหันมาดูแลชุมชน เหตุที่ผมอยากให้เด็กทำโครงการนี้เพราะเห็นว่านิทานและขอเริ่มหายไปจากชุมชน เลยอยากให้เก็บความรู้เรื่องนิทานและขอไว้ อย่างน้อย ๆ ให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้เรียนรู้ว่าบรรพบุรุษเรา คนเฒ่าคนแก่มีภูมิปัญญาเรื่องนี้อยู่ แม้จะยังเก็บไม่ได้มากก็ยังสามารถทำ แต่ถ้าไม่ทำมันก็จะหมดไป ถ้าไม่มีเด็กกลุ่มนี้มาช่วยสืบทอด รับรองว่าหายไปแน่ ๆ”

เยาวชนกลุ่มเล็ก ๆ นี้จึงเป็นมากกว่าลูกหลานปกากะญอ แต่ยังเป็นความหวังในการรักษาวิถีชุมชนบนฐานวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อไป

“อย่างน้อยเราก็ได้เด็กกลุ่มนี้ที่สนใจหันมาดูแลเรื่องของชุมชนหมู่บ้าน เหตุที่ผมอยากให้เด็กทำโครงการนี้เพราะเห็นว่านิทานและขอเริ่มหายไปจากชุมชน เลยอยากให้เก็บความรู้เรื่องนิทานและขอไว้ อย่างน้อย ๆ ให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้เรียนรู้ว่าบรรพบุรุษเรา คนเฒ่าคนแก่เรามีภูมิปัญญาเรื่องนี้ แม้ยังเก็บไม่ได้มากก็ยังสามารถทำ ถ้าไม่มีเด็กกลุ่มนี้มาช่วยสืบทอด รับรองว่าหายไปแน่ ๆ”

สืบฮีต สานฮอย “ครัวแต่งดา”

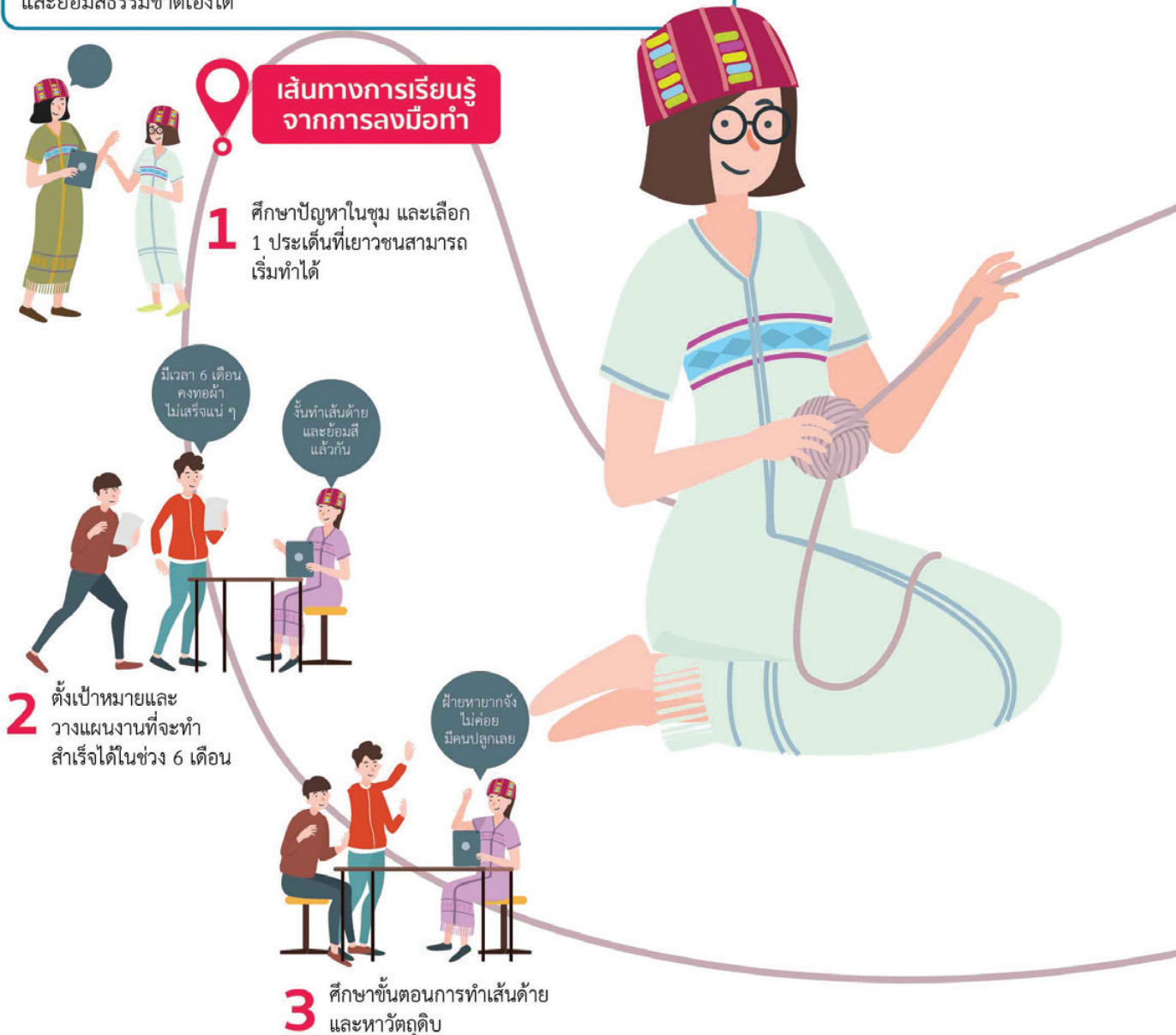
โครงการสืบฮีตสานฮอยภูมิปัญญา “ครัวแต่งดาพิธีกรรม”

ที่ปรึกษาโครงการ	อินทอร หล้าโสด	ชลวิทย์ ปั้นสัก
ทีมงาน	แพรวสกุล ทองอิสสระ- สุชาดา ศรีวิชัย ธีรนาฎ จันทนา นันทรพงศ์ แสงมณี	รนากุล ทองอิสสระ- พัชรินทร์ อุดมทิพย์ อัญชิสสา จันทนา

การศึกษาขั้นตอนผลิตด้ายฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลิ

ทำไมถึงทำ?

บ้านไม้สลิเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใน ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เดิมชาวบ้านเป็นชาวกะเหรี่ยงไปมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สืบทอดมา คือการทอผ้า แต่ปัจจุบันในหมู่บ้านมีคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามา รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงได้รับความสนใจน้อยลง กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลิ จึงคิดทำโครงการผลิตด้ายและการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตด้ายและย้อมสีธรรมชาติ และเรียนรู้จนสามารถผลิตด้ายและย้อมสีธรรมชาติเองได้

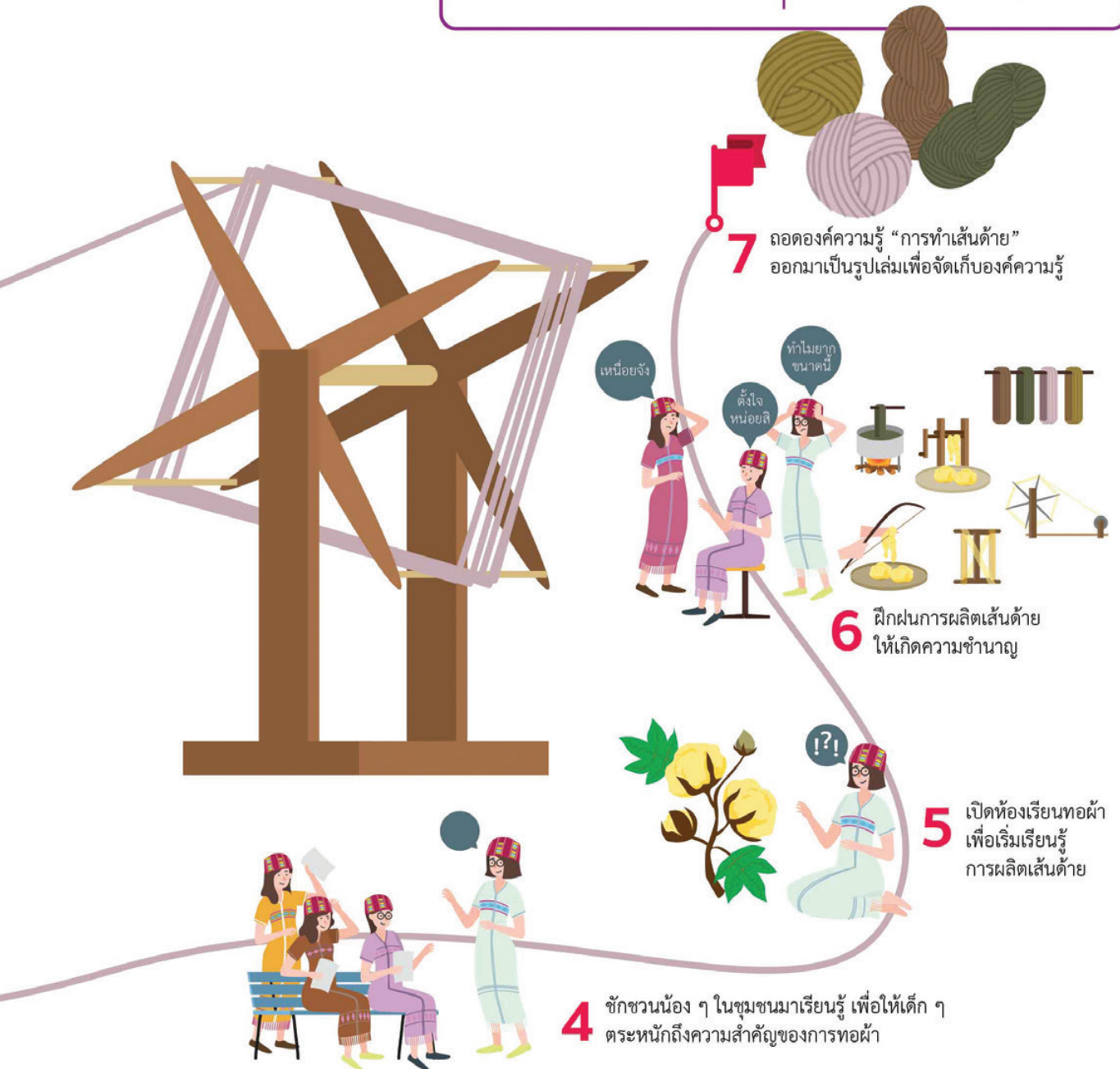
คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- รู้จักเครื่องมือทอผ้าครบทุกชนิด
- รู้วิธีปั่นฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติ
- มีสติและสมาธิมากขึ้น
- มีความอดทนและเพียรพยายาม

ต่อชุมชน

- องค์กรความรู้เรื่องการผลิตเส้นด้ายด้วยสีธรรมชาติ
- กลุ่มเด็กเยาวชนเข้าสืบทอดความรู้เรื่องการทอผ้าปกาเกอญอ

ไม่ว่าจะงานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานศพ สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับคนในท้องถิ่นทางภาคเหนือหลายที่คือ “ครีวแตงดา” หรือ “เครื่องแตงดา” ซึ่งเป็นเครื่องสักการะและพานพุ่มที่ต้องใช้ในพิธีกรรม ลักษณะคล้ายบายศรี ทว่าปัญหาหนึ่งที่กลุ่มเยาวชนจากบ้านจำขี้มด ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย หมิว-แพรวสกุล ทองอิสสระ, มิกซ์-ธนากุล ทองอิสสระ, ต้นหนาว-สุชาติ ศรีวิชัย, เนย-อัญชิสา ชันนา, ใหม่-ธีรนาฏ ชันนา และ เชียร์-พัชรินทร์ อุดมทิพย์ พบคือ ผู้รู้เรื่องครีวแตงดาในชุมชนกำลังลดน้อยลงเรื่อย ๆ เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เสียชีวิตจากไปตามอายุขัย และยังไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสานต่อ คนในชุมชนต้องไปจ้างชุมชนอื่นทำครีวแตงดาซึ่งมีราคาสูงกว่า พวกเขาจึงอยากเข้ามาเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาครีวแตงดาให้ดำรงอยู่ต่อไปในชุมชนบ้านจำขี้มด

ก้าวกายตัวเองด้วยสิ่งใหม่

“เริ่มแรกที่ได้ยินเกี่ยวกับโครงการเลยมาจากพี่รัตน์-จินดารัตน์ สัตย์จริง เขามาชวนคุยว่าโครงการนี้จะเป็นโครงการระยะยาว ที่ให้น้องได้คิดออกแบบและวางแผนกันเอง เราฟังแล้วก็รู้สึกที่น่าสนใจและท้าทายดี เพราะฉีกแนวจากโครงการอื่นๆ ที่เราเคยทำ แต่ก็แอบคิดหนักตรงที่หมิวก็เรียนอยู่ต่างจังหวัดจะได้กลับบ้านแค่วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ส่วนน้องคนอื่น ๆ ก็เป็นน้องรุ่นใหม่เพิ่งเริ่มทำงาน ยังไม่เคยรับโครงการใหญ่ขนาดนี้ เราก็เป็นห่วงว่าจะพากันล้มกลางคันหรือเปล่า แต่พอเขาบอกว่าอยากทำ ก็เลยลองดู”

พี่แดง-อินทอร หล้าไสด พี่เลี้ยงโครงการ เล่าถึงครั้งแรกสุดที่เธอได้ยินเกี่ยวกับโครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน แล้วจึงไปชักชวนน้อง ๆ ในชุมชนที่มีกิจกรรมกลุ่มทำกิจกรรมกันอยู่แล้ว หลังจากตอบตกลงแล้วเด็ก ๆ จึงเข้าสู่ “กระบวนการสุ่มหัว” เพื่อหาโจทย์ของการทำโครงการ หมิวพี่ใหญ่ของกลุ่ม เล่าถึงภาพบรรยากาศในช่วงเวลานั้นว่า ชวนกันคุยว่าจะทำอะไรดีที่แปลกใหม่

“มีหลายเรื่องที่ถูกเสนอและน่าทำ สุดท้ายใช้การยกมือโหวตก็มาลงที่ครีวแตงดาที่มีคนสนใจมากที่สุด เพราะยังไม่เคยทำ เคยเห็นแบบผ่าน ๆ คือมีแต่คนเฒ่าคนแก่เขาทำกัน”

พี่แดงขยายความต่อจากหมิวว่า “พอน้อง ๆ เลือกจะทำครีวแตงดา เราก็คลายใจไปเปลาะหนึ่งว่าโครงการน่าจะไปได้ เพราะอย่างน้อยก็มีผู้รู้ มีปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนอยู่แล้ว ไม่ต้องไปหาที่ไหนไกล และเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่นำสืบทอด นำค้นหา”

อินทอร หล้าไสด

เนื่องจากการทำงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน และปราชญ์ผู้รู้ กิจกรรมแรกที่ทีมงานทำคือ ชี้แจงโครงการให้ผู้ใหญ่ในชุมชนรับรู้ ที่มีพีท-ชลวิทย์ ปันสัก พี่เลี้ยงโครงการเข้ามาช่วยประสานงานกับผู้นำชุมชน โดยใช้วันเปิดงานของอสม. ที่ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมาครบเป็นพื้นที่เปิดตัวโครงการ ส่วนใครจะทำอะไรให้ทีมงานแบ่งหน้าที่กันเอง หมิวที่เป็นพี่ใหญ่อาสาดูแลบัญชี เชียร์กับมิทซ์ขอเป็นคนที่อธิบายโครงการในวันงาน ส่วนที่เหลือเป็นกำลังเสริมทั้งเบื้องหลังและเบื้องหน้า

“หนูกับมิทซ์ซ้อมพูดกันก่อนไป แต่พอไปถึงหน้างานจริงแรกๆ ก็ตื่นเต้นอยู่ดีค่ะ เพราะต้องพูดต่อหน้านายกเทศบาล พูดไปเรื่อยๆ จึงค่อยๆ เข้าที่เข้าทาง เราก็อธิบายหมดว่าจะทำอะไร ได้งบประมาณมาจากไหน ผู้ใหญ่เขาก็สนใจฟังดี ไม่ได้ถามอะไรเพิ่มเติม นำเสนออยู่ประมาณ 15 นาทีก็เสร็จเรียบร้อยค่ะ (ยิ้ม)” เชียร์เล่าด้วยความภูมิใจ

แม้พิธีกรทั้งสองจะบอกว่าตื่นเต้นกับการพูดแต่เพื่อน ๆ ในทีมต่างยืนยันว่าพวกเขาพูดดี ชัดเจน ฉะฉาน และขยายความได้ดี จึงทำให้กิจกรรมแรกของทีมผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ปัญหาคือโอกาสในการเรียนรู้

การสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ ทีมงานได้ศึกษาการทำครัวแต่งดาใน 4 โอกาส คือ งานแต่งงาน งานศพ งานบวช และงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นการทำงานใหม่ที่ทีมไม่เคยทำมาก่อน จึงต้องวางแผนและแบ่งบทบาทการทำงานกันให้ดี ดันหนวากับเนยรับหน้าที่เป็นคนสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้รู้ ที่เหลือเป็นกำลังเสริม

“เราช่วยกันลิสต์คำถามก่อนค่ะ ว่าในแต่ละพิธีให้อุปกรณ์อะไรบ้าง เพื่ออะไร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีผลหรือความหมายอย่างไร” ดันหนวากล่าววิธีการทำงานของทีม โดยพีทจะช่วยปรับคำถามให้เข้าใจง่ายและปรับเป็นคำพูดที่เหมาะสมในการพูด

พลังพลเมืองขยายชนคนสำพูน

กับคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งเมื่อถึงหน้างานจริง ทีมงานก็ได้เห็นประโยชน์ของการเตรียมตัวมากขึ้นเป็นเท่าตัว

เนยเล่าว่า “พอไปถึงบ้านผู้รู้ เราเขินกันมากเลย ถึงจะรู้จักกันอยู่แล้วแต่ไม่เคยคุยสัมภาษณ์กันแบบนี้ มันเก้ๆ กังๆ ไม่รู้จะใช้คำพูดอย่างไร เลยอ่านตามคำถามที่เตรียมมาไปก่อน ใช้เวลาสักพักค่อยชินขึ้น ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่เขาก็ให้ความรู้ดีนะคะ ช่วยตอบคำถามให้เราหมดเลย”

“แต่ก็ยังมีบางส่วนที่เราไม่ค่อยเข้าใจครับ” มิกซ์พูดขึ้นก่อนจะอธิบายวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาทำว่า “เราก็ไปเก็บข้อมูลซ้ำอีก แต่ไปครั้งนี้แตกต่างจากครั้งแรกที่เขินมาก พอไปครั้งที่ 2 ก็คุ้นเคยกันแล้ว เรารู้แล้วว่าต้องพูดอะไร ต้องถามอย่างไร เราก็ถามจนหมดข้อสงสัย ส่วนผู้รู้ก็ตอบแบบให้ความรู้เต็มที่เหมือนเดิมครับ”

นอกจากต้องเก็บข้อมูลซ้ำแล้ว ทีมงานบอกว่า ปัญหาอีกอย่างที่พบในการทำงานคือเรื่อง “เวลา” ด้วยความที่แต่ละคนเรียนคนละที่ และทำกิจกรรม

ของโรงเรียนไม่เหมือนกัน

“บางครั้งก็มีช่วงที่เราว่างไม่ตรงกัน น้องบางคนซ้อมกีฬา ส่วนหนูก็เรียนนอกชุมชน เราเลยตัดสินใจกันว่าสร้างกลุ่มในเฟซบุ๊กขึ้น เวลาที่มีข้อมูลอะไรก็ได้ส่งไปได้ หรือจะนัดหมายทำกิจกรรมก็ตั้งคำถามไว้ว่า ใครอยู่ ใครว่าง หรือไว้อัปเดตงานกันก็ได้ ทีมจะได้รู้ข้อมูลตรงกันค่ะ” หมิวบอกวิธีแก้ปัญหา

หลังจากได้ข้อมูลจากผู้รู้แล้ว ทีมงานได้จัดกิจกรรม “อู๊ยสอนหลาน” เพื่อชวนน้องๆ ในชุมชนปั่นจักรยานไปเรียนรู้ภูมิปัญญาครัวแฉ่งดาทั้ง 4 พิธีกรรมที่บ้านผู้รู้

“เราประชาสัมพันธ์ทั้งทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และเสียงตามสายของหมู่บ้าน มีน้องสมัครมาประมาณ 10 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นเด็กน้อย ป.1 รวมพวกเราด้วยก็ประมาณ 20 คน ใช้ช่วงเสาร์-อาทิตย์ประมาณ 3 สัปดาห์ไปเรียนรู้ เราอยากให้น้องๆ รู้จักครัวแฉ่งดาเบื้องต้นก่อน อาจยังไม่ต้องเข้าใจก็ได้ แค่ผ่านตาแล้วค่อยเรียนรู้เพิ่มอีกทีหนึ่ง” หมิวเล่าขั้นตอนการทำงาน

พลังพลเมืองขยายบนเสาพู่

เมื่อถึงเวลาจริงของการทำกิจกรรมทีมงานกลับพบว่าสิ่งที่พวกเขาได้ในครั้งนี้มากกว่าที่คาดไว้ เพราะไม่ใช่แค่รู้แล้วเข้าใจ แต่พวกเขาเริ่มทำได้เองด้วย!

“เวลาคนเฒ่าคนแก่เขาสอนจะแบ่งเป็นสามขั้นตอนคือ 1. เรียนรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ 2. มีประโยชน์อะไร เช่น สิบชะตาเพื่ออะไร ส่งเคราะห์เพื่ออะไร และ 3. ลงมือทดลองทำ ซึ่งพอได้ลองทำพวกเราก็ก็นำได้ค่ะ” ใหม่เล่า

และเพื่อให้น้อง ๆ ได้ฝึกฝีมือ ทีมงานจึงจัดกิจกรรมอุ้ยสอนหลานขึ้นที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านจำขี้มด โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ 4 ฐานให้น้องได้ซักถามผู้รู้ได้เต็มที่

ท่าภาพที่ฝันกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกลับแตกต่างกันออกไป เมื่อกลุ่มเป้าหมายที่ทีมงานตั้งไว้ว่าจะมาสัก 30 คน กลับมาจริงเพียง 10 กว่าคนเท่านั้น

“ตอนนั้นใจแป้วไปเลยคะ ที่น้องมาน้อยกว่าที่คิดไว้มาก เพราะส่วนใหญ่ติดเรียนพิเศษกัน แต่ก็ยังดีที่มีเด็กมาเข้าร่วมโครงการบ้าง ส่วนคนเฒ่าคนแก่มากันเยอะ มาตรฐานทุกพิธีกรรมเลย ดีที่พออุ้ยแม่อุ้ยมาช่วยเหลือเรา” หมิวเล่าสถานการณ์

ปัญหาที่พบในครั้งแรกกลายเป็นบทเรียนการจัดกิจกรรมในครั้งต่อมา ทีมงานได้เตรียมการนัดหมายล่วงหน้ามากกว่าเดิม เพื่อให้น้องได้ลากับโรงเรียนสอนพิเศษไว้ก่อน และเข้าไปประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองว่าจะมีการจัดกิจกรรม ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดีให้บุตรหลานเข้าร่วม เพราะเห็นเป็นกิจกรรมที่ดีที่เด็ก ๆ น่าจะมีส่วนช่วยสานต่อภูมิปัญญาครัวแต่งดาด้วย

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

กิจกรรมที่จัดก็คล้าย ๆ เดิม แต่ที่เพิ่มเติมเข้ามาคือ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มาช่วยกันทำอาหาร พี่ ๆ จากโครงการสวนพุทธธรรมก็มาช่วยทำสันตนาการ เพื่อน ๆ จากบ้านธิ บ้านสันคยะยอมมาร่วมด้วย เป็นภาพความร่วมมือที่หาได้ยากยิ่ง

“ก่อนเปิดงานเราให้ทุกคนเขียนสรุปบทเรียนแล้วแลกเปลี่ยนกันว่า วันนี้รู้สึกอย่างไร และมีอุปสรรคอะไรที่อยากให้แก้ไขบ้าง น้อง ๆ ก็เขียนมาว่าสนุกดี ได้เรียนรู้ บางคนก็สนใจอยากเรียนรู้ต่อ ผู้ปกครองก็บอกว่าภูมิใจที่ลูกใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ไม่ไปเที่ยวเล่น แล้วยังได้ความรู้อีก ส่วนผู้รู้เขาก็ภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก เขาบอกว่าไม่คิดว่าเด็กวันนี้จะสนใจมาเรียนเรื่องพวกนี้ ถ้าน้อง ๆ อยากเรียนรู้เพิ่มอีก สามารถไปถามเขาได้เลยค่ะ” หมิวเล่าด้วยแววตาเป็นประกายพร้อมรอยยิ้มเมื่อย้อนนึกถึงความสุขหลังเสร็จกิจกรรม

ทีมงานยอมรับว่าแม้กิจกรรมจะสำเร็จไปได้ด้วยดี แต่ระหว่างจัดก็มีปัญหาลูกขลุ่ยเล็กน้อยจากการที่คนเข้าร่วมเยอะ ทำให้พวกเขาดูแลได้ไม่ทั่วถึง บางช่วงก็เกิดความวุ่นวาย ซึ่งพวกเขาจะเก็บไปเป็นบทเรียนสำหรับกิจกรรมต่อไปเช่นเคย

แก้ปัญหา เวย์ชัญหน้ากับความผิดพลาด

ระหว่างที่ทุกคนอึ้งอัมกับผลสำเร็จของการทำกิจกรรม ก็มีบทเรียนใหม่มาพิสูจน์ใจของทีมงาน! ใน “กิจกรรมคืนข้อมูลสู่ชุมชน”

ใหม่เล่ารายละเอียดในกิจกรรมดังกล่าวว่า “เราทำคลิปวิดีโอสั้น ๆ นำกิจกรรมที่เคยทำมาบอกเล่าให้คนในชุมชนรู้ค่ะ พวกเราแบ่งหน้าที่กันให้ต้นหนากับเนยเป็นฝ่ายเทคนิคดูเรื่องสไลด์ เพราะน้องมีความเชี่ยวชาญ หมิวกับเชียร์ดูไฟ มิกซ์กับหนูเป็นคนอธิบายที่มาที่ไปของโครงการค่ะ”

ต้นหนเล่าต่อว่า “เราตั้งใจจะชวนผู้รู้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการต่าง ๆ เพราะอยากให้เขารู้ว่าลูกหลานกำลังสืบทอดภูมิปัญญาชุมชนต่อไปให้คนรุ่นหลัง พี่พีทเป็นคนช่วยประสานงานไปบอกผู้รู้แต่ละคนว่าวันนี้จะมีเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน อยากให้มาร่วมกัน แล้วระหว่างเราขึ้นรถกลับบ้านก็ชวนรุ่นน้องว่าวันนี้จะมีเวทีให้มาที่ศูนย์เรียนรู้”

ทีมงานสารภาพว่า กำหนดการงานคืนข้อมูลนี้ถูกวางมานานแล้ว แต่การชวนคนเข้าร่วมงานกลับจุกจุก เพราะจัดการเวลาไม่ถูก ใช้เวลาจนหมดไปกับการทำสื่อ เมื่อใกล้ถึงวันงานจึงใช้วิธีชักชวนปากต่อปากบ้างเวลาเจอผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน โดยเลือกที่จะไม่ใช้เสียงตามสายของหมู่บ้าน เพราะมองว่าเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ไม่ได้ผลเท่าไร การตัดสินใจเลือกวิธีประชาสัมพันธ์เช่นนี้นำมาสู่การผิดหวังกับผู้ใหญ่บ้าน ที่คอยติดตามงานของพวกเขาตลอดด้วยความเป็นห่วง

ที่แต่งรูปสิ่งที่เกิดขึ้นว่า เรื่องนี้ผิดที่พวกเราเอง ที่ประสานงานผิดพลาด พอหลงก็หวังเราว่าเป็นงานใหญ่ทำไมไม่ให้เราช่วยกระจายเสียงประชาสัมพันธ์ แต่เราคิดว่าถ้าประกาศไปก็ไม่น่าจะมีคนมาเยอะ คิดว่าใช้การประสานงานตัวต่อตัวดีกว่า อีกอย่างเราไม่ได้ประสานงานเรื่องสถานที่ไว้ด้วย เข้าไปใช้อย่างงูกละหุก เลยกลายเป็นการทำให้เขาเสียความรู้สึก ซึ่งพวกเรา ก็เสียใจ

“สิ่งที่เราพอจะช่วยน้อง ๆ ในเวลานั้นได้คือ บอกน้อง ๆ ว่า เราต้องยอมรับว่าเราผิดจริงในสิ่งที่ทำลงไป ให้นำความผิดพลาดครั้งนี้กลับมาเป็นบทเรียน ครั้งหน้าเราจะบริหารจัดการให้ดีกว่านี้ แล้วหลังจากนี้ ก็ช่วยกันประสานรอยร้าวให้กลับมาดีดังเดิม”

ใหม่เอ่ยต่อด้วยน้ำเสียงสิ้นเครือว่า “หนูยอมรับว่าพวกหนูผิดจริง ๆ ถ้ามีโอกาสหน้าจะประสานงานให้ชัดเจนกว่านี้ คิดให้รอบคอบมากขึ้นเพื่อไม่ให้ผิดพลาดซ้ำอีกค่ะ”

ถึงจะอ่อนแรงลงไปบ้างจากเหตุการณ์ที่เจอ แต่ทีมงานบอกว่าพวกเขาจะเดินหน้าต่อ เพราะอยากเห็นภาพคนรุ่นใหม่มาสืบทอดภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็น

ครัวแต่งดาหรือภูมิปัญญาอื่น ๆ ต่อจากผู้เฒ่าผู้แก่ และอีกอย่างหนึ่งคือพวกเขารู้ว่าบทเรียนนี้เป็นเพียงบทเรียนแรกที่พวกเขาได้เรียนรู้เท่านั้น

“ถ้าเรื่องแค่นี้ทำให้เราไม่สู้ต่อ วันหน้าเรื่องอื่น ๆ ที่จะเจอเราก็คงจะผ่านไปไม่ได้” ใหม่กล่าวความรู้สึกแทนเพื่อน ๆ

บันทึกข้อมูล บันทึกความเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลที่ค้นหาของครัวแต่งดา ถูกทีมงานบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ โดยตั้งใจว่าจะจัดทำเป็นรูปเล่มต่อไป ส่วนความรู้สึกอยากสืบสานการทำครัวแต่งดาให้คงอยู่ที่บ้านจำข้มดก็อยู่ในใจทีมงานเช่นกัน เห็นได้จากเวลาที่มีการจัดงานบุญประเพณีในชุมชน ที่ทีมงานจะเข้ามาเป็นลูกมือช่วยผู้ใหญ่ในชุมชนเย็บกรวย บายศรี หรือหีบจับอุปกรณ์ต่าง ๆ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันดังกล่าวนอกจากจะทำให้ทีมงานได้มีโอกาสฝึกปรี้อฝีมือแล้วยังช่วยกระชับความสัมพันธ์ของคนต่างวัยให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้ที่พวกเขาได้ผ่านมาก็ถูกบันทึกในรูปของเปลี่ยนแปลงภายในตัวพวกเขาเช่นกัน

ใหม่ ออกตัวว่าเมื่อก่อนเธอใช้เวลาว่างนอนอยู่ระหว่างบ้านกับโรงเรียนสอนพิเศษ กระทั่งก้าวเข้ามาทำโครงการเธอจึงได้เติมบทเรียนใหม่ๆ เข้ามาในชีวิต

“สิ่งที่หนูได้เรียนรู้มากที่สุดคือเรื่องความรับผิดชอบ เพราะเรามีหน้าที่ต้องดูแลจุดลงทะเบียน ดูแลบัญชี และร่วมวางแผนการเงินกับเพื่อนๆ ไม่ให้ใช้เกินงบประมาณ แต่ที่เคยมีเงินหายนะคะ 1-2 บาท หนูเลยใส่เงินตัวเองลงไป ไม่อย่างนั้นอาจติดงอมแงมล่ะ”

ต้นหนาวก็คล้ายใหม่ที่ใช้ชีวิตนอนเรียนอยู่แต่บ้าน กระทั่งวันที่หิวไปชักชวนเข้ามาร่วมโครงการ “พอพี่หิวชวนก็คิดว่าลองมาดูไม่เสียหาย พอทำไปเรื่อยๆ ก็สนุก ได้ความรู้ใหม่ๆ อย่างการทำวิดีโอ และก็ค่อยๆ ปรับเราให้กลายเป็นคนกล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้น จากการที่ได้มีโอกาสพูดระหว่างทำโครงการหลายครั้ง”

สำหรับเชียร์ เธอบอกว่าตัวเองสามารถก้าวข้ามความขี้อาย ซึ่งช่วยเปิดโลกการเรียนรู้ใบใหม่แก่เธอ “หนูเคยขี้อายมากค่ะ ตั้งแต่ได้มาทำโครงการนี้ก็กลายเป็นคนกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น แล้วก็กล้าแสดงออกจะทำให้เรากล้าลองคุยกับคนอื่น ยิ่งถามก็ยิ่งได้รับความรู้กลับมาเยอะค่ะ แต่ถ้าไม่ถามก็จะได้ไม่รู้อะไรสักอย่าง จนตอนนี้อยากออกมาพูดคุยมาถามมากกว่าอยากอยู่บ้านแล้วค่ะ (หัวเราะ)”

ส่วนมิถิ์ อดีตเด็กติดเกม บอกว่า เขาสามารถจัดการเวลาได้ดีขึ้น ซึ่งสิ่งนี้นำพาชีวิตของเขาให้ก้าวไปข้างหน้าได้ดีกว่าเดิมมาก

“หลังจากเข้ามาทำโครงการ พบว่าตัวเองจัดการเวลาได้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพราะต้องทำหลายอย่าง ถ้าไม่จัดการเวลาก็ไม่พอ (หัวเราะ) ตอนนี้ทุกเย็นหลังเลิกเรียนผมจะไปซ้อมกีฬาก่อนประมาณ ชั่วโมงหนึ่ง แล้วกลับบ้านมาทำการบ้าน กว่าจะได้เล่นเกมก็ตอนดึกๆ ส่วนเสาร์-อาทิตย์ถ้าไม่ได้ซ้อมกีฬาก็ต้องใช้เวลามาทำโครงการนี้ครับ จนกลายเป็นว่า ผมเล่นเกมน้อยลงไปเลย”

ด้านหมีวบอกว่าการมาทำโครงการทำให้เธอมีความกล้ามากขึ้นและมองเห็นศักยภาพของตัวเอง ในการทำครัวแต่งดาที่ทำได้สวย ซึ่งเธอคาดหวังว่าจะนำไปสร้างรายได้ให้แก่ตัวเองต่อไป เพราะปัจจุบันหมีวและเพื่อนร่วมทีมไม่ได้เป็นเพียงคนเข้ามาเรียนรู้เรื่องราวของครัวแต่งดาเช่นตอนแรกอีกแล้ว พวกเขากลายเป็นผู้เชี่ยวชาญหนึ่งที่เคียงข้างผู้ใหญ่ในชุมชนช่วยกันทำครัวแต่งดาขึ้นมา ซึ่งนี่คงเป็นคำตอบที่ชัดเจนแล้วว่าภูมิปัญญาครัวแต่งดาจะอยู่คู่กับบ้านจำขี้มดต่อไปได้หรือไม่

“ทำโครงการนี้ก็เป็นคนกล้าพูด มีความมั่นใจขึ้น แล้วยังลดความขี้อายลง เพราะถ้าเรากล้าแสดงออกจะทำให้เรากล้าคุยกับคนอื่น ยิ่งถามก็ยิ่งได้รับความรู้กลับ แต่ถ้าไม่ถามก็จะไม่ได้รู้อะไรสักอย่าง”

เยาวชน อีกทีลือหละปูน: เริ่มต้นธุรกิจชุมชนจาก การศึกษาวัฒนธรรม

โครงการเรียนรู้รากเหง้า ฝ่ารักษ์วัฒนธรรมไทลื้อ

ที่ปรึกษาโครงการ สุจิน ไสสอาด

พี่เลี้ยงโครงการ ชาด อัน

ทีมงาน

พงศกร ศรีวิชัย

ปณิธิตา พิ้อวัน

วาสนา ปัญโญใหญ่

อโรชา ศรีสัตตยะบุตร

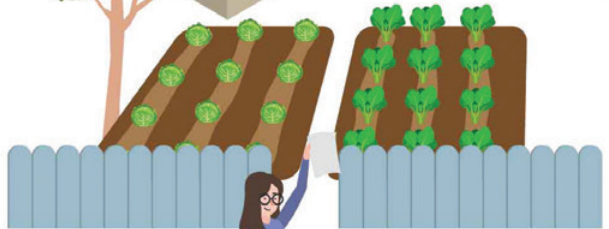
กัญชพร เชื้อนคำ

เรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมไทยลื้อ กลุ่มเยาวชนอักษโกลื้อหละปูน บ้านธิ

ทำไมถึงทำ?

เพราะไม่อยากให้วัฒนธรรมไทยลื้อของบ้านธิสูญหายไป กลุ่มเยาวชนอักษโกลื้อหละปูนจึงคิดทำโครงการเรียนรู้รากเหง้าเผ่ารักษวัฒนธรรมไทยลื้อ ที่ต้องการศึกษาวัฒนธรรมต่างๆ ของไทยลื้อ เพื่อนำมาจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวให้คนภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้บ้านชุมชนบ้านธิมากยิ่งขึ้น

- ก่อนไปจัดการท่องเที่ยว เรารู้จักชุมชนดีพอหรือยัง
- 1** หาโจทย์ชุมชนที่ศักยภาพเยาวชนสามารถทำได้
- 2** นัดประชุมพ่อหลวงในตำบลบ้านธิเพื่อระดมข้อมูลของดีในชุมชน
- เราจะเป็นคนถาม
เราจะจัดบันทึก
เราขอถ่ายภาพ
- 3** ลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บบันทึกข้อมูลของดีในชุมชน
- 4** นำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- ฝึกจัดการเวลา
- ฝึกจัดการอารมณ์ตนเอง
- ฝึกการทำงานเป็นทีม
- ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นเพื่อน
- กล้าแสดงออก
- รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น

ต่อชุมชน

- ได้ข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมไทลื้อ
- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น

7

ปรับปรุงแผนที่ท่องเที่ยวให้ถูกต้อง และเลือกเฉพาะจุดท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อความกระชับ

6

ทดลองจัดกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวตามที่ได้ออกแบบไว้

5

นำข้อมูลมาออกแบบแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ของดีในชุมชน

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย การอนุรักษ์วัฒนธรรมถูกยกให้เป็นหนึ่งในภารกิจให้คนรุ่นใหม่ต้องมีหน้าที่สืบสานสืบทอด เพื่อไม่ให้รากเหง้าที่หล่อหลอมชุมชนสูญหายไป แต่นอกจากการแสดงถึงอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในความเป็นคนพื้นถิ่น เป็นคนชาติพันธุ์แล้ว การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นยังมีความสำคัญเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวแก่ชุมชนได้ สิ่งนี้ทำให้คนรุ่นใหม่มีอาชีพโดยไม่จำเป็นต้องละทิ้งถิ่นฐานเพื่อไปหางานทำที่อื่น และจะทำให้วัฒนธรรมถูกขับเคลื่อนต่อไปในชุมชน

เพราะมีประสบการณ์จากการทำโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จึงทำให้กลุ่มเยาวชน**ฮัก** **ไทลื้อ** **หละปูน** ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย **พลุก-พงศกร ศรีวิชัย**, **มินนี่-ปณัณิศา พิอวัน**, **แบม-กัญชพร เชื้อนคำ**, **ไนซ์-อโรชา ศรีสัตตยะบุตร** และ **นุช-วาสนา ปัญญาใหญ่** สนใจเข้าร่วมโครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพเยาวชนเมืองลำพูน เพื่อสืบต่องานที่เคยทำไว้ ทว่าผลลัพธ์ที่ได้กลับไม่ใช่การที่ชุมชนไทลื้อกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดฮิต แต่เป็นพวกเขาเองที่ได้ทำความรู้จักกับชุมชนบ้านเกิดลึกซึ้งกว่าที่เคยและเกิดสายใยผูกพันกับเพื่อน พี่ น้อง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนอย่างที่ไม่เคยคาดคิด

เปิดแผนตั้งแต่เริ่ม!

ทีมงานทั้งหมดเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีใจอาสาเข้ามาช่วยทำงานของชุมชนอยู่แล้ว และมีประสบการณ์การทำโครงการอื่นมาก่อน เมื่อ**สุจิน ใสสะอาด** พี่เลี้ยงโครงการ มาชักชวนให้เข้าร่วมโครงการปลูกสำนึกฯ ทีมงานจึงไม่ลังเลที่จะตอบตกลง

พลุกเล่าว่า “พวกเราเคยทำโครงการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน พอพี่สุจินพูดถึงโครงการนี้ก็สนใจกัน เพราะไม่อยากให้วัฒนธรรมไทลื้อของบ้านธิสูญหาย แต่ตอนนั้นเราอยากทำโครงการเที่ยวสบายสไตล์ไทลื้อ”

ทว่าความตั้งใจของพวกเขากลับถูกเบรกกะทันหันจากทีมโค้ชว่า โครงการนี้อาจใหญ่เกินกำลัง ทีมงานจึงนำกลับมาปรึกษาผู้ใหญ่ในชุมชนและประชาชนชาวบ้านที่พวกเขารู้จักคุ้นเคยจากการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพราะคิดว่าน่าจะได้รับความแนะนำดี ๆ ซึ่งก็เป็นไปตามคาด ผู้ใหญ่ที่นับถือแนะนำให้พวกเขาลองเริ่มจากการศึกษาวัฒนธรรมไทลื้อก่อน

“ตอนโดนเปลี่ยนก็เสียใจเหมือนกัน แต่พอมาคุยกับผู้ใหญ่ เขาบอกว่า ไหน ๆ เราก็ชอบการท่องเที่ยวอยู่แล้ว มาลองศึกษาก่อนแล้วค่อยเปิดรับนักท่องเที่ยวเพื่อพาไปเรียนรู้ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ก็น่าจะทำได้และเป็นการท่องเที่ยวเช่นกัน พวกเราเลยตกลง” ทีมงานเล่าสถานการณ์

สุจิน ใสสะอาด

พงศกร ศรีวิชัย

ปณัณธิตา พิ่อวัน

กัญชพร พิ่อนคำ

อโรชา ศรีสัตตยะบุตร

วาสนา ปัญโญใหญ่

ปฏิบัติการเรียนรู้ความเป็นไทย

เมื่อได้โจทย์การทำโครงการแล้ว ทีมงานที่เคยมีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลชุมชนมาก่อนได้ลงมือค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเบื้องต้นผ่านอินเทอร์เน็ต พวกเขาออกด้วยน้ำเสียงเศร้า ๆ ว่า จริง ๆ แล้วมีข้อมูลที่เคยเก็บเองจากโครงการก่อนส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งน่าจะเข้ากับโครงการนี้ได้ แต่โดนไวรัสทำลายหมด หลังจากนั้นพวกเขากับ**ครูซาเด ยัน** พี่เลี้ยงโครงการได้ช่วยกันประสานงานกับผู้ใหญ่ในชุมชน พ่อหลวงหรือในภาษาท้องถิ่นภาคเหนือหมายถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และปราชญ์ชาวบ้าน หมู่ 1-10 ผ่านไลน์กลุ่มวัฒนธรรมไทยลื้อ และไปเชิญเองที่บ้านเพื่อมาร่วมกันให้ข้อมูลวัฒนธรรม และแหล่งของดีของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับนำไปวางแผนการจัดการท่องเที่ยว

“ผู้ใหญ่ก็บอกกันว่า ได้ ๆ ยินดีให้ความร่วมมือ แต่พอวันจริงหลายคนก็มาไม่ได้ เพราะติดธุระเรื่องงานบ้าง เรื่องส่วนตัวบ้าง แต่คนที่มาก็พอช่วยกันให้ข้อมูลได้อยู่” ฟลักเล่า

หมู่บ้านมีของดีของเด่นเรื่องอะไร อยู่ตรงไหน จุดไหนที่พวกเขาควรหยิบมาเป็นเส้นทางท่องเที่ยว ผู้ใหญ่ทุกคนที่เห็นทีมงานมาตลอดในฐานะเด็กกิจกรรมของชุมชนต่างช่วยกันบอกเล่าข้อมูลชุมชนของตัวเองอย่างเต็มที่ด้วยความเอ็นดู

ผลการเก็บข้อมูลทำให้ทีมงานพบจุดเด่นของหมู่บ้านต่าง ๆ มีทั้งการดำเนินชีวิตด้วยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกผักปลอดสารพิษ ภูมิปัญญาเรื่องน้ำพุ การทำข้าวแต่น้ำน้อย และมีสถานที่โบราณหลายแห่ง เช่น ตลาดร้อยปี วัดที่มีศิลปะล้านนา บ้านไทยลื้อโบราณ พิพิธภัณฑ์ไทยลื้อ เป็นต้น

ทีมงานบอกว่านอกจากข้อมูลจากผู้หลักผู้ใหญ่ พวกเขายังค้นพบว่า **วิถีของชาวไทยลื้อดั้งเดิมจะเน้นการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย เห็นได้จากการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและความสามารถในการเก็บรักษาภูมิปัญญาและโบราณสถานของชุมชน** มาจนถึงปัจจุบัน ไม่หลงไหลไปกับวัฒนธรรมใหม่ ไม่หลงลืมรากเหง้าตัวเอง เรื่องนี้จึงทำให้พวกเขายังภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยลื้อมากขึ้น

คลังพลเมืองยาวงคนลำพูน

วางแผนแล้วก็ผิดแผน !?!

การดำเนินงานขั้นต่อมาคือ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลของดีของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้ชุมชน ทั้งความเป็นมาของโบราณสถาน ประเพณีของชุมชน และวิถีชีวิตทั่วไป ให้ลึกซึ้งมากขึ้น โดยพวกเขาได้ช่วยกันเตรียมคำถามก่อน แล้วแบ่งงานกันว่าใครอยู่หมู่บ้านไหนให้รับผิดชอบหมู่บ้านนั้นและหมู่บ้านข้างเคียง เพื่อให้สะดวกต่อการเดินทางและถือเป็นการเรียนรู้จากเง้าของหมู่บ้านตัวเองไปด้วย

สำหรับวิธีเก็บข้อมูลนั้น มินนี่เล่าว่า “เรากลัวไฟล์หายแบบครั้งก่อน เลยคิดกันว่าคราวนี้จะจดบันทึกและอัดเสียงด้วยโทรศัพท์ แล้วนำมาเก็บลงคอมพิวเตอร์แยกเป็นไฟล์เดอไรไว้ อันไหนจดไม่ทัน หนูกับนุชจะนั่งแกะไฟล์เสียงแล้วก็พิมพ์เพิ่มเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์และส่งไฟล์เข้ากลุ่มเฟซบุ๊ก”

แม้จะวางแผนมาอย่างดีแต่การลงพื้นที่ครั้งแรกก็ผิดแผนเสียแล้ว เพราะผู้ใหญ่บางคนออกไปธุระช่วงที่ทีมงานเข้าไปที่บ้าน และการเลือกลงไปเก็บข้อมูลช่วงเย็นหลังเลิกเรียนที่มีเวลาจำกัด ทำให้เก็บข้อมูลไม่ครบและไม่ทัน จึงตัดสินใจลงมือไปเก็บข้อมูลซ้ำในบ้านที่เก็บไปแล้ว ส่วนบ้านที่ยังไม่ได้ไปจะโทรศัพท์หรือไลน์ไปบอกผู้ใหญ่ก่อนว่าจะเข้าไปถามข้อมูล และเพิ่มเวลาเก็บข้อมูลเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ด้วย แต่ระหว่างที่ดำเนินการตามแผนใหม่อยู่นั้นเอง ความผิดแผนอีกระลอกก็มาเยือน

“ตอนนั้นครูซาเคยยุ่งมากจนไม่มีเวลามาช่วยพวกเราเหมือนเดิมครับ เราเลยหยุดทำโครงการไปพักหนึ่ง ไม่รู้จะทำอะไรต่อ เพราะครูซาเป็นคนช่วยติดต่อผู้ใหญ่ แต่พอคิดว่าเราชอบสิ่งที่กำลังทำ รักในวัฒนธรรมของเรา และรักเพื่อนในทีมด้วย

ช่วยกันทำมาตั้งเยอะแล้ว เลยคิดว่าต้องช่วยกันไปให้ถึงที่สุด ถึงจะเหนื่อย แต่สนุกมาก เราเลยลุยต่อกันเอง พี่เลี้ยงไม่ว่างก็ไม่เป็นไร” ฟลุ๊กเล่า

หลังจากผ่านไปราวเดือนครึ่ง ในที่สุดทีมงานก็เก็บข้อมูลได้ครบตามที่ตั้งเป้าไว้ พวกเขา นำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนให้กันฟัง เพื่อให้รู้เท่า ๆ กัน และช่วยกันดูข้อมูลอีกครั้งเพื่อตรวจความถูกต้องและความครบถ้วน

แก้ปัญหา...ครั้งแล้ว ครั้งเล่า

กิจกรรมต่อมาคือการนำข้อมูลที่มีทั้งหมดมาเรียบเรียงเป็นแผนที่เพื่อทำเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งทีมงานพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า นี่เป็นงานที่ยากที่สุด!

มินนี่เล่าว่า “ตอนนั้นเวลาของพวกเราไม่ตรงกันค่ะ นุชกับพีในซ์เรียนในเมือง ส่วนพวกเราเรียนแถวบ้าน เวลานั้นมาทำแผนที่ บางคนจึงไม่ว่าง มาทำได้อีกแค่ 1-2 คน งานก็ไม่เสร็จ เราเลยพยายามหาวันที่ทุกคนว่างจริง ๆ ตามย่านหลายรอบว่าต้องว่างจริง ๆ นะ แล้วให้พี่ฟลุ๊กกับแอมซี่มอเตอริไซค์ไปปรับเลยคะ”

ในที่สุดวิธีการตามถึงบ้านก็ทำให้ทีมงานมาพร้อมหน้าพร้อมตา ระหว่างนั้นพวกเขาได้ชักชวนผู้ใหญ่ในชุมชนมาร่วมให้ความเห็นด้วย และแล้วแผนที่ชุมชนที่ประกอบด้วย เส้นทางการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ จุดสำคัญในหมู่บ้าน และของดีในชุมชนก็เสร็จสมบูรณ์ ทีมงานเดินหน้าต่อดำเนินการนำแผนที่ท่องเที่ยวไปทดลองจัดกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวชุมชนกับน้อง ๆ ในชุมชน พวกเขาพบปัญหาว่า ยังวาดเส้นทางได้ไม่เหมือนจริงนัก จึงทำให้คนใช้งานงบบ้าง แต่ก็พอใช้ไปได้ หลังจบกิจกรรมน้อง ๆ สะท้อนว่าอยากให้พวกเขาจัดกิจกรรมสนุก ๆ แบบนี้อีก จากนั้นทีมงานได้กลับมาปรับเปลี่ยนข้อมูลในแผ่นพับใหม่

ไนซ์เล่าว่า แผ่นพับเดิมมีข้อมูลของ 10 หมู่บ้าน แต่ปรับให้เหลือแค่ 4 หมู่บ้าน เพราะอยากเลือกที่เป็นของดีของบ้านจริงๆ โดยสอบถามจากครูชาตและพูดคุยกันเอง เลือกจากจุดเด่นและของที่เป็นสินค้าโอท็อป คือ บ้านแพะต้นยางงามเดินเรื่อง อุโบสถ ป่าเป่ามีน้ำพุซึ่งเป็นที่ตักน้ำ ป่าปี่มีข้าวแคบซึ่งเป็นอาหารกินเล่น ส่วนป่าเหียงมีบ้านไต้ลื้อหลังสุดท้าย

หลังจากนี้พวกเขาวางแผนจะจัดทำปฏิทินชุมชนต่อ โดยในปฏิทินจะใส่เทศกาลและของกินที่โดดเด่นในแต่ละฤดู เพื่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะได้นำไปดูเป็นไกด์ไลน์ นำตื่นต้นต้นว่าหากปฏิทินท่องเที่ยวสำเร็จเมื่อไร การเดินทางเข้าไปเที่ยวบ้านริของนักท่องเที่ยวยจะสนุกขึ้นอีกสักเพียงใด

พลิงพลเมืองชาวชนบทลำพูน

ทว่า กว่าโครงการจะเดินมาถึงขั้นใกล้สมบูรณ์เช่นนี้ ทีมงานสารภาพว่าพวกเขาแอบเบื่อกองการนี้ไปหลายที่เหมือนกัน ฟลุ๊กเล่าว่า “ตอนทำโครงการอยู่บางที่มันก็น่าเบื่อนะ เบื่อการประสานงานผู้ใหญ่ เบื่อการทะเลาะกับเพื่อน มาสายแล้วก็เถียงกัน วินกัน แต่ทำไปทำมามันสนุกมากกว่า เพราะเถียงกันไปเถียงกันมา มันจบด้วยการหัวเราะกันได้อย่างไรไม่รู้ (หัวเราะ)”

การเรียนรู้และความสุข

ระยะทางการทำโครงการเป็นตั้งระยะทางของการขัดเกลาตัวตนของทีมงานแต่ละคน อะไรที่เคยคิดว่าทำไม่ได้ ไม่กล้าทำ กลับกลายเป็นว่าพวกเขาทำได้ และทำได้ดีเสียด้วย

ฟลุ๊ก มินนี่ และนุช ที่เคยกลัวการพูดออกไมค์ ตอนนั้นก็กลับหิบบมาพูดได้อย่างสบายๆ จากการได้ทำซ้ำๆ ผ่านกระบวนการทำงาน นอกจากนั้นเพื่อน ๆ ยังสะท้อนว่าฟลุ๊กเป็นผู้นำที่มคนหนึ่งที่ดีทีเดียว

ไนซ์เล่าว่า “พี่ฟลุ๊กมีความเป็นผู้นำขึ้นมาก นำให้ทำงานที่ค้างอยู่ให้เสร็จ (หัวเราะ) คอยตามมาทำตลอด บางทีก็แก้งงูพวกเรว่าถ้าไม่เสร็จห้ามกลับ เขาจะบอกเสมอว่านี่เป็นความรับผิดชอบ เป็นหน้าที่ของพวกเราที่เป็นลูกหลานชุมชน ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำ”

ส่วนไนซ์ เจ้าตัวบอกว่ารู้เรื่องเกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น และกลายเป็นคนที่ตัดสินใจจัดข้อมูลจากการลงพื้นที่ ทำให้เธอไม่พลาดเรื่องสำคัญ ๆ ที่ต้องทำ ขณะที่เพื่อน ๆ ยืนยันว่า ไนซ์เป็นคนละเอียด และจัดระเบียบข้อมูลดี เป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการมาก

ครูชาเด ผู้ที่มองเห็นพัฒนาการของทีมงานมาตลอด บอกว่า “เมื่อก่อนเด็กกลุ่มนี้จะกลัวไม่มีใครส่งให้ก็ตื่นเต้น แต่พอทำโครงการมาเรื่อย ๆ เขากลับแสดงออก พัฒนาความคิดเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาก แล้วยิ่งทำก็ยิ่งรักชุมชน เชื่อว่าเขาจะกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของเขาแน่นอน”

ไม่ใช่เพียงเปลี่ยนนิสัยของพวกเขา หากแต่การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนยังเป็นเหมือนเครื่องมือ ถักทอสายใยความผูกพันระหว่างทีมงานกับผู้ใหญ่ในบ้านเกิดให้แน่นแฟ้นมากขึ้นจากการที่พวกเขาได้ค้นพบ ‘ความสุข’ บางอย่างด้วยตัวเอง

ฟลุ๊กเป็นตัวแทนเพื่อน ๆ บอกเล่าประสบการณ์ดังกล่าวว่า “คนเฒ่าคนแก่ชอบเล่าประวัติความเป็นมาของบ้านให้เราฟังครับ บางทีถามนิดเดียวก็เล่ายาวเลย คงเพราะบางคนอยู่คนเดียว เขาอาจจะเหงา เราไปคุยด้วย เขาก็มีความสุข ยิ้มได้ พอเจอรอยยิ้มของคนอื่นก็ทำให้เรายิ้มตามไปด้วย บางคนก็เมื่อก่อนไม่สนิทกันก็สนิทมากขึ้น เราไปถึงตอนเขากินข้าวอยู่ เขาก็ชวนกินข้าวไปทุกครั้งชวนทุกครั้ง เขาเอ็นดูเราเหมือนเป็นลูกเป็นหลาน เจอหน้าก็พูดคุยทักทายกันครับ”

ความสุขอีกอย่างที่ทีมงานพบคือ การได้รู้สิ่งที่ไม่เคยรู้ในบ้านเกิดของตัวเอง ได้พบว่าชุมชนมีของดี ๆ มากมายที่คนรุ่นก่อนพยายามรักษาไว้มาจนถึงพวกเขา ซึ่งทำให้พวกเขาารู้สึกรักและภาคภูมิใจในความเป็นไทยมากขึ้น และตั้งใจว่าจะอยากสืบทอดเพื่อส่งต่อแก่คนรุ่นต่อไปเช่นกัน

“คนเฒ่าคนแก่ชอบเล่าประวัติความเป็นมาของบ้านให้เราฟัง บางทีถามนิดเดียวก็เล่ายาวเลย คงเพราะบางคนอยู่คนเดียว เขาอาจจะเหงา เราไปคุยด้วย เขาก็มีความสุข ยิ้มได้ พอเจอรอยยิ้มของคนอื่นก็ทำให้เรายิ้มตามไปด้วย บางคนก็เมื่อก่อนไม่สนิทกันก็สนิทมากขึ้น เขาเอ็นดูเราเหมือนเป็นลูกหลาน เจอหน้าก็พูดคุยทักทายกัน”

นาฏลีลาผสมกลองปฐจา เล่าเรื่องผ่านเสียงกลอง และการรำรำ

โครงการสืบสานนาฏลีลากลองปฐจาของชุมชน

พี่เลี้ยงโครงการ	ครูโยกกา พิงคะสันต์	ครูศุภาพิชญ์ ทองชัย
ทีมงาน	ภูวฤทธิ์ จี๊กีโร	จินห์นิภา ธิกันงา
	ธัญญาภรณ์ สมฝัน	พิมพ์ชนก หล้าเป็น
	สิรภัทร หล้าเป็น	

สืบสานศิลปะนาฏลีลา กลองปฐาชุมชนบ้านบวก กลุ่มเยาวชนบ้านบวก

ทำไมถึงทำ?

ปัจจุบันวัฒนธรรมกลองปฐาเริ่มไม่ค่อยมีให้เห็นในชุมชน กลุ่มเยาวชนบ้านบวก ต่ำบลดงดำ จึงอยากสืบสานกลองปฐา และสร้างความน่าสนใจด้วยการพ่อนาฏลีลา จึงเกิดเป็น โครงการนาฏลีลากลองปฐาของชุมชน เพื่ออนุรักษ์ศิลปะ การพ่อนาฏลีลากลองปฐาของชุมชน และสื่อสารวิถีชีวิต ดั้งเดิมของชุมชนบ้านบวกให้คนรุ่นใหม่รับรู้

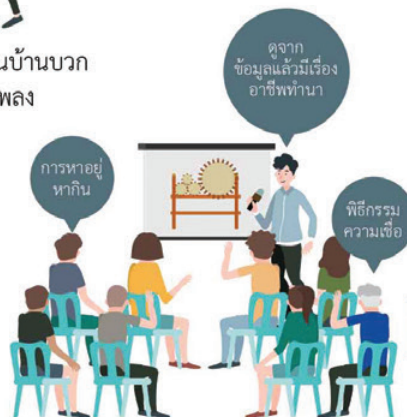
เส้นทางการเรียนรู้ จากการเล่นมือทำ

1 วิเคราะห์โจทย์ปัญหา

2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนบ้านบวก เพื่อนำมาออกแบบทำรำและเพลง

3 นำข้อมูลจากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต ชุมชนบ้านบวกมากที่สุด

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- รู้จักชุมชนตนเอง เข้าในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
- มีความมุ่งมั่นตั้งใจ อดทนฝึกซ้อมจนสำเร็จ
- กล้าแสดงออก
- เปลี่ยนจากแว่นรรมมาตีกลองบูชา
- ค้นพบความสามารถด้านใหม่ของตนเอง เช่น ตัดต่อวิดีโอ
- ได้ฝึกใช้ความคิดสร้างสรรค์กับวัฒนธรรมดั้งเดิมสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน

ต่อชุมชน

- เกิดการแสดงนาฏลีลาผสมผสานกับการตีกลองบูชาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
- ได้กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำหน้าที่สืบต่อด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน

- 6** ออกแสดงศิลปะนาฏลีลา กลองบูชาในงานชุมชน เช่น งานบุญกฐิน งานทอดผ้าป่า

- 5** ฝึกฝนนาฏลีลาร่วมกับกลองบูชา เพื่อให้เกิดความชำนาญ

- 4** นำข้อมูลที่สรุปได้มาออกแบบเป็นท่าฟ้อนรำนาฏลีลาและทำนองเพลง

แม้โลกยุคดิจิทัลจะใช้เพลงแร็ปเล่าเรื่องราวบ้านของตนเองว่า “มีอะไร” แต่ที่บ้านบวก ตำบลดงดำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เด็ก ๆ บอก “แบบนั้นพวกหนูไม่ถนัด” เพราะทักษะที่มีคือการร่ายรำผ่านบทเพลงและท่วงทำนองที่อ่อนช้อยงดงาม

แม้วิธีการเล่าจะต่างกัน แต่วิธีที่เหมือนกันคือต้องมีเนื้อหา (content) ในการนำเสนอ แร็ป คือการด้นกลอนสด มักมีเนื้อหาของการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา มุทะลุ ถากถาง เสียสติ วัตถุประสงค์เนื้อหาหมักมาจากความคับข้องใจในชีวิตที่เผชิญ

แต่ที่บ้านบวก เด็ก ๆ อย่าง **เดียร์-จิณห์นิภา ธิกันงา, สายฟ้า-สิรภัทร หล้าเป็ง, ภูมิ-ภูวฤทธิ์ จีร์โร, น้ามนต์-ธัญญาภรณ์ สมฝัน และน้องใหม่อย่าง แอม-พิมพ์ชนก หล้าแป้น** ต้องใช้เวลาลงพื้นที่ พกพาคำถามที่เตรียมมาอย่างดีเพื่อไปพูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่ เก็บรวบรวมข้อมูลวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี นำมาสื่อสารให้คนอื่น ๆ ในชุมชนได้รับรู้ ชื่นชม และดำเนินรอยตามความงามของวิถีชีวิตของชุมชน ภายใต้**โครงการสืบสานนาฏลีลาของปู่จ่าของชุมชนบ้านบวก ตำบลดงดำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน**

จุดเริ่มต้นของกลองปู่จ่า

“เราอยากใช้ความถนัดทางการฟ้อนรำของเราเล่าวิถีชีวิตของชาวบ้าน”

เดียร์บอกแนวคิดการสื่อสารเรื่องราวของชุมชน ก่อนอธิบายว่า กว่าจะได้แนวคิดแบบนี้ สมาชิกในทีมและพี่เลี้ยงผ่านการถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปกันพอสมควร เพราะเมื่อเริ่มต้นทำโครงการ เด็ก ๆ เลือกที่จะดำเนินรอยตามกิจกรรมที่ผู้ใหญ่รณรงค์ไว้ให้แล้ว นั่นคือเรื่องการดูแลผืนป่าและแหล่งน้ำ แต่ครูพี่เลี้ยงอย่าง **ครูโย-โยทกา พิงคะสันต์** เห็นว่าน่าจะเกินความสามารถของเด็ก ๆ

“ประเมินระยะเวลาการทำโครงการที่มีเพียง 6 เดือน เราคิดว่าไม่น่าจะทำเสร็จ ซึ่งเด็ก ๆ เองก็เห็นด้วย แต่ก็คิดไม่ออกว่าจะทำโครงการอะไรดี เลยแนะนำไปว่า ลองดูเรื่องใกล้ ๆ ตัว เอาเรื่องที่พวกหนูถนัด”

ซึ่งเรื่องที่ถนัดและใกล้ตัวที่สุดคือ “ดนตรีและการร่ายรำ”

เดียร์บอกว่า เธอสังเกตเห็นกลองปู่จ่าตั้งอยู่เฉย ๆ อยู่ที่โรงเรียนและไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร

“เดี๋ยวนี้หนูไม่ค่อยเห็นคนตีกลองปู่จ่ากันแล้ว แต่เดิมทีกลองปู่จ่าเป็นการตีบูชาและเรียก รวมคนมาที่วัดเท่านั้น ไม่มีการรำฟ้อนประกอบ หนูคิดว่าถ้าเอามาตีประกอบการฟ้อน มันต้องสวยงามแน่นอน”

จิณห์นิภา ธิกันงา

สิรภัทร หล้าเป็ง

ภูวฤทธิ์ จีภิโร

ธัญญาภรณ์ สมฝัน

พิมพ์ชนก หล้าแป้น

เปลี่ยนเรื่องเล่าเป็นบทกลอน แปลง บทกลอนเป็นทำนอง

“พวกเราไปนั่งพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ถามว่าสมัยก่อนแม่อยู่ทำอะไรกันบ้าง เขาบอกว่าก็ไปเก็บผักเก็บปลา เรานั่งฟังเขาเล่าพร้อมกับจดบันทึก จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาดู เรียบเรียง และทดลองเขียนเป็นบทกลอนสั้น ๆ ซึ่งก็ยากเหมือนกัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนข้อมูลเป็นบทกลอน เพราะต้องเขียนคำให้คล้องจองกัน พอแต่งเสร็จก็ต้องเอาให้ **ครูสมชาย ชัยอนันตยศ** ช่วยตรวจสอบอีกที พอถึงการแปลงภาษาเป็นทำนองก็ยากอีก เพราะไม่รู้ว่าจะเอาทำนองให้เหมาะกับคำของเพลง” เดียร์เล่าพลาง ทำท่าประกอบ

“อย่างท่อน หลกเปิดหลกไก่อ ก็ทำท่าเหมือนเรา หยิบ (จับคว่ำ) คือเลือกทำที่สื่อความหมายได้คล้ายกับคำให้มากที่สุด ใช้เวลาค่อนข้างนานเหมือนกันกว่าจะได้แต่ละท่า”

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบกับความยากลำบาก แต่พวกเธอก็ผ่านมาได้ โดยความช่วยเหลือของครู และความมุ่งมั่นพยายามของทีม และในท้ายที่สุด เด็ก ๆ ก็สามารถแต่งเพลงที่สะท้อนเรื่องราวอดีตของชุมชนได้ 3 บทเพลง ประกอบด้วย เพลงหลกเปิด ย่าจุ่ม และเพลงสาวเก็บผัก

--

หลกเปิด หลกไก่อ หลกเปิด หลกไก่อ หลกบ่อได้
ก๊าบตั้น ก๊าบตั้น ฟ่าบ่อฮ้อนฝนตึงบ่อตก ไต้งวันตก
บ่อได้ไถซึกโมงไต้งวันตกบ่อได้ไถซึกโมง

--

ย่าจุ่ม ย่าจุ่ม ย่าจุ่ม ยะนาตังวันตก ย่าจุ่ม ย่าจุ่ม
ย่าจุ่ม ยะนาตังวันตก โบกบ่อแล้วเหลือตีฮั่นสองโมง
โบกบ่อแล้วเหลือตีฮั่นสองโมง

--

สาวเก็บผัก สาวเก็บผัก สาวเก็บผัก แม่ฮ้าง
ฮ้อนกึ่ง สาวหัวยุง เก็บบ่อหุ่งบ้านห่าง สาวหัวยุงเก็บ
บ่อหุ่งบ้านห่าง ...

--

เพลงหลักเปิดคิดทำรำได้ 6 ท่า เพลงย่าจุ่มมี 5 ท่า ส่วนเพลงสาวเก็บผักมี 4 ท่า เดียร์และน้ำมนต์
เล่าพร้อมช่วยกันทำท่าทางประกอบให้เห็น

เดียร์บอกว่า เหตุผลที่เลือก 3 เพลงนี้ เพราะเพลงย่าจุ่มเป็นการเล่าถึงวิถีชีวิตของคนทำนา
สมัยก่อน ส่วนเพลงสาวเก็บผัก เนื้อหาจะบอกให้รู้ว่าคนสมัยก่อนจะเก็บผักริมรั้ว จับปลาในคลองมาทำ
อาหารโดยไม่ต้องซื้อ และเพลงหลักเปิดจะบอกเล่าเกี่ยวกับความเชื่อของคนสมัยก่อนที่จะมีพิธีเลี้ยงผี
ที่ชาวบ้านจะช่วยกันหลักเปิด (ตั้งขนเปิด) เพื่อนำมาประกอบในพิธี ซึ่งทั้ง 3 เพลงน่าจะเป็นการสะท้อน
วิถีชีวิตของชุมชนบ้านบวกได้ดีที่สุด

ขณะที่สาว ๆ กำลังสาละวนอยู่กับการคิดทำรำเพื่อให้เข้ากับเนื้อเพลง สายฟ้าเด็กหนุ่มผู้รับหน้าที่
ตีกลองปู้จาก็ต้องซ่อมตีกลองให้เข้ากับทำนองเช่นกัน

“ตอนที่ซ่อมตีใหม่ ๆ ครูผสมชายให้ฝึกตีกลองสะบัดชัยก่อน รู้สึกว่าจังหวะจะเข้าได้กับพวกหลักเปิด
หลักไก่อ่ ผมงก็เลยลองฝึกตีดู ตอนแรกตีได้แค่หลักเปิดหลักไก่อ่ แต่ตีได้ยังไม่สุดนะครับ เพราะกลองปู้จ
จะมีกลองเล็ก 3 ใบและกลองใหญ่ 1 ใบ ผมยังจำไนต์ไม่ค่อยได้ ครูจะเขียนโน้ตแปะไว้ที่หน้ากลอง
กลองเล็กจะเป็น 1 2 3 ส่วนกลองใหญ่แทนด้วย 0 ผมงก็ฝึกตีตามนั้น เช่น หลักเปิดหลักไก่อ่ ก็ตี 1 2 3 0,
1 2 3 0”

สายฟ้าอธิบายขั้นตอนการฝึกและความยากของการตีกลองปู้จ่าให้ฟัง เพราะเป็นเพลงใหม่ ทำนอง
ใหม่ที่ต้องเล่นใหม่ทั้งหมด สายฟ้าจึงต้องใช้เวลามากกว่าจะเล่นได้

ด้านภูมิและเพื่อนสมาชิกที่ทำหน้าที่เล่นเครื่องดนตรีคุมจังหวะ เช่น ข้องและฉาบ ก็ต้องซ่อมเล่น
เพื่อคอยคุมจังหวะให้กลองปู้จ่าและการพ็อนนาฏลีลาสามารถเข้ากันได้ เมื่อต่างคนต่างซ่อมจนชำนาญ
จึงจับมาเล่นร่วมกันเพื่อให้ผสมผสานกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน

นาฏลีลา+กลองปฐา ความงามดงามที่ลงตัว

หลังฝึกซ้อมจนชำนาญ ก็ได้เวลาที่กลองปฐา เครื่องดนตรีให้จังหวะ และเหล่านาฏลีลาจะได้มาซ้อมร่วมกัน เพื่อให้ท่ารำและท่วงทำนองของดนตรีไปด้วยกันได้ ซึ่งในช่วงแรก ๆ จังหวะของท่ารำและการตีกลองปฐายังจูนกันไม่ติด ยังดีซ้อมเพียงตีช้า ไม่ตรงกับจังหวะของกลองปฐา ต้องใช้เวลาจูนความพร้อมกันพักใหญ่ กว่าท่ารำกลองปฐา และซ้อง ฉาบจะผสมผสานกันได้ลงตัว

สายฟ้าเล่าปัญหาในช่วงนั้นให้ฟังว่า “ตอนแรก ๆ มีหงุดหงิดบ้าง เพราะซ้องตีช้า ฉาบก็ตีเพี้ยน จนผมไม่มีสมาธิจะตีกลอง พอเขาตีช้าก็พาลผมล้มไปด้วย พอเริ่มใหม่เขาก็ตีเร็วไปอีก ยิ่งตีก็ยิ่งเพี้ยน คนรำก็รำไม่ได้ มันส่งผลถึงกันเป็นลูกโซ่ ต้องซ้อมกันอยู่นานพอสมควรครับ กว่าที่จะจับจังหวะได้” สายฟ้าบอกว่าที่เขาสามารถผ่านสถานการณ์นั้นมาได้ ส่วนหนึ่งเพราะความตั้งใจที่อยากตีกลองปฐาให้ได้ เลยทำให้เขาอดทนหมั่นซ้อมอยู่เรื่อย ๆ จนชำนาญ

เมื่อฝึกซ้อมจนชำนาญ ไม่มีเพี้ยนแล้ว ก็ถึงเวลาออกไปเล่าเรื่องราวของชุมชนผ่านการรำรำ

พลิงพลเมืองยาวชนคนลำพูน

ต้องลงมือทำเท่านั้นถึงจะรู้

คำถามที่นำมาสู่การผสมผสานระหว่างกลองปฐาและนาฏลีลาของเด็ก ๆ ทีมบ้านบวก็คือ “หากเอาเสียงกลองปฐามาผสมกับการรำจะออกมาเป็นอย่างไร” ทำให้เด็ก ๆ ออกไปเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย ซึ่งในกระบวนการทำงาน ไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนบ้านบวเกิดการแสดงนาฏลีลา ร่วมกลองปฐาแนวใหม่ที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเท่านั้น แต่กระบวนการทำงานยังทำให้ทีมงาน “เกิดทักษะใหม่” หลายอย่าง

เดียร์และน้ำมนต์บอกว่า ถึงวันนี้พวกเรารู้สึกภูมิใจที่สามารถดึงเอกลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงได้ เวลาทีมงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านจะเชิญชวนให้พวกเราไปแสดง ซึ่งถือเป็นเรื่องดี ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ทำให้เด็กและผู้ใหญ่ได้มีโอกาสพูดคุยกัน

“ก่อนหน้านี้ถ้าไม่มาเข้าร่วมโครงการก็คงใช้เวลาวันรถไปมา สลับกับรับจ้างเก็บลำไย แต่ตอนนี้ก็เปลี่ยนจากวันรถมาแบ่งเวลาซ้อมตีกลองปฐาแทน” สายฟ้ายังบอกอีกว่าเขาชักชวนเพื่อนสายแว่นให้มาร่วมตีกลองปฐาด้วย

ส่วนเดียร์ที่ก่อนหน้านี้ค่อนข้างขี้อาย เวลาจะตัวสั่นเกร็ง แต่การได้หมั่นฝึกซ้อมทำให้เธอเกิดความมั่นใจ อารมณ์สั่นหายไป กลายเป็นเพื่อนไปยิ้มไปด้วยความภาคภูมิใจในบทเพลงที่พวกเขาแต่งขึ้น

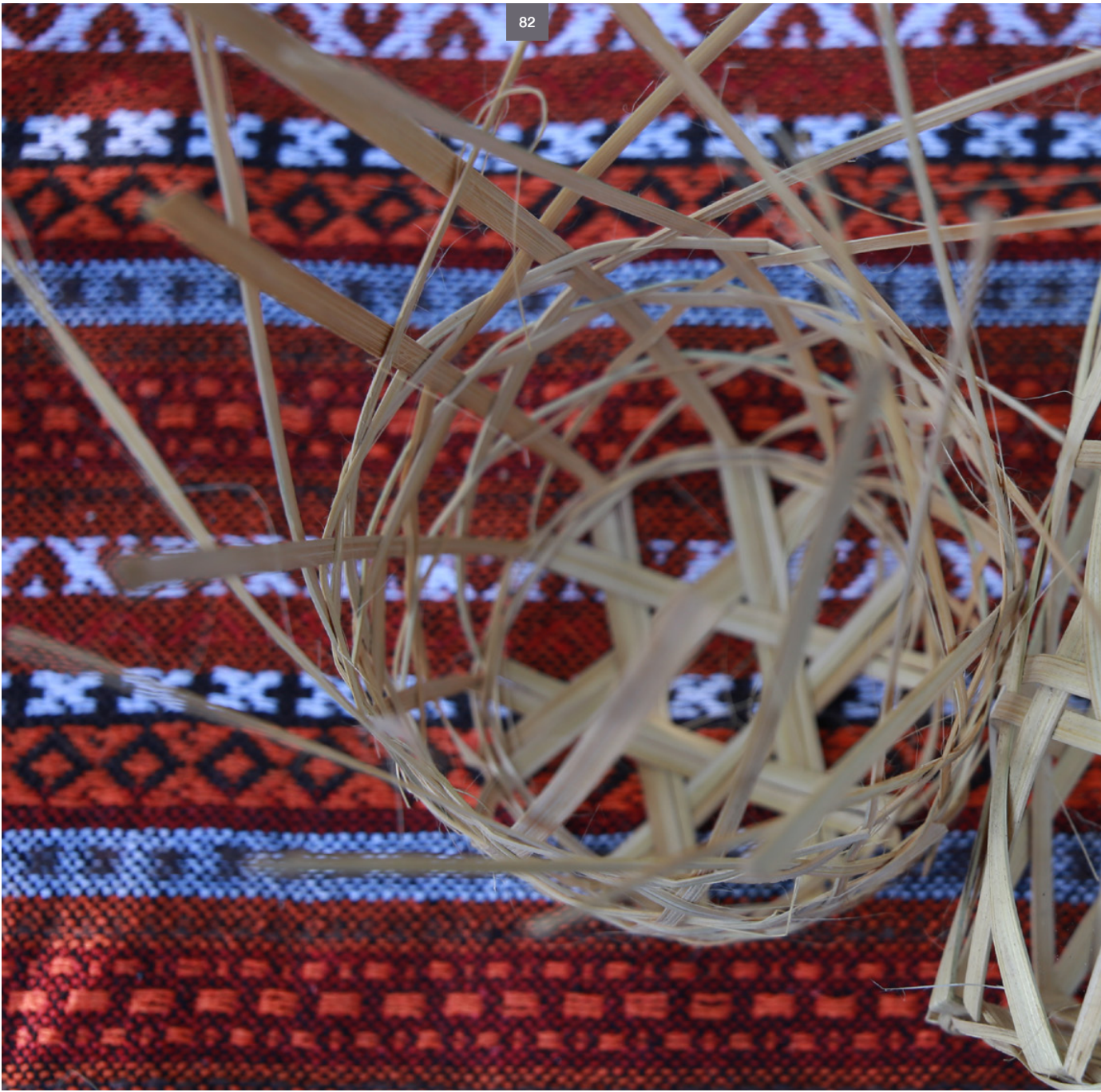
ด้านน้ำมนต์ก็ได้ค้นพบศักยภาพของตัวเองจากการทำโครงการนี้ คือ ทักษะการติดต่อวิถีโอที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยลองทำ แต่เมื่อมีโอกาสได้เข้าอบรมทำให้เธอรู้สึกสนใจและกลับมาหาข้อมูลเพิ่มเติมจนสามารถติดต่อวิถีโอได้ดีขึ้น ส่วนความกล้าแสดงออกก็มีมากขึ้น จากเดิมที่ไม่ค่อยพูดกับใคร แต่การได้ลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านที่ต้องถามข้อมูล ทำให้ต้องกล้า ไม่เช่นนั้นจะไม่ได้ข้อมูล

ส่วนภูมิน้องคนเล็ก ที่พี่ ๆ ต่างฝากความหวังไว้ให้สานต่อโครงการก็บอกว่า เขารู้สึกว่าตัวเองเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเรื่องงานเอกสารที่ทำเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น

“และทำได้ดีด้วย” พี่ ๆ ช่วยกันยืนยัน

“ถึงวันนี้พวกเรารู้สึกภูมิใจที่สามารถดึงเอกลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงได้ เวลาทีมงานประเพณีสำคัญต่างๆ ชาวบ้านจะเชิญชวนให้พวกเราไปแสดง ซึ่งถือเป็นเรื่องดี ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ทำให้เด็กและผู้ใหญ่ได้มีโอกาสพูดคุยกัน”

โครงการอนุรักษ์ งานจักสาน: การเรียนรู้ นอกห้องเรียนและ ครูชั้นดีของเด็กในชุมชน

โครงการอนุรักษ์การจักสาน การประดิษฐ์ และงานฝีมือ

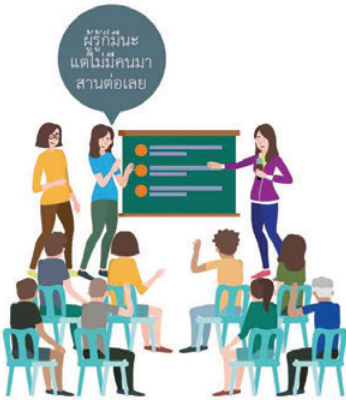
พี่เลี้ยงโครงการ	มาลัย วงศ์อำนาจ	ศิลาศักดิ์ วัฒนันต์
ทีมงาน	ศิริพร บังคมเนตร	บุชญา กองมา
	บุษยา สิทธิตัน	กนกวรรณ มูลน้ำ
	อภิชญา มูลรัตน์	ชรินทร์ทิพย์ หนานอิน

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาจักสานชุมชน กลุ่มเยาวชนบ้านสันตติเต่า

ทำไมถึงทำ?

หมู่บ้านสันตติเต่า อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน มีภูมิปัญญาด้านการจักสานอยู่หลากหลาย แต่ผู้รู้ที่มีแต่คนเฒ่าคนแก่ คนในชุมชนไม่ค่อยสนใจงานจักสานกันแล้ว ยิ่งคนรุ่นใหม่ก็ติดสิ่งคอมออนไลน์มากกว่าการพบเจอหน้ากัน เยาวชนบ้านสันตติเต่า จึงรวมตัวกันทำ โครงการอนุรักษ์การจักสาน การประดิษฐ์ และงานฝีมือ เพื่อให้เด็กเยาวชนและชาวบ้านเห็นคุณค่าของการจักสานที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน และเพื่ออนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาการจักสานงานให้คงอยู่ต่อไป

เส้นทางการเรียนรู้ จากการลงมือทำ

1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาจักสาน เพื่อรวบรวมข้อมูลผู้รู้ภูมิปัญญาที่มี

2 ชักชวนเด็ก ๆ ในชุมชนมาเรียนรู้ เพื่อเป็นกำลังสืบทอดงานจักสาน

3 ประสานงานกับพ่อหลวงขอใช้พื้นที่ศาลากลางหมู่บ้าน เพื่อสะดวกในการรวมตัวทำกิจกรรม

4 แกนนำเรียนรู้และฝึกฝนงานจักสาน กับปราชญ์ก่อนไปจัดกิจกรรมกับเด็กในชุมชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- ฝึกความอดทน มีสมาธิ ใจเย็น
- ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ
- กล้าแสดงออก
- ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนดีขึ้น
- รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ลดการเล่นโซเชียล
- มีทักษะการสื่อสารมากขึ้น
- สร้างรายได้จากทักษะการจักสาน

ต่อชุมชน

- ลดการใช้ตะกร้าพลาสติกในงานบุญประเพณี
- องค์กรความรู้ด้านการจักสาน
- ผู้ใหญ่ในชุมชนสนใจมาเรียนรู้งานจักสาน

7 ออกแบบปฏิทินวัฒนธรรมการจักสาน และแผนที่ของดีของหมู่บ้าน เพื่อจัดเก็บองค์ความรู้และสื่อเผยแพร่ได้

6 จัดเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชน รับรู้ความสำคัญของภูมิปัญญาจักสาน

5 จัดอบรมการจักสานให้กับเด็กในชุมชน 3 ครั้ง

ในยุคที่บรรจุกฎศีกษาพลาสติกหาง่ายและทนทาน จึงไม่แปลกที่งานจักสานจะค่อย ๆ เลือนหายไป จากวิถีของชุมชน ขณะเดียวกัน ในเมื่อเราหาความเพลิดเพลินจากหน้าจอออนไลน์ได้ง่ายกว่าการ รวบรวมกลุ่มสร้างสรรค์ ปัญหาการใช้เวลาว่างของเยาวชนจึงขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง

นั่นคือ 2 ภาวะการณ์ที่ ชุมชนบ้านสันตติบเต่า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน กำลังประสบ และ คงจะย่ำแย่ลงเรื่อย ๆ ถ้าไม่มีโครงการอนุรักษ์การจักสาน การประดิษฐ์ และงานฝีมือของ 6 สาว ซึ่งเป็น เยาวชนกลุ่มแรกของหมู่บ้าน ที่รวมกลุ่มกันพัฒนาบ้านเกิด ผ่านการอนุรักษ์งานจักสานที่เป็นภูมิปัญญา ของผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ให้มลายหายไปจนถึงวันอันควร

รวมกลุ่มเยาวชน สวมวิญญาณนักอนุรักษ์

โครงการอนุรักษ์การจักสาน การประดิษฐ์ และงานฝีมือ เกิดจาก แม่แดง-มาลัย วงศ์อำนาจ ที่เลี้ยงโครงการชักชวน 4 สาวในหมู่บ้าน คือ แพร-ศิริพร บังคมเนตร, แพร-บุษยา สิทธิตัน, อิม-กนกวรรณ มูลนำ, และ นิ่ง-บุษยา กองมา ซึ่งเป็นลูกมือช่วยทำผลิตภัณฑ์ สมุนไพรชุมชนอย่างสบู่ ยากันยุง ลูกประคบ ฯลฯ อยู่ก่อนแล้ว มารวมกลุ่มทำ โครงการพัฒนาบ้านเกิดร่วมกัน ซึ่ง 4 สาวที่มีไฟอยากหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ก็ ชวนเพื่อนอีก 2 คน คือ บีม-อภิษฐา มูลรัตน์ และ ทิพย์-ชรินทร์ทิพย์ หนานอิน มาร่วมทีมพร้อมทั้งแบ่งบทบาทหน้าที่กัน โดยให้หนึ่งเป็นหัวหน้าโครงการ

เริ่มแรก ทีมสนใจประเด็นเรื่องอาหาร เนื่องจากเห็นเด็กหลายคนใน หมู่บ้านมีภาวะอ้วนจากโภชนาการที่ไม่เหมาะสม จึงคิดที่จะรณรงค์เรื่องการกิน ผักและสมุนไพร แต่จากการประเมินแล้วพบว่ากระบวนการทำงานต้องใช้ เวลานาน ทีมจึงพักประเด็นเรื่องอาหารไว้ก่อน และหันมาจับเรื่องใกล้ตัว อย่างการจักสานแทน

“งานจักสานบ้านเรามีเยอะ ญาติหนูก็สานกล่องข้าว บ้านอื่นก็สานอย่างอื่น แต่มันไม่แพร่หลาย คนที่ทำเป็นคนแก่ คนในชุมชนก็ไม่ค่อยสนใจ เลยอยากอนุรักษ์และจะได้สอนน้องในชุมชนต่อยาว” ทีมงานบอก

เมื่อได้หัวข้อ ทีมจึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลปราชญ์ชุมชน ก่อนจะพบว่าในหมู่บ้านมีผู้รู้ด้านงานจักสาน อยู่ถึง 11 คน มีภูมิปัญญางานจักสานที่หลากหลาย ทั้งถ้วยสลาก กล่องข้าว สานส้มไม้ ชุ่มทางมะพร้าว ดอกกุหลาบใบเตย เข่ง หิง (สวิง) กระดัง เปาะเห็ด (ตระกร้าหาเห็ด) ช้อง และไซ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีใคร ผู้สืบทอดองค์ความรู้ต่อ

ทีมจึงรวบรวมกลุ่มเป้าหมายเป็นน้อง ๆ มัธยมต้นในหมู่บ้านจำนวน 10 คน (จากเยาวชนทั้งหมด ของหมู่บ้าน 50 คน) โดยการบุกถามความสมัครใจถึงบ้าน

มาลัย วงศ์อำนาจ

ศิริพร บงคมเนตร

บุษยา สิทธิตัน

กนกวรรณ มุลินา

บุษยา กองหว

อภิชนา มุลรัตน์

ชรินทร์ทิพย์ หนานอิน

“จากนั้นเราก็ไปชี้แจงกับพ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) บอกว่าพวกหนูทำโครงการเรื่องนี้ ขอใช้ศาลากลาง หมู่บ้านเป็นสถานที่จัดอบรม ซึ่งพ่อหลวงยินดี และ บอกด้วยว่าโครงการนี้ดี” แพรบอกวิธีทำงาน

เรียนรู้ภูมิปัญญา ส่องผ่านสู่รุ่นน้อง

เมื่อกลุ่มเป้าหมายพร้อม สถานที่พร้อม ทีมก็เริ่มเคลื่อนงานด้วยการไปเรียนรู้งานจักสานจาก ปราชญ์ชุมชน ฝึกทำกุหลาบใบเตย ชும்ทางมะพร้าว กล่องข้าว และกวยสลาก ตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกวัสดุ ไปจนถึงการสานออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ โดยไปเรียนรู้ที่บ้านปราชญ์ 1 วัน พร้อมเก็บองค์ความรู้ด้วยการ ถ่ายวิดีโอ และกลับมาฝึกเพิ่มความชำนาญด้วยตัวเองที่บ้านแม่แดงอีก 3 วัน

“เราไปเรียนด้วยกันทั้งหมดเลยคะ เพราะถ้า เราไม่รู้เราก็ไปสอนต่อไม่ได้ เราต้องเรียนรู้ก่อน ต้อง ทำได้ด้วย ไม่อย่างนั้นน้องเขาก็ไม่เชื่อ” ทีมงานเล่าถึง กระบวนการเรียนรู้

ซึ่งนอกจากจะเป็นการศึกษาภูมิปัญญาของ ชุมชนแล้ว ทีมยังได้ฝึกความอดทนและความ พยายามด้วย

“सानใบเตยเป็นดอกไม้ยากคะ ต้องใจเย็นๆ ทำจนหิวร้อน ไม่อยากทำแล้วก็มี แต่เห็นเพื่อนๆ ทำได้ก็ต้องพยายาม เพราะเราอยากทำให้ได้บ้าง” แพรเล่าพร้อมหัวเราะ

หลังจากมั่นใจในฝีมือตัวเองระดับหนึ่ง ทีมก็เริ่ม กระบวนการจัดอบรมการสานใบมะพร้าวและใบเตย ให้กับน้องๆ ในชุมชน โดยเชิญปราชญ์มาร่วมสอน แม้ว่าผลที่ออกมาจะมีน้องหิวร้อนหรือหงุดหงิด กันบ้าง แต่ทุกคนก็ได้เรียนรู้หลักการสาน แม้จะ ยังไม่ค่อยสวยมากก็ตาม เมื่อครั้งแรกสำเร็จด้วยดี การอบรมครั้งที่ 2 จึงตามมา โดยรอบนี้เป็นการสาน กวยสลากและกล่องข้าว ซึ่งน่าสนใจตรงที่นอกจาก กลุ่มเป้าหมายที่เป็นน้องๆ จากรอบแรกแล้ว ยังมี ผู้ใหญ่เข้ามาร่วมเรียนรู้ด้วย

พลังพลเมืองยาวงบนคนลำพูน

“น้องหายไประมาณ 3-4 คนเพราะติดธุระ แต่มีผู้ใหญ่ประมาณ 10 คน มาดูแล้วก็มาทำด้วย เราก็เลยได้สอนให้เขาทำไปด้วย” ทีมงานเล่า

จากครั้งที่ 2 ต่อยอดสู่ครั้งที่ 3 ครั้งนี้พิเศษตรงที่เป็นการทำเพื่อใช้งานจริง ทีมร่วมกับน้อง ๆ สาน ก๋วยสลากเพื่อใช้ในวันกินก๋วยสลาก นับว่าสร้างความแปลกประหลาดใจให้ผู้ใหญ่เป็นอย่างมาก เพราะทุกคนล้วนใช้ตะกร้าพลาสติกไปร่วมงาน มีแต่ทีมเท่านั้นที่ทำเป็นงานสาน

ความสำเร็จเกิดขึ้นพร้อมการเติบโต

การทำก๋วยสลากไปวัดในครั้งนั้นถือเป็นการเปิดตัวโครงการของทีมกับชุมชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งต่างได้รับเสียงชื่นชมจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ซึ่งวัดได้จากการจัดเวทีคืนข้อมูล ที่ตอนแรก ทีมตั้งใจเพียงจะฉายวิดีโอสรุปงานให้ผู้ใหญ่บ้านดูเท่านั้น แต่ปรากฏว่ามีคนมาร่วมงานกว่า 40 คน

“เราเล่าที่มาของโครงการนี้ และให้ข้อมูลว่าบ้านเรามีปราชญ์ผู้รู้กี่คน ข้อดีข้อเสียของก๋วยสลาก และกล่องข้าว เคล็ดลับการทำ เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและอนุรักษ์ไว้ และก็ขอความคิดเห็นจากผู้ใหญ่ด้วยว่าโครงการของเราเป็นยังไงบ้าง ผู้ใหญ่ก็ชมว่าโครงการดี ทำดี มีคนบอกว่าเราสามารถทำเป็นสินค้าโอท็อป ลงขายในเฟซบุ๊กได้ด้วย” แพรเล่าขั้นตอนการคืนข้อมูล

แพรเสริมว่า “สิ่งประดิษฐ์บางชนิดหาวัตถุดิบยาก เช่น ใบตาล ไม้ไผ่ ลูกคนหนึ่งที่เขาขายใบเปล่า ๆ ก็บอกว่าถ้าไม่มีให้ไปเอาที่บ้านลุงได้ละ คือผู้ใหญ่สนับสนุนให้ทำ สนับสนุนกันเยอะมาก” และเสริมว่า “ไม่ใช่เพียงทำเพื่อใช้ในโครงการเท่านั้น แต่ทีมยังต่อยอดงานจักสานไปสู่การใช้งานจริงในชุมชน รวมถึงสร้างรายได้จากภายนอกอีกด้วย

“ถ้ามีกิจกรรมในชุมชนเราก็จะมีส่วนร่วมด้วย อย่างสานใบมะพร้าว หรือออกไปงานที่มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เขาก็สั่งทำซุ้มทางมะพร้าว ก็ได้ค่าจ้างมา” ทีมงานเล่าด้วยความภูมิใจ

ถือเป็นความสำเร็จของทีมในแง่ผลลัพธ์ของโครงการ แต่ที่มากกว่านั้นก็คือความสำเร็จส่วนตัวที่แต่ละคนได้ฝึกฝนทักษะและประสบการณ์ในการทำงานจริง

“ทำโครงการกันมา 7 เดือน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ เป็นคนตรงต่อเวลามากขึ้นคะ (หัวเราะ) แม่แดงนัดไปอบรม แต่ตื่นสายกัน แม่แดงก็บ่นว่าไปกับผู้ใหญ่ไม่ควรให้ผู้ใหญ่มารอ หลังจากนั้นก็ไม่สายกันอีกเลย” แพรวย้ำถึงความเปลี่ยนแปลง

อิมเสริมว่า “จากเมื่อก่อนที่ไม่ค่อยคุยกับใคร เรียนอย่างเดียว ออกไปเที่ยวไม่ได้เพราะป่าหวง ไม่สนิทกับคนในชุมชนเท่าไร พอได้มาทำโครงการก็ทำให้หนูกล้าแสดงออกมากขึ้น”

ขณะที่นี้ถึงเล่าถึงปัญหาที่ทีมประสบว่า “ปัญหาเกิดจากการบริหารจัดการหน้าที่ของสมาชิกในทีมได้ไม่ดีพอ โดยเฉพาะการมอบหมายหน้าที่ที่สมาชิก

ไม่ถนัด ส่วนปัญหาใหญ่ ๆ ที่เจอกันัดกันมาทำคลิปวิดีโอ แต่เพื่อนไม่ช่วยเลย เอาแต่เล่นเกม ก็เลยเสียใจ ถอดใจจะไม่ทำแล้ว หรืออย่างให้ช่วยพิมพ์งาน เขาก็พิมพ์ได้ไม่ดี ก็ต้องมาไล่แก้ทุกอย่าง เหมือนทำเองหมดเลย”

แม้เด็ก ๆ จะท้อท้อกับปัญหา แต่แม่แดงเล่าถึงความพยายามแก้ปัญหาของสมาชิกในทีมว่า “แม่แดงบอกเด็ก ๆ ว่า นิ้วมือคนเรายังไม่เท่ากันเลย ดังนั้นแต่ละคนทำได้ไม่เหมือนกัน และเราจะเอาความคิดตัวเองเป็นใหญ่ไม่ได้ น้องต้องดึงเอาความสามารถของแต่ละคนออกมา เก่งเรื่องไหนให้เขาทำเรื่องนั้น เขาถึงจะสนใจ และไม่ควรพูดลดทอนกำลังใจ มันไม่ดี ซึ่งสุดท้ายเด็ก ๆ เขาก็ช่วยดึงกันมาได้คะ”

เพราะอุปสรรคทำให้คนแกร่งขึ้น เช่นเดียวกับสมาชิกในทีมทุกคนที่ต่างก็เติบโตขึ้น ด้วยทักษะหลายๆ ด้านที่แต่ละคนได้เรียนรู้ ทั้งความกล้าแสดงออก การฝึกสมาธิผ่านการจักสานทำให้หลายคนนิ่งและใจเย็นขึ้น ได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม การทำงานแข่งกับเวลา แต่เหนืออื่นใดก็คือโครงการได้กลายเป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาการใช้เวลาว่างของเยาวชนได้เป็นอย่างดี

ชวนเพื่อนปลูกพลังด้านบวก

ด้วยวิถีของพ่อแม่ที่ส่วนใหญ่ไม่นิยมปล่อยให้ลูกไปเรียนรู้ประสบการณ์นอกบ้านมากนัก เพราะเกรงปัญหาเสพติดและอบายมุข บวกกับโลกไอทีที่อยู่ในสมาร์ตโฟนก็มีแรงดึงดูดให้เยาวชนหมกมุ่นอยู่กับหน้าจอมากขึ้น ที่ผ่านมาน้องๆ บ้านสันดับเต่าหลายคนจึงละลายเวลาที่มีอยู่ให้หมดไปกับการเล่นเกม ไม่มีกิจกรรมอื่นใดนอกบ้าน จนกระทั่งโครงการนี้เกิดขึ้น หลายคนจึงเหมือนถูกปลูกพลังด้านบวกที่มีอยู่ในตัวให้ลุกขึ้นมาใช้เวลาในการพัฒนาชุมชน ด้วยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นรากเหง้าของตัวเอง

“เมื่อก่อนเป็นคนที่ทำตัวไร้สาระคะ (ยิ้ม) ทำตัวไม่มีประโยชน์ อยู่บ้านไปวัน ๆ เทียวเตร่กับเพื่อนตามประสาวัยรุ่น แต่หลังจากได้มาทำโครงการ ก็รู้สึกว่าการทำตัวมีประโยชน์มากขึ้น ได้รู้ศักยภาพตัวเองว่าตัวเองทำได้ ไม่ถูกตัวเองเหมือนเมื่อก่อน ทำให้ได้รู้ว่าเราก็มีความสามารถ” แพรเล่าด้วยรอยยิ้ม

“ได้มาทำงานร่วมกับเพื่อนๆ จัดกิจกรรมกับคนในชุมชน ได้พบปะคนมากขึ้น ถือเป็นประสบการณ์ใหม่ๆ นอกจากการเรียนในโรงเรียนคะ แล้วก็ได้รับความรู้ใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น การถ่ายภาพยนตร์ทำวิดีโอ ซึ่งนำมาใช้กับการทำโครงการที่โรงเรียนได้ รู้แบบนี้ก็ออกจากบ้านมาตั้งนานแล้ว” ปีมเสริมอย่างร่าเริง

ความเปลี่ยนแปลงของน้องๆ คือผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ขณะที่ผลสัมฤทธิ์หลักของโครงการเองก็ได้ตามเป้าหมาย นั่นคือทำให้ชุมชนหันมาตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น ผ่านทางกระบวนการเวที และเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเห็นถึงความเชื่อมโยงของภูมิปัญญากับวิถีแห่งธรรมชาติ อันเป็นรากเหง้าของตนเอง

“เราออกแบบและทำแผนที่หมู่บ้านด้วย บอกว่าบ้านเรามีอะไรบ้าง ไล่ตำแหน่งบ้านผู้รู้ สถานที่สำคัญ แล้วก็ทำปฏิทินซึ่งทำให้เห็นว่าเครื่องจักสานจะสอดคล้องกับฤดูกาลและกิจกรรมของหมู่บ้าน เวลาหน้าร้อนเขาจะสานเป่งไปใส่หอม หน้าฝนจะสานหึ่ง ไช้ ตะกร้าเพาะเห็ด ตะกร้าใส่เห็ด หน้าหนาวก็จะเป็นก๋วยสลาก และสิ่งที่ภูมิใจก็คือได้เห็นเอกลักษณ์ของชุมชนเราที่มีที่เดียว อย่างกลองข้าวของที่นี่เขาจะสานเป็นลายวน แต่บ้านเราสานแบบไขว้ขึ้น คือถ้าเห็นก็รู้เลยว่า นี่เป็นของที่สันดับเต่าคะ” ทีมงานเล่าด้วยสีหน้าภูมิใจ

ถือเป็นความภาคภูมิใจที่เกิดจากการปลูกพลังบวกในตัวเอง ลุกขึ้นมาเรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาชุมชน และส่งต่อสู่รุ่นต่อไปได้อย่างน่าชื่นชม สำหรับโครงการอนุรักษ์การจักสานของ 6 สาวแห่งบ้านสันดับเต่า ที่น่าจะสามารถต่อยอดโครงการไปได้อีกไกลอย่างแน่นอน

การแสดง กายลายสะบัดชัย: โยงใจละอ่อนสู่ชุมชน

โครงการสืบสานกายลาย สะบัดชัยล้านนา

ที่ปรึกษาโครงการ	จักรพันธ์ เพ็ชรพนัสสัก
พี่เลี้ยงโครงการ	จุไรลักษณ์ เป็นพนัสสัก
ทีมงาน	ธารีรัตน์ วงศ์ใจ พรนภา นุณพนัสสัก พิชญภา นุณพนัสสัก พัทธ์พัชรา เป็นพนัสสัก

สืบสานกายลายสะบัดชัย กลุ่มเยาวชนบ้านป่าดิ่งเหนือ

ทำไมถึงทำ?

เพราะต้องการรวมกลุ่มเยาวชนทำกิจกรรมดีๆ เพื่อชุมชนเหมือนที่อื่น กลุ่มเยาวชนจากบ้านป่าดิ่งเหนือ ตำบลทาบลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จึงรวมกลุ่มกันทำโครงการสืบสานกายลายสะบัดชัยล้านนา เพื่อสืบทอดกายลายของชาวไทลื้อ และการตีกลองสะบัดชัยของล้านนาไว้ รวมทั้งสร้างการแสดงกายลายสะบัดชัยให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านป่าดิ่งเหนือ และเพื่อให้เกิดกลุ่มเยาวชนเข้ามาช่วยขับเคลื่อนงานต่อจากผู้ใหญ่ในชุมชน

เส้นทางการเรียนรู้ จากการลงมือทำ

ไม่ใช่แค่
รำสวย แต่เรา
มีความรู้เรื่องนี้มี
มากแค่ไหน

1 นำเสนอโครงการเพื่อพิจารณา
และรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

2 วางแผนการเก็บข้อมูลกายลาย
และกลองสะบัดชัย โดยช่วยกัน
ระดมชุดคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูล
ครบถ้วน

พวกเรา
อยากรู้
ความเป็นมา
ของกายลาย

คุณลุง
เล่าให้ฟัง
หน่อยนะคะ

3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลผู้รู้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- รู้จักจัดการเวลา
- รู้จักรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- กล้าแสดงออก
- มีทักษะการสื่อสาร

ต่อชุมชน

- เกิดกลุ่มเยาวชนเข้ามาช่วยงานในชุมชน
- เกิดชุดการแสดงกายเลาสะบัดชัยให้ เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านป่าตึงเหนือ
- ผู้ใหญ่เห็นแนวทางการพัฒนาเด็ก ที่ต้องเปิดพื้นที่ เปิดโอกาสให้เด็กลงมือทำ ด้วยตัวเอง

7 เกิดกองทุนกลุ่มเยาวชน กายเลาสะบัดชัยบ้านป่าตึงเหนือ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มสำหรับ ใช้สืบสานกายเลาสะบัดชัยรุ่นสู่รุ่น

6 จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน เพื่อให้ผู้ใหญ่ ในชุมชนรับรู้สิ่งที่เยาวชนทำ และ ให้คำแนะนำเยาวชน

4 ฝึกฝนการแสดงกายเลาสะบัดชัยร่วมกับ กลองสะบัดชัยให้เกิดความเชี่ยวชาญ

5 แสดงศิลปะกายเลาสะบัดชัย ในกิจกรรมของชุมชน

เสียงกลองสะบัดชัยประกอบการฟ้อนกายลายได้รับเสียงปรบมืออย่างกึกก้องในกิจกรรมคืนข้อมูลสู่ชุมชนของโครงการกายลายสะบัดชัยล้านนา ยิ่งบวกกับคำชื่นชมและคำพูดที่บอกว่าภาคภูมิใจมากแค่ไหน เหล่านี้ล้วนทำให้กลุ่มเยาวชนจากบ้านป่าตึงเหนือ ตำบลทาบลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย แยม-ธาร์รัตน์ วงศ์ใจ, ชมพู-พิชญาภา นุณพนัสสัก, บีม-พรนภา นุณพนัสสัก และ ดิน-พิทักษ์พล เป็นพนัสสัก ตื่นตันจนหุบยิ้มแทบไม่อยู่ แต่กว่าจะมาถึงจุดนี้ได้ พวกเขา ก็บากบั่นกับการทำโครงการและต้องฟันฝ่าอุปสรรคมาไม่ใช่น้อย...

นักกิจกรรมประจำชุมชน

“พวกเราเห็นหมู่บ้านอื่นมีการรวมกลุ่มเด็ก ๆ มาทำกิจกรรม เราก็อยากหาหมู่บ้านเราควรมีแบบนี้บ้าง มารวมกลุ่มกันทำนั่นทำนี่ ได้ช่วยผู้ใหญ่ด้วย และอยากให้ผู้ใหญ่เห็นว่าเด็ก ๆ ในหมู่บ้านนี้ดีจัง” แยม บอกเล่าจุดเริ่มต้นที่ทำให้กลุ่มเยาวชนบ้านป่าตึงเหนือเริ่มมารวมกันทำกิจกรรม ซึ่งทั้งหมดเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เด็กทำให้สนิทสนมเป็นทุนเดิม เมื่อพี่แจว-จุไรลักษณ์ เป็นพนัสสัก พี่เลี้ยงโครงการ ชักชวนให้เข้าร่วมโครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ

เยาวชนเมืองลำพูน ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนเลือกใจทโยโครงการได้ตามความสนใจ

ของตัวเอง พวกเขาที่ขอการทำกิจกรรมอยู่แล้ว จึงอยากเข้าร่วมด้วยเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลังผ่านการพูดคุยถึงความถนัด ความสนใจ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ทีมงานตัดสินใจที่จะนำ “กายลาย” และ “กลองสะบัดชัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกในทีมมีความสามารถอยู่แล้วมารวมเป็นการแสดงชุดเดียวกัน โดยมุ่งหวังว่าจะเป็น การช่วยสืบทอดกายลายของชาวไทลื้อ และการตีกลองสะบัดชัยของล้านนาไว้ รวมทั้งสร้างการแสดงกายลายสะบัดชัยให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านป่าตึงเหนือ แต่กว่าจะตกลงกันได้ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย

แยมเล่าว่า “ตอนประชุมทีม เราถามย้ำกันหลายรอบมากคะว่าจะเลือกเรื่องนี้จริงไหม อยากให้แน่ใจว่าทุกคนอยากจะทำจริง ๆ แล้วจะเกิดประโยชน์กับหมู่บ้านเราจริง ๆ พอทุกคนตกลงแน่นอน พวกเราก็ไปคุยกับพี่แจวคะว่าอยากทำเรื่องนี้ แล้วถ้ามีเวทีพิจารณาโครงการเมื่อไร เดี่ยวเราจะไปแสดงให้เขาดูก่อน”

แม้จะบอกพี่แจวอย่างหนักแน่นว่าจะขึ้นแสดงให้ผู้ทรงคุณวุฒิในเวทีพิจารณาโครงการ เพราะมีความสามารถอยู่แล้ว แต่การก้าวออกมาขึ้นหน้าเวทีในสถานที่ที่ต่างจากบริบทเดิมก็ทำให้ทีมงานเกิดอาการ “สู๊แบบสั้น ๆ!”

จุไรลักษณ์ เป็นพนัสสัก

ธาริรัตน์ วงศ์ใจ

พิชญภา นุนพนัสลัก

พรนภา นุนพนัสลัก

พิทักษ์พล เป็นพนัสลัก

“ตอนออกไปพูดยากมากค่ะ มีความสั่นเพราะไม่เคยพูดในที่มีคนเยอะๆ เราพยายามแบ่งหน้าที่เพื่อให้พูดง่ายขึ้น หนูพูดถึงที่มาของโครงการ แพนจะพูดบริบทของหมู่บ้าน ที่เน็กพูดสรุป ก็ซ้อมพูดมาแล้วด้วย แต่มันเป็นครั้งแรกที่พูดในเวทีใหญ่แบบนี้” แยมเล่าอาการตอนนำเสนอ

ด้านบีบีที่เป็นคนโชว์ฟ็อนกายเล่าบอกว่า “วันนั้นตื่นเต้นมาก กลัวจำทำไม่ได้ เพราะรำบเวทีใหญ่คนเดียว แล้วคนก็เยอะด้วย”

ถึงจะหวาดหวั่นเพียงใด แต่ทีมงานก็ร่วมแรงร่วมใจกันทำให้การนำเสนอผ่านไปได้อย่างดี สิ่งที่พวกเขาได้รับกลับมาจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคำแนะนำเติมกระบุง “ทีใจ-กิตติรัตน์ ปลื้มจิต” เจ้าหน้าที่มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) บอกว่าเขาไม่ได้สนใจว่าเราจะดีกลองเก่งหรือรำสวย แต่สนใจว่าพวกเรามีความรู้เรื่องนี้มากน้อยแค่ไหน เขาแนะนำให้ไปถามผู้รู้เยอะๆ ไปกระจายข่าวให้หน่อยๆ ในหมู่บ้านรับรู้และมาเรียนรู้กับเรา” แยมเล่า

คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิกลายมาเป็นเครื่องมือเสริมให้การทำงานขั้นต่อมาของทีมงานแข็งแกร่งขึ้น นั่นคือ “การลงพื้นที่เก็บข้อมูล” ที่พวกเขาตัดสินใจไปสอบถามกับผู้รู้ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเริ่มจากการสืบค้นอินเทอร์เน็ต

“หลังจากนำเสนอ เรากลับมาลองสืบค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตก่อน เพื่อให้รู้เบื้องต้นว่า กลองสะบัดชัยมีที่มาอย่างไร ฟ้อนกายกลายเป็นอย่างไร แล้วไปถามพี่แจ้ว ถามพ่อหลวงว่ามีผู้รู้ในชุมชน หรือชุมชนข้างเคียงที่มีความรู้เรื่องนี้ไหม พี่เขาก็แนะนำให้ไปที่บ้านทาป่าเปา บ้านทาปลาดุก ส่วนบ้านป่าตึงเหนือของเราก็มีลูกเกียรติ พิริแก้ว เราเลยแยกกันไปสอบถามผู้รู้บ้านอื่น แล้วกลับมาช่วยกัน สัมภาษณ์ผู้รู้บ้านเรา” แยมเล่า

แต่ก่อนจะเดินทางไปหาลูกเกียรติ พวกเขาเตรียมคำถามด้วยการโยนสิ่งที่ทุกคนอยากรู้ลงมา แล้วจัดกลุ่มและลิสต์คำถามออกมาเป็นรายชื่อ ภายใต้การแนะนำจากพี่แจ้วเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน รอบด้าน จากนั้นแบ่งบทบาทกันเพื่อให้ทำงานไม่สะดุด โดยแยมรับหน้าที่เป็นผู้ถามหลัก ส่วนน้องๆ ช่วยกันจดและถามเสริม แยมให้เหตุผลง่าย ๆ ว่าเพราะตัวเองเป็นพี่จึงควรเป็นหลักแก่น้อง ๆ จากนั้น ทีมงานได้ไปสอบถามเรื่องการฟ้อนกายลายกับพี่วิ-วัชรพงษ์ พิริแก้ว รุ่นพี่ของกลุ่มเยาวชนบ้านป่าตึงเหนือ ที่ออกไปเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นทั้งผู้รู้และผู้ถ่ายทอดการฟ้อนกายลายแก่พวกเขา

ผลการเก็บข้อมูลเรื่องกลองสะบัดชัยจาก 3 หมู่บ้านพบว่าข้อมูลความเป็นมา ลักษณะการตี การนำไปใช้เหมือนกันหมด คือมีจังหวะเร้าใจ ตีให้ทหารเกิดความฮึกเหิมก่อนออกรบ ทำให้ เข้ากับการฟ้อนกายลาย ที่มีท่าทางโลดโผน เลียนแบบท่าทางของสัตว์ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ถูก นำมารวบรวมและพิมพ์เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์สำหรับใช้ในกิจกรรมต่อไป

พลังพลเมืองเยาวชนคนสำคัญ

ลั่นกลอง ร่ายพ็อน ดังก้องชุมชน

หลังจากได้ข้อมูลเกี่ยวกับกายลายและกลองสะบัดชัย ทีมงานได้มีโอกาสแสดงในงานสงกรานต์ประจำปีเพื่อเผยแพร่ให้คนในชุมชนรู้จักโครงการของพวกเขา

แยมเล่าว่า “ตอนเข้าชุมชนจะจัดงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ส่วนตอนเย็นพวกเราได้จัดการแสดงพ็อนกายลายกับกลองสะบัดชัยให้คนในหมู่บ้านดูค่ะ โดยให้พ่อหลวงช่วยประกาศเสียงตามสายเชิญชวนมาร่วมงาน ก็มีมาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่บางคนสนใจมาก ขึ้นชมและให้เงินสนับสนุนด้วยค่ะ (ยิ้ม) พวกเราก็เก็บเข้ากองกลางของกลุ่มเยาวชนบ้านป่าดิ่งเหนือ”

นอกจากนั้นทีมงานยังได้ไปแสดงในงานวันแม่และนำโครงการเข้าไปพูดคุยในวงประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากลุงๆ ป้าๆ เพื่อพัฒนาโครงการเพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่ก็บอกว่าอยากให้พวกเขาฝึกซ้อมเยอะๆ เพื่อให้เกิดความโดดเด่นเวลาออกงานและทำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของบ้านป่าดิ่งเหนือ

ระหว่างที่กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปนี้เอง ทีมงานพบว่าอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้การทำงานของพวกเขามิ่สิ้นไหลเท่าที่ควรคือเรื่อง “เวลา”

“พวกหนูเรียนกันคนละโรงเรียนค่ะ คนที่เรียนในเมืองจะกลับรถรับจ้างซึ่งต้องรอเด็กที่เรียนเทคนิคด้วย กว่าจะกลับถึงบ้านก็เลยค่ำ บางทีก็ติดกิจกรรมของโรงเรียน หรือบางคนก็มีเรียนพิเศษ มีทำงาน วันเสาร์-อาทิตย์ค่ะ” แยมอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น

ก่อนที่ปีมจะเฉลยเคล็ดลับที่ทำให้ผ่านอุปสรรคดังกล่าวมาได้จากการรู้จัก “รับฟังกันและกัน” ว่า พี่แจ้วกับพี่แยมจะให้โอกาสเราพูดและเสนอความคิดเห็นเสมอ ไม่เคยบังคับให้ทำ มีแต่ถามว่าถนัดอะไร อยากทำอะไร ตอนที่เราไม่มีเวลามาทำงานกันพี่ๆ ก็ถามความเห็นเรา คุยกันจนหาเวลาที่จะมาทำงานด้วยกันได้

แยมเสริมว่า พี่แจ้วคือเบื้องหลังที่คอยปลุกฝังว่าทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใคร ทุกคนต้องฟังกัน หลังจากนั้นทีมงานได้ไปเข้าร่วมอบรมสื่อซึ่งถือเป็นบทเรียนใหม่เอี่ยมที่ทำให้เห็นศักยภาพของตัวเอง

ดินที่ออกตัวว่าชอบเวทีนี้เป็นพิเศษแล้วว่า “ตอนแรกๆ ที่เริ่มทำสื่อก็ยากเหมือนกัน เพราะไม่เคยทำมาก่อน แต่พอหัดไปเรื่อยๆ ทำไปทำมาก็สนุกดี มีเสียงเอฟเฟกต์ต่างๆ ให้ลองเล่น จนมาเวทีอบรม สื่อครั้งที่ 2 ที่มีอุปกรณ์ให้เรียนรู้มากขึ้น ได้ลองใช้ ขาดังกล้อง ทำให้รู้สึกชอบมากครับ”

นอกจากได้สนุกกับการลงมือทำแล้ว การที่ต้อง ตกตะกอนข้อมูลแล้วเรียบเรียงออกมาเป็นสตอรี่บอร์ด (Storyboard) ทำให้ทีมงานได้ทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมา ทั้งหมดไปในตัว ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับกิจกรรม ต่อมา นั่นคือ “การคืนข้อมูลชุมชน”

“เราอยากเล่าให้ผู้ใหญ่ฟังว่าเราได้ทำอะไรไปบ้างตั้งแต่กิจกรรมแรกจนกิจกรรมสุดท้าย มีอุปสรรคอะไร และได้เรียนรู้อะไรมาบ้างจากการทำโครงการ แล้วก็อยากให้ชุมชนให้คำแนะนำค่ะ ว่าควรมีอะไรเพิ่มเติมไหม เพื่อจะทำให้โครงการนี้และหมู่บ้านก้าวหน้าต่อไป” แยมบอกข้อมูลที่ยอยากคืนสู่ชุมชน

“จากนั้นก็แบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความถนัด หนูเป็นพิธีกร พี่แยมกับดินดูแลเครื่องเสียงและโปรเจกเตอร์ ชมพู่เป็นฝ่ายลงทะเบียนและต้อนรับ มีพีๆ รุ่นก่อนที่ออกไปเรียนนอกชุมชนแล้วกลับมา ช่วยด้วยค่ะ” บีมเล่า

เมื่อจัดการงานในกลุ่มเรียบร้อยแล้ว ทีมงาน จัดการงานนอกกลุ่มต่อด้วยการประสานกับพ่อหลวง ให้ช่วยประกาศเชิญผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนมาเข้าร่วม ฟากที่แจ้วก็ออกแรงหนุนน่องๆ ด้วยการช่วยเชิญ ผู้ใหญ่อีกทางหนึ่ง และด้วยความที่เป็นเด็กกิจกรรม ประจำชุมชนทำให้มีต้นทุนความสนิทสนมกับ ผู้ใหญ่ เหล่าแม่บ้านในชุมชนจึงอาสาช่วยพวกเขา ทำอาหาร ทำขนม ส่วนกลุ่มผู้ชายก็มาช่วยจัด สถานที่ให้ แต่ในช่วงเวลาที่เตรียมงานนั้นกลับมีเหตุ ให้แยมที่เป็นหัวหน้าทีมต้องไปเข้าค่ายและไม่ได้มา ช่วยน่องๆ เตรียมงาน กระทั่งถึงวันจริง...

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

“วันนั้นหนูต้องขอออกมาจากค่ายก่อนเพื่อมาช่วยน้อง มาเตรียมเครื่องเสียง มาตีกลอง หนูอยากมาดูด้วยตัวเองว่ากิจกรรมจะเป็นอย่างไร และอยากช่วยน้อง ๆ รับผิดชอบให้กิจกรรมผ่านไปได้ด้วยดีที่สุด” แยมเล่าด้วยน้ำเสียงรู้สึกผิดต่อการทำหน้าที่ที่ไม่เต็มร้อย ทว่าผลลัพธ์ของโครงการที่ออกมา กลับไม่ผิดไปจากความคาดหวังของพวกเขาเท่าไรนัก

“ผลก็เป็นไปตามที่คาดหวังค่ะ ผู้ใหญ่ในชุมชนให้คำแนะนำมาเต็มที่ว่าควรทำอย่างไร ทั้งเรื่องการเก็บข้อมูล การซ้อมตีกลอง และการเพิ่มจำนวนคนมาพ่อน แล้วเขาก็ดีใจที่เด็กรุ่นหนูมาสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมตรงนี้ได้ค่ะ”

ทั้งหมดนี้จึงนำมาสู่อวยยิ้มกว้างของทีมงานที่เจือด้วยความภาคภูมิใจที่ยืนหยัดทำสิ่งที่เชื่อมาจนถึงตอนนี้

แม้ระยะเวลาการทำโครงการจะสิ้นสุดลง แต่ทีมงานบอกว่าจะยังไม่หยุดการทำงาน เนื่องจากที่ผ่านมามีโอกาสไปแสดงข้างนอก และมีรายได้กลับมา พวกเขานำมาสะสมไว้ในบัญชีของกลุ่มเยาวชน ทำให้ตอนนี้มีเงินส่วนหนึ่งที่จะบริหารกลุ่มต่อไปได้ แยมให้เหตุผลว่าที่ยังทำต่อ เพราะการจะอนุรักษ์ก็เลยละเลยไม่ได้ อยู่คู่ชุมชนบ้านป่าตึงเหนือจำเป็นต้องทำไปเรื่อยๆ และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

“คำว่าอนุรักษ์สำหรับหนูคือ ทำอย่างไรก็ได้ให้กลองกับการพ่อนกย้ายกลายเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน เล่นไปเรื่อยๆ มีงานไหนก็ไปแสดงตลอดให้อยู่คู่กับหมู่บ้านไปเรื่อยๆ ต้องไม่เป็นน้ำเต็มแก้ว ต้องเต็มเรื่อยๆ ซ้อมมากขึ้น พลิกแพลง คิดค้นทำใหม่ และถ่ายทอดแก่น้อง ๆ รุ่นหลัง น้องเองก็ถ่ายทอดต่อไปอีกให้คนรุ่นหลัง”

พลีผลเมืองยาวงคนสำพู

เมื่อถามต่อว่าสุดท้ายแล้วจุดมุ่งหมายสูงสุดที่พวกเขาวาดหวังไว้คืออะไร แยมเป็นตัวแทนของทีมตอบว่า “ถ้าเราแก่มา แล้วเห็นรุ่นลูก ๆ มาฟ้อนมารำก็ดีใจแล้วค่ะ (ยิ้ม)”

เรื่องของเด็กที่ผู้ใหญ่ไม่อาจนิ่งดูตาย

“โครงการนี้เป็นโครงการแรกเลยที่ทำให้พี่ได้มาทำงานกับเด็กเยาวชน ตอนนั้น **อาจารย์จักรพันธ์ เพ็ชรพนัสลัก** ที่เป็นญาติกับคนในหมู่บ้าน เขามาหาผู้ใหญ่บ้าน แล้วมาคุยว่าสนใจทำโครงการที่让孩子ทำอะไรก็ได้ดี ๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็ถามพี่ว่าสนใจไหม พี่บอกทันทีว่าสนใจ โดยไม่ได้ถามเลยว่าจะต้องทำอะไรอย่างไร เพราะพี่มีลูกแล้วก็นึกถึงเยาวชนในหมู่บ้าน เราไม่เคยมีกิจกรรมอะไรที่รวมกลุ่มมีประโยชน์แบบนี้ให้เขาทำ ส่วนมากจะให้ไปอบรมครึ่งวันก็กลับ หรือช่วงปิดเทอมก็แค่ไปเข้าค่ายจริยธรรม 2-3 วัน ไม่มีกิจกรรมทำต่อเนื่อง อย่างพี่เป็น อสม. ก็จะมีโครงการป้องกันลูกน้ำยุงลาย ค่ะ ชันคั่วกะลา เราชวนเด็กมาช่วย เขาก็มาตามทีบอกนะ เสร็จแล้วก็ให้เงินเขา 20 บาท แล้วกลับบ้าน โดยที่เราไม่ได้พัฒนาศักยภาพอะไรให้เขาเลย” พี่แจ้ว-จุไรลักษณ์ เป็นพนัสลัก บอกเล่าจุดเริ่มต้นที่ทำให้ตัดสินใจก้าวเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงโครงการ ซึ่งทำให้เธอได้พบกับกลุ่มเยาวชนบ้านป่าตึงเหนือ โดยเริ่มจากชวนตี ลูกชายของเธอเอง และแยม สวณ้อยบ้านใกล้เคียงที่เห็นมาแต่เล็กแต่น้อย

“เด็กในหมู่บ้านมีอยู่หลายกลุ่ม ที่พี่ตัดสินใจชวนเขา เพราะมองแล้วว่าเขาสามารถทำงานได้ บ้านพี่กับบ้านแยมอยู่ใกล้ ๆ กัน พี่ก็รู้จักพ่อแม่ของเขา รู้ว่าโดยพื้นฐานทางครอบครัวแล้วเขาเลี้ยงลูกไม่มีปัญหาอะไรเลย ถึงไม่ใช่เด็กเรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้แต่รู้จักคิด รู้จักปฏิบัติ รับผิดชอบตัวเองได้ พี่มั่นใจว่าถ้าแยมมาร่วมโครงการนี้เขาสามารถทำงานนี้ได้ แยมก็ไปชวนบีม ชวนชมพู่มาร่วมด้วย”

พี่แจ้วยอมรับว่า นอกจากไม่รู้รายละเอียดโครงการมากนักแล้ว เธอยังไม่ค่อยเข้าใจด้วยว่าการเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนต้องทำอะไรบ้าง ในใจของเธอตอนนั้น निकออกแต่ภาพพี่เลี้ยงเด็กที่มีหน้าที่ช่วยเหลือเด็ก กระทั่งได้มีโอกาสเข้าร่วมเวทีอบรมพี่เลี้ยงกับพี่เลี้ยงจากจังหวัดสตูล

“สิ่งที่วิทยากรสอนคือกระบวนการทำงานกับเด็ก ที่ต้องเข้าใจธรรมชาติของเขา เชื้อในศักยภาพของเขา และเปิดโอกาสให้เขาทำ ทำให้พี่รู้ว่าที่ผ่านมาเราทำผิดไปหน่อย เลยเริ่มกลับมาปรับปรุงตัวเอง จากตอนแรกที่เบื่่มาก เอาตัวเองเป็นมาตรฐาน และสั่งให้น้องทำ พี่เปลี่ยนทั้งหมดเลย”

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของพีแฉ่วเริ่มจากการย้ายอำนาจที่อยู่กับเธอไปให้แยมที่เป็นประธานกลุ่มเป็นคนจัดการ เพื่อให้ห้องได้ฝึกความเป็นผู้นำ แล้วมีปัญหาอะไรที่แยมจัดการเองไม่ได้จึงค่อยมาปรึกษาพีแฉ่ว ซึ่งแยมก็สามารถจัดการงานแต่ละอย่างให้ผ่านไปได้เท่าที่กำลังของเธอจะทำได้ดีที่สุด

“งานที่ออกมาอาจไม่ต้องถึงกับถูกใจเราที่สุด เพราะเด็กเขาทำไม่ได้เหมือนผู้ใหญ่อยู่แล้ว แต่เขาก็ทำได้ดีในระดับความสามารถของเด็ก อย่างตอนไปอบรมสื่อ เราเห็นโครงการอื่นส่งงานกันหมดแล้วก็ใจคอไม่ดี เลยคุยกับแยมว่าทีมเราควรส่งวิดีโอได้แล้ว เพราะนี่ถือเป็นการบ้านในฐานะที่เราได้ไปอบรมมา แยมก็บอกโอเค ทันแน่นนอนปรากฏว่าวันนั้นหลังเลิกเรียน เขาก็รวมตัวกันทำงานเสร็จแล้วส่งคืนนั่นเลย จากตอนแรกที่เราเองจะเน่าอย่างน้อยต้อง 2-3 วันถึงจะเสร็จ ทำให้รู้เลยว่าเด็กมีศักยภาพมากกว่าที่เราคิด ถ้าเราให้โอกาสเขาได้แสดงความคิดเห็น ได้ตัดสินใจ เขาก็ทำได้”

นอกจากเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานกับน้องๆ แล้ว พีแฉ่วยัง**เปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงลูกของตัวเองด้วย** จากที่เป็นคนแข็งและพูดแรงหากดินทำอะไรที่ไม่เหมาะสม อย่างการออกไปแว้น เธอยอมรับว่าจะห้ามลูกด้วยถ้อยคำรุนแรง แต่หลังอบรมกลับมา พีแฉ่วยอมให้ลูกทำสิ่งที่อยากทำ “ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน” ว่าอนุญาต

“กระบวนการทำงานกับเด็ก ต้องเข้าใจธรรมชาติของเขา
เชื่อในศักยภาพของเขา และเปิดโอกาสให้เขากำ ทำให้พี่รู้ว่า
ที่ผ่านมาเรากำผิดไปหน่อย เลยเริ่มกลับมาปรับปรุงตัวเอง
จากตอนแรกที่เปะมาก เอาตัวเองเป็นมาตรฐาน และสั่งให้
น้องกำ พี่เปลี่ยนทั้งหมดเลย”

ให้แต่งรถได้แล้วขึ้นไปขี่มาแถวบ้าน โดยไม่ไปรวมกลุ่มแว่น ฟากดินที่เห็นว่าแม่ยอมรับฟังความต้องการ
ของตัวเองจึงค่อยๆ ยอมมาร่วมทำโครงการ พร้อมกับเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีจากการได้
เรียนรู้การทำเพื่อส่วนรวม

“ดินปรับปรุงตัวดีขึ้นจากที่เป็นคนใจแคบ ไม่เห็นใจคนอื่น ซึ่งพลาดที่พี่เองที่เคยสอนเขาว่าทำงาน
ต้องได้เงิน พอมาโครงการนี้พี่เลยบอกว่าไม่มีเงินให้เหมือนทุกครั้งนะ แต่จะคอยให้กำลังใจเขาเรื่อยๆ
จนไม่น่าเชื่อว่าดินจะเปลี่ยนไปได้ กลายเป็นเด็กที่ใจกว้างขึ้น รู้จักแบ่งปัน แล้วความสัมพันธ์ระหว่างพี่
กับดินก็ดีขึ้นด้วย เราเชื่อใจลูกมากขึ้น เขาก็เปิดโอกาสให้พี่เข้าถึงเขามากขึ้น มีอะไรก็มาคุยกับแม่”

พี่แจ้วเล่าต่อว่า เธอได้นำทักษะการเป็นพี่เลี้ยงที่เปิดโอกาสให้เด็กทำ และเปิดใจรับฟังเด็ก
ไปปรับใช้กับการทำงานในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และงานขับรถรับ-ส่งเด็กนักเรียน ซึ่งทำให้เธอ
กลายเป็นคนใจเย็น ถ้อยทีถ้อยอาศัย และเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น

“เวลามีประชุมประจำเดือนของชุมชน เมื่อก่อนทุกอย่างพี่ต้องเป๊ะแต่ตอนนี้พี่รู้วิธีสื่อสารมากขึ้น
ว่าต้องรับฟังคนอื่น ไม่ใช่ที่เรารู้แล้วไปข่มเขา เพราะทุกคนต่างมีความรู้ไม่เหมือนกัน และอาจรู้ในสิ่งที่
เราไม่รู้ด้วย แล้วก็โยงไปปรับใช้กับเด็กในรถของพี่ด้วยที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่น เพราะพี่รับเฉพาะ
เด็ก ม.1-ม.6 เมื่อก่อนเวลาเด็กมาช้า ไม่ขึ้นรถ แล้วเพิ่งไลน์มาบอกว่าไม่ไป พี่จะไม่โหว่าเปลืองค่าน้ำมัน
เสียเวลา แต่ตอนนี้ก็คิดว่าสงสัยเด็กตื่นสายเลยลืมหืม พี่ให้โอกาสเด็กเยอะขึ้น”

เช่นเดียวกันกับเด็ก ๆ แม้โครงการจะสิ้นสุดระยะเวลา แต่พี่แจ้วยังคงไม่ยุติบทบาทการเป็น
พี่เลี้ยง เธอตั้งเป้าไว้ว่าหลังจากนี้จะทำห้องสมุดที่ข้างบ้าน ให้เป็นพื้นที่รวมตัวของเด็ก ๆ ให้มานั่ง
อ่านหนังสือหรือมานั่งเล่นโทรศัพท์มือถือก็ทำได้ ทั้งหมดนี้ไม่ใช่เพื่อเธอ เพื่อดิน หรือเพื่อเด็ก
คนใดเป็นพิเศษ แต่เพื่อให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนมีพื้นที่ทำสิ่งดี ๆ และเติบโตมาเป็นหัวเรือหัวแรง
พัฒนาบ้านป่าดงเหนือแห่งนี้ต่อไป

เปลี่ยนตีป้อม (ROV) มานั่งล้อมวง เล่นดนตรีพื้นเมือง

โครงการอนุรักษ์และสืบสานดนตรีพื้นเมือง

ที่ปรึกษาโครงการ วรรณทิกา ปัญญาภรณ์

พี่เลี้ยงโครงการ ประพันธ์ สังข์ป้อม

ทีมงาน สุจิตรา ไชยคำ ปุณณวิช เชียงจันทร์

ณัฐพล ต่อกัน กรีทาพล วงศ์ชายะ

ธนภัทร ใจกัน ธรรารณ ต้นคำ

อนุรักษ์และสืบสานดนตรีพื้นเมือง กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยโป่งสามัคคี

ทำไมถึงทำ?

เมื่อยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไป ค่านิยมในการฟังดนตรีก็เริ่มเปลี่ยนไปด้วย ดนตรีพื้นเมืองที่เคยเป็นที่คุ้นหูของคนในชุมชนบ้านห้วยโป่งสามัคคี ถูกแทนที่ด้วยเครื่องดนตรีสากล ทำให้เยาวชนสนใจและอยากสืบสาน ดนตรีพื้นเมืองของชุมชนให้คงอยู่ จึงรวมตัวกันทำโครงการอนุรักษ์และ สืบสานดนตรีพื้นเมืองบ้านห้วยโป่งขึ้น ด้วยหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ ดนตรีพื้นเมืองของชุมชนยังคงอยู่กับชุมชนของตนเอง

เส้นทางการเรียนรู้ จากการลงมือทำ

- 1 ประชุมแกนนำ ช่วยกันเสนอ สิ่งที่ยากทำมากที่สุด และช่วยกันเลือกประเด็น ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด

- 2 วาดแผนที่ ผู้รู้ในชุมชน เพื่อใช้สำหรับลงพื้นที่สอบถาม ข้อมูล

- 3 ลงพื้นที่สอบถามข้อมูลเครื่องดนตรี จากผู้รู้แต่ละชนิด

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- เห็นคุณค่าของดนตรีพื้นเมืองมากขึ้น
- รู้จักจัดการอารมณ์ ใจเย็นลง
- ฝึกความมุมานะพยายาม
- ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ฝึกเป็นคนช่างสังเกต
- เกิดการเรียนรู้พูดคุยระหว่างคนสองวัย

ต่อชุมชน

- คนในชุมชนตื่นตัวลุกขึ้นมาเห็นความสำคัญของดนตรีพื้นเมือง
- เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในชุมชน

6 เปิดรับสมัครเยาวชนที่สนใจร่วมฝึกซ้อมดนตรีพื้นเมือง

5 เล่นดนตรีพื้นเมืองให้คนในชุมชนรับชมเพื่อกระตุ้นความสนใจของคนในชุมชน

ทำไม
ยากกว่าที่คิด
ไว้จริง

4 ฝึกซ้อมดนตรีพื้นเมืองร่วมกับผู้รู้ผ่านการจดจำด้วยตาเปล่าเพราะไม่มีโน้ตแบบดนตรีสากล

เรื่องวุ่น ๆ ของเด็กวัยรุ่นบ้านห้วยโป่งสามัคคี อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน **บอล-กรีฑาพล วงศ์ชายะ, ลีโอ-ธนภัทร ใจทัน, อายดา-ธีรภรณ์ ตันคำ และณัฐ-ณัฐพล ต่อกัน** ตัวแทนเยาวชนโครงการ **อนุรักษ์และสืบสานดนตรีพื้นบ้าน** ถ้าให้บอกกิจกรรมยามว่างของวัยรุ่นยุคนี้ คงหนีไม่พ้นโลกออนไลน์ อย่างเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และเกม ROV

แต่เสียงประกาศตามสายจากผู้นำชุมชนที่ตั้งหัวหมู่บ้านในครั้งนั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พวกเขา ก้าวเดินออกจากโลกของ ROV มาเข้าร่วมกิจกรรมตามนัดหมาย ที่เยาวชนกว่า 30 ชีวิตมารวมตัวกันคิดและทำโครงการเพื่อชุมชน และนี่คือจุดเริ่มต้นการรวมตัวกันของพวกเขาภายใต้โครงการอนุรักษ์ และสืบสานดนตรีพื้นเมือง

ดนตรีพื้นเมืองเรื่องง่ายๆ ใครก็เล่น!

หลังแม่ครูตี-วรรณทิภา ปัญญาภรณ์ ประกาศว่า โครงการปลูกจิตสำนึก สร้างพลังเสริมศักยภาพเยาวชนเมืองลำพูนกำลังจะเปิดรับสมัคร แม่ครูตีถาม เอากับเด็กกลุ่มนี้ว่า อยากเริ่มทำอะไรกับชุมชนดี หลังช่วยกันระดมความคิด ได้ข้อสรุปออกมา 3 เรื่อง คือ ป่า จักสาน และ ดนตรีพื้นเมือง ข้อสรุปมาลงเอย ที่ข้อสุดท้าย ลีโออธิบายเหตุผลว่าเพราะต้องการ ‘อนุรักษ์ดนตรีพื้นเมือง’ ให้อยู่ คู่กับชุมชนบ้านห้วยโป่งสามัคคี และเพราะแกนนำส่วนใหญ่มีพื้นฐานการเล่น ดนตรีไทยประกอบกับรู้จักครูผู้รู้ ไม่น่าจะยากถ้าคิดจะทำเรื่องดนตรีพื้นเมือง

“ครูที่โรงเรียนท่านหนึ่งซึ่งเคยสอนดนตรีพื้นเมืองเกษียณออกไปแล้วจึงไม่มีคนสานต่อเรื่องนี้ เราเลยอยากฝึกดนตรีพื้นเมืองให้ชำนาญขึ้นจะได้สอนน้อง ๆ ในชุมชนต่อได้ รวมทั้งเราเล่นกันอยู่แล้ว แค่มาดำเนินการทักษะเพิ่มสักหน่อยก็ไปสอนน้อง ๆ ได้” ลีโออธิบาย

หลังได้กำลังคนและเรื่องที่จะทำแล้ว ทั้งหมดเริ่มจึงเริ่มตีป๋อม! ออกตามเก็บข้อมูลผู้รู้ด้านดนตรีพื้นเมืองที่มีอยู่ในชุมชน

“ก่อนลงพื้นที่ พวกเราประชุมชี้แจงกับผู้นำในชุมชนก่อน แล้วจึงทำแผนที่ชุมชนสำหรับใช้เป็น ข้อมูลในการลงพื้นที่ เสร็จแล้วเราก็ลงไปสัมภาษณ์ผู้รู้เก็บรวบรวมว่าแต่ละหมู่บ้านมีใครเล่นดนตรี ชนิดไหนบ้าง” บอลเล่าขั้นตอนการทำงานในช่วงที่ผ่านมา

เล่นดนตรีพื้นเมืองอะไร ทำไม่ถึงชอบดนตรีพื้นเมือง เล่นมาแล้วก็ปี ใครสอนเล่น มีการสืบทอด การเล่นให้ใครบ้าง เหล่านี้เป็นคำถามที่พวกเขาออกแบบสำหรับสอบถามผู้รู้ครูดนตรี **พวกเขาเวียนกัน เข้าบ้านนั้นออกบ้านนี้อยู่ร่วมอาทิตย์จึงสืบค้นข้อมูลครบทุกบ้าน ผลลัพธ์คือได้รู้จักกับผู้รู้เรื่อง ดนตรีพื้นบ้านในชุมชนราว 11 คน ช่วยกันถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่อง ซึง สะล้อ ซอ ฉิ่ง ฉาบ กลอง กรับไม้**

วรรณทิภา ปัญญาภรณ์

กริฑาพล วงศ์ชายะ

ธนภัทร ใจทัน

ธีราภรณ์ ต้นคำ

ณัฐพล ต่อกัน

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

เมื่อสิ่งที่หวังไม่ได้มาง่ายอย่างก็คิด!

“โคตรยากเลย ไม่เหมือนที่ครูในโรงเรียนสอนตอนเด็ก ๆ ซึ่งมันง่ายกว่านี้ครับ อันนี้โคตรยากเลยสะสมคิดว่าเล่นเพลงเดียวกัน วิธีเล่นจะไม่เหมือนกัน ถ้าเล่นที่โรงเรียนจะให้เสียงนิ่ง ๆ ธรรมดา ๆ แต่วิธีของพ่อครูจะเพิ่มเทคนิคเข้าไปด้วย ความพลิวของท่านองเหมือนการเล่นลูกค้อ สนุกก็จริงแต่ว่ายากเหมือนกัน” ลีโอปนอุบเมื่อถามถึงผลของการลงไปเรียนกับครูในวันนั้น

‘บ้านพ่อตา’ คือจุดนัดพบระหว่างนักเรียนวัยโจ๋ อย่างณัฐ ลีโอ บอล อยายตา และก๊วนเพื่อนกับครูสอนดนตรีพื้นเมือง เพื่อเข้ามาขอเรียนรู้กับพ่อตาครูสอนซึ่ง “วันที่เราไปจะมีพ่อครูแต่ละชนิดเข้ามาสอนเรา ใช้เวลาเรียนอยู่หลายวันเหมือนกัน พ่อครูก็จะสลับกันมาแล้วแต่ว่าใครจะว่าง แต่เรายึดสถานที่เรียนที่บ้านพ่อตาเป็นหลัก โดยเลือกกันว่าเราอยากเรียนเครื่องดนตรีอะไรแล้วครูจะเล่นให้เราดู” บอลอธิบายภาพบรรยากาศให้ฟัง

บอลเล่าต่อว่า “ผมเคยลองแกะทำนองเพื่อเล่นเองแต่แกะไม่ได้ และตอนแรกคิดว่าต้องเล่นแบบดูโน้ต แต่พ่อครูจะสอนแบบไม่มีโน้ต พ่อครูเล่นให้เราดูว่าเล่นยังไงแล้วให้เราเล่นตามไปเลย อาศัยดูและจำเอาว่านิ้วกดตรงไหน ช่วงแรก ๆ เล่นไม่เป็น เล่นไปมั่ว ๆ ลัก 2-3 วันถึงจะเริ่มได้”

พ่อครูจะประจำเครื่องดนตรีแต่ละชนิดและนั่งอยู่กลางวง จากนั้นเริ่มบรรเลงดนตรีให้กับทีมงานดู ทีมงานมีหน้าที่ดูตามพ่อครูแต่ละชนิด เล่นไปหยุดไปเพื่อบอกตัวโน้ตให้กับทีม แล้วเริ่มบรรเลงพร้อมกันอีกที ทำแบบนี้เรื่อย ๆ จนทีมงานเล่นตามได้

ทุกอย่างดูผิดแผนไปจากที่วางไว้ในตอนแรกก็คิดว่าเป็นเรื่องง่าย เพราะมีพื้นฐานการเล่นดนตรีกันมาก่อน แต่เมื่อมาเรียนกับครูดนตรีพื้นเมืองจริง ๆ ทีมงานถึงขั้นอึ้งกันยกทีม แต่อาศัยทักษะที่ตัวเองพอมีติดตัว ประกอบกับความเป็นคนช่างสังเกตค่อย ๆ ดูนิ้วที่กดเครื่องเล่นแต่ละสาย จับเสียง จับสำเนียงการเล่น ค่อย ๆ ฝึกฝนไปจนพอได้ในระดับหนึ่ง

พลังพลเมืองยาวงบนคนลำพูน

เหน้อย ก้อ หิวร้อน เรื่องซบซอนของวัยรุ่น

ความท้อใจบังเกิดเมื่อพบว่าการเล่นดนตรีพื้นเมืองนั้นซบซอนและยากกว่าที่คิด ยิ่งเล่นไม่ได้ยิ่งหัวร้อน จากที่เคยมีสมาชิกราว 15 คนในตอนแรก นานวันเข้าก็เริ่มทยอยหายไป ทุกอย่างดูไกลจากภาพฝันในตอนแรกมาก พวกเขายอมรับว่าเคยคิดที่จะหยุดทำโครงการ

“ช่วงหนึ่งเราประชุมกันว่าจะทำต่อหรือว่าจะเลิกดี เพราะมีปัญหาหลายอย่างเข้ามา ทั้งการที่เพื่อนๆ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ นัดแล้วไม่มา แถมช่วงนั้นบอลประสบอุบัติเหตุจากการเล่นฟุตบอลจนต้องหยุดพักไปเกือบ 2 เดือน แต่สุดท้ายเราก็กลับมาทำต่อครับ เพราะเราทำกันมาเกือบครึ่งทางแล้ว” ลีโอและอายุตา พรั่งพรูปัญหาที่พวกเขาเจอในตอนนั้นให้ฟัง

ออม-สุจิตรา ไชยคำ เล่าเสริมต่อว่า “วันนั้นลุงหนานป่อง-ประพันธ์ สังข์ป้อมถามว่าจะไปต่อไหม ลุงหนานป่องบอกว่า ‘ถ้าเป็นลุง ลุงจะไปต่อ เพราะทำมาแล้วก็ทำไปให้สุด’ พอได้ยินแบบนี้เราเลยก็ไล่ถามเพื่อนทีละคนว่าใครอยากไปต่อบ้าง เสียงส่วนใหญ่บอกไปต่อก็เลยทำมาจนถึงตอนนี้”

นอกจากเพื่อนในทีมจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อีกหนึ่งปัญหาใหญ่สำหรับพวกเขา คือเรื่องของการเล่นดนตรีพื้นเมืองที่ไม่มีตัวโน้ต ต้องอาศัยความจำและใจรักที่จะช่วยได้

ลุงหนานป่อง-ประพันธ์ สังข์ป้อม

“เวลาเราเล่นแล้วเราตามครูไม่ทัน เล่นไม่ได้ ตอนนั้นหัวร้อนมาก โหมโหมตัวเองว่าทำไมเล่นไม่ได้สักที เวลาไม่โหมมาก ๆ ก็จะเลิกเล่นเลย ไปหาอย่างอื่นทำก่อนให้เย็นลงแล้วค่อยมาเล่นใหม่ ถ้าอันไหนเล่นไม่ได้จริง ๆ ก็จะไม่เล่น อาศัยว่า จังหวะไหนที่เราเล่นได้ค่อยเข้าไปเล่น” ลีโอ หนูมูหัวร้อนบอกเล่า ช่วงจังหวะที่พยายามจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ณ ตอนนั้น

ขณะที่บอกลกลับบอกว่า **เขารู้สึกสนุกและชอบที่ได้มาเล่นกับผู้รู้ แต่ก็แอบไม่ชอบตรงที่มีคนข้างยากในการจดจำ แต่ถ้าเล่นแล้วลองกลับมาแกะเป็นโน้ตของตัวเองได้ก็น่าจะสนุกกว่านี้ เพราะเราจำโน้ตได้แล้ว**

จากเดิมที่เคยตั้งเป้าไว้ว่าจะเรียนและเล่นดนตรีให้คล่อง เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับน้องในชุมชนที่สนใจต้องหยุดชะงักลง เหลือเพียงตั้งใจฝึกฝนตัวเองให้ชำนาญกับท่วงทำนองของดนตรีพื้นเมือง แล้วจึงค่อยวางแผนกันต่อในอนาคต

เรียนเล่น...เรียนรู้

ถึงวันนี้ แม้ภาพฝันกับความเป็นจริงจะดูอีกยาวไกล แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเขาได้คือความผูกพันระหว่างทีมและครูผู้รู้ แม้ว่าภาพของพี่สอนน้องเล่นดนตรีพื้นเมืองจะยังไม่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วคือภาพของเยาวชนกลุ่มหนึ่งในชุมชนที่มานั่งล้อมวงกับผู้สูงอายุในชุมชน บรรเลงดนตรีพื้นเมืองด้วยรอยยิ้มและความหวัง นี่คือภาพที่เกิดขึ้นแล้วในวันนี้ อย่างที่ลีโอบอกกับเราสั้น ๆ ง่าย ๆ ว่า

“ม่วน ม่วนตรงที่เล่นแล้วมีความรู้สึก เวลาเศร้าเราก็อินไปกับดนตรี นอกจากความรู้สึกขณะเล่นแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้รู้ก็พัฒนาขึ้นด้วย จากบางคนที่ไม่เคยรู้จัก บางคนรู้จักแต่ก็ไม่เคยทักทายกัน เดี่ยวนี้เวลาขับรถสวนกันก็ทักทายทักทาย รู้สึกดีมากเลยครับ”

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

ส่วนบอลยังแน่นกับการแกะไนต์ดนตรีพื้นเมืองเพราะมีเป้าหมายในใจว่า สักวันเขาจะต้องแกะไนต์เหล่านี้ให้ได้

“คิดว่าจะลองแกะไนต์ที่พ่อครูเขาสอนมาดูก่อนครับ แต่ถ้ายากกว่านี้ก็ไม่เอาแล้ว ผมตั้งเป้าไว้ว่าอย่างน้อยก็ขอให้ตัวเองเล่นได้เก่งขึ้น เล่นแบบพ่อครูได้ แค่นั้นก็พอใจแล้ว ส่วนการสอนน้องถ้าทำได้ก็ถือว่าเป็นกำไร”

ด้านณัฐแม้จะไม่ค่อยพูดสักเท่าไร แต่เมื่อถามถึงความรู้สึกของการได้เข้ามาเล่นดนตรีพื้นเมือง ณัฐก็สะท้อนว่า เครื่องดนตรีที่ตัวเองชอบมากที่สุดคือกอลองสองหน้า

“แต่ก่อนผมเล่นซิง แต่ไม่มีใครตีกลองก็เลยต้องไปเล่น พอไปเล่น รู้สึกว่าการตีกลองทำให้ใจเรานิ่ง จดจ่ออยู่กับการกำกับจังหวะ เลยรู้สึกชอบเครื่องดนตรีชนิดนี้”

แม้จะไปไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ก่อนเริ่มโครงการ แต่การเรียนรู้ระหว่างทางที่พวกเขาได้รับนั้นสำคัญยิ่งกว่า ความผูกพันของคนสองวัย รอยยิ้ม เสียงหัวเราะของผู้สูงอายุที่เกิดจากกลุ่มเยาวชนคือเครื่องการันตีว่า ชุมชนแห่งนี้ยังมีความหวัง อย่างน้อยๆ จากเดิมเสาร์อาทิตย์ที่พวกเขาเคยนั่งอยู่แต่ในบ้าน จ้องแต่จะตีปี่อ่อม ก็เปลี่ยนมาเป็นตีกลอง ซ้อมดนตรีพื้นเมืองแทน

“ม่วนตรงที่เล่นแล้วมีความสุข เวลาเสร็จเราก็อินไปกับดนตรี นอกจากความรู้สึกขณะเล่น ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้รู้ก็พัฒนาขึ้น จากที่บางคนไม่เคยรู้จัก บางคนรู้จักแต่ก็ไม่เคยทักทายกัน เดี่ยวนี้เวลาจับรถสวนกันก็พูดจาทักทาย รู้สึกดีมากๆเลยครับ”

จากปุยฝ้ายสู่ เส้นด้ายย้อมสี ความท้าทายของ เด็กปกาเกอะญอ บ้านไม้สลิ

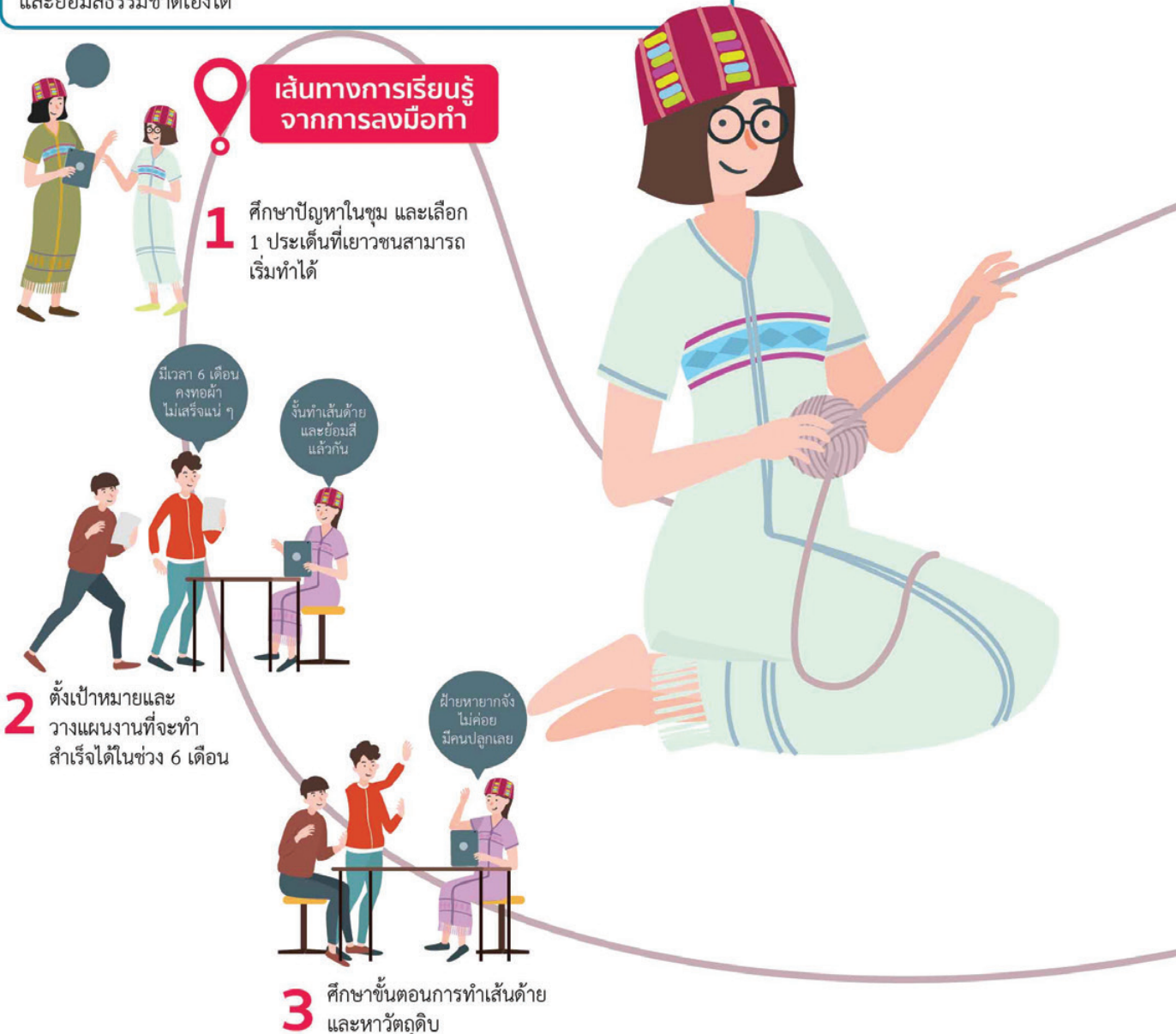
โครงการผลิตฝ้ายและการย้อมสีธรรมชาติ

พี่เลี้ยงโครงการ	อัสนี ใหม่แก้ว	ดรุณี ใจทอง
ทีมงาน	จินณพัทธ์ สุขหุ ธัญญาธรัตน์ ใหม่แก้ว ริดา ณ คำปืด	เบญจญาภา จันทร์ดี กัทติกานัน นันสาย

การศึกษาขั้นตอนผลิตด้ายฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลิ

ทำไมถึงทำ?

บ้านไม้สลิเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใน ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เดิมชาวบ้านเป็นชาวกะเหรี่ยงไปมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สืบทอดมา คือการทอผ้า แต่ปัจจุบันในหมู่บ้านมีคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามา รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงได้รับความสนใจน้อยลง กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลิ จึงจัดทำโครงการผลิตด้ายและการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตด้ายและย้อมสีธรรมชาติ และเรียนรู้จนสามารถผลิตด้ายและย้อมสีธรรมชาติเองได้

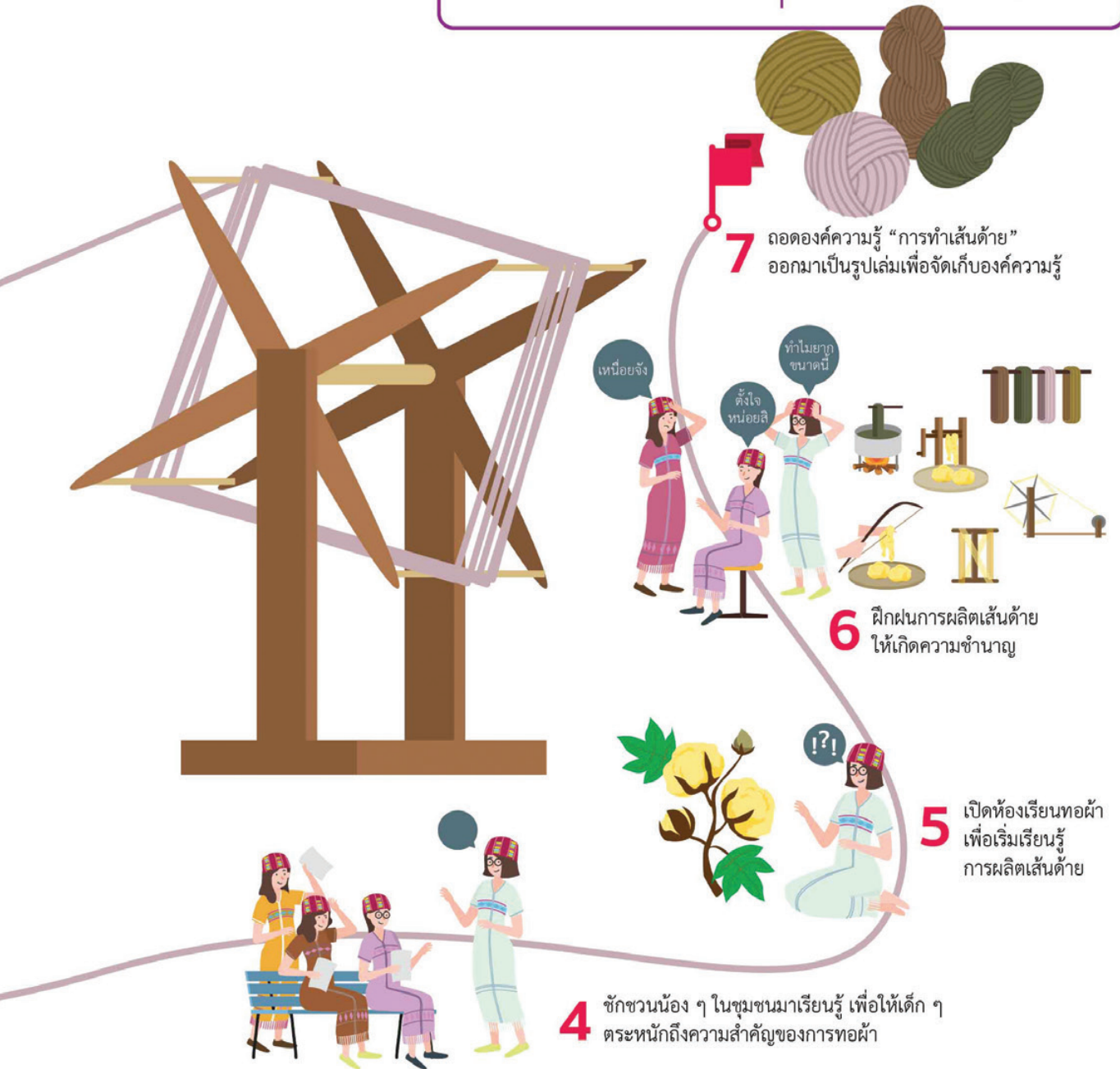
คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- รู้จักเครื่องมือทอผ้าครบทุกชนิด
- รู้วิธีปั่นฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติ
- มีสติและสมาธิมากขึ้น
- มีความอดทนและเพียรพยายาม

ต่อชุมชน

- องค์กรความรู้เรื่องการผลิตเส้นด้ายด้วยสีธรรมชาติ
- กลุ่มเด็กเยาวชนเข้าสืบทอดความรู้เรื่องการทอผ้าปกากะญอ

“แจ้ว” เด็กหญิงปกาเกอญอวัย 7 ขวบแห่งบ้านไม้สลิ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ค่อยๆ บรรจงแกะปุยฝ้ายออกจากเม็ดก่อนยื่นให้ “นุ๊กนิก” เพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันเอาไปเข้าเครื่องอัดฝ้ายเพื่อแยกปุยฝ้ายออกจากเม็ด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกในหลาย ๆ ขั้นตอนอันแสนจะยุ่งยากที่เด็กหญิงปกาเกอญอต้องเรียนรู้เพื่อก้าวไปเป็นคนทอผ้าของหมู่บ้าน

แม้โลกจะพัฒนาวิธีผลิตเครื่องนุ่งห่มหลายชนิดที่ทำให้เสื้อผ้ามีราคาถูกลง หาซื้อง่าย มีแบบและสีสันให้เลือกมากมาย แต่ชาวปกาเกอญอหรือชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้ก็ยังคงเลือกที่จะทอผ้าใส่เอง

ถึงกระนั้นก็ตาม **การทอผ้าของคนกะเหรี่ยง ไม่ใช่แค่เรื่องของความสุขได้ หากมันคือคติ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของการทอผ้า ที่ยังทำให้ทุกวันนี้ชาวบ้านยังคงทอผ้าใส่เอง** หากจะปรับเปลี่ยนไปบ้างก็คงเป็นเพียงตัววัตถุดิบ สีสัน ลวดลาย รวมทั้งรูปทรงของตัวเสื้อที่เปลี่ยนไป

การทอผ้าของคนกะเหรี่ยงเป็นกิจกรรมที่สงวนไว้สำหรับผู้หญิง เด็กหญิงปกาเกอญอจะต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าจากแม่ หรือญาติที่เป็นผู้หญิงตั้งแต่อายุน้อย เด็กสาวจะเริ่มฝึกทอผ้าตั้งแต่อายุ 8-15 ปี โดยใช้ใบ “เตอะหน้าอิ” ฉีกเป็นเส้นๆ นำมาสานเป็นแผ่นๆ และเมื่อมีความชำนาญมากขึ้น ก็จะยกระดับขึ้นไปเป็นการทอด้วยด้าย โดยเริ่มจากการทองานชิ้นเล็ก ๆ ง่าย ๆ เช่น ย่าม และถ้าเก่งขึ้นแล้ว ก็จะเริ่มทอผ้าที่มีลวดลายซับซ้อนมากขึ้น

กะเหรี่ยงใส่เสื้อผ้าฝ้ายทอมือมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนมากจะทอหลังว่างจากการไปไร่ ไปนา เพราะการทอเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทั้งการสวมใส่และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แต่เดี๋ยวนี้อาการทอในบ้านทำได้ยากขึ้น เพราะแม่ ๆ ต้องทำมาหากิน หลายคนจึงมองข้ามไป

แม้หลายคนจะมองข้าม แต่ **ลิ้-จิณณพัต สุขหนู, เบน-เบญจญาภา จันท์ดี, แดงโม-ธิดาณ คำปืด, ปูเป้-ธัญญารัตน์ ใหม่แก้ว และ หิ้ง-ทันทิกา นันสาย กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลิ กลับให้ความสำคัญเรื่องราวของ “ผ้าทอ” แบบลงลึกในระดับของสีและเส้นด้าย**

เรื่องด้าย เรื่องใหญ่

กว่าจะได้ทำโครงการนี้ ต้องผ่านการวิเคราะห์และคัดเลือกจากหลาย ๆ ประเด็นที่หลาย ๆ คนโยนลงมากลางวงคุยหลังจาก **พีทอง-ดรุณี ใจทอง** ที่ปรึกษาโครงการ เดินทางบอกว่ามีโครงการเยาวชนมาให้ทำ และมีงบประมาณสนับสนุนให้เด็ก ๆ ช่วยกันคิดโครงการและช่วยกันเสนอเข้ามา แม้ขณะนั้นหลายคนจะมีการกิจหลายด้าน โดยเฉพาะสิ่งที่เป้าหมายของเธอคือการสอบเข้าเรียนต่อในคณะสัตวแพทย์

“มีทั้งเรื่องขยะ เพราะในชุมชนและตามถนนมักจะมีถุงขนม แก้วพลาสติกเยอะแยะไปหมดดูไม่สะอาดตา บางคนอยากให้เราเรื่องป่า เพราะเราอยู่กับป่า และป่าก็เริ่มแห้งแล้ว นอกจากนั้นก็มีการทำขนมขาย เลิกเรียนแล้วก็มาทำขาย หารายได้เสริม” แต่เมื่อวิเคราะห์ และทบทวนถึงความเป็นไปได้ทั้งเรื่องป่า ขยะ และ ทำขนม ลิ้ แกนนำเยาวชนบอกว่า ไม่มีสิ่งใดเป็นไปได้ แม้แต่เรื่องเดียว

จิณณพัต สุขหู

เบญจญาภา จันทศิริ

ธิดา ณ คำมืด

ธัญญารัตน์ ใหม่แก้ว

ทันทีกา นันสาย

“เรื่องป่ามันใหญ่เกินตัว เราคงทำกันไม่ไหวแน่ ส่วนเรื่องขยะ เราคิดว่าเราคงไม่สามารถไปควบคุมใครให้ทิ้งขยะได้ สำหรับขนม เหมือนจะทำได้ง่ายสุด แต่จริง ๆ แล้วพวกเขาจะไปเอาเวลามาจากไหน เพราะกลางวันต้องไปโรงเรียน กลั้มมาก็ต้องช่วยงานบ้าน ทำการบ้านอีก และการทำขนมมีขั้นตอนเยอะแยะมากมาย ทำเสร็จก็ต้องเอาไปขายอีก คงจะไม่รอด” ทีมงานบอก

เมื่อหาข้อสรุปไม่ได้ เด็ก ๆ จึงเอาเรื่องโครงการไปหารือกับผู้ใหญ่ในชุมชน

“ส่วนใหญ่ก็แนะนำเรื่องป่า เรื่องขยะ ซึ่งเป็นเรื่องที่เราตัดออกไปแล้ว บางคนเสนอให้เราคิดถึงเรื่องที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของเรา ก็ทำให้คิดถึงเรื่องการทอผ้า เนื่องจากคนรุ่นใหม่ ๆ ที่จะมาสานต่อเรื่องนี้ไม่ค่อยมี เพราะมักออกไปทำงานนอกชุมชน ไม่ค่อยมีคนสืบสาน แม้แต่พวกเราในทีมเองก็ตาม” ลีแกนนำกลุ่มบอกว่า เมื่อศึกษาลึกลงเข้าไปอีกก็พบปัจจัยที่มาสันนิษฐานว่าต้องทำโครงการนี้

ลีบอก ว่า ตอนไปสำรวจข้อมูลพบว่ามีอยู่ 8 คนที่ยังทอเป็น และส่วนใหญ่ก็อายุมากแล้ว คนใส่ผ้าทอก็ไม่ค่อยมี ส่วนมากเป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังใส่อยู่ ส่วนวัยรุ่นจะใส่เฉพาะในวันที่มีพิธีกรรม เช่น ทำบุญ เข้าพรรษา ออกพรรษา พิธีเลี้ยงผี เป็นต้น เพราะฉะนั้น กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลีจึงอยากให้การทอผ้าอยู่คู่กับชุมชน และต้องการให้มีคนสืบสานเพิ่มขึ้น

“แต่ด้วยระยะเวลาการทำโครงการมีเพียงแค่ 6 เดือน หนูคิดว่าถ้าจะทำจนครบกระบวนการตั้งแต่การปั่นฝ้ายไปจนถึงการทอเลยมันจะใช้เวลาานเหมือนกัน โดยเฉพาะการปั่นฝ้าย มันเป็นขั้นตอนที่ยากมาก ๆ น่อง ๆ หลายคนยังไม่คล่อง หนูก็เลยคิดว่าถ้าใช้เวลากับอันนี้เยอะ ๆ มันจะได้คล่อง ๆ แล้วค่อยไปเรียนรู้ขั้นตอนต่อไป คือการทอ น่าจะดีกว่า สุดท้ายจึงเลือกทำเฉพาะการผลิตเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ” ลีบอกเหตุผลของการเลือกทำโครงการ

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

เปิดห้องเรียนทอผ้า

แม้จะเลือกเฉพาะขั้นตอนการผลิตเส้นฝ้ายมาเป็นเป้าหมายในการทำโครงการ แต่พอถึงเวลาทำจริง ๆ ก็ไม่ง่าย เพราะ “ดอกฝ้าย” หายาก ในชุมชนไม่ปลูกกันแล้ว แต่โชคดีที่บ้านพี่ทองพองจะมีดอกฝ้ายอยู่บ้าง แต่ก็ไม่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการใช้ในการฝึกปฏิบัติ จำเป็นต้องซื้อดอกฝ้ายจากนอกชุมชน

“มีคนถามว่าทำไมไม่ข้ามขั้นตอนการผลิตเส้นฝ้ายไปสู่การย้อมสีเลย เราก็บอกว่าถ้าทำแบบนั้น เราจะไม่รู้จักกระบวนการทอผ้าของชุมชนอย่างแท้จริง แต่พอรู้ว่าไม่ค่อยมีใครปลูกฝ้าย หนูเลยคิดว่าหลังจากนี้ เราอาจจะชวนชาวบ้านปลูกไปด้วยควบคู่กัน” ลีเผยแนวคิดหลังจากนี้

สำหรับกระบวนการฝึกฝนเรื่องการผลิตเส้นฝ้าย กลุ่มเยาวชนบ้านไม้สลีตั้งใจจะเรียนรู้ และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ก่อนที่จะไปฝึกให้แก่น้อง ๆ รุ่นต่อมา

“แต่ปัญหาคือ เด็ก ๆ ในหมู่บ้านมีไม่ค่อนมาก ส่วนใหญ่ถูกส่งไปเรียนโรงเรียนประจำ ที่เหลืออยู่ก็มีน้องแจ้ว นุ๊กนิก น้องฟ้า น้องกาญจน์ รวม ๆ แล้วประมาณ 8 คน รวมทั้งพวกเราด้วยก็ราว 13 คน” ซึ่งทั้งลีและทีมคาดหวังว่า 13 คนนี้ หากฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ก็จะสามารถสืบสานการทอผ้าของชุมชนได้ในอนาคต และทั้ง 13 คน จะมารวมตัวกันหลังเลิกเรียน และในช่วงเสาร์-อาทิตย์ที่ไต้ถุนบ้านแม่หล้า ที่ดัดแปลงเป็น “ห้องเรียนทอผ้า” ของกลุ่ม

กระบวนการอบรม ทีมงานและน้องๆ จะต้องรู้จักเครื่องมือและอุปกรณ์ การทอก่อน เช่น การใช้เครื่องทอ หรืออีดฝ้าย วิธีการแกะปุยฝ้ายออกจาก เม็ดฝ้าย และเอาเข้าเครื่องทอ หรืออีดฝ้ายเพื่อแยกเม็ดออกจาก วิธีที่ใช้กึ่งดัดฝ้าย ให้ฟู ถ้ามายาวว่าเหตุผลที่ต้องทำให้ฟูเพราะอะไร ยายบอกว่า จะทำให้ขั้นตอน การดัดฝ้ายเป็นเส้นง่ายขึ้น ฝ้ายจะเป็นเส้นยาว ไม่เป็นปม

ปั่นฝ้ายต้องใช้สติ และความอดทน

“เคยลองแล้ว ยาก พอปั่นๆ มันก็ขาด ถ้าไม่ขาดก็ไม่ค่อยเป็นเส้น” ปู่เป่ เด็กหญิงหัวร้อนประจำทีมบอกระหว่างบรรจงดัดก้อนฝ้ายเพื่อให้ออกมา เป็นเส้น

“สำหรับหนู การปั่นฝ้ายถือว่ายากเย็นที่สุด มันต้องลงน้ำหนักมือ ต้อง ปั่น มือขวาต้องหมุนวงล้อ มือซ้ายต้องค่อยๆ ดึง ต้องมีจังหวะว่าต้องดึง ประมาณไหน ตอนฝึกวันแรก ยายสอนว่า ‘ดึงอย่างนี้นะ’ เพราะมันเบี้ยว ไปนั่นมานี่ ยายบอกว่า ‘เด็กคนนี้จะไดนะ สอนยาก’ ” ปู่เป่บอก แต่สิ่งที่ทำให้ เธอมุ่งมั่นฝาด้านปั่นด้ายซึ่งเป็นด้านที่ยากที่สุดก็เพราะ คนอื่นยังทำได้เลย

“ก็แค่ฝึกไปเรื่อยๆ ทำอันนี้ไม่ได้ก็ไปทำอย่างอื่นก่อน อารมณ์ดีแล้วก็กลับมาทำใหม่ ทำจนกว่าจะทำได้” ปู่เปี้ย

“จริง ๆ แล้วมันมีเทคนิคนิดหน่อย” ลีบอกก่อนอธิบายว่า เวลาตั้งมือจะเบี้ยวไม่ได้ ต้องทำมือตรง ๆ และต้องบีบฝ้ายไว้ให้มันหมุนตัว เพราะว่าถ้าเราขึงดิ่งไกล มันจะเป็นเส้นเล็ก ๆ มันจะไม่ขาด

“อีกเทคนิคหนึ่งคือ **ต้องมีสติ ทำช้า ๆ** แล้วจะทำได้เอง” ลีบอก

อย่างไรก็ตาม แม้หลายคนจะยังไม่พ้น “**ด้านปั่นฝ้าย**” ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องหมั่นฝึกฝนให้เชี่ยวชาญ เพราะหากปั่นด้ายไม่ออกมาเป็นเส้น นั่นหมายถึงรายจ่ายจำนวนหนึ่งที่ต้องเสียไป เพราะฝ้ายที่ถูกตีให้ฟู และนำมาปั่นเป็นเส้นแล้ว จะไม่สามารถเอาไปกลับตีให้ฟูได้อีก ทำได้เพียงเอาไปยัดเป็นหมอนเท่านั้น ซึ่งทุกคนเข้าใจข้อนี้ดี

และแม้จะยากเย็นขนาดไหน “**ด้านปั่นฝ้าย**” คือสิ่งที่ทุกคนมุ่งมั่นจะฝ่าไปให้ได้เช่นกัน

จนถึงวันนี้ นอกจากการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ทั้งด้านการปั่นฝ้ายและการย้อมสีด้วยวัสดุจากธรรมชาติ ที่หาได้ไม่ยากในชุมชน ซึ่งขั้นตอนการย้อมก็ไม่ได้มีอะไรยุ่งยากเหมือนขั้นตอนการปั่นฝ้ายให้เป็นเส้น แต่สิ่งที่จะต้องดำเนินงานต่อไปคือ แปรองค์ความรู้ด้านการ “**ผลิตเส้นฝ้าย**” ออกมาเป็นรูปเล่มสำหรับการฝึกน้อง ๆ รุ่นต่อไปกรณีที ๆ บางคนต้องแยกย้ายกันออกไปเรียนต่อนอกชุมชน ทั้ง ลี แดงโม ปู่เปี้ย และคนอื่น ๆ รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้านบอกว่า โครงการครั้งนี้ทำให้ชุมชนค้นพบแนวทางการสานต่อการทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พี่ทองที่บอกว่า...

“นี่เป็นครั้งแรกที่เด็ก ๆ **เดินมาบอกว่า อยากทอผ้า**” ซึ่งต่างจากอดีตคือ “**ต้องบอกให้เขาทำ... เขาถึงจะทำ**”

“โครงการครั้งนี้ทำให้ชุมชนค้นพบแนวทางการสานต่อ การทอผ้า... นี่เป็นครั้งแรกที่เด็กๆ เดินมาบอกว่า **อยากทอผ้า**” ซึ่งต่างจากอดีตคือ “**ต้องบอกให้เขาทำ... เขาถึงจะทำ**”

“ตอนที่ตามไปก็แค่อยากไปดูเฉย ๆ ว่าเขาทำอะไร
ถ้าอันไหนที่ผมชอบผมก็จะทำ แต่พอไปทำจริงๆ
ก็รู้สึกติดใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากเด็กที่ไม่เคยทำอะไรเลย
วัน ๆ เอาแต่เที่ยว เล่นเกม นอน พอมาทำโครงการแบบทำให้ผมรับผิดชอบ
ชีวิตตัวเองมากขึ้น เมื่อก่อนเรียนได้เกรดเฉลี่ย 2.66 เถอมนี้ได้ 3.53”

ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม

เราคือเยาวชน “สร้างตัว”

โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านสันคะยอมรุ่นสู่รุ่น

พี่เลี้ยงโครงการ	เฉลิมวุฒิ ณ บางช้าง
ทีมงาน	ภูมิพิพัฒน์ สัตย์จริง ทินภัทร ศรีผดุง ภาควดี สุกสัก สิทธิกร พิงคะสัน สิริวิชญ์ อรุณศรี พงศกร สมลัก ปฎิภาณ ณ บางช้าง

อนุรักษ์ป่าชุมชน รุ่นสู่รุ่น กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

ทำไมถึงทำ?

ป่าชุมชนบ้านสันคะยอม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ถูกทำลายไปมากจากไฟป่า การบุกรุกที่ทำกิน กาสตัดไม้ การขุดดินออกไปขาย จนเกิดเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ และเป็นบ่อขนาดใหญ่ทำให้ป่าแห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์ กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมจึงรวมตัวกันทำโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านสันคะยอมรุ่นสู่รุ่น เพื่อรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเยาวชนและชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชน และสร้างเครือข่ายเยาวชนในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรุ่นสู่รุ่น

เส้นทางการเรียนรู้
จากการลงมือทำ

1 ค้นหาเพื่อนสมาชิก
เข้าร่วมโครงการ

2 ร่วมกันคิดโจทย์โครงการ จากสิ่งใกล้ตัวในชุมชน
เปิดตัวโครงการให้กับคนในชุมชนรับทราบ

3 ประชุมออกแบบกิจกรรม
ผ่านการจัดค่ายเยาวชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- เยาวชนเห็นประโยชน์ของป่าที่มีต่อชุมชนของตนเองมากขึ้น จากเดิมมองเป็นเรื่องไกลตัว
- ฝึกความกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าวางแผน
- เห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น หันมาทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น
- ฝึกความรับผิดชอบ มีภาวะความเป็นผู้นำ

ต่อชุมชน

- เกิดกลุ่มเยาวชนจากรุ่นสู่รุ่นในการลุกขึ้นมาอนุรักษ์ป่าชุมชน
- ชาวบ้านบางส่วนมีกำลังใจในการลุกขึ้นมาช่วยกันอนุรักษ์ป่า
- ชาวบ้านเห็นศักยภาพของเยาวชนเชื่อมั่นในตัวเยาวชนมากขึ้น

7 จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำโครงการ 6 เดือนมานำเสนอ แก่คนในชุมชน

6 นำข้อมูลที่ได้จากผู้รวบรวมเพื่อทำปฏิทินอาหาร ไร่ไหมไลน์ของป่าชุมชน

5 ลงพื้นที่สำรวจป่าร่วมกับผู้รู้ในชุมชนเพื่อนำมาทำปฏิทินอาหารจากป่า ไร่ไหมไลน์

4 จัดค่ายอนุรักษ์ป่าชุมชน จากรุ่นสู่รุ่นปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในชุมชน

เมื่อต้องรับภาระอะไรซักอย่าง สิ่งที่ได้ก่อกำเนิดซึ่งนิยามตัวเองว่าเป็น “เยาวชนสร้างตัว” อย่าง ภูมิ-ภูมิพัฒน์ สัตย์จริง นึกถึงเป็นอันดับต้นๆ คือ “เพื่อนสนิท”

และก็เช่นกัน เพื่อนสนิทอย่าง พิท-ปฏิภาณ ณ บางช้าง, จอร์แดน-สิริวิษณุ อรุณศรี, ไอศ-สิทธิกร พิงคะสัน รวมทั้ง วิป-พงศกร สมลัก ก็ยินดีที่จะช่วยเหลือภูมิ แม้จะไม่รู้เลยว่า โครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน ที่ ปาร์ตน์-จินดารัตน์ สัตย์จริง พยายามคะยั้นคะยอให้ลูกชายหัวแก้วหัวแหวนอย่างภูมิไปรวบรวมสมาชิกมาทำโครงการให้ได้อย่างไม่มีเงื่อนไขนั้นเป็นอย่างไร

พวกเขาารู้แล้วว่า “ต้องทำ” เพราะเพื่อนมาชวนถึงหัวกะโหลก

นี่จึงเป็นที่มาอันทำให้เราเห็นภาพ “สายสัมพันธ์” อันแน่นแฟ้นของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคยะยอม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จินดารัตน์ สัตย์จริง

เพื่อนไม่ทิ้งกัน (จริงๆ)

“ตอนนั้นมีโครงการเข้ามาที่ทำงานของแม่ แม่ก็เลยมาชวนผมอีกที แต่จะบอกว่าชวนก็ไม่น่าใช่เรียกว่าสั่งดีกว่า” คำสั่งถึงชวนก็บังคับจากแม่ของภูมิ มาพร้อมข้อมูลนิดหน่อยคือโครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน จะช่วยให้เยาวชนได้มีโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เช่น การทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีจิตอาสา อีกทั้งยังช่วยคลี่คลายปัญหาของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง หากโครงการสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

เมื่อไม่มีทางเลือก ภูมิจึงชวนกลุ่มเพื่อนสนิทเข้ามาร่วมทีม คือ ไอศ จากนั้นไอศไปชวนวิป ทั้งหมดมารวมตัวกันเพราะเป็นกลุ่มเพื่อน “แวน” ด้วยกัน

แต่เมื่อแม่เห็นสมาชิกในทีมมีแต่สายแวน จึงบอกให้ภูมิไปชวนพี่โอเล่ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อชุมชนมาเป็นแกนนำกลุ่ม แต่พอถึงช่วงที่ทีมพัฒนาโครงการได้แล้ว พี่โอเล่ก็ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

แต่การไปศึกษาต่อของโอเล่ไม่ได้ทิ้งภาระให้น้องๆ แต่อย่างใด เพราะเธอไปทาบตาม แยม-ทินภัทร ศรีผดุง มาเสริมทัพ พร้อมๆ กับส่งต่อโครงการให้แยมเป็นแกนนำกลุ่มรับช่วงต่อจากเธอ และนี่คือที่มาของชื่อโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านสันคยะยอมรุ่นสู่รุ่น

“คือการส่งต่อโครงการจากรุ่นพี่ไปรุ่นน้อง” แยมบอก

แต่เมื่ออยู่ท่ามกลางกลุ่มเด็กชายที่เรียกตัวเองว่า “เยาวชนสร้างตัว” แยมถึงกับเอ่ยปากว่า “ปวดหัวมาก” สั่งการน้องไม่ค่อยได้ รับภาระหลาย ๆ เรื่องอย่างลำพัง น้องๆ จะช่วยเหลือบ้างก็ต่อเมื่อพี่แยมเอาจริง

ทินภัทร ศรีผดุง

ภูมิพิพัฒน์ สัตย์จริง

สิริวิชญ์ อรุณศรี

สิทธิกร พิเศษสัน

ปฏิภาณ ณ บางช้าง

พงศกร สมลัก

ภัควดี สุขลัก

“ต้องคอยตามน้องๆ เพราะถ้าเราไม่ตามงานก็จะไม่เสร็จ บางทีก็มาทำงานไม่ตรงเวลา เราก็คอยบนตลอด แต่น้องก็เฉยๆ เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา” แยมเล่า

แม้จะมีเรื่องชวนปวดหัวซักร้อยแค้น แยมเองก็ไม่ได้คิดจะเลิกทำโครงการ เพราะเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะได้ทำงานเพื่อส่วนรวม ได้ประสบการณ์ อีกประเด็นคือ เมื่อพี่ไ้วางใจให้รับช่วงต่อ แยมจึงต้องทำให้ถึงที่สุด อย่างน้อยก็เพื่อพิสูจน์ว่าตัวเองทำได้

แต่เพราะปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือจากน้องๆ ไม่คลี่คลาย แยมจึงต้องหาตัวช่วยด้วยการพยายามไปชวน **ทับทิม-ภักวดี สุขซัสัก** เพื่อนสนิทอีกคนมาเป็นเพื่อนคู่คิดในการทำโครงการ

“ตอนแยมไปชวน เราปฏิเสธบ่อยๆ ปิดประตูหนีบ้าง ไม่อยากมาเพราะว่าติดเรียน การบ้านเยอะ อ่างนู่นอ่างนี่บอกว่าไม่มีเวลา” แต่เพราะความพยายามของแยม และเหตุผลการไปเรียนต่อของพี่ไ้วทำให้ทับทิมเห็นใจ จึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทีม

“เคยคิดว่าเพราะแยมเป็นผู้หญิงคนเดียว จึงอาจทำให้น้องๆ ไม่เชื่อฟัง พอหนูเข้ามาก็มีหนูที่คอยช่วยฟัง หนูเป็นคนใจเย็นกว่าแยม ถ้าหนูไปสั่งน้องๆ เขาก็อาจจะไม่ฟัง แต่ถ้าช่วยกันพูด น้องๆ อาจจะฟังก็ได้”

แต่การเข้ามาร่วมทีมของทับทิม ทำให้เธอต้องจัดการตัวเองในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องเรียนและการทำงานว่าจะทำอย่างไรให้เกิดความสมดุลและไม่เกิดผลกระทบทั้งโครงการและเรียนหนังสือ

“เหมือนกับว่าเรามีงานเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งอย่าง แต่เป็นหนึ่งอย่างที่ต้องทำเยอะมาก ต้องวางแผนให้ดี เช่น เลิกเรียนแล้วจะถึงบ้านประมาณ 5 โมงครึ่ง ซึ่งจะมีประชุมตอน 6 โมง หมายความว่าเราต้องแบ่งเวลาไปทำการบ้านด้วย ช่วงเวลาทำกิจกรรมก็ต้องทำให้เต็มที่ จากนั้นค่อยกลับไปทำการบ้านต่อ การเรียนของหนูไม่เสียและคิดว่ามันดีกว่าเดิมด้วยซ้ำ”

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

สำหรับทับทิม น่าจะเป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า “เรียน” และ “กิจกรรมทางสังคม” สามารถไปด้วยกันได้หากมีการจัดระบบและบริหารเวลาออกมาให้ดี

“ตอนแรกก็ไม่อยากมาทำ เพราะคิดว่าทำแล้วเสียการเรียนแน่นอน แต่เอาเข้าจริง เพียงแค่เราจัดระบบตัวเองให้ได้ รู้ว่าแต่ละวันต้องทำอะไร พยายามจัดสรรเวลา สุดท้ายก็ทำได้ ตอนนี่การเรียนหนูไม่เสีย และทำให้เรียนดีขึ้นด้วยซ้ำ เพราะกระบวนที่เรารู้จักจากพี่ๆ เช่น การจดบันทึก การจับประเด็นต่างๆ เราสามารถเอาไปใช้ได้โดยเฉพาะการอ่านหนังสือ และเวลาฟังครู เมื่อก่อนจดทุกคำที่ครูพูด บางทีก็จดไม่ทัน ตอนนี่จดเฉพาะประเด็นสำคัญๆ ส่วนรายละเอียดกลับไปหาอ่านเอาในหนังสือ”

เมื่อป่าเรียกหา เยาวชนสร้างตัวต้องไปดูแล

สำหรับ โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านสันคะยอมรุ่มสุ่มุ่่น เกิดขึ้นเมื่อเด็ก ๆ มารวมตัวกันเพื่อพูดคุยกันว่าจะทำโครงการเรื่องอะไร พลันเหลือบไปควีนไฟพวยพุ่งออกมาจากป่าหลังหมู่บ้าน ทั้งหมดจึงตัดสินใจออกไปดู สิ่งที่เห็นคือป่าถูกเผา ชยะเกลื่อน และยังมีการ “ใช้ประโยชน์เชิงทำลาย” กล่าวคือมีการขุดหน้าดินในเขตป่าออกไปขาย ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม

สภาพตรงหน้า เปลี่ยนมุมมองของเด็ก ๆ โดยสิ้นเชิง หลายคนพูดตรงกันคือ ถ้าไม่เดินมาดูก็คงไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับป่าบ้านเรา

จากที่จะมาทำโครงการเพราะว่างๆ อย่างแดนและไอค์ กลับกลายเป็นความตั้งใจที่จะฟื้นฟูและปกป้องผืนป่าอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องเป็นราว และจำเป็นต้องรู้จักป่าให้มากกว่านี้

พลิงพลเมืองยาวชนคนลำพูน

เครื่องมือเก็บข้อมูลอย่าง Timeline ปฏิทิน ฤดูกาล หรือแผนที่ชุมชนถูกนำออกมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่า Timeline ทำให้เด็ก ๆ รู้ว่าบ้านของพวกเขามีการปกป้องผืนป่าแห่งนี้มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ขณะที่ปฏิทินฤดูกาลก็ทำให้รู้ว่าในแต่ละฤดูกาลในรอบ 1 ปีนั้น ชุมชนใช้ประโยชน์อะไรจากป่าบ้าง ซึ่งเชื่อมโยงให้เห็นว่าเพราะอะไรชาวบ้านจึงหวงแหนป่าผืนนี้

อย่างไรก็ตาม พวกเขาเห็นว่า ลำพังสมาชิก 5 คน คงไม่เพียงพอต่อการปกป้องผืนป่าทั้งผืน ต้องหาสมาชิกมาเพิ่ม

แนวร่วมรักษาป่า “ถ้านายไม่มา นายออกจากแกงค์เราไป”

ทั้งไอค์ วิป แดน หรือแม้แต่ภูมิเองต่างก็มีกิจกรรมยามว่างคือการ “แวน” ทั้งหมดเห็นตรงกันคือต้องไปชักจูงคนกลุ่มนี้มาร่วมทีมให้ได้

“ผมก็บอก ถ้ามากับเรามีเลี้ยงหนม ได้ไปเที่ยวป่า” ภูมิบอกวิธีการหลอกล่อให้เพื่อน ๆ มาร่วมกิจกรรม กระทั่งสามารถรวบรวมสมาชิกได้ 30 คน

แต่ส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกัน จึงมีการทำกิจกรรมสังสรรค์เพื่อให้ทุกคนรู้จักกันมากขึ้น จากนั้นออกไปสำรวจป่า เพื่อให้ทุกคนทำความรู้จักกับป่า

มากขึ้น จากนั้นจึงร่วมมือกันปลูกต้นไม้ ที่ให้ทุกคนปลูกต้นไม้ของตัวเอง และต้องหมั่นมาดูแลต้นไม้ของตัวเองเป็นระยะ ๆ

และกิจกรรมสุดท้ายที่ทีมงานร่วมกันทำนั้นคือ “เวทิตินข้อมูล” เด็ก ๆ พุดด้วยสีหน้ายิ้มแย้มว่า พวกเขารู้สึกดีใจและภูมิใจมากเมื่อผ่านกิจกรรมนั้นมาได้ ที่ภูมิใจที่สุดคือการได้นำข้อมูลทั้งหมดที่พวกเขาได้ทำนำกลับไปคืนสู่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านหลาย ๆ คนเริ่มตระหนักและหันมาสนใจป่าเหมือนที่พวกเขาเป็น เสียงปรบมือคือกำลังใจชั้นเลิศสำหรับพวกเขา

แวนยังงิให้ได้เกรด 3.53

หลังจบเวทิตินข้อมูลพวกเขาทั้งหมดค้นพบว่า นอกจากป่าที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว พวกเขาเองก็มีมุมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

จอร์แดนบอกว่า ประโยชน์ที่ได้จากการทำโครงการนี้คือ ทำให้สามารถแบ่งเวลาได้ชัดเจน เพราะงานเยอะขึ้นและเวลาไม่ค่อยมี ทำให้รู้จักการวางแผน ส่วนในเรื่องความกล้า จอร์แดนบอกว่าโครงการนี้ทำให้ตัวเองกล้าแสดงออกมากขึ้นเพราะต้องมีส่วนร่วมในการพูดเสนอความคิดเห็นอยู่เสมอ

ส่วนพีท จากอดีตที่เคยเป็นเด็กแว้น เล่นเกม โลกส่วนตัวสูงก็เปลี่ยนไป จากคนที่ขี้อายหลัง ๆ เริ่มรู้จักกันแล้วเข้าหาเพื่อนกลุ่มอื่น ทำให้ตัวเองกล้าแสดงออก พีทมองว่าการกล้าแสดงออกนี้ช่วยให้ชีวิตของเขาดีขึ้นเพราะสามารถเข้าหาผู้คนได้ง่ายขึ้น เวลามีปัญหา ก็เข้าไปขอความช่วยเหลือจากคนอื่นได้

“ตอนแรกที่ตามไปก็แค่อยากไปดูเฉย ๆ ว่าเขาทำอะไร ถ้าอันไหนที่ผมชอบผมก็จะทำ แต่พอไปทำจริง ๆ ก็รู้สึกดีใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากเด็กที่ไม่เคยทำอะไรเลย วัน ๆ เอาแต่เที่ยว เล่นเกม นอน พอได้มาทำโครงการนี้ทำให้ผมรับผิดชอบชีวิตตัวเองมากขึ้น เมื่อก่อนเรียนได้เกรดเฉลี่ย 2.66 เทอมนี้ได้ 3.53”

ด้านไอค์สะท้อนว่า เมื่อก่อนก็เป็นเด็กแว้นเหมือนพีท และขี้เกียจไม่ชอบทำอะไรเลย หลังจากที่มาช่วยตัดต่อคลิปซึ่งตอนแรก ๆ ไม่มีใครทำก็เลยต้องช่วยทำ ทำไปทำมาก็ชอบ พอทำเสร็จแล้วก็รู้สึกดีภูมิใจ ทำให้ค้นพบว่าตัวเองชอบงานตัดต่อ

“ตอนแรกที่ตามไปก็แค่อยากไปดูเฉย ๆ ว่าเขาทำอะไร ถ้าอันไหนที่ผมชอบผมก็จะทำ แต่พอไปทำจริง ๆ ก็รู้สึกดีใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากเด็กที่ไม่เคยทำอะไรเลย วัน ๆ เอาแต่เที่ยว เล่นเกม นอน พอมาทำโครงการแบบนี้ทำให้ผมรับผิดชอบชีวิตตัวเองมากขึ้น เมื่อก่อนเรียนได้เกรดเฉลี่ย 2.66 เทอมนี้ได้ 3.53”

พลังพลเมืองเยาวชนคนสำคัญ

ส่วนวิปโยคก่อนจะบอกว่า แต่ก่อนตัวเองเป็นคนชอบเที่ยว ชอบแว่นไม่ค่อยอยู่บ้านเพราะบ้านร้อน ตอนนี่กลายเป็นคนติดบ้าน เพราะว่ามีความสุข รู้สึกปลอดภัยไม่ต้องเสี่ยงไปข้างนอก เดียวนี้เวลาไปไหนก็บอกแม่ตลอด

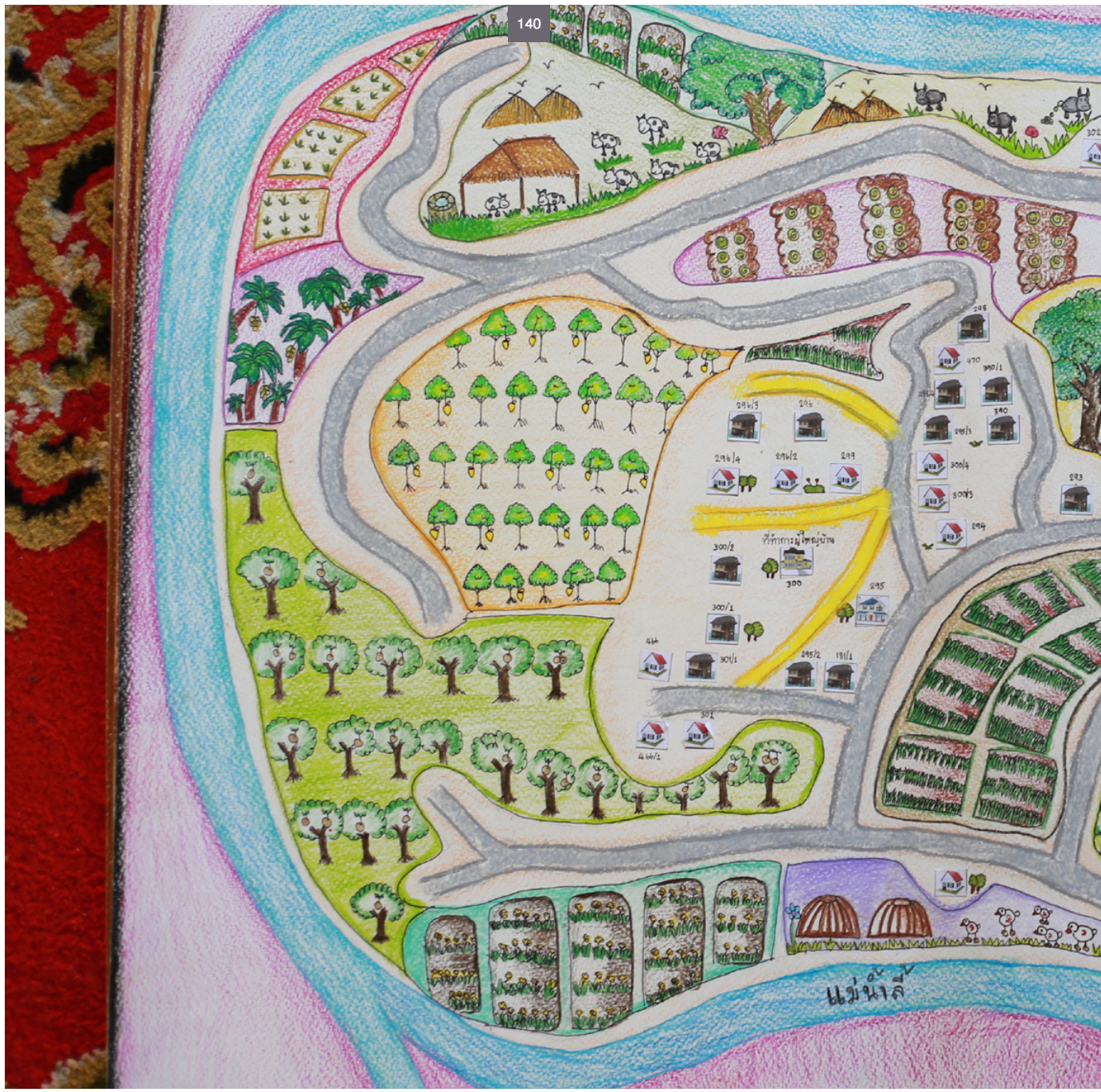
แยมพี่คนโตสุดบอกว่า เธอได้รู้เรื่องป่ามากขึ้น เรื่องหมู่บ้านมากขึ้น เมื่อก่อนไปเรียนแล้วต้องอยู่หอ พอมีโครงการนี้ก็กลับบ้านบ่อยขึ้น การที่ได้เป็นแกนนำในทีมทำให้เรามีความรับผิดชอบมากขึ้น เพราะเราต้องรับผิดชอบงานทุกอย่าง

ทับทิมหญิงสาวยิ้มง่ายพูดน้อยบอกว่า ก่อนหน้านี้ไม่ค่อยรู้จักป่า พอมาทำโครงการนี้ก็รู้จักป่ามากขึ้น ซึ่งสิ่งที่ได้จากการทำโครงการนี้ สามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนช่วยในการจดสิ่งที่ครูสอน เฉพาะสิ่งที่สำคัญ ฝึกให้เราเป็นคนจับประเด็นเก่งขึ้น

ขณะที่ภูมิปิดท้ายว่า เมื่อก่อนเป็นเด็กพูดมาก อยู่ไม่นิ่ง ต้องมีอะไรทำตลอดเวลา เช่น เล่นเกม เป็นคนใจร้อน ถ้าถามถึงความเปลี่ยนแปลง ภูมิยกให้เป็นเรื่องการฝึกจับประเด็น การพูด และการฟัง จากการสรุปข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมมาทำเป็นมายแมปสำหรับใช้ในโครงการ การแบ่งเวลาที่เมื่อก่อนจะแบ่งเวลาให้กับการเล่นเกมมากกว่าการทำงาน แต่เพราะโครงการนี้เพราะเป็นงานส่วนรวมไม่ใช่งานเดี่ยวเราเลยต้องยอมวางเกมเพื่อมาช่วยเพื่อนทำงานให้เสร็จ

หลังเสร็จสิ้นโครงการ รากแก้วของกลุ่มเยาวชนคนอื่นๆ ฝั่งรากลึกเข้าไปอยู่ในใจของคนในชุมชน กระบอกเสียงเล็กๆ ของกลุ่มเยาวชนที่ต้องการพื้นที่ในการลุกขึ้นมาลงปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ตัวเองว่าภายใต้ศักยภาพของคำว่า “เยาวชน” จะสามารถช่วยเหลือชุมชนที่ตัวเองอยู่ได้อย่างไรบ้าง และนี่คืออีกหนึ่งเรื่องราวที่เป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่า “เยาวชน” คือกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนไม่ต่างกับผู้ใหญ่

ผังผังเมืองยายชนคนลำพูน

“ตามฮอยกอยบ้านเกิด” เปลี่ยนนามธรรม ให้เป็นรูปธรรม

โครงการนักร้องเดินดินตามฮอยกอยบ้านเกิด

- ที่ปรึกษาโครงการ แสงจันทร์ มโนสร้อย
- พี่เลี้ยงโครงการ ดาวเรือง ตัยดง ชิตนุสันต์ ตาจุมปา
- ทีมงาน ทเวากร สุพรรณ วรรณิگانต์ ตาจุมปา
- ัมพ์วิภา กันทาด จูติชญา หอมนาน
- ทิวากร สุพรรณ วราพิมพ์ กันทาด

ตำบลออยกอยบ้านเกิด กลุ่มเยาวชนบ้านดงใต้พัฒนา

ทำไมถึงทำ?

โครงการนักร้องสืบดินดินตำบลออยกอยบ้านเกิด เป็นโครงการที่สร้างขึ้นเพื่อพาเยาวชนชุมชนบ้านดงใต้พัฒนา ออกไปศึกษา ทำความรู้จักกับของดีที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนในสิ่งดีๆ ที่อยู่ในชุมชน และกลับมาเอาใจใส่ ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและของดีในชุมชนให้คงอยู่ เหมือนที่คนรุ่นก่อนช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา

เส้นทางการเรียนรู้
จากการลงมือทำ

- 1 ประชุมชี้แจงข้อมูลโครงการ
ให้กับชุมชน / ประชาสัมพันธ์
รับสมัครเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- รู้วิธีออกแบบการเรียนรู้ให้เด็ก
- รู้จักวางแผนการทำงาน การบริหารทีม บริหารเวลา

ต่อชุมชน

- เกิดกลุ่มเด็กจิตอาสาขึ้น ในชุมชน

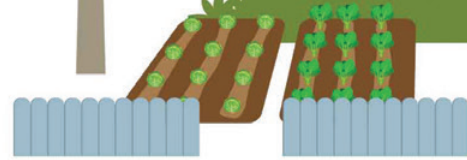
จัดงาน ยังไงดี

แสดงละคร ทีมย

5 จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน ผ่านการแสดงละคร ประวัติชุมชนบ้านดงใต้ โดยน้องๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม

4 รวบรวมข้อมูลที่ได้ เพื่อนำเสนอผ่านสื่อวิดีโอ ในกิจกรรมคืนข้อมูล

อันเป็นใคร มาจากที่ไหน

บ้านฉัน มีอะไร

มีความ สัมพันธ์กับชุมชน อย่างไร

3 พาน้องสรุปข้อมูลที่ได้จากการเข้าค่าย ผ่านเครื่องมือต่างๆ เช่น ไลน์ / ปฏิทินประเพณี

2 จัดค่ายเรียนรู้รากเหง้าชุมชน กิจกรรม “รู้จักตัวเอง”

ทั้ง นิกกี-ทิวากร สุพรรณ และ ชิม-วรรณิกันต์ ตาจุมปา แขนนำเยาวชนบ้านดงใต้พัฒนา ค่อนข้างกังวลใจกับการทำโครงการในครั้งนี้ เพราะทั้ง 2 คนเห็นว่าโครงการที่เลือกทำเป็น “นามธรรม” ไม่เหมือนโครงการอื่นๆ ที่เน้นเรื่องการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ชยะ หรือประเด็น วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

“ผลงานในโครงการเราจับต้องไม่ได้ เพราะเราทำโครงการกับคน สร้างคนให้มีจิตอาสา จึงไม่เห็น ชื่นงานเหมือนโครงการอื่นๆ” นิกกีบอกความกังวลใจ ขณะที่ชิมช่วยล้าทับอีกเสียงว่า “เรามีเวลาในการ ทำโครงการแค่ 6 เดือน ก็เลยไม่ค่อยมั่นใจว่า จะพาโครงการไปรอดมั๊ย”

ผลของความไม่มั่นใจ ทั้งเรื่องโครงการที่เป็นนามธรรมและเงื่อนไขเวลาเพียง 6 เดือนกับ เป้าหมายโครงการเพื่อสร้างเยาวชนจิตอาสาตามทดแทนรุ่นพี่ๆ โดยมีเงื่อนไขว่าพวกเขาต้องเติบโต ไปพร้อมกับการเรียนหนังสือหรือทำงาน ทำให้ทั้งนิกกีและชิมเกือบถอดใจและเกือบเลิกทำ โครงการไปแล้ว

แต่เอาเข้าจริง ‘ความยาก’ และ ‘ข้อกังวล’ ของทั้งนิกกีและชิมกลับไม่ใช่ความสำเร็จ หรือการบรรลุ เป้าหมายอย่างการทำให้ห้องๆ ในชุมชนลุกขึ้นมาเป็นจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนเหมือนที่พวกเขาเป็น ได้หรือไม่ แต่กลับเป็นเงื่อนไขเวลาที่ทั้งสองเห็นว่า อาจจะทำได้ไม่เต็มที่ เพราะชิมเป็นครู ส่วนนิกกีเรียน หนังสืออยู่ที่เชียงใหม่

“เราก็ไปคุยให้คำปรึกษาว่าลองวางแผนการทำงานกันดีๆ ลองทำเท่าที่สามารถทำได้ก่อน แล้วค่อย มาสรุปกันดูว่าปัญหามันอยู่ตรงไหน” พีรรัตน์-จินดารัตน์ สัตย์จริง โคชจาก สถาบันวิจัยหรือภูษชัย จังหวัด ลำพูนกล่าว

สำหรับโครงการนักร้องสืบเดินดินตามซอยกอยบ้านเกิด เป็นโครงการที่ชิม นิกกี และเพื่อนคือ วิม-วิมพีรภา กันทาตง ปั้ง-ฐิติชญา หอมนาน และ ไวท์-วราพิมพ์ กันทาตง ตั้งใจจะพาน้องๆ เยาวชน ในหมู่บ้านดงใต้พัฒนาออกไปศึกษาทำความรู้จักกับของดีในชุมชน เพื่อให้เกิดความรัก ห่วงแหน หันกลับมาเอาใจใส่ ตลอดจนช่วยกันดูแลบ้านดงใต้พัฒนาในอนาคตให้เหมือนกับคนรุ่นก่อนๆ ปฏิบัติ สืบทอดกันมา

“จริงๆ เราไม่ต้องทำโครงการนี้ก็ได้ แต่พอคิดภาพที่พวกผมไปทำงานข้างนอกโดยไม่มีแกนนำหลัก ในการทำงาน ใครจะเป็นคนนำน้องๆ เข้ามาช่วยทำกิจกรรมของชุมชน เพราะโครงการนี้มีความสำคัญ มากๆ ที่จะต้องทำ ต้องมีแกนนำหลักในการไปทำงานเป็นกำลังเสริมของผู้ใหญ่ในชุมชน” นิกกีอธิบาย ถึงที่มาของการทำโครงการในครั้งนี้ เพราะเห็นว่ามีความสำคัญ ทั้งๆ รู้ว่ายาก

ทิวากร สุพรรณ

วรรณิกานต์ ตาจุมปา

กระบวนการสร้างจิตอาสาโดยธรรมชาติ คือการทำให้เห็น จากรุ่นสู่รุ่น

ทั้งนี้ กระบวนการส่งต่อ “จิตอาสา” จากรุ่นสู่รุ่นของคนบ้านดงใต้พัฒนา คือการ “ร้องขอให้ช่วย” เด็ก ๆ ในชุมชนจึงออกมาปฏิบัติภารกิจในงานบุญงานประเพณีของชุมชนอยู่เป็นระยะ ๆ และเมื่อถูก “ใช้งาน” อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานแบบนี้ถูกส่งต่อ “รุ่นสู่รุ่น” ช่วยให้บ้านดงใต้พัฒนามีคนรุ่นใหม่ ๆ มาทำงานช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย

“ปกติเวลาทีมงานบุญงานประเพณี เด็ก ๆ จะเข้ามาประชุมร่วมกับผู้ใหญ่ คำก็จะรับผิดชอบในส่วนที่เค้าต้องรับผิดชอบได้ อย่างงานจุกจุก การออกแบบการแสดง การจัดเครื่องแต่งกาย เด็ก ๆ ก็จะมีการจัดการของตัวเอง ผู้ใหญ่แค่ให้แนวทางว่าต้องทำอะไร ซึ่งเค้าก็จะมีฟิต ๆ คอยดูแล น้องเล็ก ๆ ก็จะเป็นลูกมือคอยช่วย” ดาวเรือง ด้อยคง พี่เลี้ยงเยาวชนบ้านดงใต้พัฒนาอธิบายถึงรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชนในหมู่บ้าน

“พวกเราจะมีกลุ่มชื่อว่า ‘กลุ่มเยาวชนรักดวงสบลีย์’ เป็นกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน ที่จะรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ ดงเหนือ ดงเจริญ ดงหลวงและกั้วม่วง 4 หมู่บ้านนี้จะรวมกันและมีเด็กในชุมชนมาคอยช่วยกัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นสายดนตรี เล่นดนตรีพื้นเมือง กลองสะบัดชัย สะล้อซอซึง กลุ่มนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อให้เด็กในชุมชนมารวมตัวกันเล่นดนตรีและเพื่อให้เด็กในชุมชนห่างไกลจากเสพติด แต่หลัง ๆ เริ่มมีน้อง ๆ ผู้หญิงเข้ามาร่วม ซึ่งส่วนใหญ่จะเล่นดนตรีไม่ค่อยได้ แต่จะถนัดทำกิจกรรมนันทนาการและทำกิจกรรมต่าง ๆ”

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่นึกก็เล่าดูเหมือนว่าบ้านดงใต้พัฒนาจะไม่มีปัญหาเรื่องของการส่งต่อความเป็นจิตอาสาจากรุ่นสู่รุ่นแต่อย่างใด แต่สิ่งที่โครงการอยากสร้างการเปลี่ยนแปลงคือ “วิธีการ” สร้างคนรุ่นใหม่ของชุมชน

“เรามองว่าที่ผ่านมาเด็ก ๆ ถูกใช้ให้ทำงาน รุ่นผมก็เหมือนกัน อย่างเวลามีงานผู้ใหญ่ก็ให้ไปช่วยยกของ ยกเก้าอี้ เสิร์ฟน้ำ ผมเลยคิดว่า จะมีรูปแบบอื่นอีกหรือไม่ที่จะสร้างน้อง ๆ ให้มีจิตอาสาด้วยตัวเองโดยไม่ต้องมีคนมาเอ่ยปากให้ช่วยทำนั่นทำนี่แบบรุ่นพวกเรา”

ออกแบบกิจกรรมดีมีชัยไปกว่าครึ่ง

“ทำให้เด็กสนุก” คือโจทย์หลักของการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่้อง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 30 คน นึกก็ให้เหตุผลว่า จากประสบการณ์การไปค่ายของตนเองและการแลกเปลี่ยนกันภายในทีม ทุกคนเห็นตรงกันว่า “ความสนุก” จะช่วยสร้าง “ความประทับใจ” และจะทำให้ผู้ที่มาเข้าค่ายรู้สึกอยากมาอีกในครั้งต่อไป

“ถ้าเราทำให้เป็นวิชาการมากเกินไป น้อง ๆ เบื่อแน่นอน เพราะกลุ่มเป้าหมายหลักของเราคืออายุ 8-15 ปี ถ้าเด็กกว่านี้ เราต้องใช้ที่เลี้ยงประกอบน้อง 1 ต่อ 1 ทำให้เราเสียคนทำงานไปโดยเปล่าประโยชน์”

นึกก็เล่าว่า กิจกรรมช่วงเช้าของการจัดค่าย จะเป็นเกมหนัก ๆ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กสนุกแต่ก็แทรกการเรียนรู้ไปด้วย เช่นกิจกรรม “ตัวเองเป็นใคร” ผ่านการวาดรูปที่เป็นตัวแทนของตัวเอง จากนั้นให้ไปหาสิ่งของแทนคำจำกัดความของตัวเอง และให้บอกเหตุผลของการเลือกสิ่งนั้น น้อง ๆ ที่มาเข้าค่ายเลือกสิ่งของที่สามารถแทนตัวเองได้ และบอกเหตุผลว่าเลือกสิ่งนี้เพราะอะไร

จากนั้นให้น้อง ๆ รู้จักตัวเองผ่านชุดคำถามคือ 1. ฉันเป็นใคร ชื่ออะไร นามสกุลอะไร นามสกุลของตัวเองมาจากที่ไหน มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร 2. ฉันเป็นคนโชคดีเพราะที่บ้านฉันมีอะไร ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการพาน้อง ๆ ออกไปสำรวจรอบหมู่บ้านโดยใช้รถถีบคันไปดูที่มาของชื่อบ้านดงหลวงสบลีย์ ไปดูต้นไม้ประจำหมู่บ้าน ไปทำความรู้จักกับสถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชน และไปพูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน เพื่อให้เด็ก ๆ ค้นพบคำตอบของตัวเองว่า เราโชคดีที่หมู่บ้านเรามีอะไร

“ด้วยความที่เราได้อยู่แล้วว่าเด็กในหมู่บ้านเราเป็นเด็กแบบไหน มีลักษณะอะไร แต่เราไม่เคยได้ยินเขาพูดในแง่วิชาการ แต่พอเขาออกไปนำเสนอ ก็เห็นว่า มี 4-5 คนพูดจาจะฉาน สามารถบอกได้ว่าตัวเองเป็นแบบนี้ เพราะอะไร ยิ่งฟัง พูดแบบวิชาการจนเขากลายเป็นจุดเด่นของกลุ่ม บางคนมีลักษณะความเป็นผู้นำชัดเจน”

และเมื่อจัดค่ายครั้งที่ 2 ก็เป็นจริงตามทฤษฎี “ความสนุกสร้างความประทับใจ” เพราะรอบสองมีเด็กเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม แม้นคนเดิมหายไปแต่ก็มีคนใหม่เข้ามามากถึง 40 คน

“ทำให้เราต้องมาจัดระบบหน้างานกันใหม่ บทบาทต้องชัดเจน เพราะรอบสองของค่ายเป็นการทำแผนที่ชุมชนคือการพาออกไปสำรวจสถานที่ต่างๆ เพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนที่ เราต้องดูแลน้องๆ ให้อยู่ในเส้นทางที่กำหนดให้ได้ ห้ามพลาด” นิกก็บอกวิธีการจัดการงานเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

บริหารทีมเป็น + จัดการเวลาได้ = เงื่อนไขทำงานให้ลุล่วง

แม้จะมีเวลาค่อนข้างจำกัด และทีมแกนนำหลักต่างมีภารกิจ แต่ด้วยความเชื่อที่ว่า “จิตอาสาสร้างได้” บวกกับอยากออกนอกกรอบเดิมๆ ดังนั้นการวางแผนการทำงานให้รัดกุมจึงถือเป็นเรื่องสำคัญของทีมที่จะทำให้น้องๆ “รักบ้านเกิดตัวเองโดยไม่ต้องมีใครมาบอกให้รัก” โดยแกนนำหลักต้องมาประชุมก่อนว่าในแต่ละกิจกรรมจะวางบทบาทของทีมอย่างไร

อย่างที่บอก แผนของเราคือการจัดค่าย 2 ครั้ง โดยมีน้องๆ ในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย 30 คน เมื่อคนทำงานมีเวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะต้องทำงาน และเรียนหนังสือ เราจึงวางระบบให้ทีมหลัก กับทีมหนุน ทีมหลักคือชิมและนิกก็ทำหน้าที่เป็นคนนำในการวางแผนและออกแบบกิจกรรมร่วมกับทีมหนุน ซึ่งทำหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในชุมชน

“เราอยากทำงานตรงนี้เพราะเป็นชุมชนของเราเอง อีกอย่างก็อยากช่วยพี่ ๆ ซึ่งไม่ค่อยมีเวลาร่างเนื่องจากพวกเขาต้องทำงานถึงจะทำออกมาได้ไม่ดีเท่ารุ่นพี่ แต่เราก็เลือกที่จะทำ หลังประชุมวางแผนและแบ่งงานกันแล้ว ทีมที่อยู่ในชุมชนก็จะคุยกันว่าใครมาได้บ้าง ถ้าเหลือกันสองคนก็ต้องทำสองคน แต่หากเหลือแค่คนเดียวก็ต้องทำคนเดียว แต่การทำงานคนเดียวหรือสองคนไม่ได้หมายความว่าคนที่เหลือจะไม่รู้ เพราะเราสื่อสาร และปรึกษากันผ่านเฟซบุ๊ก พี่ ๆ ก็จะรับรู้ด้วยว่าทำอะไรกันไปถึงไหน” ชิมบอกความมุ่งมั่น

ผลของการบริหารทีมและเวลาเมื่อถึงช่วงของการจัดค่าย มีทีมหนุนมาช่วยงานกว่า 20 คน

“ผมมองว่ามันเป็นเรื่องมหัศจรรย์มาก ตอนแรกไม่คิดว่าเราจะทำได้ ถ้าจะให้ตอบว่าบทเรียนจากการทำโครงการคืออะไร คำตอบคือ เราพุ่งเป้าไปที่การสร้างคนรุ่นใหม่คือเด็กเล็ก ๆ ในชุมชนมากขึ้น โดยลืมน้อง ๆ ที่เป็นทีมงานของเราเอง เราเห็นว่าพวกเขามาช่วยงานอย่างแข็งขัน ซึ่งจริง ๆ แล้วกลุ่มนี้แหละคือกำลังหลักที่จะมาสานต่องานของหมู่บ้านในอนาคต แต่ไม่ได้หมายความว่าเราจะไม่ช่วยกันพัฒนาน้อง ๆ รุ่นต่อ ๆ ไปนะครับ” นิกก็เล่าความรู้สึก

ด้านชิมชี้ว่า ตลอดช่วงเวลาของการทำโครงการ แม้เธอจะเข้ามามีบทบาทในทีมค่อนข้างน้อย แต่ประเด็นที่เธอเห็นคือการสื่อสารและให้กำลังใจน้อง ๆ ที่ทำงานอยู่ในชุมชน

“อย่างน้อยการส่งข้อความเข้ามาทักทายในเฟซบุ๊ก ก็ทำให้น้อง ๆ มีกำลังใจในการทำงาน เพราะพวกเขาจะรู้ว่าพี่ ๆ ไม่ได้ทิ้งเขาไปไหน”

ในส่วนของน้อง ๆ รุ่นใหม่ ถึงขณะนี้อาจจะยังระบุไม่ได้ว่า “จิตอาสา” เกิดขึ้นแล้วหรือยัง แต่ที่แน่ ๆ คือ ทีมงานในโครงการหลัก บวกกับ “ทีมหนุน” อีกว่า 20 ชีวิต คือคำตอบที่เป็นรูปธรรมของโครงการนี้

“เป็นเรื่องมหัศจรรย์มาก ตอนแรกไม่คิดว่าเราจะทำได้... บทเรียนจากการทำโครงการคือ เราพุ่งเป้าไปที่การสร้างคนรุ่นใหม่คือเด็กเล็กๆ ในชุมชนมากขึ้นไป โดยลืมน้อง ๆ ที่เป็นทีมงานของเราเอง ซึ่งจริง ๆ แล้วกลุ่มนี้แหละ คือกำลังหลักที่จะมาสานต่องานของหมู่บ้านในอนาคต”

ฝึกหน้าจ่อ ออกไปรู้จัก ฝึกสวนครัว ในรั้วบ้าน

โครงการฝึกสวนครัวในรั้วบ้าน

พี่เลี้ยงโครงการ ณิชฎรณ์ นันทโชครุ่งศักดิ์ สุทัศน์ นันทากาศ
ทีมงาน ณิชฎฎเอก นันทโชครุ่งศักดิ์ ธนทรัพย์ ปัญญฤภาศ
 ณิชฎฤช ใจแก้ว วชิราภรณ์ เปิงภาศ
 รพีชชา ันอาชาวะ

ฝึกสวนครัวในรั้วบ้าน กลุ่มเยาวชนบ้านดอยแฮ่

ทำไมถึงทำ?

ปัญหาเด็กติดเกม ติดทีวี ติดโซเชียล คือปัญหาใหญ่ของเด็กเยาวชนบ้านดอยแฮ่ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน กลุ่มเยาวชนจึงรวมตัวกันทำโครงการฝึกสวนครัวในรั้วบ้าน เพื่อให้เด็กเยาวชนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ออกห่างจากหน้าจอทีวีและคอมพิวเตอร์ รู้จักผักสวนครัว และปลูกผักเป็น และเพื่อสืบสานภูมิปัญญาการปลูกผักสวนครัว

เส้นทางการเรียนรู้
จากการลงมือทำ

1 ศึกษาบริบทชุมชนเพื่อหาโจทย์
ทำโครงการเพื่อชุมชน

2 เลือกประเด็นที่สนใจและ
เหมาะกับศักยภาพเยาวชน

3 เยาวชนชี้แจงโครงการ
ให้คนในชุมชน
และขอการสนับสนุนเมื่อต้อง
การความช่วยเหลือ

4 ลงพื้นที่ทำแผนที่ชุมชน
และแผนที่ผู้รู้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี
- รู้จักรับฟังความคิดเห็นคนอื่น
- รู้จักการทำงานเป็นทีม
- รู้จักจัดการอารมณ์ตนเอง
- เล่นเกมน้อยลง ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น
- มีทักษะการสื่อสาร กล่าวพูด กล่าวแสดงออก

ต่อชุมชน

- เกิดการรวมกลุ่มของเด็กเยาวชนในชุมชน
- เชื่อมความสัมพันธ์ในครอบครัว และคนในชุมชน

7 จัดเวทีเรียนรู้เรื่องการปลูกผักและทำอาหารพื้นเมืองร่วมกับเยาวชนบ้านหนองยางฟ้าที่ทำโครงการประเด็นเดียวกัน

6 จัดกิจกรรมให้น้องในชุมชนเรียนรู้วิธีปลูกผักและนำไปทดลองปลูกเองที่บ้าน

5 ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้รู้เพื่อเก็บข้อมูล เรื่องการปลูกผักโดยละเอียดก่อนไปจัดกิจกรรมให้ความรู้กับน้องๆ ในชุมชน

ใครซักคนพูดไว้ “แค่เปิดประตูเดินออกไปก็ได้ผจญภัยในโลกกว้างแล้ว” แต่เสียงพร่ำบ่นของแม่ที่บอกว่า “ออกจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ ไปทำอย่างอื่นบ้าง” อาจทำให้ทั้ง แพท-ณัฐฎ์เอกนันท์ โชครุ่งศักดิ์ คอม-ธนทรัพย์ ปัญญาภาส และบิว-ณัฐฤกษ์ ใจแก้ว ตอบอยู่เงียบๆ ในใจว่า “อยากออกไปเหมือนกันแต่ไม่รู้จะไปทำอะไร”

กระทั่ง **ครูดอกไม้ ปานพาน** โรงเรียนบ้านแพะยันต์ดอยแซ่ ที่สอนเด็กกลุ่มนี้มาก่อน มาชวนทำโครงการ เด็ก ๆ จึงเห็นว่า พ้นออกจากจอคอมพิวเตอร์และเกมมีเรื่องราวสนุก ๆ อีกมากมายหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่อง “ผัก”

“เรามองว่าชุมชนมีพื้นความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักเยอะ เพราะพื้นที่เหมาะกับการเกษตรมาก คืออุดมสมบูรณ์ แต่ก็เห็นว่ามีเพียงผู้ใหญ่เท่านั้นที่ทำอยู่ไม่ค่อยเห็นเด็ก ๆ ออกมาช่วยทำเท่าไร พอดีไปอ่านหนังสือเล่มหนึ่งของคนอังกฤษเขาบอกว่า การปลูกผักจะช่วยฝึกเด็ก ๆ ได้หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องความอดทน เพราะต้องรอผักโต และเรื่องระเบียบวินัยที่ต้องหมั่นดูแลผักที่ตัวเองปลูก พอมีโครงการเข้ามาก็เลยคิดว่าน่าจะชวนกลุ่มเด็ก ๆ ออกมาทำงานร่วมกัน”

ออกไปศึกษาและเรียนรู้ชุมชน

การชวนของครูดอกไม้ ไม่มีเด็กคนไหนปฏิเสธ แต่อาจจะออกแฉวง ๆ จับต้นชนปลายไม่ถูกว่า จะต้องเริ่มต้นจากอะไร โดยเฉพาะการหาประเด็นที่จะทำโครงการ

“ตอนแรก เด็ก ๆ บอกว่าจะทำเรื่องขยะ เพราะชุมชนกำลังทำโครงการชุมชนน่าอยู่ แต่พอมาทบทวนก็เห็นว่าเรื่องขยะน่าจะกว้างไป เลยแนะนำให้ลองดูเรื่องใกล้ ๆ ตัวว่าสนใจเรื่องอะไร ก็มีแนะนำไปบ้างว่าเรื่องผักสวนครัวก็น่าสนใจ” แต่การชี้แนะของครูดอกไม้เรื่องผักสวนครัว เด็ก ๆ ก็เก็บไว้เป็นหนึ่งในตัวเลือกของการทำโครงการต่อจากเรื่องขยะ แต่เพื่อให้เกิดความมั่นใจและมีข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจมากพอ พวกเขาขอไปเก็บข้อมูลบริบทชุมชนดูก่อนว่ามีเรื่องอะไรน่าสนใจเพิ่มเติมอีกบ้าง

หงส์-วชิราภรณ์ เป็งภาส จึงอาสาเป็นแกนนำพาทีมลงไปศึกษาชุมชน และก้าวแรกของพวกเขาที่เดินออกมาจากจอคอมพิวเตอร์ก็พบว่าหมู่บ้านที่พวกเขาอาศัยอยู่มีของดีมากมาย ทั้งงานไม้แกะสลักสวนลำไย และสวนผักในรั้วบ้าน แต่เมื่อต้องเลือกเรื่องที่สนใจมาทำโครงการ ทีมงานซึ่งได้**ประเมินความสามารถแล้วคิดว่าเรื่องสวนผักในรั้วบ้านน่าจะเหมาะกับศักยภาพของทีมงานมากกว่า** เพราะมีความรู้จากการเรียนในวิชาเกษตร และเคยช่วยครอบครัวมาบ้าง และที่สำคัญ ในชุมชนเองก็มีผู้รู้พอที่ให้คำปรึกษาเรื่องนี้หลายคน จึงตัดสินใจทำ **โครงการผักสวนครัวในรั้วบ้าน**

“ที่คิดจะทำเรื่องผักสวนครัวเพราะเห็นว่า การปลูกผักไว้กินเป็นเรื่องสำคัญ และคนที่ปลูกเป็นก็มีแต่กลุ่มผู้ใหญ่ ถ้าโครงการเราสามารถเก็บรวบรวมชนิดผัก และวิธีการปลูกได้ ก็จะช่วยน้อง ๆ ในหมู่บ้านมาช่วยกันปลูกที่บ้านใครบ้านมัน ชุมชนของเราก็จะมีผักปลอดภัยไว้รับประทาน” แพทร่ายยาวถึงเป้าหมายในการทำโครงการของทีม

ณัฐวดี เอก นันทโชติรุ่งศักดิ์

ธนทรัพย์ ปัญญาภาส

ณัฐกฤษ ใจแก้ว

ชัยพงษ์ เดคำภาพ

รพีชชา ชันอาชวาระ

พลิงพลเมืองยาวบนคนลำพู

อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการดำเนินงานต้องมีกิจกรรม “ประชุมเพื่อชี้แจงโครงการแก่คนในชุมชน” เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้ว่ากลุ่มเยาวชนกำลังทำอะไรกันอยู่ เพื่อขอความร่วมมือ และขอการสนับสนุนจากชุมชนกรณีต้องมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากชุมชน

แต่กิจกรรมแบบนี้ไม่ง่ายสำหรับมือใหม่ อากการประหม่าก็มาเยือน โดยเฉพาะกับแพทที่วัน ๆ เคยอยู่แต่หน้าจอคอมพิวเตอร์ ไม่เคยสูงลิ้นพูดจากับใคร หรือจะพูดบ้างก็แค่คุยเล่นกับเพื่อน ๆ และคนในครอบครัว แต่เมื่อต้องมายืนต่อหน้าคนเยอะ ๆ ที่ไม่สนิท เขาต้องใช้ความกล้าพอสมควร

“วันที่นำเสนอ ไม่มีการเตรียมตัวใด ๆ สคริปต์ก็ไม่มี พูดไปเขินไป ยังดีที่มีหงส์คอยช่วยจับฟลิปชาร์ต หลังพูดเสร็จชาวบ้านก็แนะนำว่า คราวหน้าให้เรียบเรียงเนื้อหาให้ดีกว่าก่อนพูด ผมก็น้อมรับคำแนะนำ และจะนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น แต่ก็ดีใจที่คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการทำงานของเรา” แพทเล่ารายละเอียดถึงการก้าวเดินออกจากคอมฟอร์ตโซน

ครั้งแรกของตัวเอง โดยแพทยอมรับว่า นี่เป็นครั้งแรกที่เขายอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ถ้าเป็นเมื่อก่อนหากโดนพ่อแม่ว่าก็จะมีเถียงบ้าง หรือไม่ก็เงียบเฉย

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนการดำเนินงานจะไปได้ดีในช่วงเริ่มต้น แต่มีเหตุต้องหยุดชะงักนานกว่า 2 เดือน เนื่องจากหงส์แกนนำหลักของทีมออกไปอยู่นอกพื้นที่ ส่วนเพื่อนคนอื่น ๆ ในทีมก็ติดภาระเรื่องการเรียน แพทจึงเหมือนถูกทิ้งไว้กลางทาง

“ครูดอกไม้มາถามว่าจะเอาอย่างไรต่อ เราก็อยากทำต่อ อยากไปให้สุด เลยไปชวนคอม บิว และ ยีน-พิชชา ชันอาชวาระ เข้ามาร่วมทีม”

ลงมือทำ เพิ่มเติมประสบการณ์

ทีมงานใหม่ เอาแผนการทำงานออกมาาก็พบว่ายังมีอีกหลายกิจกรรมที่ยังไม่ได้ดำเนินงาน โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลเรื่องผักสวนครัว “แพท-คอม-บิว-ยีน” จึงลงพื้นที่หาข้อมูลผู้รู้ก่อนเป็นลำดับแรก

“การลงไปหาความรู้ก็ไม่ยาก เพราะผู้รู้เป็นปู่ผมและยายของหงส์ ผักที่ปู่สอนปลูกก็มีผักของ ผักกาดจอบ โดยข้อมูลที่ได้ทีมนำมาจัดทำเป็นแผนที่ชุมชน ระบุรายละเอียดคือ บ้านเลขที่ ชื่อผู้รู้” คอมอธิบาย ส่วนสรรพคุณของผักแต่ละชนิดที่ทีมงานจะตรวจสอบเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

เมื่อได้แผนที่ชุมชนแล้ว ทีมงานชวนกันลงพื้นที่สำรวจบ้านผู้รู้อย่างละเอียดอีกครั้ง โดยไม่รอให้ สมาชิกครบทีม เพื่อนคนไหนว่างก็มาช่วยกัน โดยหลัก ๆ มี แพท คอม ส่วนหงส์ถ้าว่างก็จะเข้ามาช่วย สัมภาษณ์ด้วย ซึ่งก่อนลงพื้นที่ทีมจะมีการพูดคุยกันเรื่องเนื้อหาข้อมูลที่จะเก็บว่ามีอะไรบ้าง เช่น ชื่อผัก วิธีปลูก ระยะเวลาในการปลูก การประกอบอาหาร โดยคำถามจะยึดหยุ่นไปตามสถานการณ์การปลูก ผักของบ้านผู้รู้แต่ละคน เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วน ทีมได้จัดอบรมให้เด็กในชุมชนประมาณ 10 คนเรียนรู้ วิธีการปลูกผัก พร้อมกับชักชวนให้เด็กนำไปทดลองปลูกที่บ้าน

“ระหว่างที่บอกให้เด็กปลูกผัก ผมก็ปลูกด้วยเหมือนกัน แต่ผมจะปลูกในยางรถยนต์ เช่น ละครแห่น ต้นหอม เพราะอยากนำมาใช้ตกแต่งบ้าน ชื่อเมล็ดพันธุ์สระแห่นมาปลูก พอพอเห็นก็บอกว่าสระแห่น แค่เอากิ่งปักลงดินมันก็ขึ้นแล้ว ตอนแรกผมก็ไม่เชื่อ แต่พอทดลองปักไปไม่กี่วันสระแห่นก็ขึ้น” แพทเล่า พร้อมบอกว่าต้นหอมที่เขาปลูกได้นำมาใช้โขลกกินด้วย

ขณะที่คอมซึ่งเป็นหลานผู้รู้ บอกว่า ปกติเขาช่วยที่บ้านปลูกผักอยู่แล้ว ตอนทำโครงการก็ได้ทดลอง ปลูกผักทอง แต่ตอนนี้ตายไปแล้วเพราะโดนน้ำเยอะเกินไป เพราะเป็นช่วงหน้าฝนพอดี

เพราะเป้าหมายของโครงการคือ การพาตัวเองและเด็กในชุมชนออกจากจอคอมพิวเตอร์ ทีมงาน จึงจัดค่ายเรียนรู้การปลูกผักโดยร่วมมือกับโครงการสืบสานผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมืองของบ้านหนองยางฟ้า ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง วันแรกเรียนรู้เรื่องการปลูกผักที่บ้านดอยแซ่ วันที่สองเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน

ที่บ้านหนองยางฟ้า ซึ่งครั้งนี้มีเยาวชนเข้าร่วม 27 คน แบ่งน้องเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีพี่คอยดูแลกลุ่มละ 2 คน ซึ่งก่อนที่จะพาน้องไปเรียนรู้ ทีมจะนัดหมายกับผู้รู้ไว้ก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เมื่อไปถึงให้เจ้าของบ้านเป็นคนเล่าเริ่มตั้งแต่ ชื่อผัก วิธีปลูก สรรพคุณ การประกอบอาหาร แล้วจึงไปดูแปลงผัก ดูเสร็จก็ให้น้องแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอเรื่องผักที่น้องชอบ โดยไม่มีการบังคับ

แม้จะเป็นการทำกิจกรรมกับเด็กเยาวชนในชุมชนเป็นช่วงสั้น ๆ ซึ่งอาจจะยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่แพทบอกไว้ว่า แค่นี้เขาก็ดีใจแล้ว และการทำกิจกรรมก็ดีกว่าที่คิดไว้มาก “เราแค่อยากให้ออกมาปลูกผักบ้าง ออกมาจากจอคอมสัก 5 นาที 10 นาที ก็ยังดี”

การเติบโตเมื่อได้ทำกิจกรรม

แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จจากการปลูกผักเท่าไรนัก แต่ผลที่ได้จากการ “ปลูก” คือประสบการณ์ทำงานร่วมกันของทีม โดยเฉพาะคอมที่เมื่อก่อนไม่ทำอะไรเลย วัน ๆ อยู่แต่หน้าจอกอมพิวเตอร์ การมาทำโครงการนี้ทำให้เขาได้ลองลงมือทำอะไรใหม่ๆ เช่น ได้เรียนรู้สูตรอาหาร รู้จักทำกับข้าวกินเอง อย่างน้อยเวลากินมามาก็รู้จักหาผักมาใส่ ซึ่งน่าจะดีกับอนาคตของตนเองเมื่อต้องไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา แถมการได้กินผักที่ตัวเองปลูกก็รู้สึกภูมิใจ

“สิ่งที่ได้จากโครงการนี้คือ “เพื่อน” เมื่อก่อนเวลาคุยกับใครจะคุยผ่านแชต ไม่ต้องเห็นหน้าตากัน การทำงานนี้ทำให้ผมได้พูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนคนอื่นมากขึ้น” แพทบอก

การกล้าพูด กล้าแสดงออก คือข้อดีที่แพทได้จากโครงการนี้ “ตอนแรกไม่กล้าพูดเลย เวลาพูดหน้าชั้นเรียนจะก้มหน้าอ่านสคริปต์อย่างเดียว พูดไปก็หลบหน้าหลบตาไป ครูก็ว่าบ่อยๆ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยอายและกล้ามองหน้าเพื่อนแล้ว การทำงานก็เปลี่ยนไป กลายเป็นคนที่คิดก่อนแล้วจึงค่อยลงมือทำ และมีการวางแผนการทำงานมากขึ้น”

คอม บอกว่า ปกติเขาชอบทำงานคนเดียว ก็รู้จักการทำงานเป็นทีม ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน การทำงานมีแบบแผนมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในวิชาเรียนได้ โดยเฉพาะเรื่องการลงชุมชน และเล่นเกมบ่อยลง จากเดิมที่เล่นทุกวัน ก็ลดลงเหลือ 4 วันต่อสัปดาห์ ที่สำคัญคือทำให้รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น

“จริง ๆ ตอนแรกผมไม่อยากทำเลยครับ โครงการอะไรก็ไม่วิ่งไปหมด ไม่รู้เลยว่าทำไปทำไม ทำแล้วเราจะได้อะไร มีประโยชน์อะไรกับเรา แต่พอเริ่มทำมันก็เปลี่ยนความคิดหลายอย่าง ทำให้เราได้ฝึกคิด ฝึกให้เรากล้าแสดงออก ตึกว่าที่เรานั่งเล่นเกมไปวัน ๆ”

3 หมู่บอกว่า ปีหน้าถ้ามีโอกาสเขาจะเข้ามาเป็นที่ปรึกษาโครงการ ให้น้อง ๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้เหมือนพวกเขา

ด้วยความเป็นห่วงเด็กเยาวชนในชุมชนบ้านดอยแช่จะไปมั่วสุมทำสิ่งไม่ดี และความกังวลว่าลูกหลานจะห่างไกลชุมชน ครูดอกไม้ และพ่อหลวงณัฐวัฒน์ นันทโชครุ่งศักดิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านดอยแช่ จึงอยากสนับสนุนให้เด็ก ๆ ได้ทำงานกับชุมชน ให้เขาเกิดความรู้สึกรักท้องถิ่น มีความอดทนรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่ได้รับ และฝึกความกล้าแสดงออก ซึ่งก็ได้ผลลัพธ์ที่ตั้งใจไว้ โดยเฉพาะแพทที่เป็นลูกชายของพ่อหลวงที่ใช้เวลาเล่นเกมบ่อยลง รู้จักแบ่งเวลามาทำงานโครงการและเรียนหนังสือ ถือเป็นครั้งแรกที่บ้านดอยแช่มีเด็กเยาวชนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนที่กลับมาช่วยวัดให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหลาย ๆ ช่วงวัยดีขึ้น ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ที่เห็นลูกปลุกผักก็เข้ามาช่วยสอนวิธีปลูก ช่วยดูแลรดน้ำพรวนดิน แม้แต่ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านก็อาสาให้ความรู้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถือว่าเป็นภาระ เป็นภาพความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่ช่วยกันดึงเด็กเยาวชนให้ห่างจากภาวะเสี่ยงได้อย่างน่าชื่นชม

“ตอนแรกผมไม่อยากทำเลยครับ โครงการอะไรก็ไม่วิ่งไปหมด ไม่รู้เลยว่าทำไปทำไม ทำแล้วเราจะได้อะไร มีประโยชน์อะไรกับเรา แต่พอเริ่มทำมันก็เปลี่ยนความคิดหลายอย่าง ทำให้เราได้ฝึกคิด ฝึกให้เรากล้าแสดงออก ตึกว่านั่งเล่นเกมไปวัน ๆ”

เรื่องผักๆ กับสายใยรัก ของชุมชน

โครงการสืบสานผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง

ที่ปรึกษาโครงการ	ครูดอกไม้ ปานพาน
พี่เลี้ยงโครงการ	จិតิปต์ ชัดมะโนแก้ว
ทีมงาน	เพ็ญรณภา เนาวเรศ ภาซีนี เจสสะวา อัจฉราวุธ สารกาศ ก้องกิจ อ้ายวัน ณัฐพล ใจสูงภาค ณัฐติกา พรหมพฤกษ์

กินผักพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง กลุ่มเยาวชนบ้านหนองยางฟ้า

ทำไมถึงทำ?

แกนนำเยาวชนชุมชนบ้านหนองยางฟ้า จังหวัดลำพูน อยากเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่น้อง ๆ ในชุมชนจึงเริ่มทำโครงการสืบสานผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง ด้วยการสร้างกระบวนการให้เด็ก ๆ ในชุมชนหันมารับประทานผักในรูปแบบของอาหารพื้นเมืองให้มากขึ้น โดยรวบรวมพันธุ์พืชผักพื้นบ้านและอาหารพื้นเมืองของชุมชนบ้านหนองยางฟ้า และเป็นการอนุรักษ์สืบสานพืชพันธุ์ผักพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไป

เส้นทางการเรียนรู้จากการลงมือทำ

เราอยากทำเรื่องผักให้เป็นวาระของชุมชนครับ

- 1 เยาวชนชี้แจงโครงการที่จะทำในเวทีประชุมหมู่บ้านให้ผู้ใหญ่ในชุมชนรับรู้

โห...90% ซื้ออาหารจากร้านสะดวกซื้อ

- 2 สำรวจสถานการณ์เพื่อทราบขนาดความรุนแรงของปัญหา

- 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลผักและอาหารพื้นบ้านจากผู้รู้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- กินผักได้มากขึ้น
- กล้าแสดงออก
- มีทักษะการสื่อสาร (คลิบัติโอ)
- การทำงานเป็นทีม
- วางแผนการทำงาน
- ดึงเด็กออกจากยาเสพติด เกม
- เด็กรู้จักรักเหง้าตนเองผ่านวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น

ต่อชุมชน

- กระชับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น
- ครอบครัวในชุมชนหันมาใส่ใจเรื่องอาหารมากขึ้น

ถ้าเห็นเพื่อนไม่กินผัก น้องจะอย่างไร?

จากคำถามที่เหมือนจะง่ายคำถามเดียว ใครจะไปคิดว่า 4 น้องวัยใสแห่งเมืองลำพูน จะรวมพลังกันคิดออกมาเป็นกิจกรรมที่ให้ผลลัพธ์น่าเหลือเชื่อ ไม่ใช่แค่เรื่องกินผัก แต่ยังเชื่อมโยงไปสู่วิถีภูมิปัญญา และเชื่อมร้อยสายใยให้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

เรื่องผัก ๆ จะไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาและความสามัคคีของชุมชนได้อย่างไร? “ก๋อง-พิมพ์-เอื้อง-ทอย” อยากเล่าให้ฟังแล้ว...

รวมพลังคิด แก้วักฤตเด็กไม่กินผัก

โครงการสืบสานผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง ตั้งต้นจากที่ **ครูดอกไม้อานพาน** ที่ปรึกษาโครงการชวนน้อง ๆ ทั้งสี่คนมาร่วมกันทำโครงการดี ๆ ให้ชุมชน ซึ่ง **ก๋อง-ก๋องกิจ อ้ายวัน** คือคนแรกที่ขึ้นอาสา เพราะมีประสบการณ์การทำโครงการที่โรงเรียนอยู่แล้ว และคิดว่าในละแวกบ้านยังไม่เคยมีเยาวชนรวมกลุ่มกันทำโครงการมาก่อน การเป็นเยาวชนกลุ่มแรกที่ทำโครงการเพื่อชุมชนจึงน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่้อง ๆ ก๋องจึงชวนเพื่อนวัยเด็กในละแวกบ้านมารวมกลุ่มกัน นั่นคือ **พิมพ์-เพียรนภา เนาวเรศ, เอื้อง-ภาชีณี เจสสะวา และ ทอย-อัศจรรย์ สารภาค** ซึ่งแม่ทั้งสี่คนจะอยู่ต่างโรงเรียน แต่ก็ใช้เวลาช่วงเย็นตอนกลับบ้านและเสาร์อาทิตย์ มาคิดแก้ปัญหาให้ชุมชน

แรกที่เดียวการหาโจทย์ของทีมมุ่งไปที่เรื่องใหญ่อย่างไฟป่า ยาฆ่าแมลง และไม้แกะสลัก แต่ได้รับคำแนะนำจาก **พีวีย์-จิรทีปต์ ชัดมะโนแก้ว** นักวิจัยเกษตรยั่งยืนและที่เลี้ยงโครงการ ว่า เรื่องมันใหญ่ไป

วิธีที่พีวีย์ใช้คือ โยนเรื่องให้เด็ก ๆ คิดกันเอง เช่น กิจกรรมนี้มันหนักไปไหม มีทักษะมากพอที่จะทำได้หรือไม่ ฤดูกาลที่จะทำเหมาะสมหรือไม่

“เพราะเด็ก ๆ เขาไม่ชอบการบังคับให้ทำ เราจึงต้องชวนเขาทำหรือให้เขาทำในสิ่งที่เขาอยากทำก่อน แต่จะไม่ไปบังคับให้เขาทำในสิ่งที่เราต้องการ เราอยากให้โครงการออกมาตามธรรมชาติของเด็ก”

หลังจากได้คำแนะนำของพีวีย์และครูดอกไม้อันให้ทีมลดมุมมองลงมาให้ใกล้ตัวมากขึ้น ในที่สุดทีมก็มองเห็นหนึ่งในปัญหาที่ใกล้ตัวพวกเขามากที่สุด เปลี่ยนมาทำเรื่องอาหารและผักแทน ด้วยเหตุผลสั้น ๆ ง่าย ๆ คือ เห็นน้อง ๆ สนใจแต่อาหารในร้านสะดวกซื้อ พวกเราจึงอยากให้น้อง ๆ ทานผักบ้าง

ภองกิจ อ้ายวัน

เพ็ชรนภา เนาวเรศ

ภาจีนี เจสะวา

อัครราษฎร์ สารกาศ

ผลผลิตเมืองยาวชนคนลำพูน

ยกเรื่องผักเป็นวาระแห่งชุมชน

โจทย์ของทีมคือสร้างกระบวนการให้เด็ก ๆ ในชุมชนหันมาจับประทานผักในรูปแบบของอาหารพื้นเมืองให้มากขึ้น องค์กรความรู้ก็ไม่ต้องไปหาจากที่ไหนไกล เพราะคุณยายของก้องเป็นปราชญ์ชุมชนด้านอาหารพื้นบ้านอยู่แล้ว ที่เหลือก็แค่การวางแผนโครงการและลงมือทำจริง!

“ตอนแรกเราปรึกษาหาวิธีกับทีม วางแผนเสร็จแล้วก็ไปบอกผู้ใหญ่บ้านและแกนนำชุมชนเพื่อขอเข้าชี้แจงโครงการในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน”

ทอยเล่ากระบวนการทำงานของทีม ก่อนที่ก้องจะยอมรับว่า แคกิจกรรมแรกนี่ทีมก็หนาว ๆ ร้อน ๆ กันแล้ว

“พวกเราไม่เคยพูดในที่ชุมชนกันมาก่อนเลยครับ (หัวเราะ) ทั้งตื่นเต้นทั้งกดดัน ก่อนพูดก็มีการเตรียมตัวเล็กน้อย คิดกันว่าจะพูดเรื่องอะไร พูดยังไง และวางแผนเรื่องถ่ายวิดีโอเพื่อเอาไปตัดต่อด้วยครับ”

การประกาศให้ผักเป็นวาระแห่งชุมชนของทีมสำเร็จลงได้ด้วยดี ไม่มีผู้ใหญ่คนไหนลุกหนีเลยตลอดการชี้แจงโครงการของทีม ซึ่งนับเป็นกำลังใจขั้นดีให้ทีมเดินหน้าสู่กระบวนการขั้นต่อไป นั่นคือการสำรวจและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

“เราสำรวจเด็กที่มาเรียนพิเศษว่ามีใครเข้าร้านสะดวกซื้อบ้าง อยากรู้ว่าเด็กให้ความสำคัญกับร้านสะดวกซื้อมากกว่าผักและอาหารในหมู่บ้านแค่ไหน ถ้าทานอาหารในร้านสะดวกซื้อ เขาทานอะไร” ก้องเล่า

“จากเด็ก 30 กว่าคน ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์เข้าร้านสะดวกซื้อ อาหารที่ซื้อทานส่วนมากก็จะเป็นขนม น้ำหวาน และข้าวด้วยเพราะสะดวก หลายครั้งผู้ปกครองก็เป็นคนซื้อให้ด้วยตัวเอง” พิมพ์สรุปผลการสำรวจ

เมื่อการสำรวจได้ผลที่ชัดเจน ทีมจึงเดินทางเก็บข้อมูลและโฟกัสกรุปกลุ่มเป้าหมาย 15 คนถึงบ้าน

ในการเก็บข้อมูลทีมแบ่งหน้าที่กันคือ คนสัมภาษณ์ คนบันทึก และคนถ่ายวิดีโอ โดยข้อมูลที่เก็บคือสรรพคุณของผักพื้นบ้าน ความสำคัญอาหารพื้นบ้าน ปั่นจักรยานกันไปที่บ้านย่าอำพร เจสสะวะ ประชาญ์ ด้านผัก และยายนงคราญ ป้ากาศ ประชาญ์ด้านอาหาร” ก้องเล่า

กระบวนการนี้เองที่ทำให้ภูมิปัญญาได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งสรรพคุณของผักพื้นบ้านอย่างดอกแค ชะอม ฯลฯ อาหารพื้นเมืองอย่างแกงแค จอผักกาด น้ำพริกอ่อน กล้วยปิ้ง ไข่ปาม ฯลฯ และก็ยังขยายออกไปสู่วงกว้างมากขึ้น เมื่อทีมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของ 2 โครงการคือ โครงการสืบสานผักพื้นบ้าน และโครงการผักสวนครัวในรั้วบ้านที่มีพื้นที่ดำเนินโครงการอยู่ใกล้กัน

“การเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 วัน วันแรกพวกเราพากันไปเรียนการปลูกผักกับโครงการผักสวนครัวในรั้วบ้านที่บ้านดอยแช่ วันที่สองกลุ่มบ้านดอยแช่ก็มาเรียนรู้เรื่องการทำอาหารจากผักพื้นบ้านกับพวกเรา โดยเราเชิญประชาญ์หลาย ๆ ท่านสอนทำอาหาร ทำเสร็จก็รับประทานอาหารร่วมกันครับ” ก้องด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม

แม้จะเป็นการทำงานร่วมกันของ 2 ทีมก็ไม่มีปัญหา ทุกคนต่างช่วยเหลือกันเต็มที่ ไม่มีใครเกี่ยงว่าเป็นงานฉันหรืองานเธอ

เมื่อผักปลักคืนให้เติบโต

หลังจากเวทีจบลง ทีมรู้สึกภูมิใจอย่างมากเมื่อพบว่าน้อง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการเริ่มกินผักเยอะขึ้น

“หลังให้ความรู้และชักชวนเข้าโครงการ เราสังเกตเห็นเด็กในซอยและผ่านแบบสอบถาม เห็นว่าเด็ก ๆ เริ่มกินผักมากขึ้น บางคนที่ไม่กินผักเลยก็เริ่มกินบ้างแล้ว โดยเฉพาะตัวหนูเองเมื่อก่อนไม่กินผักก็เริ่มมากินตอนทำโครงการ เพราะเราเป็นแกนนำ ต้องทำให้น้องเห็นว่าเรากินได้” เอื้องเล่าพร้อมรอยยิ้ม

ถือเป็นผลลัพธ์อันน่าดีใจที่เด็ก ๆ ในชุมชนเริ่มเห็นคุณค่าและหันมากินผักผ่านอาหารพื้นเมืองกันมากขึ้น เชื่อได้เลยว่าน้อง ๆ จะต้องเติบโตแข็งแรงยิ่ง ๆ ขึ้นเป็นแน่ กระนั้น คนที่เติบโตขึ้นอย่างเห็นชัดก็คือ

ทีมทั้งสี่ ที่การทำโครงการนี้ทำให้พวกเขาได้ฝึกฝน ทักษะและพัฒนาความสามารถอย่างเป็นรูปธรรม ทั้ง ความกล้าแสดงออก ทักษะการถ่ายทำและตัดต่อ วิดีโอ และการทำงานเป็นทีม

“แต่ก่อนหนูเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออกเลย แต่ตั้งแต่มาทำโครงการ รู้สึกว่ากล้าที่จะทำหรือ แสดงออกมากขึ้น อย่างการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ให้กับคนอื่น” เอื้องเล่าพร้อมอมยิ้ม

“สำหรับผม สิ่งที่ยากที่สุดคือการถ่ายวิดีโอครับ มันต้องหามุมกล้องที่ดี ควบคุมกล้องให้ดี ซึ่งพวกผม ถ่ายกันหลายรอบมาก (ยิ้ม) บางครั้งถ่ายอยู่ดี ๆ ก็ซ่า แล้วก็พากันหัวเราะ ก็ต้องเริ่มถ่ายใหม่

“เนื่องจากผมเป็นประธานนักเรียนด้วย จึงมีงานค่อนข้างมาก ต้องจัดสรรเวลาให้ดี ต้องรับผิดชอบ ทั้งเรื่องโครงการและงานส่วนตัว เช่น ทางโครงการ จัดอบรม 3 วัน แต่ผมติดงานโรงเรียน ต้องตามมา วันที่ 3 แทน แม้จะสายแต่ก็ต้องมา”

เป็นความยากที่เกิดจากการไม่เคยได้ลองทำ แต่เมื่อได้ทำแล้วก็จะทำเป็น และเกิดเป็นทักษะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ในอนาคต

“เป็นเรื่องดีค่ะ เพราะได้ประสบการณ์ที่เราสามารถนำไปใช้ในอนาคตได้ อย่างที่ใกล้ตัวที่สุดตอนนี้ก็คือ ครูให้ทำวิดีโอส่งงานค่ะ” พิมพ์เล่าพร้อมรอยยิ้ม

และเหนืออื่นใดคือ การรู้จักทำงานร่วมกัน เป็นทีม

“โครงการนี้ทำให้เรารู้จักแบ่งหน้าที่กันทำงาน รู้จักวางแผน อย่างเวลาที่บางคนมาไม่ได้เราก็ให้อีกคนหนึ่งทำหน้าที่แทน รู้จักแก้ปัญหา อย่างการจัดอบรมน้อง ๆ คราวก่อน น้องไม่ฟังเรา เราก็ช่วยกันหาทางแก้ไข เช่น หาเกมมาเล่น มานันทนาการน้อง ๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้น้อง ๆ ฟังครับ” ก้องอธิบาย

“แล้วก็อีกอย่างค่ะ เมื่อก่อนหนูทำอาหารไม่เป็นเลย แต่ตอนนี้ทำขนมเป็นแล้วค่ะ” พิมพ์บอกด้วยรอยยิ้ม

จากผักในสำรับ สู่สายใยของชุมชน

ถึงวันนี้ การจัดเวทีเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมืองของทีมก็ยังทยอยทำอย่างต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กับการรายงานผลให้แก่ที่ประชุมหมู่บ้านทุก ๆ 2 เดือน ซึ่งถ้าใครสังเกตจะพบว่า ไม่ใช่แค่เด็กในชุมชนเริ่มหันมากินผักกันมากขึ้น หากแต่กระบวนการของโครงการฯ ยังช่วยกระชับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นกันขึ้นด้วย

“แต่ก่อน ถ้าหนูไม่ไปวัดก็จะนอนอยู่บ้านเฉย ๆ แต่พอได้ทำโครงการรู้สึกว่าคุณมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น ดีทั้งต่อตัวเราและกันเอง ๆ ด้วย”
เอื้องกล่าว

ก่อนที่ครูดอกไม้จะเสริมว่า โครงการนี้คือสิ่งดี ๆ ที่จะเข้ามาช่วยชุมชนในการแก้ปัญหาเยาวชน นอกจากเรื่องโภชนาการ ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยดึงเด็ก ๆ ออกจากเรื่องยาเสพติด เกม ฯลฯ และทำให้เด็ก ๆ รู้จักรากเหง้าของตนเองผ่านวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นอีกด้วยมากกว่านั้น คือเกิดกิจกรรมที่คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้มาใช้เวลาร่วมกัน เกิดเป็นสายใยที่คนในชุมชนไว้วางใจและร่วมแรงกันเพื่อแก้ปัญหาให้ชุมชนของตนดีขึ้น

“เป้าหมายของโครงการนี้นอกจากอยากพัฒนาเด็กแล้ว ก็อยากลดช่องว่างระหว่างวัยด้วย สังคมปัจจุบันเร่งรีบเกินไป แม่ไม่มีเวลาทำอาหารให้ลูก เด็กไม่กินผัก การเริ่มทำอาหารที่เด็กทุกคนทานกัน ทำไข่ปามใส่สมุนไพร ทำให้เด็กรู้จักรากฐานของหมู่บ้านและตัวเอง ทั้งวัฒนธรรมการกินการอยู่”
ครูดอกไม้กล่าว

ก็เพิ่งได้รู้วันนี้เอง ว่านอกจากผักจะมีกากใยที่ดีต่อสุขภาพแล้ว ยังสร้างสายใยให้ชุมชนเกิดความมีส่วนร่วมช่วยกันแก้ปัญหา และเสริมสร้างชุมชนให้แข็งแรงได้อีกด้วย

รู้แบบนี้แล้ว “ก้อง-พิมพ์-เอื้อง-ทอย” ก็อยากชวนให้ทุกคนมากินผักกันเถอะ!

“ดีใจที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสา ในการเข้าไปดูแล
สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน พอเรามาดูเห็นการทำงานของเด็กเรื่องขยะ
ผมตั้งใจว่าต่อไปเราจะต้องมีการวางแผนในเรื่องกลุ่มเยาวชนให้เยอะขึ้นกว่าเดิม
โครงการนี้เราจะไม่หยุด เพราะขยะไม่หยุด มีมาเรื่อยๆ หมายถึงต่อไปนี่
จะเป็นกติกาของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะต้องแยกขยะก่อนจะมาถึง”

จิตอาสา

เด็กนอกสายตา มาแรง!

โครงการยะเยอะแยะ แยกแยะนะจ๊ะ

พี่เลี้ยงโครงการ พระปลัดศิวินัฐ เมธิปโชโต
ทีมงาน ศุภโชค รัญสิริ พรรณฤทัย มะโนนัน
 พงศ์ปกรณ จางวาง รณพนธ์ อินทรสม
 ศุภกฤต ก็นสุยะ

ขยะเยอะแยะแยกแยะนะจ๊ะ กลุ่มเยาวชนอาสาพัฒนาหนองเจดีย์

ทำไมถึงทำ?

ตลาดนัดชุมชนนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่คนในชุมชน นิยมมาจับจ่ายซื้อของ โดยเปิดขายทุกวันอังคาร จึงมีขยะเกลื่อนกลาดไปทั่ว คนเก็บขยะไม่มีการคัดแยกแต่รวมกันแล้วเผาสร้างมลพิษให้กับชุมชน กลุ่มเยาวชนอาสาพัฒนาหนองเจดีย์จึงได้จัดทำโครงการขยะเยอะแยะ แยกแยะนะจ๊ะ ขึ้นเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชน ในการรักษาความสะอาด รู้จักแยกขยะ ลดมลพิษในชุมชน และสร้างกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ในการทำกิจกรรมการแยกขยะ

เส้นทางการเรียนรู้ จากการลงมือทำ

1

วิเคราะห์ปัญหาจากสิ่งใกล้ตัว
จนพบว่าขยะบริเวณหน้าวัด
มีมาก ควรได้รับการแก้ไข

2

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ
การกำจัดขยะอย่างถูกวิธี

3

ประชุมวางแผน เพื่อหาแนวทาง
ขอความร่วมมือจากพ่อค้าและ
คนในชุมชนที่มาซื้อของในตลาด

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- เยาวชนเห็นศักยภาพของตัวเองผ่านการเข้าร่วมโครงการ

ต่อชุมชน

- เกิดข้อตกลงร่วมกันในการกำจัดขยะที่ถูกต้องทั้งพ่อค้าแม่ค้าและคนในชุมชน
- ขยะในชุมชนถูกกำจัดอย่างถูกวิธี ขยะลดลง

- 4 ร่วมกันออกแบบแผ่นพับ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ โครงการและวิธีการจัดการขยะ ให้กับคนในตลาด

แม่สนามฟุตบอลข้างโบสถ์วัดนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จะมีเด็ก ๆ อย่าง บอล-ศุภโชค ธีรสิริ แอนด์เดอะแกงค์ ออกมาเตะบอลส่งเสียงเอะอะกันทุกวัน แต่ก็ไม่ได้อยู่ในสายตาของ ตุ่นด์ หรือ พระปลัดศิวันธุ์ เมธีปชฺโชโต แห่งวัดหนองเจดีย์ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน แต่อย่างไร

เพราะเมื่อ พีรรัตน์-จินดารัตน์ สัตย์จริง โคชจากสถาบันวิจัยหรือภูษัยชัชชวนเข้าร่วมโครงการปลูกสำนึก สร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน เด็กกลุ่มแรกที่ตุนด์มองเห็นคือเด็กในโรงเรียนธรรมสาริตซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดของวัดหนองเจดีย์

กระทั่งเมื่อเวที “ทำความเข้าใจ” เกี่ยวกับโครงการที่ทำ เด็กกลุ่มแรกที่ถูกส่งไปเข้ารับการอบรมกลับไม่ยอมไปต่อ หลายคนบอกว่ามีภารกิจการเรียน บางคนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในวันหยุดได้ และที่สำคัญคือเด็กหลายคนยังไม่มี “แรงบันดาลใจ” มากพอที่จะทำกิจกรรมทางสังคมเพื่อส่วนรวม

“ตอนนั้นเข้าใจว่า การทำโครงการนี้ต้องเอาเด็กที่มีความพร้อมทางด้านวิชาการ แต่ระหว่างทางจึงได้รู้ว่า จริง ๆ แล้วโครงการนี้ ไม่ได้เน้นเฉพาะเด็กในโรงเรียน หรือเน้นเนื้อหาทางวิชาการ แต่เป็นการเข้าไปสร้างศักยภาพเด็ก ๆ ในชุมชน”

ความกระจำที่ตุนด์พบ เกิดขึ้นหลังจากที่ตุนด์พาเด็กเข้าร่วมในโครงการ เนื่องจากเห็นว่า ในชุมชนนครเจดีย์ยังขาดกลุ่มเยาวชนที่จะลุกขึ้นมาช่วยแบ่งเบาภาระของชุมชน

โอกาสพัฒนาเยาวชนของชุมชน

“เราอยากฝึกฝนเด็กเหมือนที่เคยอยู่ป่าซาง ก่อนมาอยู่ที่นี่ได้สร้างเครือข่ายเยาวชนที่นั่นไว้จนแน่นเลย เป็นเด็กเยาวชนจิตอาสากลุ่มใหญ่ประมาณ 20 คน ใช้เวลาสร้างนานเหมือนกัน พอมาอยู่ที่นครเจดีย์ก็เห็นว่ายังไม่มียุวมุขเยาวชน พอมีโครงการนี้เข้ามาเด็กกลุ่มแรกที่คิดถึงคือนักเรียนจากโรงเรียนธรรมสาริต เพราะคิดว่าเราดูแลโรงเรียนอยู่แล้ว น่าจะง่ายกว่า แต่ปรากฏว่าพอส่งไปอบรมเวทีแรกเกิดปัญหาชัดเจนเลย คือเด็กส่วนใหญ่มาจากต่างถิ่น แต่มาเรียนที่นี่ เวลาทำกิจกรรมจึงไม่ค่อยมี จะทำได้เฉพาะเวลาที่อยู่ในโรงเรียนเท่านั้น พอเลิกเรียนก็ต้องกลับบ้านใครบ้านมัน ตรงนี้ก็ทำให้เห็นอีกว่า สำเนักรักบ้านเกิดไม่ค่อยมีเพราะไม่ใช่บ้านของเขา”

ตุนด์ยังไม่ล้มเลิกความตั้งใจ เพราะเห็นว่านี่เป็นโอกาสสำคัญที่จะก่อร่างสร้างกลุ่มเยาวชนในพื้นที่นครเจดีย์

“พอเกิดปัญหาตรงนี้ โคชจากสถาบันวิจัยหรือภูษัยชัชชวนบอกว่า ถ้าเดินหน้าต่อกับเด็กกลุ่มนี้อาจจะทำได้ยาก เพราะน้อง ๆ ไม่ค่อยมีเวลา”

จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ตุนด์ได้บทเรียนที่สำคัญว่า การทำโครงการนี้ไม่เหมือนกับโครงการอื่น ๆ คือ หากจะให้เด็กรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนได้ เด็ก ๆ ต้องมีเวลาทำกิจกรรมพร้อมกัน และที่สำคัญคือควรเป็นเด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ศุภโชค ธีญศิริ

พรรณฤทัย มะโนปิ่น

พงศัปกรณ์ จางวาง

ฉนพนธ์ อินทรเสม

ศุภกฤต กิ่งสยะ

“ก็เลยกลับมามองหาเด็กกลุ่มอื่นๆ เห็นว่ามีอยู่กลุ่มหนึ่งมาเตะบอลเป็นประจำ เป็นเด็กที่ใกล้ชิดกับวัด ซึ่งปกติเด็กกลุ่มนี้จะมาเล่นและมาช่วยงานที่วัดอยู่เสมอ และสิ่งที่มองเห็นคือเด็กกลุ่มนี้จะเกาะกลุ่มกันเหนียวแน่น ไปไหนไปกัน เล่นด้วยกัน กินด้วยกัน นอนด้วยกัน บางทีก็ไปนอนด้วยกันที่บ้านของหัวใจ เลยมองว่าอย่างน้อยถ้าได้ 5 คนนี้เป็นหลักก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างกลุ่มเยาวชนขึ้นมาได้”

หัวใจที่คุ้นเคยพูดถึงก็คือ **บอล-ศุภโชค ธัญสิริ** บอกว่าตอนที่หลวงพี่มาชวน ก็ตกลงทำเลยแบบไม่ต้องคิดอะไรมาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความกังวลใจเรื่องการตัดสินใจคือ “ว่าง...อยู่บ้านเฉยๆ ก็ไม่มีอะไรทำอยู่แล้ว เลิกเรียนก็มาเล่นบอล”

ขณะที่ **แบม-พรณฤทัย มะโนปັນ** เด็กผู้หญิงคนเดียวในทีม แม้กลางวันเธอจะไปเรียนหนังสือ และยังคงสวมบทบาทนักเรียนของโรงเรียน แต่สิ่งที่เธอคาดหวังจากการเข้าร่วมโครงการคือประสบการณ์ใหม่และเพื่อนใหม่

“ทำกิจกรรมในโรงเรียนเขาก็มีกรอบของเขาอยู่ เราอยากลองออกมาทำกิจกรรมข้างนอกบ้าง อยากทำกับชุมชนดูบ้างว่าจะเป็นยังไงบ้าง ยากหรือเปล่า”

อยากได้ประสบการณ์ ต้องทำงานหนัก

“ตอนแรกเราก็ยังจับประเด็นไม่ได้หรือว่าในโครงการที่ให้ทำ ทำเพื่ออะไร ยังไงบ้าง แต่พอไปเข้าเวิร์กช็อปรอบต่อๆ มา ก็เริ่มมองเห็นแนวทางว่าต้องกลับมาทำอะไรกันบ้าง เช่น เรากลับมามองว่าที่ชุมชนเรามีปัญหามีอะไร แล้วเราจะแก้ยังไง เราจะช่วยยังไง” บอลอธิบาย

ซึ่งคำว่า “ช่วยยังไง” สะท้อนถึงความมีจิตอาสาในขั้นแรก และขั้นต่อมาก็คือหาแนวทางที่จะช่วยให้เกิดเป็นรูปธรรม นั่นจึงเป็นที่มาของโครงการขยะอะแยะแยกแยะนะจ๊ะ แม้ชื่อจะออกมากวนๆ แต่เนื้อหาที่ซ่อนอยู่มันบอกชัดเจนว่าเด็กกลุ่มนี้ต้องการเอาจริงเอาจังเรื่องอะไร ซึ่งหาก

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

แปลความตามชื่อโครงการ คือ ไม่ได้ “ห้ามทิ้ง” ขอแค่ “แยก” และ “ทิ้ง” ขยะลงในที่ที่จัดไว้ให้เท่านั้นเอง คือโครงการที่ บอล แบลม และทีมที่ประกอบด้วย ไบท์-อภิรัชย์ ชัยชนะ, จิมมี่-พงศ์ปกรณ์ จางวาง, ทิวลี-ธนพนธ์ อินทรเสม และ บาส-ศุภกฤต กันสุขยะ ร่วมกันคิด

“ก่อนจะเป็นโครงการนี้ นื่อง ๆ คิดใหญ่มาก อยากให้ขยะลดทั้งชุมชน เราในฐานะพี่เลี้ยงก็ตั้งคำถามว่า จะไหวหรือทำทั้งชุมชน มันกว้างนะ ลองลดพื้นที่ลงมาหน่อยดีมั๊ย” ตุนัดให้เหตุผลที่ต้องลดพื้นที่จากที่ต้องทำทั้งชุมชน เหลือแค่พื้นที่หน้าวัด

“ก็เห็นด้วยกับหลวงพี่ เพราะขยะหน้าวัดมันเยอะจริง ๆ เวลาสิตลาดนัดจะมีคนต่างถิ่นมาซื้อของ แล้วก็ทิ้งขยะไว้เต็มไปหมด และที่ตลาดก็มีคนทำความสะอาดแค่คนเดียวที่มาเก็บและรวบรวมไปเผาไปทิ้ง ไปกำจัด เห็นว่ามันไม่มีการแยก” บอลกล่าวเสริม

เมื่อมองเห็นปัญหา แนวทางแก้ไขต่อมาคือ “หาวิธีการให้คนแยกขยะ”

เริ่มต้นที่การทำจุดแยกขยะ จากนั้นให้คนที่มาซื้อของในตลาดร่วมกันคัดแยกขยะของตนเองก่อนทิ้งถัง แต่ก่อนจะไปถึงขั้นตอนนั้น ตุนัดจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแยกขยะ ด้วยการเชิญวิทยากรจากเทศบาลที่มีความรู้เกี่ยวกับขยะมาให้ความรู้แก่น้อง ๆ

“เพราะเทศบาลเขาเก่งในเรื่องการกำจัดขยะ การแยกขยะ เราก็เอาความรู้ตรงนั้นมาเป็นข้อมูลให้เด็ก ๆ ทำเป็นแผนพับแล้วนำไปประชาสัมพันธ์ในตลาดให้พ่อค้าแม่ค้า คนเดินตลาด รับรู้ หลังจากนั้นจึงตั้งจุดรับขยะ ขยะนี้แยกตรงนี้”

แต่เอาเข้าจริง ทุกวันนี้ไม่น่าจะมีใครเข้าใจรูปแบบการแยกขยะว่าขยะแบบไหนควรทิ้งตรงไหน ขยะเปียก ขยะมีพิษ หรือขยะรีไซเคิลเอาไปขายได้หน้าตาเป็นอย่างไร แต่ประเด็นสำคัญที่น้อง ๆ สังเกตเห็นคือ หน้าวัดก็มีถังขยะ แต่ทำไมคนถึงยังไม่ยอมแยก

“ไม่เข้าใจเหมือนกัน” บอลพิมพ์่า ก่อนบอกแนวคิดและวิธีการแก้ไขว่า

“พอถึงวันที่มีตลาดนัด เราก็เอาป้ายโครงการไปยื่นถืออยู่หน้าตลาด แจกแผ่นพับให้กับคนที่มาตลาด และประชาสัมพันธ์ให้เขารู้ว่า ทิ้งได้นะครับ แต่เขาต้องทิ้งให้เป็นที แล้วให้ห้อง ๆ ไปอยู่ประจำจุดที่เราเอาถังขยะไปวางไว้ แจกแผ่นพับเกี่ยวกับเรื่องขยะให้เขาไปศึกษา แล้วเราก็บอกเขาด้วยว่า ขยะอะไรใส่ตรงไหนบ้าง อะไรใส่ได้บ้าง เรากำลังทำอะไรกันอยู่ ทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนเห็นว่าเริ่มมีการแยกขยะ และทิ้งลงถังกันเยอะขึ้น พวกเศษแก้วก็ไม่ค่อยเห็นเรียราดเหมือนแต่ก่อน แต่ว่าถุงจากแม่ค้าก็จะมีอยู่บ้าง เขาจะใส่ถุงดำทิ้งต้นไม้ไว้”

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

เมื่อมันใจก็ต้องไปต่อ

ผลจากการทำโครงการเรื่องขยะ ซึ่งก็มีส่วนในการจัดระบบการทิ้งขยะของชาวบ้านที่มาจับจ่ายที่ตลาดนัดหน้าวัดได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันการทำโครงการก็ได้พาน้องๆ ไปเรียนรู้หลายเรื่อง เช่น ได้เจอเพื่อนใหม่ ได้ประสบการณ์หลาย ๆ แบบ ได้กินอาหารอร่อย ได้นอนพักโรงแรม (ความฟินสูงสุด) และที่คิดว่าเป็นสิ่งที่จะนำมาต่อยอดในการทำงานต่อไปคือ การมีโอกาสไปอบรมการผลิตสื่อที่ทำให้พวกเขาสามารถทำคลิปเผยแพร่ในช่องยูทูบได้

“จริง ๆ ผมสนใจโครงการนี้แหละ เพราะทำให้น้องๆ ในทีมมีความกล้าแสดงออก ผมถึงให้พวกเขาไปยืนตะโกนต่อหน้าคนเยอะๆ พูดยุติให้ช่วยกันแยกขยะ และทิ้งให้เป็นที่ เพราะพวกเขาจะได้มีความกล้า แรกๆ ก็ไม่กล้า ก็บอกว่าให้มันหน้าเข้าไว้ คิดว่าตัวเองเป็นคนหล่อ หน้าตาดี ความกล้าจะมาเอง เพราะถ้าน้องๆ กล้าแสดงออก ก็จะได้ไม่เขินกลัว เวลาผมไม่อยู่จะได้ให้น้องถ่ายคลิปอะไรกันเองได้ เพราะว่าทุกวันนี้ผมต้องเป็นพิธีกรหลัก อย่างเช่นจิมมี่ซึ่งเป็นคนที่ไม่หือไม่อือใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นคนเฉยๆ เจียบๆ พอเขาได้ออกไปพูดยุติให้คนทิ้งขยะ เขาก็เริ่มคุ้น จับไม้ได้ แม้จะยังพูดไม่คล่องก็ตาม”

สำหรับช่องบนยูทูบ บอลบอกว่า เขาและแอมร่วมกับทำขึ้นมาเพราะอยากหาเงินให้น้องๆ กินขนม ได้ไปเที่ยว ได้ออกไปทำกิจกรรมอื่นๆ เหมือนเด็กคนอื่น ๆ ดังที่เขามีโอกาสในการทำโครงการนี้

“ผมสนใจโครงการนี้เพราะทำให้น้องๆ ในทีมมีความกล้าแสดงออก ผมถึงให้พวกเขาไปยืนตะโกนต่อหน้าคนเยอะๆ พูดยุติให้ช่วยกันแยกขยะ และทิ้งให้เป็นที่ เพราะพวกเขาจะได้มีความกล้า”

เยาวชนดีวิถีพุทธ พัฒนาชุมชน พัฒนาตนเอง

โครงการเยาวชนดีวิถีพุทธธรรม จิตอาสาพัฒนาวัดในชุมชน

ที่ปรึกษาโครงการ อติศักดิ์ จันทะราชา ณีฎฐ์วรัชชญ์ วงศ์ชระนันท์
 อรรถวุฒิ สัยเจริญ

พี่เลี้ยงโครงการ ดวงหทัย จันทะราชา

ทีมงาน เจนณรงค์ กาสุยะ ฤทธิเกียรติ ปันวาสัย
 รัชชชาติไทย สัยเจริญ จุฑามาศ ทะภาค
 กนกนันท์ เหมือนสิทธิโรจน์

ชวนกันทำดี เยาวชนวิถีพุทธ กลุ่มเยาวชนมูลนิธิสวนพุทธธรรม

ทำไมถึงทำ?

ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เด็กเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ ช่วยเหลือกิจกรรมในครอบครัวหรือในชุมชน กลุ่มเยาวชนจากมูลนิธิสวนพุทธธรรม จึงทำโครงการเยาวชนดีวิถีพุทธธรรม จิตอาสาพัฒนาวัดในชุมชน ที่มีเป้าหมายคือ ชักชวนเยาวชนในชุมชนรอบสวนพุทธธรรม เข้ามาทำจิตอาสาที่วัดต่างๆ รอบบริเวณมูลนิธิสวนพุทธธรรม พร้อมทั้งปลูกฝังแนวความคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้กับเยาวชน มีการพัฒนาความคิด ฝึกการทำงาน เป็นกลุ่ม รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบ เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน มีการช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น

เส้นทางการเรียนรู้
จากการลงมือทำ

อ.เมือง

- 1 เลือกพื้นที่ขยายผล “ทำความดี” จากสวนพุทธธรรมไปยังชุมชนใกล้เคียง

- 2 ประสานงานกับสภาเด็กและเยาวชนตำบลเพื่อชักชวนเยาวชนในเครือข่ายร่วมกิจกรรมจิตอาสา

- 3 ชักชวนผู้ใหญ่ในชุมชนผ่านการประสานงานกับผู้ใหญ่ 5 หมู่บ้าน รอบสวนพุทธธรรม

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- ได้พัฒนาภาวะผู้นำ
- ฝึกการบริหารจัดการทีม, การวางแผน
- ได้พัฒนาทักษะสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
- ค้นพบศักยภาพของตนเอง

ต่อชุมชน

- เกิดเครือข่ายเยาวชนจิตอาสา รอบมูนลนิธิสวนพุทธธรรม
- ได้สานความสัมพันธ์ระหว่าง เยาวชน ชุมชน และวัด

- 6** เป็นอาสาสมัครช่วยเพื่อนแกนนำ เยาวชนลำพูน (Active citizen) เมื่อจัดกิจกรรมในชุมชน

- 4** แกนนำเยาวชนวางแผนแบ่งหน้าที่ เพื่อเตรียมทำกิจกรรมร่วมกับเยาวชน ที่ชักชวนมาทำกิจกรรม

- 5** สรุบทบทเรียนหลังทำกิจกรรมจิตอาสา แต่ละครั้งเพื่อนำไปปรับวิธีการทำงาน ในครั้งต่อไป

หากให้นิยามถึง “ความดี” คงมีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเชื่อ แต่สำหรับเด็กในมูลนิธิสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูนแล้ว “นิยามความดี” ของพวกเขาคือ...

“การปลูกฝังให้เด็กมีจิตอาสา” พิ-ฤทธิเกียรติ ปันวาลีย์

“ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์” นะโม-รักษชาติไทย สัยเจริญ

“การทำสิ่งดี ๆ ที่มีประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น” บิว-เจนณรงค์ กาสุยะ

“การให้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด” นู๊กนี่ก-กนกนันท์ หมั่นสิทธิโรจน์

“ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน” ปู๊กกี้-จุฑามาศ ทะกาศ

“บิว-พี-นะโม-นู๊กนี่ก-ปู๊กกี้” คือกลุ่มเยาวชนที่แวะเวียนเข้ามาปฏิบัติธรรมและทำกิจกรรมจิตอาสา กับมูลนิธิสวนพุทธธรรมมาหลายปี เมื่อมีโอกาสพวกเขาจึงคิดขยายผล “ความดี” ไปสู่ 5 ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงสวนพุทธธรรมด้วยการทำโครงการเยาวชนดีวิถีพุทธธรรม จิตอาสาพัฒนา วัดในชุมชน

ขยายผล “ความดี”

การขยายผลความดีของเด็กสวนพุทธ ไม่ใช่การจัดค่ายธรรมะหรือค่ายพุทธบุตร แต่เป็นการชวนกลุ่มก๊วนเยาวชนทั้งในและนอกระบบสถานศึกษา รวมถึงผู้ใหญ่ในชุมชนให้มาร่วมกันทำจิตอาสาพัฒนาวัดของชุมชน โดยใช้กิจกรรมจิตอาสาที่วัดพระธาตุหริภุญชัยรวมหาวิหารที่เคยทำมาเป็นต้นแบบขยายผลไปสู่ 5 พื้นที่ที่อยู่ใกล้สวนพุทธธรรมคือ 1. วัดหนองหนาม หมู่ 3 ต.หนองหนาม 2. วัดสุมนาราม หนองเหียง หมู่ 5 ต.หนองหนาม 3. วัดกู่เรือ (กู่เส้า) หมู่ 2 ต.เหมืองจี้ 4. วัดพระธาตุหริภุญชัย และ 5. สวนพุทธธรรม เพราะอยากให้เกิดสายใยความใกล้ชิดระหว่างเยาวชนในชุมชนกับวัดของชุมชน และสวนพุทธธรรม

บิวเล่าว่า กระบวนการชวนทำความดีของทีม เริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการติดต่อเด็กในชุมชนที่สนิทสนมกันมาก่อน

“ถ้าเป็นผู้ใหญ่ไปบอกให้เด็กมาทำกิจกรรมจิตอาสาเกี่ยวกับวัด เด็กอาจจะตั้งกำแพงตั้งแต่ต้นคิดไปล่วงหน้าว่าน่าเบื่อ ไม่น่าไปแน่ ๆ แต่พวกเราเลือกจะติดต่อผ่านประธานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบลที่รู้จักกันอยู่แล้ว เพราะผมเคยเป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนของตำบลหนองหนามก็เลยใช้เครือข่ายที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ครับ” บิวเล่า

ส่วนผู้ใหญ่ในชุมชนก็ใช้วิธีนำแผนงานโครงการไปเล่าให้ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละชุมชนฟัง พร้อมกับเชิญชวนชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม พวกเขาให้เหตุผลว่า **“เราอยากให้คนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะคิดว่าวัดเป็นของคนในชุมชน ทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วม”** โดยระหว่างที่เข้าไปประสานงานกับชุมชน ก็เข้าไปชี้แจงการทำกิจกรรมในวัดให้เจ้าอาวาสรับรู้ พร้อมกับนัดหมายเวลาทำกิจกรรม

เจนณรงค์ กาสุยะ

จุฑามาศ ทะภาค

โครงการ จิตอาสาพัฒนาวัดในชุมชน
 ยาวชนดี...วิถีพุทธธรรม
 ภายใต้โครงการปลูกจิตสำนึก
 “สร้างพลังเสริมศักยภาพเยาวชนเมืองลำพูน”

เพราะมีประสบการณ์ทำกิจกรรมจิตอาสามาแล้ว การแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานจึงทำได้ไม่ยาก เมื่อวันจริงที่ทีมงานแต่ละคนต่างขันแข็งรับผิดชอบงานของตัวเองอย่างเต็มที่

พี่เล่าภาพบรรยากาศวันนั้นว่า “บิวจะเป็นคนไปรับน้องๆ มาเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมาถึงก็จะพาดูสถานที่ที่จะทำกิจกรรมก่อน เพื่อให้น้องเห็นภาพตรงกับทีมงาน เสร็จแล้วก็มอบหมายงานให้น้องทำ โดยนิกนี่จะดูแลเรื่องอาหารและการลงทะเบียน เพื่อเช็คชื่อ ใครดูแลส่วนไหน แต่ทำไปทำมาก็ช่วยๆ กันครับ นิกก็กับนะโมช่วยเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาด บิวเป็นพิธีกรและทำสันทนาการ ส่วนผมคอยเก็บภาพครับ”

การแบ่งบทบาทหน้าที่ที่กันชัดเจน ทำให้งานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เพราะทุกคนเข้าใจหน้าที่ของตัวเอง ขณะเดียวกันก็ยังมี การช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน ทำให้น้องๆ ที่มาร่วมโครงการเริ่มสนุกสนานไปกับการทำงาน แต่แม้จะจัดการการทำงานในทีมได้ดีแค่ไหน สิ่งหนึ่งที่นอกเหนือจากความคาดหวังและยากจะจัดการก็เกิดขึ้น...

ทำความเข้าใจจริงๆ!

ด้วยสภาพอากาศฟ้าฝนไม่เป็นใจ งานที่คิดว่าง่าย ๆ เดียวก็เสร็จ ก็เริ่มและไม่เป็นท่า!

“สุด ๆ จริง ๆ พุดไม่ออกเลย” บิวบอก

“ตอนแรกก็ทำไปสนุกสนานเฮฮากันไป แต่ทำไปทำมาฝนก็ลงมาแรงมาก ตกหนักจนทำอะไรไม่ได้เลย แล้วตรงนั้นมีซิงก์เยอะมาก...กกกก ยิ่งโดนฝนยิ่งและจนน้ำไม่ระบาย ซิงก์ไหลไปอุดตันท่อ จังหวะหนึ่งที่ฝนซา เด็ก ๆ ก็รีบช่วยกันกวาด แต่กวาดได้ไม่เท่าไหร่ ฝนก็เทลงมาอีก คราวนี้หนักมาก ทั้งซิงก์ ทั้งเศษไม้ อะไรต่อมิอะไรไหลไปออกกันจนท่อระบายน้ำอุดตัน น้ำที่ระบายไม่ได้ก็เริ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จังหวะนั้นผมก็เปียกไปทั้งตัวแล้ว น้ำสูงเกือบถึงหัวเข่า เลยตัดสินใจใส่ถุงมือแล้วล้วงซิงก์และเศษไม้ไปหว่านออกมา น้ำจึงระบายออก”

แม้สิ่งที่เกิดขึ้นตอนนั้นอาจไม่ใช่ภาพที่น่ามอง และคาดคะเนได้ว่าคงดูสกปรกจนหลายคนต้องร้องอ้อ! แต่ทีมงานก็ต้องลงมือทำด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่า “ถ้าไม่ทำน้ำก็ไม่ระบาย แล้วถ้าพวกเขาไม่ทำแล้วใครจะทำ”

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

ทุกครั้งหลังทำกิจกรรมเสร็จทีมงานจะชวนน้อง ๆ ร่วมอนุโมทนาบุญที่ร่วมทำสิ่งดี ๆ ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งของพวกเขา

“ที่เราทำโครงการนี้ เพราะอยากปลูกฝังให้น้อง ๆ เป็นคนดี มีจิตสาธารณะ รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การให้น้อง ๆ อนุโมทนาบุญเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้เขาระลึกถึงความดีที่ตัวเองทำไป และรับรู้ว่าตัวเองสามารถทำสิ่งดี ๆ ให้คนอื่นได้เช่นกัน” บิวเล่า

ส่วนทีมงานเองก็มีเครื่องมือให้ระลึกถึงความดีที่พวกเขาพร้อมแรงร่วมใจกันทำเช่นกัน นั่นคือการพูดคุยหลังจากทำงานเสร็จ เพื่อสรุปบทเรียนการทำความดีกรรมสำหรับนำไปปรับใช้กับการทำงานครั้งต่อไป

เพราะเป็นการทำงานกับเด็กหลากหลายวัย หลากหลายความคิด และด้วยช่วงวัยที่ต้องมีดี้อ มีชนกันบ้าง ทีมงานก็ต้องมีลูกล่อลูกชน สิ่งที่ตนเองไม่ชอบก็จะไม่ทำกับเด็ก เช่น การดูค่าว่ากล่าวเวลาน้องดี้อชน หรือบางคนอยากกลับบ้าน

“เวลาเราถูกตำเรายังไม่ชอบเลย เด็กก็คงไม่ชอบเช่นกัน ก็เลยใช้ความเป็นพี่พูดจาแบบนี้มันवलว่าทำมาขนาดนี้แล้ว อีกนิดเดียวก็เสร็จ เอาให้มันสุด ๆ ไปเลย เสร็จแล้วเดี๋ยวไปหาอะไรกินกัน แต่ก็ไม่เคยพาไปเลย (หัวเราะ) แต่น้องก็อยู่ด้วยตลอดนะ” บิวเล่าวิธีแก้ปัญหา

พี่เสริมว่า มีบางครั้งเหมือนกันที่น้องดี้อมาก ๆ ไม่ทำอะไรเลย เกือบอดใจไม่ไหว แต่เราก็ไม่อยากตำเด็ก รู้ว่าถ้าตำเด็กจะหนีเราแน่นอน ใช้วิธีตะล่อม ๆ เอาว่า “ถ้าน้องสนใจจริง ๆ และคิดว่ามันเป็นประโยชน์ น้องก็ควรทำนะ ไม่ใช่ปล่อยให้เพื่อนคนอื่นทำแล้วน้องก็กลับบ้าน คนอื่นที่เหลือจะทำอย่างไร เป็นการเพิ่มภาระให้เพื่อนหรือเปล่า คนยิ่งเยอะแล้วมาช่วยกันไม่ดีกว่าหรือ”

การทำความดีของเด็กสวนพุทธธรรมไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่นี้ แต่พวกเขายังขยายไปสู่เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ในโครงการปลูกสำนัก สร้างพลัง เสริมศักยภาพเยาวชนเมืองลำพูน ด้วยการอาสาเข้าไปช่วยทำ **สันตนาการให้เพื่อน ๆ ในหลายพื้นที่** เช่น โครงการสืบฮีตสานฮอยภูมิปัญญา ‘ครัวแต่งดาพิธีกรรม’ บ้านจำขี้มด โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านสันคะยอม รูนสู่อุ่น บ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง ที่ทำให้ความสัมพันธ์ของทีมและเพื่อนในเครือข่ายเยาวชนเมืองลำพูนแน่นแฟ้นขึ้นแล้ว **ยังทำให้ทีมได้ฝึกปรือฝีมือเรื่องการทำสันตนาการให้ดียิ่งขึ้น** จนบิวได้รับการเชิญชวนให้เข้าร่วมอบรมทักษะกระบวนการเบื้องต้น ที่เปลี่ยนเส้นทางการทำงานของเขาไปอย่างสิ้นเชิง

ทำดี...ได้จริง ๆ นะ

สำหรับการรวมกันทำความดี บิวที่เป็นพี่ใหญ่ของทีมเล่าว่า ไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนกัน เพราะรู้ว่าการทำโครงการระยะยาวเช่นนี้ ต้องใช้คนที่รู้จัก รู้ใจ และรู้มือกันจริง ๆ เขาจึงชักชวนนุ๊กนี่ก็เพื่อนสมัยมัธยมศึกษาที่มีความสามารถในการจดจำและจัดการงานอย่างเป็นระบบเข้ามาร่วมทีม นะโมและพีก็เคยทำกิจกรรมร่วมกันที่สวนพุทธธรรมมาก่อน ซึ่งรู้มือและรู้งานกันดีอยู่แล้ว มีแต่บิวก็เท่านั้นที่เข้าร่วมทีมด้วยเหตุผลต่างจากคนอื่น

“บิวก็เป็นลูกพี่ลูกน้องของผม เขามีโลกส่วนตัวสูง ไม่ชอบสูงลิบกับใคร ไม่ค่อยรับผิดชอบเรื่องการเรียนเท่าไร ติด 0 มากถึง 4 ตัว ผมจึงอยากให้เขาออกมาพบเจอโลกภายนอก ได้ทำเพื่อคนอื่นบ้าง เพื่อที่เขาจะได้มีความรับผิดชอบมากขึ้น” บิวเล่าเหตุผลการดึงน้องเข้ามาทำงาน

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

และด้วยเจตนาดีที่ชักชวนเยาวชนคนอื่นมาทำดี และคิดจะส่งต่อเรื่องดี ๆ ไปสู่คนรุ่นต่อไป ทำให้ทีมงานได้ค้นพบความเปลี่ยนแปลงดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวพวกเขา ซึ่งน่าจะส่งผลให้ชีวิตของพวกเขาก้าวต่อไปได้ดีมากขึ้นอีกขั้น

นะโมคนที่เคยซื่ออายุ ไม่กล้าแสดงออกจนทำให้มีเพื่อนน้อย ก็ได้รู้จักกับเพื่อนใหม่ ๆ ผ่านการทำโครงการ และกลายเป็นคนที่กล้านำเสนอ กล้าตอบคำถามมากขึ้น ซึ่งกลายเป็นทักษะใหม่ที่เขาตั้งใจว่าจะค่อย ๆ เรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นอีก

“จากที่อยากมากก็กลายเป็นไม่อยากทำ เพราะรู้สึกเบื่อ ไม่ชอบเลย” ปุ๊กก็สำรวจความรู้สึกที่มีต่อการทำโครงการช่วงแรก ก่อนเล่าต่อว่า

“แต่ลองฝืนใจมาต่อ กลายเป็นว่าหนูได้ฝึกฝนตัวเองเพิ่มหลายอย่าง มีทักษะการวางแผนมากขึ้น มีขั้นตอนการทำงาน เข้ากับคนอื่นได้ง่าย อีกอย่างคือเรียนดีขึ้นด้วยค่ะ (ยิ้ม) เมื่อก่อนเป็นคนเรียนแบบสบายๆ แต่พอเริ่มติดศูนย์ก็เริ่มรู้สึกเครียดกดดันตัวเอง ครอบครัวก็มาเครียดกับเราด้วย เลยมีแรงผลักดันที่จะเรียนให้ผ่านให้ได้ ไม่อย่างนั้นเราจะเจอปัญหาไปอีกเรื่อยๆ”

“กลายเป็นว่าหนูได้ฝึกฝนตัวเองเพิ่มหลายอย่าง มีทักษะการวางแผนมากขึ้น มีขั้นตอนการทำงาน เข้ากับคนอื่นได้ง่าย อีกอย่างคือเรียนดีขึ้นด้วย”

“ผมเปิดใจทำงานที่หลากหลายมากขึ้นครับ” พี่เล่าสั้น ๆ อย่างตรงประเด็น ก่อนอธิบายเพิ่มว่า สิ่งนี้เกิดขึ้นจากการทำงานในโครงการที่มีหลายอย่างให้ทำ บางอย่างที่เคยคิดว่าอาจทำไม่ได้ ไม่เคยทำก็ได้ลองทำ ซึ่งทำให้เขาค้นพบศักยภาพของตัวเอง โดยเฉพาะการทำคลิปวิดีโอที่เขาสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานประชาสัมพันธ์ที่มูลนิธิสวนพุทธธรรมได้ ส่วนนุ๊กก็ยอมรับว่า ตัวเองเคยเป็นคนอารมณ์ร้อนมาก่อนและก็ค่อย ๆ ลดดีกรีลงนับตั้งแต่วันที่เธอลงมือทำโครงการนี้

“หนูเป็นคนที่เคยคิดว่าความคิดของเราถูกที่สุดแล้ว ใครจะมาลบล้างไม่ได้ คิดว่าตัวเองเก่งแล้ว ต้องเหนือกว่า ไม่อย่างนั้นไม่ยอม ทุกคนต้องฟังหนูเท่านั้น แต่พอทำโครงการที่ต้องทำงานเป็นทีม ทำให้หนูกลับมาคิดว่าต้องฟังคนอื่นบ้าง พอฟังแล้วมันก็ได้อยู่นะ ทำให้หนูรู้ว่าคนอื่นก็ทำได้เหมือนกัน ไม่ใช่จะต้องเอาความคิดของเราเป็นใหญ่อย่างเดียว เราต้องหัดฟังคนอื่นบ้าง แล้วพอได้ฟังก็ทำให้เราได้เห็นว่าคุณอื่นคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร ขณะเดียวกันหนูก็ใจเย็นขึ้น นิ่งขึ้นกว่าเดิมด้วยค่ะ”

การรับฟังที่เปลี่ยนนุ๊กก็หัวร้อนให้เป็นคนใจเย็นนั้นมาจากการเข้าร่วมเวทีกลางของทีมโคช ที่จัดวงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนกลุ่มอื่น

“พี่เขาให้หนูจับกลุ่มพูดคุยกับเพื่อนโครงการอื่นประมาณ 5 คน ให้เวลาพูดแค่ 3 นาทีที่มีระฆังตีเมื่อครบเวลา ด้วยความที่หนูชอบพูดเยอะ พอพี่เขาตีระฆังหนูก็คิดว่า ‘อะไรวะ ยังพูดไม่จบเลย’ แต่ก็ต้องหยุดพูด และเปลี่ยนบทบาทมาฟังเพื่อนแทน ตอนแรกๆ ก็แอบเถียงอยู่ในใจว่า ยังพูดไม่จบให้หยุดทำไม ยังมีเรื่องดี ๆ ให้พูดอีกเยอะ แต่พอต้องนั่งฟังจริงๆ ใจก็ค่อยๆ นิ่งขึ้น พอหูเริ่มเปิด ใจเริ่มเปิด ก็ทำให้เห็นว่างานของโครงการอื่นก็ดีเหมือนกัน ไม่ใช่ของเราดีคนเดียว” ญุ๊กนี่เล่ากระบวนการ

ที่ทำให้เธอเปลี่ยนความคิดตัวเอง ที่เธอยอมรับว่า **โชคดีมาก ๆ ที่ได้เข้ามาทำโครงการนี้ เพราะในอีก 1 ปีข้างหน้าเธอต้องไปเป็นครูแล้ว กระบวนการนี้เองที่ทำให้เธอรู้ว่า “ครูที่ดีต้องรับฟังเด็ก”**

ส่วนบิว ลิ่งดี ๆ ที่เขาได้กลับมาไม่ใช่แค่ความเปลี่ยนแปลงของทักษะการทำงาน แต่ยังเปลี่ยนความคิดต่อการใช้ชีวิตของเขาหลังจากวันนี้เป็นต้นไป

“ผมเปลี่ยนความคิดตอนได้เข้าร่วมอบรมทักษะกระบวนการเบื้องต้น เมื่อก่อนคิดว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะไปทำงานเป็นช่างซ่อมรถ และคิดว่าคงจะเป็นช่างไปเรื่อย ๆ โครงการนี้ทำให้ผมค้นพบตัวเองว่าเราชอบทำกิจกรรม แล้วก็มาคิดว่าจะทำกิจกรรมอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จ จึงตัดสินใจลาออกจากร้าน เพราะอยากออกไปข้างนอกไปหาประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคมให้กับตัวเอง”

ประสบการณ์ที่บิวตั้งใจสั่งสมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนั้น ไม่ได้ทำไปเพื่อตัวเองเพียงคนเดียว แต่บิวตั้งใจว่าจะนำประสบการณ์เหล่านั้นกลับมาพัฒนาเด็กรุ่นใหม่ในชุมชน

“โครงการนี้ทำให้เราคิดว่าสิ่งหนึ่งที่เรามีคือชุมชน เราต้องพัฒนาชุมชนเราก่อน เริ่มจากตัวเราและคนใกล้ตัว ที่สำคัญคือ ผมต้องพัฒนาเด็กในหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นรุ่นต่อไปที่จะขึ้นมาแทนเราให้ได้ ทำให้เด็กได้รู้ว่า ชีวิตเราไม่ได้อยู่ที่การเรียนให้จบ ทำงาน มีชีวิตครอบครัว แต่เราต้องทำให้เด็กรู้ว่ากิจกรรมที่เขาทำส่งผลกับตัวเองและคนในสังคมอย่างไร จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของตัวเอง ใช้คุณค่าของตัวเองไปพัฒนาสังคมได้อย่างไร ซึ่งถ้าทำได้สักคนสองคนก็ยิ่งดี ดีกว่าที่เราไม่ทำอะไรเลย โดยที่เราออกมาทำหน้าที่ที่เลี้ยงคอยสนับสนุนเด็ก ๆ ครับ”

แม้เมล็ดพันธุ์แห่งความดีที่พวกเขาหว่านไว้ในใจเด็ก ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายอาจจะยังไม่ออกเงยเห็นผลในวันนี้ แต่ดอกผลที่อยู่ในใจของทีมงานเริ่มเติบโตและค่อย ๆ เบ่งบานแล้ว นั่นคือ **“เมล็ดพันธุ์แห่งความดี”** ที่มีอยู่ในตัวพวกเขา จนกล้าพูดออกมาอย่างมั่นใจว่า “การทำโครงการนี้ทำให้พวกเขากลายเป็นคนดีขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา”

ละอ้อนอาสา ช่วยแม่ป๋อกใน ไร่ขยะ

โครงการลดปัญหาขยะในหมู่บ้าน

พี่เลี้ยงโครงการ	เกริกศักดิ์ ค้างคี่รี	พิชญ์ หวันอ้อ
ทีมงาน	ธวัชพร มุาเอ	ชัยวัฒน์ จันตา
	ศลิษา คุณโนนยาง	พวสสชา ยะวา
	ศิวารรรถน ตะโรงใจ	

แม่ปอกในต้องไร้ขยะ กลุ่มยุวทูตบ้านแม่ปอกใน

ทำไมถึงทำ?

บ้านแม่ปอกใน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน พื้นที่โดดเด่นเรื่องแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน แต่ก็ต้องแลกด้วยปัญหาขยะที่นับวันยิ่งทวีคูณขึ้น โดยเฉพาะบริเวณอ่างเก็บน้ำ และบ่อทิ้งขยะของเทศบาลที่มีแต่ถุงพลาสติกและกระป๋องน้ำอัดลมกลาดเกลื่อนไปทั่วบริเวณ แถมยังมีวิธีการแก้ปัญหาแบบเดิมคือการเผาทำลาย ที่มีผลต่อสุขภาพของคนในชุมชน ทำให้ทีมงานเลือกทำโครงการลดปัญหาขยะในชุมชนบ้านแม่ปอกในขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหามาตั้งแต่ต้นทาง ไปจนถึงกระบวนการสุดท้ายของการกำจัดขยะ

เส้นทางการเรียนรู้จากการลงมือทำ

ทำเรื่อง
การจัดการขยะ
กันใหม่

เราเห็นขยะ
ตรงอ่างเก็บน้ำ
มีเยอะเลย

- 1 เรียกประชุม “กลุ่มยุวทูต” เพื่อช่วยกันเสนอสิ่งที่อยากทำและช่วยกันเลือกประเด็นที่อยากทำร่วมกัน

- 2 ลงพื้นที่สำรวจขยะในชุมชน รวบรวมแบ่งประเภทที่พบมากที่สุดในการทำกิจกรรม

- 3 ชักชวนกลุ่ม “ยุวทูต” และเด็กในชุมชน เก็บขยะในพื้นที่สาธารณะ และคัดแยกตามประเภทของขยะ

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

- เยาวชนเข้าวิธีการแยกขยะที่ถูกวิธีขึ้น
- ฝึกความกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าวางแผน
- เห็นคุณค่าของตัวเองมากขึ้น หันมาทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น

ต่อชุมชน

- มีการจัดการปัญหาขยะของชุมชน ตั้งแต่ต้นทางไปจนถึงปลายทาง
- เกิดครัวเรือนต้นแบบ 50 ครัวเรือน ด้านการจัดการขยะ
- ผู้ใหญ่บ้านเข้ามารับช่วงต่อออกเป็น “กฎกติกาหมู่บ้าน”

คัดแยกประเภทขยะเพื่อนำไปขาย และนำเงินเข้ากลุ่ม “ยุวทูต” เพื่อทำกิจกรรมต่อไป

6 ตรวจสอบปริมาณขยะในชุมชนอีกครั้ง เพื่อประเมินการทำโครงการของกลุ่ม

5 ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่สนใจ แยกนำจัดเวลารวมกลุ่มเก็บขยะในพื้นที่สาธารณะ

4 ชี้แจงเป้าหมายโครงการให้กับชุมชนและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในการคัดแยกขยะจำนวน 50 หลังคาเรือน

มีใครสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับเราบ้างไหมคะ

ที่บ้านแม่ป๋อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน เด็ก ๆ ออกมารวมกลุ่มกัน **“ทำความดี เพื่อชุมชน”** ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ ในนามของ **“กลุ่มยุวทูต”**

นิยาม **“ความดี”** ของพวกเขา ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน **“อยากให้หมู่บ้านน่าอยู่ค่ะ”** นุ่น-ธวัชพร มุขแสน นำกลุ่มตอบแบบไม่ต้องประดิษฐ์คำพูดให้สวยหรู

บ้านน่าอยู่ของพวกเขาคือ สะอาดสะอาด ปลอดภัย และไร้ขยะ

ละอ่อนจับอาสา

นี่เป็นเป้าหมายของกลุ่มยุวทูต ซึ่งเป็นกลุ่มเด็ก ๆ ที่ออกมารวมตัวกันทำเรื่องราวดี ๆ ให้กับชุมชน อาทิ การเป็นไม้เป็นมือในงานบุญงานประเพณีของหมู่บ้าน เก็บขยะ ทำความสะอาดถนนหนทาง ช่วยเหลือผู้คนที่สองมือไม่ค่อย จะทำได้ ถึงกระนั้นก็ตาม แม้จะทำมาอย่างต่อเนื่อง ยุวทูตหลายรุ่น เติบโต ย้ายไปเรียนหนังสือในเมือง ขยะก็ยังไม่ลด ซ้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้น

“พอดีตั้งใจ-พิชญ์ หวันฮ้อ¹ ไปประชุมที่สถาบันวิจัยหริภุญชัย และกลับมาบอกพวกเราว่ามีโครงการเข้ามา มีงบประมาณให้ ถ้าอยากทำอะไรที่เป็นการแก้ปัญหาให้ชุมชนก็ไปช่วยกันคิดมา”

นุ่นในฐานะแกนนำ จึงนัดรวมพลเยาวชนได้ราว 20 คน จากนั้นแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม และให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดว่าจะทำเรื่องอะไรดี จากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอถึงสิ่งที่ตัวเองอยากทำ พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ

“กลุ่มหนูเสนอเรื่องทำป้ายหมู่บ้าน ป้ายบอกทางเส้นทางศึกษา เพราะบ้านเรามีแหล่งท่องเที่ยวเยอะ แต่ไม่ค่อยมีป้ายแนะนำเท่าไร” นุ่นบอก

อีกกลุ่มเสนอเรื่องการจัดการป่า เพราะหมู่บ้านอยู่ในเขตป่า ขณะที่อีกกลุ่มเสนอการคลี่คลายปัญหาขยะที่เรื้อรังมานาน แต่เมื่อถึงขั้นตอนการโหวต ผลกลับออกมาเป็นเรื่องของการดูแลป่า แต่เมื่อนำเรื่องนี้ไปเสนอต่อทีมผู้ใหญ่ในชุมชนเรื่องนี้ถูกตีตกไปเพราะผู้ใหญ่มองว่า **“เรื่องใหญ่เกินตัว”**

“ผู้ใหญ่เขาบอกว่าเข้าไปในป่ามันอันตราย เพราะถ้าจะทำจริง ๆ ก็ต้องมีผู้ใหญ่ไปทำด้วย ถ้าผู้นำไม่วาง เราก็อาจจะทำโครงการไม่ได้” นุ่นเล่าเหตุผลที่เรื่องการจัดการป่าไม่ได้ไปต่อ

เมื่อข้อเสนอไม่ผ่านในเวทีนำเสนอผู้ใหญ่ เด็ก ๆ กลับมารวมตัวกันอีกรอบ และมีการหยิบยกเรื่องปัญหาขยะในชุมชนมาพูดคุย เพราะเห็นว่าบริเวณอ่างเก็บน้ำและบ่อทิ้งขยะของเทศบาลมีแต่ถุงพลาสติก และกระป๋องน้ำอัดลมกลาดเกลื่อนไปทั่ว แถมยังมีวิธีแก้ปัญหาแบบเดิมคือเอาไปเผา ที่มีผลต่อสุขภาพของคนในชุมชน ทีมจึงสรุปว่าจะทำโครงการลดปัญหาขยะในหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหามาตั้งแต่ต้นทาง และต้องแตกต่างจากกิจกรรมเดิม ๆ ที่เคยทำมา

วิธีแบบเดิมคือ การออกมาเก็บ กวาด ขยะที่เกลื่อนกลาดตามท้องถนน ที่ไม่ได้ทำให้ขยะลดลงแต่ประการใด

¹ พี่เลี้ยงเยาวชน

การจัดการขยะแบบใหม่ต้องใช้ข้อมูล

สิ่งที่ไม่เหมือนเดิมในการจัดการปัญหาขยะในครั้งนี้คือ การคิดทั้งระบบ กล่าวคือ ต้องรู้ว่าในชุมชนมีขยะอะไร อยู่ตรงไหน ขยะแต่ละแหล่งมาจากไหน ใครเป็นคนทิ้ง จากนั้นจึงค่อยหาวิธีการลดปริมาณขยะว่าในชุมชนมีรูปแบบการแก้ไขปัญหาขยะแบบไหนบ้าง แบบไหนได้ผล และแบบไหนที่ต้องปรับปรุง

“เราได้แนวทางจากการไปอบรม พี่ๆ ถามว่าจะทำโครงการเกี่ยวกับขยะ เรารู้หรือไม่ว่าในชุมชนมีขยะกี่ชนิด อะไรบ้าง ใครเป็นคนทิ้ง สมมติถ้าเราเก็บแล้วเราจะเอาขยะที่เราเก็บได้ไปไว้ที่ไหน แรกๆ เราก็ยังว่าต้องรู้ด้วยเหรอว่าขยะมาจากไหนใครเป็นทิ้ง เราก็มาคุยกันว่า ถ้าเรารู้ว่าใครทิ้งเราก็จะไปบอกเขาได้ว่าต่อไปนี่ไม่ต้องทิ้งแล้ว” เมื่อเกิดอาการ “อ้อ” ว่าจำเป็นต้องรู้ข้อมูลเหล่านี้ นุ่นและทีมที่ประกอบด้วย พ้าร้อง-ชัยวัฒน์ จันตา รวงข้าว-ศลิษา คุณโนนยาง

โดนัท-พรพรรณษา ยะวา และมายด์-ศิวาวรรณ ตะโรงใจ แบ่งทีมสมาชิกออกเป็นสองทีมไปสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลขยะตามแหล่งต่างๆ อาทิ อ่างเก็บน้ำ ถนนสาธารณะ และบ่อขยะของเทศบาล เพื่อเก็บข้อมูลว่ามีขยะปริมาณเยอะไหม ประเภทอะไรบ้าง และมีขยะประเภทใดมากที่สุด

ผลการสำรวจพบว่า มีขยะจำพวกพลาสติกมากที่สุด ถัดมาเป็นกระป๋องน้ำอัดลม ตึกดา ซึ่งหลายชนิดส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม บางชนิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ก่อให้เกิดโรคไข้เลือดออก และในแง่ของการจัดการหรือ “กำจัด” พบว่ามีชาวบ้านหลายคนที่มีการคัดแยกขยะกันบ้างแล้ว ส่วนวิธีการจัดการของเทศบาลคือการเก็บรวบรวมจากบ้านชาวบ้านและนำไปทิ้งแล้วเผาไหม้ วิธีการดังกล่าวก็ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเช่นกัน

“เพราะเวลาที่เขาเผาขยะ มันจะมีควันและมีกลิ่นเหม็น มีชาวบ้านหลายคนแพ้ควันเผาขยะ”

ปฏิบัติการจัดการขยะในชุมชน

เพื่อแก้ปัญหาการจัดการขยะอย่างจริงจัง ภายใต้โครงการนี้ น้อง ๆ กำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักไว้ที่บ้านเรือนสองฝั่งถนน 50 หลังคาเรือน โดยให้เหตุผลว่า บ้านเรือนที่อยู่ริมถนน น่าจะเป็นตัวอย่างให้กับบ้านอื่นๆ ได้ทำตาม

“เพราะอยู่ริมถนน ใครไปใครมาก็เห็น ถ้าทุกคนก็จะเห็นเพราะอยู่ริมถนน หรือถ้าไม่ทิ้งและมันสะอาดก็เป็นแบบอย่างให้ครัวเรือนอื่นๆ ได้ด้วย” ทีมงานบอก

และเมื่อได้กลุ่มเป้าหมายแน่ชัด น้อง ๆ จึงประสานงานไปยังผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยนัดหมายครัวเรือนเป้าหมายมาประชุมพร้อมเพรียงกัน

“ให้พ่อหลวงคุณากร จันตา ช่วยนัดประชุมชาวบ้าน แล้วเราก็ไปชี้แจงว่า ตอนนี้องค์กรเราทำโครงการลดปัญหาขยะในหมู่บ้านอยู่ แล้วก็บอกว่า เราบรวบรวมข้อมูลขยะในหมู่บ้านแล้วเจออะไรบ้าง จากนั้นก็บอกว่าพวกหนูอยากให้เป็นบ้านที่อยู่ริมถนน 50 ครัวเรือนเป็นต้นแบบในการจัดการและคัดแยกขยะ เพราะเป็นบ้านอยู่ริมถนน ถ้าขยะทิ้งลงบนถนนมันจะดูไม่สวยงาม เนื่องจากบ้านเราเป็นสถานที่ท่องเที่ยววันดีคืนดี พอคนมาเที่ยวเยอะ ๆ มันจะดูไม่น่าประทับใจ” นุ่นอธิบายวิธีทำงาน

การอธิบายโดยใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงเรื่องขยะ และที่มา รวมทั้งผลทบทกระดานสุขภาพและสิ่งแวดล้อมทำให้ชาวบ้านริมถนน 50 ครัวเรือนยินดีที่จะเข้าร่วมในโครงการคัดแยกขยะของน้อง ๆ จากนั้นจึงนำทั้ง 50 ครัวเรือนเป้าหมายมาอบรมวิธีการคัดแยกขยะ โดยมีวิทยากรจากเทศบาลมาเป็นผู้อบรมให้ความรู้ร่วมกับเด็ก ๆ

“หนูพอมีความรู้เรื่องการแยกขยะอยู่บ้างจากที่เรียนในโรงเรียน ส่วนเรื่องอื่นๆ ก็ให้มหาวิทยาลัยจากเทศบาลเป็นผู้แนะนำ ว่าขวดแก้ว ขวดน้ำ ขยะแห้ง ขยะเปียกต้องจัดการและแยกอย่างไร” นุ่นเล่าถึงวิธีจัดการงาน

แม้จะรณรงค์ให้ชุมชนเป้าหมาย 50 ครัวเรือน คัดแยกขยะก่อนทิ้ง แต่การรวมกลุ่มยุทธเพื่อออกมาเก็บขยะสองข้างทางก็ยังไม่ทิ้งเสียทีเดียว

“มันก็ยังมียู้ง้างจำพวกห่อขนม เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่พวกเราต้องออกมาช่วยกันเก็บ ก็มีการคุยกันอยู่ว่า ถ้าพบว่าใครทิ้งจะปรับขึ้นละ 10 บาท แต่ก็ยังไม่ได้นำดำเนินการอะไร” ทีมงานบอก

นอกจากการแยกขยะ ในครัวเรือน ออกมาเก็บริมถนน อีกวิธีที่จะช่วยลดปริมาณขยะจากต้นทางโดยเฉพาะถุงพลาสติกคือ การใช้ถุงผ้าหรือย៉าม ซึ่งจากวันแรกที่เริ่มรณรงค์นั้น บอกว่าเริ่มเห็นมีการใช้ถุงผ้ากันเยอะขึ้น ขณะที่กลุ่มแม่บ้านเองก็เริ่มใช้ตะกร้าบ้างแล้วเวลาไปตลาด

เห็นอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าการทำงานโครงการจะราบรื่น ไร้ปัญหาอุปสรรคใด ๆ

“ปัญหาใหญ่ ๆ หนัก ๆ สำหรับพวกเราไม่มีนะ มีแต่ความกังวลใจเล็ก ๆ เรื่องเป้าหมายครัวเรือนต้นแบบ 50 หลังคาเรือน ที่ตอนแรกคิดว่าหาไม่ได้แน่ ๆ เพราะตัวเลขมันสูงมาก แต่เมื่อรับปากไว้แล้วก็พยายามคิดหาวิธี จนได้บ้านที่อยู่ริมถนนใหญ่ ถนนชอย และขอความร่วมมือจากพ่อหลวงให้ช่วยประกาศเสียงตามสายให้ จนได้ครบตามจำนวน”

ผู้ใหญ่ในชุมชนคือกองหนุน

ถามว่า เด็กกลุ่มเล็กๆ ออกมาเคลื่อนไหวครั้งเดียวทำไมถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายขนาดนี้!

คำตอบคือ บ้านแม่ป๋อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน มีแนวทางการสนับสนุนเด็กๆ ในชุมชนให้ทำกิจกรรมทางสังคมมาเนิ่นนาน

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

พวกเขาพร้อม และยินดี ที่เห็นเด็กๆ ออกมาทำความดีเพื่อส่วนรวม เพราะฉะนั้นชาวบ้านยินดีสนับสนุนในทุกๆ กิจกรรมหากมีการร้องขอ

“ชาวบ้านเราสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนมานานเป็นระยะเวลา 10 กว่าปี ยิ่งตอนนี้โลกเจริญขึ้น มีการระบาดของยาเสพติดค่อนข้างเยอะ ถ้าเราไม่สนับสนุน ก็เหมือนเราตีตัวออกห่างจากเด็ก เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่อยากเรียนรู้ แต่ถ้าเด็กมาอยู่ในกลุ่มสาระณะประโยชน์ของหมู่บ้าน พระช่วยอบรม ผู้ช่วยบ้าง ผมบ้างช่วยกันดูแล เด็กๆ อยู่ในสายตาเราเองก็สบายใจที่เด็ก ๆ ไม่ออกนอกถิ่นนอกรทาง เพราะฉะนั้นพอมีโครงการนี้เข้ามา ผมจึงสนับสนุนเต็มที่ที่จะให้พวกเขาทำงานให้สำเร็จ ทั้งช่วยให้กำลังใจ ช่วยประสานงานชาวบ้านเวลาจะจัดประชุม” พ่อหลวงคุณากรกล่าว

ส่วนโครงการลดปัญหาขยะ พ่อหลวงคุณากรบอกว่า แนวทางที่เด็ก ๆ ทำประสบความสำเร็จมาก เขาไม่ได้ทำเหมือนเมื่อก่อน คือออกมาเก็บกวาด แต่ตอนนี้มีข้อมูลยืนยันว่าขยะบ้านเราเยอะจริง ๆ และเด็ก ๆ ก็พยายามหาแนวทางในการลด

“ดีใจที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาในการเข้าไปดูแลสาระณะประโยชน์ของหมู่บ้าน พอเรามาเห็นการทำงานของเด็กเรื่องขยะ ผมตั้งใจว่าต่อไปเราจะต้องมีการวางแผนในเรื่องของกลุ่มเยาวชนให้มากขึ้นกว่าเดิม โครงการนี้เราจะไม่หยุด เพราะขยะไม่หยุดมีมาเรื่อยๆ หมายถึงต่อไปนี่จะเป็นกติกายของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะต้องแยกขยะก่อนจะมาทิ้ง”

และสำหรับเด็ก ๆ การเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่นั้นับเป็นสิ่งสำคัญ โครงการขยะทำให้พวกเขาออกไปทำความรู้จักกับเพื่อนๆ พี่ๆ รู้จักเทคนิคและวิธีการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการกล้าพูด เพราะถ้ากล้าพูด ก็สามารถบอกในสิ่งที่ตัวเองคิด และขอความร่วมมือกับชุมชนได้อย่างไม่ติดขัด โดยเฉพาะรวงข้าวที่บอกว่า ตอนไปอบรมพูดเสียงสั่นเครือ ตอนนี้นั่นใจ พูดได้ชัดเจนมากขึ้น

ส่วนรุ่น ที่ในช่วงแรกของการทำโครงการรับบทเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งในทีม แต่เมื่อแกนนำหลักมีการกิจไปเรียนต่อ การออกมารับบทบาทแทนทำให้นุ่นค้นพบว่าตัวเองชอบ และถนัดในบทบาทนี้

“พอพี่ไม่อยู่เราก็ต้องออกมารับผิดชอบ มันทำให้เรารู้ตัวว่า เราชอบที่จะทำแบบนี้ ชอบพูดชอบทำ ชอบที่จะนำร่องๆ สนุกดี”

ซึ่งนุ่นและทีมบอกว่า จากนี้เดินหน้าลุยเรื่องขยะต่อไป เพราะจากการเก็บข้อมูลหลังจากมีการณรงค์เรื่องจัดการขยะทำให้พบว่า หากลดถุงพลาสติกจากต้นทาง ก็จะมีพลาสติกไปเผาที่ปลายทางน้อยลง ช่วยให้ชาวบ้านไม่ต้องได้รับมลพิษจากการเผาขยะ

“ดีใจที่เด็กได้มีส่วนร่วม

ในการเป็นจิตอาสาดูแล

สาระณะประโยชน์ของหมู่บ้าน

พอเรามาเห็นการทำงานของเด็ก

เรื่องขยะ ผมตั้งใจว่าต่อไปเรา

จะต้องมีการวางแผนในเรื่องของ

กลุ่มเยาวชนให้มากขึ้นกว่าเดิม”

พลังพลเมืองเยาวชนคนลำพูน

LAMPHUN YOUNG ACTIVE CITIZEN

ดำเนินการโดย	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
ISBN	978-616-8000-26-7
พิมพ์ครั้งแรก	มกราคม 2562
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
สงวนลิขสิทธิ์	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ อาคาร Plaza East เลขที่ 19 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ โทรศัพท์ 0-2937-9901-7 โทรสาร 0-2937-9900 www.scbfoundation.com
ที่ปรึกษา	ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
บรรณาธิการ	กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร อุบลวรรณ เสือเดช ปัทมิกา พุณพาณิชย์
จัดทำเนื้อหา ออกแบบ และควบคุมการผลิต	บริษัท คิดค้นคว้า จำกัด 57/357 หมู่ 1 ต.บางบัวทอง อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110 โทรศัพท์ 0-2270-1350 e-mail: kidkonkwa@gmail.com
พิมพ์ที่	บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด